

Hrvatski Vojnički Koledar

za godinu

1901.

Za sve

pripadnike naše oružane moći,

kao

aktivne vojnike,

pričuvnike i domobrance,

pučke ustaše i veterance,

te za sve

prijatelje vojničkoga stališa.

Tvrdo vezan: Ciena 90 fil. — Meko vezan: Ciena 80 fil.

DAVOR.

Hrvatski vojnički

KOLEDAR

za godinu

1901

Za sve

pripadnike naše oružane moći,

kao

aktivne vojnike, pričuvnike i domobrance,

pučke ustaše i veterance, te za sve prijatelje vojničkoga stališa.

U Zagrebu kod F. X. Hribara, Ilica 28.

Godina 1901 u hronologiji i astronomiji.

Godovni račun.

Godina je 1901 prosta godina. U njoj je zlatni broj 2; epakte (mjesečno kazalo) X; sunčani krug 5; rimske indikcije 14; nedjeljno slovo F.

Pomični blagdani.

a) za katolike:

Ime Isusovo 20. siječnja.
Sedamdesetica 3. veljače.
Pepelnica 20. veljače.
Sedam Žalosti Bl. Djevice 29. ožujka.
Uskrs 7. travnja.
Prosni dnevi 13, 14 i 15 svibnja.
Spasovo 16. svibnja.
Duhovi 26. svibnja.
Presv. Trojstvo 2. lipnja.
Tielovo 6. lipnja.
Srce Isusovo 14. lipnja.
Andjeli Stražari 1. rujna.
Ime Marijino 15. rujna.
Ružarica 6. listopada.
Obć. Posveć. Crkve 20. listopada.
Prva nedjelja Došašća 1. prosinca.

b) za grčko-istočne:

Triodij 21. siječnja.
Mesopust 4. veljače.
Siropust 11. veljače.
Uskrsenje 1. travnja.
Spasovdan 10. svibnja.
Trojice 20. svibnja.
Svi Sveti 27. svibnja.

Poklade (mesopust) traju od 7. siečnja do 19. veljače, biva: 6 sedmica i 2 dana. Korizma počinje 20. veljače a svršava 6. travnja: ukupno 46 dana.

Od Božića do pepelnice ima 57 dana, ili 8 sedmica i 1 dan.

Korizmenih je nedjelja 6, onih po Vodokrštu 3, a onih po Duhovima 26.

Mlado ljeto pada u utornik, a Božić u sriedu.

Četvera vremena (časni postovi).

Na 27 veljače, 1 i 2 ožujka; 29, 31. svibnja i 1 lipnja; 18, 20 i 21 rujna; 18, 20 i 21 prosinca.

Zapovjedni postovi.

Suhi post, kada je zabranjeno mesa jesti, a dopušta se samo jednom na glavnom ručku jesti do sitosti, dolazi u sliedeće dneve:

1. Pepelnica, 2. Svi korizmeni petci. 3. Svi petci Došašća, 4. Tri posljednja dneva Velike Sedmice, 5. Subotu u oči Duhova i Badnji dan.

Ovi su dnevi u koledaru slovom Perveno zabilježeni.

Suhi se post takodjer posti u sve sriede i petke četvero vremena, i zabilježeni su u crveno slovima. ČP.

Post od uzdržanja pala u sve ostale petke preko godine. U te dneve nije dopušteno jesti mesa, a zabilježeni su u koledaru crnim krstom †.

Obični post se posti onda, kad se jede meso ali je zabranjeno jesti do sitosti više od jednoga puta na glavnom ručku, a to su:

1. Svi dnevi korizmeni osim nedjelja. (U petke pada post od uzdržanja, ele s toga ima se suhi post). 2. Sve subote četvero vremena. 3. Navečerje sv. Apostola Petra i Pavla, i Sviju Svetih. 4. Sve sriede Došašća, osim one, što pada u četvera vremena, kad se ima suhi post.

Ovi su dnevi u koledaru sa * zabilježeni.

Četri godišnje dobi.

Proljeće počinje na 21. ožujka u 8 sata jutrom, kada sunce stupa u ovnovo zviezdište. Proljetna jednača dneva i noći.

Ljeto počinje na 22. lipnja u $4^1/_2$ sata jutrom, kada sunce dodje u rakovo zviezdište. Najduži dan, najduža noć.

Jesen počinje na 23. rujna u 7 sata večerom, kada sunce stupi u vagino zviezdište. Jesenska jednača dneva i noći.

Zima počinje na 22. prosinca u $1^1/_2$ sat odpodne, kada sunce dodje u jarčevo zviezdište. Najkraći dan, najduža noć.

Kako će nas vrieme služiti.

(Po opatu Knaueru).

Godina 1901 bit će više vlažna nego suha, više topla nego studena. Odpočeti će velikim ledom i sniežit će sve do veljače, u kojem mjesecu bit će blago vrieme; oko polovice istoga bit će oštra studen sve do 4. ožujka, a onda do konca silne oluje. Proljeće bit će veoma vlažno i uz to toplo, pretrgnuto kadkad mrazom; čitavi će travanj kišiti; u svibnju će s početka biti liepo vrieme, ali će biti i kiše, koju će sliediti velika studen. Lipanj imati će blago i prijatno vrieme, ali će na pare i kišiti. Ljeto će biti ponajviše vruće, ali kadkada i hladno. Jesen će s početka biti vlažna, zatim nješto hladna, a napokom vlažna i studena. Prosinac će odmah donieti sniega, a zatim silni dažd; iza 20. bit će tvrdi led, a zatim oblačno sve do nastajuće godine.

Pomrčine.

U godini 1901 imat ćemo *dvie pomrčine sunčeve* a *jednu mjesečevu*, od kojih će se u našim krajevima vidjeti samo djelomice druga sunčeva pomrčina.

I. **Podpuna sunčeva pomrčina** na 18 svibnja 1901.

1809. Nadvojvoda Karlo u bitci kod Asperna

1800. Marengo.

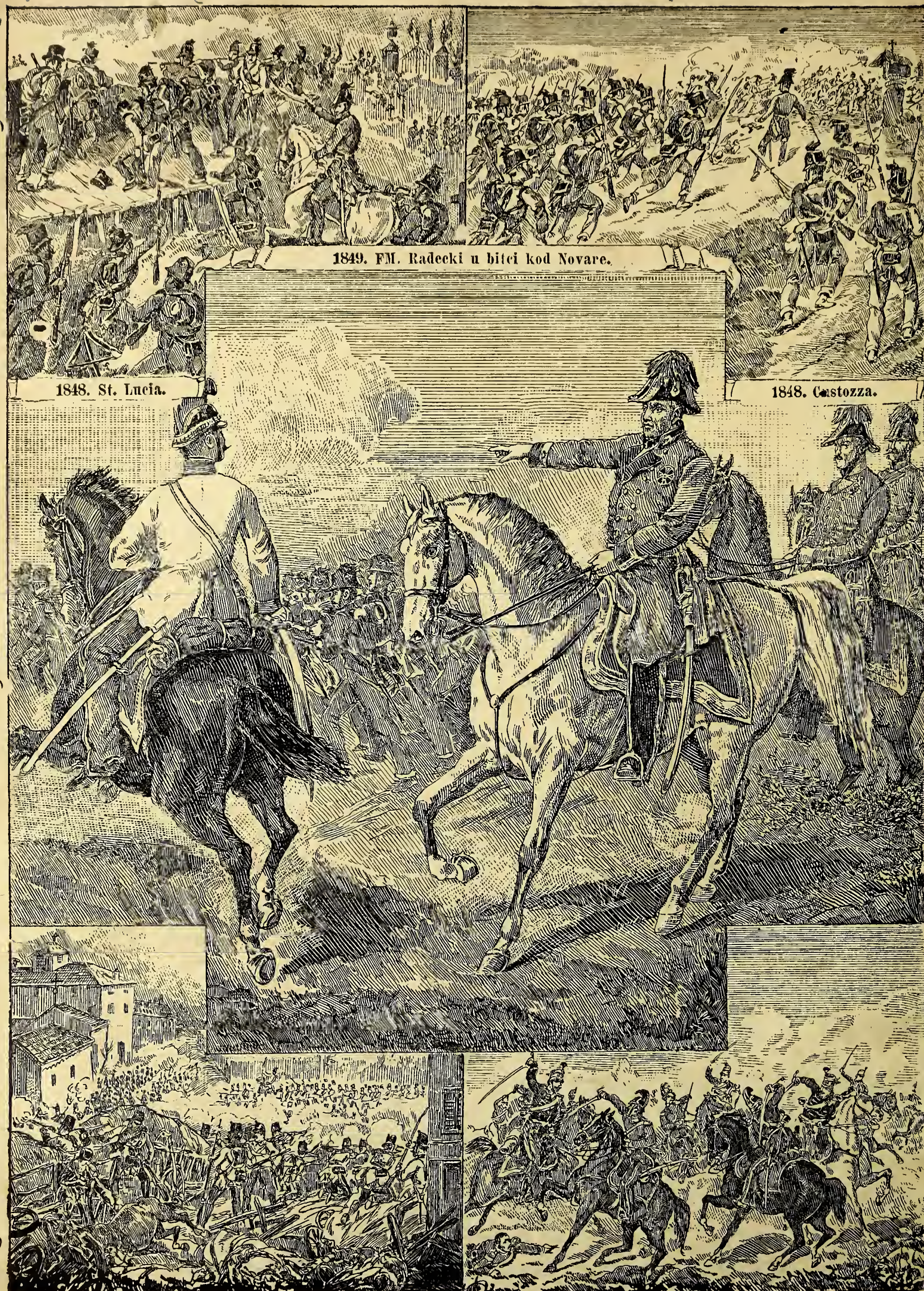
1805. Caldiero.

1809. Wagram.

1813. Lipsko.

Naša ratna slava 1800—1900.

Hr.

1849. FM. Radecki u bitci kod Novare.

1848. St. Lucia.

1848. Custozza.

1849. Mortara.

1859. Magenta.

Naša ratna slava 1800—1900.

Hr

Naša ratna slava 1800—1900.

1869. Dragalj.

1878. Stolac.

1878. FZM. Filipović ulazi u Sarajevo.

1878. Jajce.

1882. Ledenice.

Naša ratna slava 1800 — 1900.

Da, prošlo stoljeće bijaše vrlo važno i za oružje naše monarkije. Ono je započelo velikim ratovima; francezke vojske bijahu na putu, da osvoje cieli sviet. Još godinu dona prije slavilo je austrijsko oružje krasne pobjede; u Italiji bijahu potučene jake francezke čete, kod **Novoga** u Italiji bijahu slavni ruski maršal **Suvorov** i austrijski general barun Pavao **Kraj** potukli francezke generale Morraua i Jouberta, pa je tako bila osvojena sva gornja Italija sa 22 tvrdjave. A u Njemačkoj bio je nadvojvoda **Karlo** kod Ostracha i Stockacha pobiedio Franceze.

Ali tad se pojavi veliki vojskovodja Napoleon **Bonaparte** i odmah se promieni ratna sreća. Kod **Marenga** borila se je naša vojska s najvećim junačtvom, pa je već u svojim rukama držala pojbedu, koju joj ugrabiše dvie zlokobne okolnosti: da je za vrieme bitke bio ranjen naš vrhovni zapovjednik i da je u odlučni čas na bojište stigao francezki general Desaix, i tako započe god. 1880. nesretno za našu carevinu. Veliki vojskovodja nadvojvoda Karlo podiže doduše vrlo brzo našu vojsku, koja se je već god. 1805. i opet našla na krvavim bojnim poljanama, ali se je uzalud borila s hrabrim Napoleonovim četama kod **Ulma** u Njemačkoj i kod **Austerlitza** u Moravskoj, gdje je sa sjedinjenim Rusima podlegla velikom Napoleonovom ratnom geniju. No ni tada nije podpuno potamnila naša ratna slava, jer jej unački nadvojvoda Karlo kod **Caldiera** pobiedio francezkoga generala Massenu.

Ali još sjajnija bijaše naša pobjeda god. 1809. kod **Asperna**, gdje je naš preslavni nadvojvoda **Karlo** prvi put pokazao začudjenomu svietu, da se i veliki Napoleon može pobiediti. Ali na žalost izgubi naša vojska malo iza toga odlučnu bitku kod **Wagrama**.

God. 1812. moralo je i naše oružje pomagati osvajaču Napoleonu, kad je bio poduzeo svoj veliki vojni pohod **u Rusiju**, ali se ono doskora okrenu proti njemu, kad je od njegova silničtva valjalo osloboditi Europu. Naš feldmaršal knez **Schwarzenberg** predvodio je sjedinjene ruske, austrijske i njemačke čete u velikoj i pobjedonosnoj bitci kod **Leipciga**. Njegov glavni pomoćnik bijaše **Radecki**, koji je već tada utemeljio svoju ratnu slavu.

Iza dugih godina mira nadodjoše burne ratne godine 1848. i 1849. U našoj monarkiji buknuše nutarnji nemiri i na nju navališe vanjski neprijatelji, ali ih sve po redu svladaše naše junačke čete. Feldmaršal knez **Windisch-Graetz** i naš junački ban **Josip Jelačić** ukrotiše nutarnje buntovnike; a stari feldmaršal grof **Radecki** počini prava čudesa sa svojom hrabrom i nepobjedivom vojskom u gornjoj Italiji. Kod **Santa-Lucije** zadade on prvi udarac obiestnim Piementezima, a u toj krvavoj bitci pokazao je i mladi nadvojvoda **Franjo**

Josip prvi put svoj junački i neustrašivi duh.

Zatim su sliedile slavne pobjede kod Vincenze, Volte, Curtatona, **Custozze** i Milana. A kad je piemontezki kralj Karlo Alberto u ožujku god. 1849. i opet naviestio rat našoj monarkiji, poveo je otac **Radecki** svoje pobjedonosne vojnike na novo u boj, pa je Talijane i opet tako sjajno pobiedio kod **Mortare** i **Novare**, da se je Karlo Alberto morao odreći svoga priestolja.

Dne 2. prosinca 1848. stupio je na priestolje naš ljubljeni car i kralj **Franjo Josip I.**, a deset godina kasnije pokucali su i opet naši stari neprijatelji na naša vrata. Naši vojnici borili su se hrabro s premoćnim francezkim i talijanskim četama kod **Magente i Solferina**, ali su na žalost izgubili obe bitke, na što je naš uzvišeni vladar sklopio mir s francezkim carem Napoleonom III.

God. 1864. borila se je naša vojska pod generalom Gablenzom pobjedonosno u dalekoj Danskoj, a god. 1866. morala se je i opet ogledati s neprijateljskim četama na sjeveru i jugu. Na sjeveru nije bila sretna, ali je ipak u krvavom boju kod **Trautenaua** dokazala, da ju nije ostavio njezin stari junački i požrtvovni duh. No za to su naši hrabri vojnici izvojštili tim slavnije pobjede na jugu, gdje je feldmaršal nadvojvoda **Albrecht**, dostojni sin velikoga vojskovodje nadvojvode Karla, hameton potukao mnogo pretežniju talijansku vojsku kod **Custozze** (24. lipnja), dočim je naš slavni admiral **Tegetthoff** podpuno porazio na daleko jaču i mnogobrojniju talijansku ratnu mornaricu kod **Visa** (20. srpnja), a medjutim je i general **Khun** hrabro obranio **Tirol**.

God. 1869. imali su naši vojnici dosta muke i napora, dok su ugušili krvavi ustanak u **Krivošijama** a južnoj Dalmaciji; a god. 1878. poveo je feldcajgmajster barun Josip **Filipović** našu vojsku u Bosnu i Hercegovinu. Kod **Jajca**, gdje se je osobito odlikovala naša domaća pukovnija nadvojvode Leopolda broj 53, izvojštio je junački podmaršal vojvoda **Württemberg** prvu odlučnu pobjedu nad bosanskim ustašama, a 19. kolovoza zauzeo je barun Josip Filipović glavni bosanski grad **Sarajevo**.

Još jednoč, god. 1882., imali su naši vojnici da svladaju krvavi ustanak u **Krivošijama** i u južnoj **Hercegovini**, a od onda je Božja Providnost priuštila blagoslovni mir i našim junačkim četama i našoj prastaroj monarkiji.

Tako su se u prošlom stoljeću posvuda hrabro i požrtvovno ponieli naši junački vojnici, najbolji sinovi svih naroda naša slavne i prostrane države, tako gledaju s pouzdanjem, vjernošću i odanošću još i dan danas u svoga uzvišenoga cara i kralja, a nai ustnama im lebdi stari ratni uzklk:

„S Bogom za svoga vladara i za svoju otačbinu!“

U obće počinje pomrčina u 3 sata 58 časa jutrom.

Početak podpune pomrčine u 4 sata 54 časa jutrom.

Najveća središnja pomrčina u 6 sata 27 časa jutrom.

Svrha podpune pomrčine u 8 sata 10 časa jutrom.

Svrha svekolike pomrčine u 9 sata 6 časa jutrom.

Ova će se pomrčina vidjeti u istočnoj poli Južne Afrike, u Istočnoj i Zapadnoj Indiji, na istočnim indijskim otocim, u Polineziji, Australiji i u indijskom oceanu.

II. Djelomična mjesečeva pomrčina na 27. listopada 1901.

Početak pomrčine u 3 sata 23 časa večer.
Sredina pomrčine u 4 sata 13 časa večer.
Svrha pomrčine u 5 sata 3 časa večer.
Dio pomrčanog mjesečevog promjera = 0·23.

Ova će se pomrčina vidjeti u sjeverozapadnoj poli Sjeverne Amerike, u zapadnoj poli velikog oceana, u Australiji, Aziji, u indijskom oceanu, u istočnoj Africi, u istočnijem dielu Europe i u sjevernim polarnim krajevima.

U našim krajevima izlazi mjesec tekar poslie 4 sata.

III. Kolasta sunčeva pomrčina na 11. studenoga 1901.

Početak pomrčine u obće u 5 sata 27 časa jutrom.

Početak kolaste pomrčine u 6 sata 38 časa jutrom.

Najveća središnja pomrčina u 8 sata 16 časa jutrom

Svrha kolaste pomrčine u 10 sata 15 časa jutrom.

Svrha svekolike pomrčine u 11 sata 25 časa jutrom.

Ova će se pomrčina vidjeti u sjevernoj poli Afrike, izuzevši zapadnu stranu, u Evropi izuzevši Norvešku, Veliku Britanjju, sjeverozapadni dio Franceske, i zapadnu polu Španjolske, u Aziji izuzevši sjeveroistok pa napokon i u indijskom oceanu. U našim stranama pomrčina odpočinje prvo sunca istoka; pače veći dio pomrčanja, naime 0·63 sunčeva promjera, zbit će se prije sunca istoka, u 6 sata 55 časa. Odstup mjeseca s ploče sunčeve bit će kod nas poslie 8 sata jutrom.

Zviezda vladalica.

U godini 1901 zviezda je vladalica *Mjesec*. Kano vjerni pratilac naše zemlje, mjesec već davno morao svratiti na se pozornost čovječu. Pravilnost njegovih miena u sjaju učini najviše, da je on zgodno uzet kao srestvo po kojem se računa veći dio vremena, i za to mi danas dielimo godinu na mjesece. Upliv što ga mjesec ima na tekućinske sastojine zemlje, na more, pokazuje se pojavom plime i osjeke. Poradi svoje malene prama ostalim tjelesima našeg sunčanog sustava, dalečine od nas, mjesec je ponajbolje od svih nebeskih tjelesa iztraživan.

Koliko se je moglo s našim dosadašnjim pomagalima iztraživati, to se na mjesečevoj gornjoj plohi ne nalazí ni vazduha ni vode niti ikakova vulkaničnog djelovanja u mnogobrojnim kraterima što mu gornju plohu pokriju izmjenično sa širokim ravninama i visokim lancem briegova. Proučavanje njegove gornje plohe, topografija mjeseca, bilo je posljednjih godina unapriedjeno pomoću fotografskih dalekozora i silnog napredka, što ga je učinila fotografija, to uslied osjetljivosti jakih preparata za primanje svjetla to putem ispravljanja pločica, koje su i za optične ždrake, u oprieci sa čisto kemičnim, djelotvornim i ljubičastim, vrlo osjetljive osobito za fotografske otiske.

Kako bi jednolični bili zakoni mjesečeva gibanja uslied jedinog zemljenog privlačenja, tako se oni poremetiše poradi istodobnog utjecaja sunčeva i ostalih planeta, pak je pitanje o gibanju našeg pratioca postalo jedno od najtežih astronomskih iztraživanja. A da se utvrdi što veća tačnost u motrenju mjesečevog gibanja, uvelo se je od mnogo godina mjesto opažanja na okrajcima više tačnih odredjenih opažanja na jednu stanovitu tačku gornje plohe mjesečeve, t. j. na krater Mösting.

Dvorski dnevi od norme, u koje su c. k. dvorska glumišta zatvorena.

Na 9. rujna zbog ishodnjeg dneva Njezinog Veličanstva Carice i Kraljice Jelisave. — Na 28. lipnja zbog ishodnjeg dneva Njegovog Veličanstva Cara i Kralja Ferdinanda I.

Dnevi od norme, u koje se zabranjuju javni plesovi, zabave i glumištne predstave.

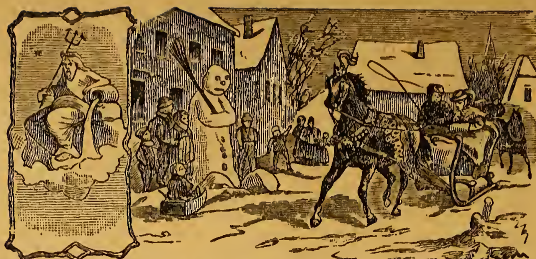
Plesovi su javni zabranjeni: zadnja tri dneva Velike Sedmice, o Tielovu, na Badnji dan, Božić, Uskrs i Duhove.

Ostale javne zabave, kao koncerti ili ine glazbene zabave, prikazivanja i tomu slično, zabranjuje se: u tri zadnja dneva Velike Sedmice i na Badnji dan.

Glumišne predstave zabranjene su: u tri zadnja dneva Velike Sedmice, na Tielovo i Badnji dan. Na Božić, Uskrs i Duhove može se u glumištima predstavljati, ali samo za dobrotvorne svrhe sa dozvolom nadležne političke oblasti.

Siječanj,

ima 31 dan.

Januar.

Mjesečni lik: vodenjak.

Dnevi i sedmice.		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar		Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Tečaj	Mjesečev Izhod i Zahod S. i č.
1	Ut.	Mlado ljeto O. K.	19	Danilo srp.	7 38	4 21		Zahod
2	Sr.	Makarij, op.	20	Ignatije	7 38	4 22		5 14
3	Četv.	Genoveva, dj.	21	Julijana	7 38	4 23		Ishod
4	Pet.	Tit, b. m. †	22	Anastazija	7 37	4 23		4 1
5	Sub.	Telesfor p. m.	23	10 muč. u Kr.	7 37	4 23		5 10
1. Nedjelja. Poslie smrti Irudove. Mat. 2.								
6	Nedj.	Sv. 3 Kralja	24	Evgenija	7 36	4 24		6 21
7	Pon.	Valentin, b.	25	Rodj. Hrist.	7 36	4 24		7 30
8	Ut.	Marcelin, b.	26	Zbor. bog.	7 35	4 25		8 38
9	Sr.	Severin, op.	27	Stev. muč	7 34	4 25		9 44
10	Četv.	Agaton, p.	28	20.000 m. u N.	7 34	4 26		10 49
11	Pet.	Higin, p. m. †	29	Mladienci	7 33	4 27		11 53
12	Sub.	Ernest, op.	30	Anisije	7 32	4 27		Jutr.
2. Nedjelja. (1. nedj. po Bogoj.) Kad Isusu bijaše 12 godišta. Luk. 2.								
13	Nedj.	Cesarija, dj.	31	Melanija	7 31	4 28		0 58
14	Pon.	Feliks, sveć.	1	Siječ. 1900 O.	7 31	4 28		2 1
15	Ut.	Pavao, pust.	2	Silvestar	7 30	4 29		3 4
16	Sr.	Marcel, p.	3	Malahija	7 28	4 30		4 6
17	Četv.	Anton op.	4	Zbor 70 ap.	7 27	4 31		5 3
18	Pet.	Stol. sv. Petra †	5	Teopem.	7 26	4 33		5 55
19	Sub.	Fabij. i Seb. muč.	6	Bogojavljenje	7 25	4 34		Zahod
3. Nedjelja. (2. nedj. po Bogoj.) O piru u Kani. Iv. 2.								
20	Nedj.	Ime Isusovo	7	Zbor Iv. Krst.	7 23	4 35		4 49
21	Pon.	Agneta, dj. m.	8	Emilijan	7 21	4 36		6 6
22	Ut.	Vincentij i An. m.	9	Polijevto	7 20	4 37		7 24
23	Sr.	Zaruci bl. dj. M.	10	Greg. Nis	7 19	4 38		8 43
24	Četv.	Timotej b. m.	11	Teodosije	7 18	4 40		10 1
25	Pet.	Obr. sv. Pavla †	12	Tatijana	7 18	4 41		11 20
26	Sub.	Polikarp b. m.	13	Jermilo	7 17	4 42		Jutr.
4. Nedjelja. (3. nedj. po Bogoj.) Isus ozdravlja gubavca. Mat. 8.								
27	Nedj.	Sv. Obitelj	14	Sava arh.	7 17	4 43		0 38
28	Pon.	Margarita dj.	15	Pavao T.	7 16	4 44		1 54
29	Ut.	Franjo Saleški	16	Ver. Petr.	7 15	4 45		3 5
30	Sr.	Martina dj. m. †	17	Antonij	7 14	4 46		4 8
31	Četv.	Petar Nol. isp.	18	Maksim	7 12	4 47		5 2

Zemaljski pokrovitelji: Vodokršte (kao krsno ime) kod katolika po Neretvi i Hercegovini.

Dan raste za 1 sat i 12 časa (od 8 sata i 23 časa do 9 sata i 35 časa).

Mjesečne mlene i proricanje vremena.

Uštap, na 5. u 1 sat 14 časa jutr. Na pare snieg, pa studno.

Trećak, na 12. u 9 sata 36 časa večer. Magla i mutno vrieme, snieg.

Mladj, na 20. u 3 sata 34 časa več. Snieg i oluja.

Prvak, na 27. u 10 sata 50 časa jutr. Na pola vedro i studno.

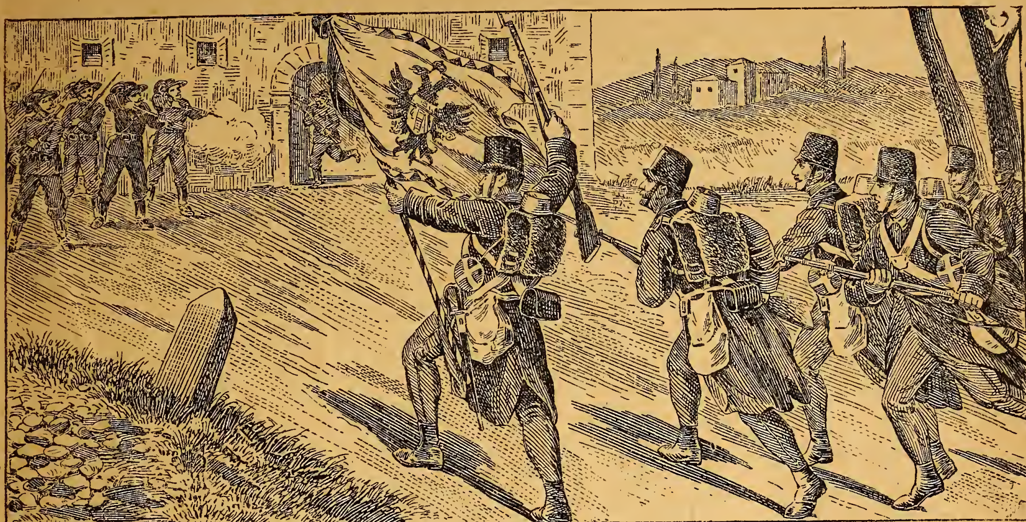

Stoljetni koledar proriče

Svedjerna studen do 30, zatim vjetrovito i meko vrieme.

Židovski koledar.

Na 1. 10. Tebeta 5661; post, obsjedanje Jerusalima. — Na 21. 1. Šebata.

Stražmeštar **Dragutin Puntigam** od c. kr. 76. pješačke pukovnije brani posve sam i spašava pukovnijsku zastavu.

Bilježke.

Stražmeštar Dragutin Puntigam.

Na dan bitke kod Custozze — 24. lipnja 1866. — dobi c. kr. 76. pješačka pukovnija, koja je stajala izmedju Vella Buse i Monte Molimenta, strogu zapovied, da nipošto ne uzmakne iz toga svoga položaja. Pred frontom pukovnije bijahu se ugniezdili talijanski bersaglieri (lovci), koji su iz svojih zakloništa nanašali mnogo štete našim vojnicima. Stražmeštar Puntigam sakupi za to svoj vod i navali jurišem na bersagliere. Neprijatelj se povuče u jedan majur, a Puntigam podje za njim; nu njegovi su momci bili tako umorni, da su kao mrtvi klonuli na zemlju. Kad su to neprijatelji vidili, nasrnuše živo na naše vojnike. Puntigam htjede da uzmakne, ali u to opazi, da je zastavnik s pukovnijskom zastavom kraj njega. „Zar da pukovnija izgubi svoju zastavu?“ pomisli Puntigam, pa ju odmah pograbi i navali biesno na bersagliere. Čim su ovi opazili zastavu, pobjegli su brzo iz majura; a Puntigam zatvori za njima velika željezna vrata. Okrenuvši se, ugleda dva bersagliera, gdje na njega navaljuju s nataknutim bodovima, pa ih nakon kratke borbe obori na zemlju. Sad dohrliše i njegovi momci i posjednuše majur. Puntigam dobi za svoju hrabrost zlatnu kolajnu.

Veljača,
ima 28 dana.

Febrar
Mjesečni lik: riba.

Dnevi i sedmice.		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Tečaj	Mjesečev Izhod i Zahod S. i č.
1	Pet.	Ignacij m. †	19 Makarij	7 11	4 48		Ishod
2	Sub.	Svie¢nica	20 Jevtimije	7 10	4 48		4 4
		5. Nedjelja. (Sedamdesetnica). O poslenicima u vinogradu. Mat. 20.					
3	Nedj.	*Blaž b. m.* ○	21 Triodij	7 9	4 49		5 13
4	Pon.	Veronika dj. m.	22 Timotej	7 8	4 49		6 21
5	Ut.	Agata dj. m.	23 Klimenat	7 6	4 50		7 28
6	Sr.	Doroteja dj. m.	24 Ksenija	7 5	4 51		8 34
7	Četv.	Romuald op.	25 Grigorije	7 3	4 51		9 38
8	Pet.	Ivan Matski isp. †	26 Ksenofon	7 2	4 52		10 24
9	Sub.	Apolonija dj. m.	27 Prien m. J.	7 1	4 53		11 46
		6. Nedjelja. (Šezdesetnica). O sijaču i sjemenu. Luk. 8.					
10	Nedj.	Skolastika dj. m.	28 Jefrem Sir	7 0	4 55		Jutr.
11	Pon.	Deziderij b. ☾	29 Prien. m. Ign.	6 59	4 56		0 49
12	Ut.	Eulalija	30 Tri jerarha	6 57	4 58		1 50
13	Sr.	Molitva Is. na br.	31 Kir i Jovan	6 55	4 59		2 48
14	Četv.	Valentin m.	1 Velj. Trifon	6 53	5 0		3 42
15	Pet.	Faustin i Jov. †	2 Sretenije	6 51	5 2		4 30
16	Sub.	Julijana dj. m	3 Simeon	6 49	5 3		5 11
		7. Nedjelja. (Pedesetnica). Isus ozdravlja sliepca. Luk. 18.					
17	Nedj.	Julijan m.	4 Mesopust	6 48	5 5		Zahod
18	Pon.	Simeon b. m.	5 Agata	6 47	5 6		4 59
19	Ut.	Konrad pust. ●	6 Vukol i Fortij	6 45	5 8		6 19
20	Sr.	*Pepelnica* P.	7 Partenij	6 44	5 10		7 40
21	Četv.	Eleonora kr. *	8 Teodor i Zah.	6 43	5 12		9 2
22	Pet.	Stol. sv. Petra P.	9 Nikifor	6 41	5 13		10 22
23	Sub.	Petar Dam. *	10 Haralampij	6 40	5 14		11 40
		8. Nedjelja. (1. nedj. Korizme). Isus napastovan od sotone. Mat. 4.					
24	Nedj.	Matija ap.	11 Siropust	6 38	5 16		Jutr.
25	Pon.	Valburga dj. * ☽	12 Sava II arh.	6 36	5 18		0 55
26	Ut.	Aleksandar b. *	13 Simeon	6 35	5 20		2 1
27	Sr.	Leandar b. ČP.	14 Kiril slov	6 33	5 22		2 58
28	Četv.	Roman op. *	15 Onisim	6 31	5 25		3 46

Zemaljski pokrovitelji: 3. veljače: sv. Blaž, u Goričkoj, Gradiškoj, Istriji i staroj republ. dubrovačkoj.

Dan raste za 1 sat i 17 časa (od 9 sata i 37 časa do 10 sata i 54 časa).

Mjesečne miene i proricanje vremena.

○ Uštap, na 3. u 4 sata 28 časa več. Mećava i studno.

☾ Trećak, na 11. u 7 sata 10 časa večer. Vedro i studno.

● Mladj, na 19. u 3 sata 43 časa jutr. Nestalno.

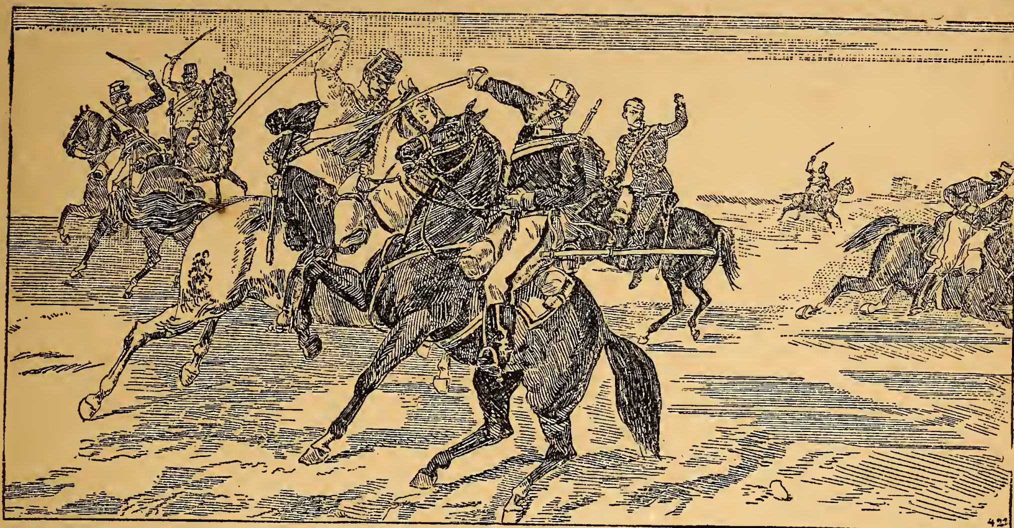
☽ Prvak, na 25. u 7 sata 36 časa več. Jugovina i kiša.

Stoljetni koledar proriče:

Na 1. oblačno i meko, na 3. do 6. mutno i studno, na 8. liepo, pa kiša, na 13. i 16. snieg i tvrdi led.

Židovski koledar.

Na 20. 1. Adara.

Husar **Andrija Zsotnay** od c. kr. 10. husarske pukovnije spašava svoga ritmajstora, koga su obkolili francezki konjanici.

Bilježke.

Husar Andrija Zsotnay.

Kako se je hrabro i neustrašivo borila momčad c. kr. 10. husarske pukovnije „pruskoga kralja“ u ratu god. 1859, vidi se ponajbolje po tom, što su 1 vodnik, 2 kaprala i 7 prostih konjanika te pukovnije bili odlikovani zlatnom kolajnom za hrabrost. Osobito se je odlikovao konjanik Andrija Zsotnay. Taj je konjanik u bitci kod Solferina s nekoliko svojih drugova navalio na neprijateljsku stražnju četu i nagnao ju u bieg. Kod te navale opazio je Zsotnay, kako su njegovoga ritmajstora grofa Walderndorfa obkolili francezki konjanici, pa je bio u najvećoj pogibelji, da će ga oni zarobiti. Zsotnay mu odmah priskoči u pomoć i sretno ga spasi, pa zatim stade progoniti jednoga francezkoga častnika. Zaletivši se predaleko, obkoliše ga francezki konjanici i baciše s konja. Neprijateljski častnik odvede junačkoga konjanika, na komu je bilo 13 rana, k zavojištu, gdje je Zsotnay našao dva ranjena častnika svoje pukovnije. Ne mareći za svoje težke rane, donese Zsotnay vode, pa opere svojim častnicima rane i poveže ih. Kao nagradu za svoja junačka i plemenita djela dobi Zsotnay zlatnu kolajnu za hrabrost i još k tomu 1000 forinti od Njegovoga Veličanstva.

Ožujak,
ima 31 dan.

Marat,
Mjesečni lik: ovan.

Dnevi i sedmice.		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Izhod i Zahod S. i č.
1	Pet.	Albin b. CP.	16 Pamfil	6 30	5 27		4 24
2	Sub.	Simplicij †	17 Teodor	6 28	5 31		4 57
		9. Nedjelja. (2. nedj. Korizme). O preobraženju Isusovu. Mat. 17.					
3	Nedj.	Kunigunda	18 Leon papa	6 27	5 35		Ishod
4	Pon.	Kazimir †	19 Arhip	6 26	5 36		5 16
5	Ut.	Evzebij m. † ◉	20 Lav	6 25	5 37		6 21
6	Sr.	Marcijan b. †	21 Timotej	6 23	5 38		7 21
7	Četv.	Toma Akv. isp. †	22 Mavrikij	6 21	5 39		8 30
8	Pet.	Ivan od Boga P.	23 Polikarp	6 20	5 40		9 33
9	Sub.	Frančiska †	24 Obr. gl. Jov.	6 18	5 41		10 37
		10. Nedjelja. (3. nedj. Korizme). Isus iždenu biesa. Luk. 11.					
10	Nedj.	50 Mučenika	25 Tarasije	6 17	5 42		11 38
11	Pon.	Heraklij †	26 Porfirije	6 15	5 43		Jutr.
12	Ut.	Grgur Vel. p. †	27 Prokopije	6 14	5 44		0 37
13	Sr.	Eufraz. dj † ☾	28 Vasilije	6 13	5 45		1 31
14	Četv.	Matilda †	1 **Ožujka.** Jeod.	6 11	5 46		2 20
15	Pet.	Longin m. P.	2 Teodor vl.	6 9	5 48		3 3
16	Sub.	Cirijak †	3 Jevtropij	6 7	5 50		3 41
		11. Nedjelja. (4. nedj. Korizme). Isus nahrani 5000 ljudi. Iv. 6.					
17	Nedj.	Gertruda dj.	4 Gerasim prep.	6 5	5 52		4 13
18	Pon.	Eduard †	5 Konon	6 4	5 55		4 42
19	Ut.	*Josip z. bl. dj. M.* †	6 42 muč.	6 3	5 57		5 9
20	Sr.	Aćim isp. † ●	7 Sv. vl. hers.	6 1	5 5		Zahod
21	Četv.	Benedikt op. †	8 Teofilakt ep.	6 0	5 0		7 56
22	Pet.	Oktavijan, m. P.	9 40 muč. sev.	5 58	5 1		9 19
23	Sub.	Oton †	10 Kodrat i dr.	5 56	5 3		10 37
		12. Nedjelja. (5. nedj. Korizme). Zidovi htjedoše Isusa kamenovati. Iv. 8.					
24	Nedj.	Gabrijel arh.	11 Sofronije pat.	5 54	5 5		11 49
25	Pon.	Blagoviest †	12 Teofan prep.	5 52	5 8		Jutr.
26	Ut.	Emanuil †	13 Pr. m. Nikif.	5 51	5 11		0 51
27	Sr.	Rupert b. † ☽	14 Venedikt	5 50	5 12		1 43
28	Četv.	Guntram kr. †	15 Agapij	5 48	5 14		2 25
29	Pet.	*VII Ž. bl. dj. M.* P.	16 Savin i Papije	5 46	5 16		2 59
30	Sub.	Kvirin †	17 Aleksij	5 44	5 17		3 27
		13. Nedjelja. (Cvjetnica). Isus ulazi u Jerusolim. Mat. 21.					
31	Nedj.	Cvjetnica	18 Kiril Jer.	5 42	6 19		3 52

Zemaljski pokrovitelji: 19. sv. Josip u Štajerskoj, Koruškoj, Kranjskoj, Salcburškoj i sjev. Tirolu.

Dan raste za 1 sat i 40 časa (od 10 sata i 57 časa do 12 sata i 37 časa.)

Mjesečne miene i proricanje vremena.

◉ Uštap, na 5. u 9. sata i 2 časa jutr. Ponajviše vedro i mraz.

☾ Trećak, na 13. u 2. sata i 4. časa več. Vjetar, kiša i snieg.

● Mladj, na 20. u 1 sata i 51. časa večer. Liepo.

Na 21. ožujka **početak proljeća.** Sunce stupa u ovnovo zviezdište.

☽ Prvak, na 27. u 5. sata i 37 časa jutr. Snieg i tvrdi led.

Stoljetni koledar proriče:

Na 7, 8 i 9. vlažno, na 13, 14 i 15. kiša, na 18 do 20. poledica, na 22. oštro i olujno do 29, na 31 kiša.

Židovski koledar.

Na 4. 13. Adara, Post Jestirin. — Na 5. 14. Adara, Purim. — Na 6. 15. Adara, Šušan-Purim. — Na 21. 1. Nisana.

Stražmeštar **Dragutin Pilz** od c. kr. 27. pješačke pukovnije juriša na jednu kuću, koju su zaposjeli Danci, te zarobljuje 1 častnika i 18 momaka.

Bilježke.

Stražmeštar Dragutin Pilz.

Pilz je unovačen 13. ožujka 1858. k c. kr. 27. pješačkoj pukovniji, pa je s njom sudjelovao u ratu god. 1859, 1864 i 1866. Zlatnu kolajnu zaslužio je kao stražmeštar kod Oeverscea u Danskoj 6. veljače 1866.

Toga dana budu Danci bajunetama protjerani iz svoga položaja, a 27. pukovnija proganjala je bježećega neprijatelja. Pilz je sa svojim odjelom bio u prvim redovima i nije dao neprijatelju, da odahne i da se sabere.

Zašavši predaleko, nije Pilz ni opazio, da su postrance stajali danski odjeli. On uvidi najednoč, da je obkoljen sa svih strana, ali odmah opazi na desno jednu osamljenu kuću i podje brzo sa svojim vodom k njoj. Nu iz kuće ga dočeka živa vatra, te padoše mnogi njegovi momci. Ali to ne prestraši Pilza. On zadje sa svojim ljudima u obližnju grabu i poče odande oštro pucati na neprijatelje u kući. Kad su mu se zatim približile druge satnije 27. pješačke pukovnije, navali Pilz neustrašivo na kuću, pa ju zauzje jurišem i zarobi njezinu posadu: 1 častnika i 18 momaka.

Travanj,

ima 30 dana.

April,

Mjesečni lik: bik.

Dnevi i sedmice		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Ishod i Zahod S. i č.
1	Pon.	Hugo †	19 Hrisant i Dar.	5 40	6 22		4 14
2	Ut.	Frančisko Paul. †	20 Jovan prep.	5 38	6 24		Ishod
3	Sr.	Rihard b. †	21 Jakov vl.	5 36	6 26		6 21
4	Četv.	*Vel. četvrtak* P.	22 Vasilij	5 35	6 28		7 24
5	Pet.	*Vel. petak* P.	23 Nikon	5 34	6 30		8 27
6	Sub.	*Vel. subota* P.	24 Artemij	5 33	6 32		9 29
		14. Nedjelja. (Uskrs). O uskrsnuću Isusovu. Mark. 16.					
7	Nedj.	Uskrs	25 Cvieti Blagov.	5 31	6 33		10 28
8	Pon.	Uskr. ponedj.	26 Zbor arh. G.	5 29	6 34		11 24
9	Ut.	Akacij b.	27 Matrona	5 28	6 35		Jutr.
10	Sr.	Ezekijel pr.	28 Ilarijon	5 27	6 36		0 14
11	Četv.	Leon I p.	29 Marko vl.	5 25	6 38		0 59
12	Pet.	Julij †	30 Veliki petak	5 23	6 39		1 37
13	Sub	Hermenegild	31 Velika subota	5 21	6 40		2 11
		15. Nedjelja. (Biela nedj.) Isus ulazi kroz zatvorena vrata. Iv. 20.					
14	Nedj.	Tiburtij	1 Trav. Uskrs.	5 20	6 41		2 40
15	Pon.	Anastazija	2 Uskrsni pon.	5 18	6 44		3 7
16	Ut.	Turibij	3 Uskrsni ut.	5 17	6 45		3 34
17	Sr.	Rudolf	4 Josip pj.	5 15	6 46		Zahod
18	Četv.	Apolonij	5 Teodul i Ag.	5 13	6 47		6 46
19	Pet.	Krescencij †	6 Jevtihij	5 11	6 48		8 8
20	Sub.	Sulpicij	7 Georgij vl.	5 10	6 49		9 27
		16. Nedjelja. (2 nedj. po Uskrsu). O dobrom pastiru. Iv. 10.					
21	Nedj.	Anselmo b. m.	8 Irodijon	5 8	6 51		10 36
22	Pon.	Soter i Kaj	9 Jeopsihij	5 6	6 53		11 34
23	Ut.	Adalbert b. m.	10 Terentij	5 5	6 54		Jutr.
24	Sr.	*Juraj m.*	11 Antipa	5 3	6 55		0 22
25	Četv.	*Marko ev.*	12 Vasilij	5 2	6 56		0 59
26	Pet.	Klit p. m. †	13 Artemon	5 0	6 57		1 30
27	Sub.	Peregrin isp.	14 Martin papa	4 58	6 58		1 56
		17. Nedjelja. (3. nedj. po Uskr.) Do malo opet ćete me vidjeti. Iv. 16.					
28	Nedj.	*Zašt. sv. Josipa*	15 Aristarh	4 56	7 0		2 19
29	Pon.	Petar Veron.	16 Agapij i Irin.	4 54	7 1		2 41
30	Ut.	Katarina Sien.	17 Simeon	4 53	7 2		3 2

Zemaljski pokrovitelji: 24 travnja, sv. Juraj: u Kranjskoj, u staroj knježiji poljičkoj u Dalmaciji, i u Bosni.

Dan raste za 1 sat i 27 časa, (od 12 sata i 42 časa do 14 sata i 9 časa).

Mjesečne miene i proricanje vremena.

Uštap, na 4. u 2 sata 18 časa jutr. Mutno i oštro.

Trećak, na 12 u 4 sata i 55 časa jutr. Kiša.

Mladj, na 18 u 10 sata 35 časa več. Nestalno.

Prvak, na 25 u 5 sata i 13 časa večer. Vedro i ugodno.

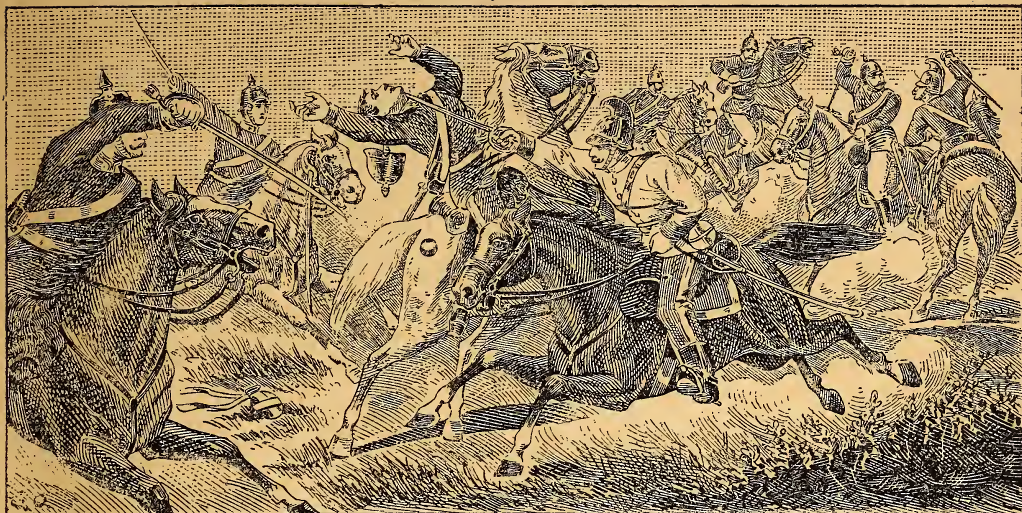

Stoljetni koledar proriče:

Od 1. do 9. vjetrovito, mutno, kiševito, na 10. do 13. kiša, 14. do 20 studno, 21. liepo, 25. do konca kiša.

Židovski koledar.

Na 4. 15. Nisana, Početak Pashe. — Na 5. 16. Nisana, II blagdan. — Na 10. 21. Nisana, VII blagdan. — Na 11. 22. Nisana, VIII blagdan — Na 20. 1. Ijara

Pukovnijski trubljač **Josip Dworžak** od c. kr. dragunske pukovnije br. 4. oslobadja jednoga nadporučnika od zarobljenja.

Bilježke.

Pukovnijski trubljač Josip Dworžak.

Kod željezničke kućice zapadno od Vysokova namjeri se 27. lipnja 1866. ritmajstor Dragutin Klenk sa svojom eskadronom na četiri pruske ulanske eskadrone, koje su već bile postavljene u bojni red. „Hura!“ klikne ritmajstor Klenk i navali na neprijateljske konjanike. Poput bure nasrnuše naši draguni i provališe kroz neprijateljske redove. Sa svih strana dodjoše im u pomoć naši konjanici, te nastade užasan boj. U to navali pruska 8. dragunska pukovnija s boka na našu 4. dragunsku pukovniju, pa se je činilo, da je naše konjaničtvo propalo, ali mu pukovnik grof Thun i podpukovnik pl. Wagner sa svojim eskadronima priskočiše u pomoć. U tom strašnom metežu obkoliše pruski konjanici nadporučnika Klara i htjedoše ga zarobiti. Čim je to opazio pukovnijski trubljač Josip Dworžak, nasrnuo je s golom sabljom na neprijateljske dragune, pa ih raztjerao i spasio tako svoga nadporučnika od zarobljenja. Taj Dworžakov junački čin obodri tako naše momke, da su s novom snagom udarili na neprijatelja, te ga i pobiedili. Dworžak bude odlikovan velikom srebrenom kolajnom za brabrost.

Svibanj,
ima 31 dan.

Maj,
Mjesečni lik: blizanci.

Dnevi i sedmice.		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Izhod i Zahod S. i č.
1	Sr	Filip i Jakov ap.	18 Jovan Dek.	4 52	7 3		3 23
2	Četv.	Atanazij b.	19 Jovan Star.	4 50	7 4		Ishod
3	Pet.	Našaš. sv. Kr. †	20 Teodor Fr.	4 49	7 5		7 21
4	Sub.	Florijan m.	21 Januarij	4 48	7 6		8 22
18. Nedjelja. (4. nedj. po Uskr.) Idem k onomu, koji me posla. Iv. 16.							
5	Nedj.	Pij V p.	22 Teodor Sik	4 47	7 7		9 19
6	Pon	Ivan pr lat. vr.	23 Georgij	4 45	7 8		10 11
7	Ut.	Stanislav b.	24 Sava str.	4 43	7 9		10 57
8	Sr.	Miholjice	25 Marko ev.	4 42	7 10		11 37
9	Četv.	Gregorij Naz. b.	26 Vasilij	4 40	7 11		Jutr.
10	Pet.	Izidor †	27 Simeon	4 39	7 12		0 11
11	Sub.	Mamerto b.	28 Jason i S.	4 38	7 13		0 41
19. Nedjelja. (5. nedj. po Uskr.). Što uzištete u ime moje. Iv. 16.							
12	Nedj.	Pankracij m.	29 Vasilij vl.	4 37	7 14		1 8
13	Pon.	Servacij m. (Prosni dnevi)	30 Jakov Zev.	4 36	7 16		1 35
14	Ut.	Bonifacij m. (Prosni dnevi)	1 Svibnja. Jer	4 35	7 17		2 1
15	Sr.	Sofija dj. m. (Prosni dnevi)	2 Atanasij Vel.	4 34	7 18		2 27
16	Četv.	Spasovo	3 Timotej i M.	4 33	7 19		Zahod
17	Pet.	Pashal †	4 Pelagija	4 32	7 20		6 58
18	Sub.	Venancij	5 Irina	4 31	7 21		8 13
20. Nedjelja. (6. nedj. po Uskr.). Kad dodje Utješitelj. Iv. 15. i 16.							
19	Nedj.	Ivan sveć.	6 Jov. mnogost.	4 30	7 23		9 18
20	Pon.	Bernardin isp.	7 Znam. kr.	4 29	7 24		10 12
21	Ut.	Feliks	8 Jovan bog.	4 27	7 25		10 55
22	Sr.	Helena dj.	9 Nikolaj	4 27	7 26		11 30
23	Četv.	Dezideríj m.	10 Spasovdan	4 26	7 27		11 59
24	Pet.	Ivana †	11 Kiril i Metod.	4 25	7 27		Jutr.
25	Sub.	Urban p. P.	12 Epifanij	4 24	7 28		0 23
21. Nedjelja. (Duhovi.). Ko ljubi mene, držat će rieč moju. Iv. 14.							
26	Nedj.	Duhovi	13 Glikerija	4 23	7 29		0 46
27	Pon.	Duh. ponedj.	14 Isidor i M.	4 22	7 30		1 7
28	Ut.	Vilim b.	15 Pahomij	4 21	7 31		1 29
29	Sr.	Maksim b. ČP.	16 Teodor i Jefr.	4 21	7 32		1 51
30	Četv.	Ferdinand kr.	17 Andronik	4 20	7 33		2 15
31	Pet.	Petronila ČP.	18 Teodot	4 20	7 34		2 44

Zemaljski pokrovitelji: 4. svibnja, sv. Florijan u gornjoj Austriji; 7. svibnja, sv. Stanislav u krakovskom okružju; 16. svibnja: sv. Ivan Nepomuk u Češkoj.

Dan raste za 1 sat i 3 časa (od 14 sata i 11 časa do 15 sata i 14 časa).

Mjesečne miene i proricanje vremena.

Uštap, na 3. u 7 sata 17 časa več. Nestalno.

Trećak, na 11. u 8 sata 36 časa večer. Hladno i kiša.

Mladj, na 18. u 6 sata 35 časa jutr. Vruće i oluja.

Na 18. svibnja **podpuna sunčeva pomrčina,** kod nas nevidljiva.

Prvak, na 25. u 6 sata 37 časa jutr. Sparno.

Stoljetni koledar proriče:

Do 7. liepo i toplo; na 10. do 13. pripeka, pa hladno i kiša; na 14 studno i led; na 25. 26. i 27. mutno; 28. do 31 vruće.

Židovski koledar.

Na 7. 18. Ijara, Lagboomer. — Na 19. 1. Sivana. — Na 24. 6. Sivana, blagdan tjednja. — Na 25. 7. Sivana, II blagdan.

Stražmeštar **Josip Hanuš** od c. kr. 18. pješačke pukovnije oslobadja svoga težko ranjenoga kapetana.

Bilježke.

Stražmeštar Josip Hanuš.

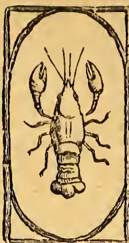
Dne 24. lipnja 1859. dobi 4. bataljun 18. pješačke pukovnije zapovied, da se postavi zapadno od mjesta Pozolonga, da zaštiti uzmak 8. vojnoga sbora. Stražmeštar Hanuš od 26. satnije razredi svoje momke kraj jednoga plota, bodreći ih, da se junački opru neprijatelju, koji se je približavao u velikom broju. Satnijski zapovjednik kapetan Koska podje s pričuvom napred, ali ga u to pogodi neprijateljsko zrno i on pade težko ranjen na zemlju. Hanuš preuzme odmah zapovjedničtvo nad satnijom i vikne: „Napred, braćo! Mi moramo osvetiti našega kapetana! Hura!“ I njegovi momci protjeraše neprijatelja bodovima. Hanuš se povrati zatim k svomu ranjenomu kapetanu i odnese ga iz bojne linije. Ali njegova satnija morade ipak uzmaći. Kapetan Koska, koji je bio pri sviesti, reče stražmeštru: „Dragi Hanuš, neprijatelj dolazi, pa će nas obojicu zarobiti. Ostavite mene ovdje, pa se sami spasite!“ Nu stražmeštar mu odgovori: „Gospodine kapetane, istom kad ja budem mrtav, zarobit će vas neprijatelji.“

Hanuš odnese ranjenoga kapetana i spasi ga od zarobljenja. Za svoju vjernost i odanost prema svom ranjenom kapetanu dobi on pošteno zasluženu srebrenu kolajnu za hrabrost.

Lipanj,

ima 30 dana.

Jun,

Mjesečni lik: rak.

Dnevi i sedmice.		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Izhod i Zahod S. i č.
1	Sub.	Pamfil m. †	19 Patrikij	4 19	7 34		Ishod
22. Nedjelja. (1). Data mi je svaka oblast. Mat. 28.							
2	Nedj.	Presv. Trojstv.	20 Trojice	4 19	7 35		8 8
3	Pon.	Klotilda	21 2 dan Troj.	4 18	7 36		8 56
4	Ut.	Kvirin	22 Izidor i Maks	4 18	7 37		9 39
5	Sr.	Bonifacij	23 Mihajlo vl.	4 17	7 38		10 15
6	Četv.	Tielovo	24 Simeon i Nik	4 17	7 38		10 46
7	Pet.	Robert op. †	25 Treć. o gl. P.	4 17	7 38		11 14
8	Sub.	Medard b.	26 Karpo i Alfej	4 16	7 39		11 39
23. Nedjelja. (2). O velikoj večeri. Luk. 14.							
9	Nedj.	Prim. i Fel m.	27 Svi sveti	4 16	7 40		Jutr.
10	Pon.	Margarita	28 Nikita	4 16	7 41		0 4
11	Ut.	Barnaba ap.	29 Teodosija	4 15	7 42		0 29
12	Sr.	Ivan Fak. isp.	30 Isak	4 15	7 42		0 57
13	Četv.	Antun Pad. isp.	31 Jermina	4 15	7 43		1 29
14	Pet.	*Srce Isusovo* †	1 Lipn. Justina	4 15	7 43		2 7
15	Sub.	Vid m.	2 Nikifor Carig.	4 15	7 44		Zahod
24. Nedjelja. (3). O izgubljenoj ovci. Luk. 15.							
16	Nedj.	Fran. Regis	3 Lukilijan	4 15	7 44		7 58
17	Pon.	Rajner pust.	4 Mitrofan	4 15	7 45		8 47
18	Ut.	Marcelijan m.	5 Dorotej i Igor	4 15	7 45		9 26
19	Sr.	Gervaz i Prot. m.	6 Visarijon	4 15	7 46		9 59
20	Četv.	Silverij p.	7 Teodot	4 15	7 46		10 26
21	Pet.	Aloizij isp. †	8 Kiril al.	4 15	7 46		10 50
22	Sub.	Pavlin b.	9 Teodor	4 15	7 46		11 12
25. Nedjelja. (4). O čudesnom ribolovu. Luk. 5.							
23	Nedj.	Alban m.	10 Timotej	4 15	7 46		11 33
24	Pon.	*Ivan Krst.*	11 Vartolomej	4 16	7 46		11 55
25	Ut.	Prosper b.	12 Onufrije	4 16	7 47		Jutr.
26	Sr.	Ivan i Pav. m.	13 Akilina	4 16	7 47		0 19
27	Četv.	Ladislav kr.	14 Jelisej pr.	4 17	7 47		0 45
28	Pet.	Leon II p. †	15 Car Lazar	4 17	7 47		1 17
29	Sub.	Petar i Pavao	16 Tihon	4 18	7 47		1 54
26. Nedjelja. (5). Ako ne bude veća pravednost vaša. Mat. 5.							
30	Nedj.	Sp. sv. Pavla ap.	17 Manujil i Sav.	4 18	7 46		2 38

Zemaljski pokrovitelji: 14. lipnja, Srce Isusovo štuje se na 16. lipnja u Tirolu; 24. lipnja Ivan Krst. u Slavoniji; 27. lipnja, Ladislav u Erdelju; 27. lipnja, Vigilij u južnom Tirolu.

Dan raste do 21 za 16 časa, a do konca okrati za 3 časa.

Mjesečne miene i proricanje vremena.

Uštap, na 2. u 10. sata i 50 časa jutrom. Kiša i vruće.

Trećak, na 9. u 10. sata i 58. časa več. Sušno i i sparno.

Mladj, na 16. u 2. sata i 31. časa večer. Vedro i oluja.

Na 22. **početak ljeta.** Sunce stupa u rakovo zviezdište.

Prvak, na 23. u 9. sata i 57 časa več. Nestalno i hladno.

Stoljetni koledar proriče:

U početku kao svibanj; na 4. i 5. mutno, magla, kiša pa vruće; na 27:, 28. i 29. kiša; na 31 sparna noć.

Židovski koledar.

Na 18. 1. Tamuza.

Patrolski vodja **Franjo Holbach** od c. kr. bečkoga dobrovoljačkoga bataljuna zarobljulje jednoga piemontezkoga generala i 5 momaka.

Bilježke.

Patrolski vodja Franjo Holbach.

Bečki dobrovoljački bataljun, kasnije c. kr. 24. poljsko-lovački bataljun, sudjelovao je god. 1849. u talijanskom ratu, gdje se je osobito odlikovao kod Novare i Livorna. Jednoga dana bude patrolski vodja Franjo Holbach sa sedam momaka poslan prema Comu, da razvidi, je li to mjesto zaposjeo neprijatelj i u kolikom broju.

Nedaleko mjesta opazi Holbach, da je neprijatelj već u njemu. Holbach zapovjedi svojim momcima, da se ne pokazuju neprijatelju, nego da se puzajući prikradu k mjestu i da nipošto ne pucaju, jer da je on dobio zapovied, da se ne upušta u nikakovu borbu. Zatim se sva osmorica oprezno došuljaju do mjesta. Sad istom opazi Holbach, da kakovih 20 Piemonteza posve mirno sjede na zemlji i da jedan viši častnik, a bio je to piemontezki general Bredo, s kartom u ruci proučava zemljište. Holbach ostavi svoje ljude i odšulja se napred, da se osvjedoči, nema li možda još i više neprijateljskih vojnika. Za malo vremena povrati se natrag i reče svojim momcima: „Braćo, mi moramo zarobiti neprijateljskoga generala. Nemojte pucati, nego pazite! Jedan, dva, tri: hura!“ Lovci probodu tri Piemonteza, razoružaju piemontezkoga generala i zarobe ga s pet momaka. A drugi Piemontezi ostave svoje oružje i pobjegnu. Franjo Holbach dobi srebrenu kolajnu za hrabrost.

Srpanj,

ima 31 dan.

Jul,

Mjesečni lik: lav.

Dnevi i sedmice		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Ishod i Zahod S. i č.
1	Pon.	Teobald op.	18 Leontije	4 19	7 46		Ishod
2	Ut.	Poh. Bl. Dj. M. 🌕	19 Juda ap.	4 20	7 46		8 15
3	Sr.	Eulogij m.	20 Metodij	4 21	7 45		8 49
4	Četv.	Uldarik b.	21 Julijan	4 22	7 45		9 18
5	Pet.	*Ćiril i Metod.* †	22 Evsevije	4 22	7 45		9 45
6	Sub.	Isaija pr.	23 Agripina	4 24	7 45		10 10

27. Nedjelja. (6). Isus nahrani 4000 ljudi. Mark. 8.

7	Nedj.	Vilibald b.	24 Ivanjdan	4 25	7 44		10 35
8	Pon.	Kilijan b.	25 Fevronija	4 25	7 44		11 2
9	Ut.	Anatolija ☾	26 David Sel.	4 26	7 43		11 31
10	Sr.	Amalija	27 Sams. i Sevir.	4 26	7 43		Jutr.
11	Četv.	Pij I papa m.	28 Pr. m. Kir. i J.	4 27	7 42		0 5
12	Pet.	Hermagora m. †	29 Petar i Pavo	4 28	7 42		0 46
13	Sub.	Margarita dj. m.	30 Zbor 12 apst.	4 28	7 41		1 36

28. Nedjelja. (7). O lažnim prorocima. Mat. 7.

14	Nedj.	Bonaventura	1 Sr. Kuz. i D.	4 29	7 41		Zahod
15	Pon.	Rastanak ap. ●	2 Pol. rize Bog.	4 30	7 40		7 21
16	Ut.	*Gospa Karmel.*	3 Jakint	4 31	7 39		7 57
17	Sr.	Aleksij	4 Andrej krit.	4 ?2	7 39		8 27
18	Četv.	Kamil	5 Atanasij	4 33	7 38		8 52
19	Pet.	Vinc. Paul. †	6 Sisose vel.	4 34	7 37		9 15
20	Sub.	Ilija pror.	7 Toma i Ak.	4 35	7 36		9 37

29. Nedjelja. (8). O nepravednom upravitelju. Luk. 16.

21	Nedj.	Danijel pr.	8 Prokopij vel.	4 36	7 35		9 59
22	Pon.	Marija Magd.	9 Pankratij	4 37	7 34		10 23
23	Ut.	Apolinar ☽	10 45 muč. u Nik.	4 38	7 33		10 49
24	Sr.	Kristina	11 Jefimija	4 39	7 32		11 18
25	Četv.	*Jakov ap.*	12 Proklo i Ilar.	4 40	7 31		11 52
26	Pet.	Ana †	13 Zbor ar. Gav.	4 41	7 30		Jutr.
27	Sub.	Pantaleon	14 Akila	4 42	7 29		0 33

30. Nedjelja. (9.) Isus plače nad Jerusolimom. Luk. 19.

28	Nedj.	Viktor	15 Kiril i Judita	4 43	7 28		1 21
29	Pon.	Marta	16 Antimogen	4 44	7 27		2 19
30	Ut.	Abdon i Senen	17 Marina	4 45	7 26		3 22
31	Sr.	Ignacij Loy. 🌕	18 Emilijan	4 46	7 25		Ishod

Zemaljski pokrovitelji: 5. srpnja, Ćiril i Metod, svetitelji svih Slovjena, u Moravskoj; 20. srpnja, Ilija: u Hrvatskoj.

Dan okraćuje za 48 časa, (od 15 sata i 27 časa na 14 sata i 39 časa).

Mjesečne miene i proricanje vremena.

🌕 Uštap, na 2. u 0 sata 15 časa jutr. Gusta kiša.

☾ Trećak, na 9 u 4 sata i 18 časa jutr. Nestalno.

● Mladj, na 15 u 11 sata 8 časa več. Kiša i oluja.

☽ Prvak, na 23 u 2 sata i 56 časa večer. Vedro i sušno.

🌕 Uštap, na 31. u 11 sata i 31 časa več. Kiša.

Stoljetni koledar prorice:

Na 1. magla, na 3. do 5. neprestana kiša, na 7. do 13. vjetrovito, na 15. kiša i ća do kraja.

Židovski koledar

Na 4. 17. Tamuza, Post, Osvojenje hrama. — Na 17. 1. Aba. — Na 25. 9. Aba, Post, Spaljenje hrama.

Kapral **Pavao pl. Hotto** od c. kr. 52. linijske pješačke pukovnije bodri u najpogibeljnijemu trenutku klonulu mladu momčad svoje satnije.

Bilježke.

Kapral Pavao pl. Hotto.

Deveta satnija 52. linijske pješačke pukovnije jurišala je 29. svibnja 1848. nedaleko Curtatona na jednu neprijateljsku bateriju i osvojila ju.

Neprijatelj pošalje odmah veći odjel, da natrag osvoji izgubljene topove.

Mlada momčad 9. satnije klonu duhom, ugledavši cieli neprijateljski bataljun, i to tim više, što joj je već i municija bila pri kraju.

U tom pogibeljnom trenutku skoči kapral pl. Hotto pred frontu satnije i vikne: „Braćo, uztrajte za cara i domovinu! Talijani misle, što dolaze s cielim bataljunom, da ćemo odmah ostaviti topove, koje smo im osvojili. Ali dok ovdje ostane naš satnik, ostat ćemo i mi!“

Taj kratki govor oduševi mlade vojnike tako, da su se junački oduprli mnogo jačemu neprijatelju, pa su ga dapače svojom živom i uztrajnom vatrom natjerali u bieg.

Kapral Pavao pl. Hotto, koji se je još više puta slavno odlikovao, dobi za ovaj svoj junački i neustrašivi čin srebrenu kolajnu za hrabrost.

Kolovoz,
ima 31 dan.

Avgust,
Mjesečni lik: djevica.

Dnevi i sedmice.		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Izhod i Zahod S. i č.
1	Četv.	Petar u okov.	19 Makrina	4 47	7 24		7 48
2	Pet.	*Porcijunkula* †	20 Ilijin dan	4 48	7 23		8 14
3	Sub.	Augustin	21 Simeon	4 49	7 22		8 41
		31. Nedjelja. (10). O farizeju i cariniku. Luk. 18.					
4	Nedj.	Dominik	22 Marija Magd.	4 50	7 20		9 7
5	Pon.	*Gospa od Sniega*	23 Trofim	4 51	7 19		9 36
6	Ut.	Preobraž. Isusovo	24 Hristina	4 52	7 18		10 9
7	Sr.	Kajetan ☾	25 Usp. sv. Ane	4 53	7 16		10 47
8	Četv.	Cirijak	26 Paraskeva	4 54	7 15		11 33
9	Pet.	Roman †	27 Pantelija	4 55	7 14		Jutr.
10	Sub.	*Lovrinac*	28 Prohor i Nik.	4 56	7 13		0 27
		32. Nedjelja. (11). Isus ozdravlja gluhoniema. Mark. 7.					
11	Nedj.	Suzana	29 Kalinik	4 57	7 12		1 30
12	Pon.	Klara	30 Angjelina	4 58	7 10		2 37
13	Ut.	Hipolit	31 Jevdokim	4 59	7 9		3 47
14	Sr.	Evsebij ●	1 Kolov. Kr. d.	5 0	7 7		Zahod
15	Četv.	Uznes. Bogor.	2 Pr. arh. Stef.	5 2	7 6		7 18
16	Pet.	*Rok* †	3 Isak	5 4	7 5		7 41
17	Sub.	Liberat	4 7 djetića Ef.	5 5	7 3		8 4
		33. Nedjelja. (12). O milosrdnom Samaritancu. Luk. 10.					
18	Nedj.	Jelena	5 Evgenij	5 6	7 1		8 27
19	Pon.	Ludovik	6 Preobraženije	5 8	7 0		8 52
20	Ut.	Stjepan kr.	7 Dometije	5 9	6 58		9 20
21	Sr.	Ivana Fr.	8 Emilijan	5 10	6 56		9 51
22	Četv.	Simforijan ☽	9 Matija ap.	5 12	6 54		10 29
23	Pet.	Filip †	10 Lavrentije	5 13	6 52		11 13
24	Sub.	*Bartul ap.*	11 Evilo	5 14	6 50		Jutr.
		34. Nedjelja. (13). Isus ozdravlja 10 gubavaca. Luk. 17.					
25	Nedj.	*Srce Mar.* Ljud.	12 Fotije i An.	5 15	6 48		0 6
26	Pon.	Pelagija	13 Maksim	5 16	6 46		1 6
27	Ut.	Josip Kal.	14 Miheja pr.	5 17	6 44		2 13
28	Sr.	Augustin	15 Vel. gospoj.	5 18	6 42		3 24
29	Četv.	*Glavos. Iv. Kr.*	16 Ubrus Hrist.	5 19	6 40		4 38
30	Pet.	Roza Lim. †	17 Miron	5 20	6 38		Ishod
31	Sub.	Rajmund	18 Flor i Lavr.	5 22	6 37		7 10

Zemaljski pokrovitelji: 16. kolovoza, Rok: u Hrvatskoj; 20. kolovoza, Stjepan kralj: u Ugarskoj; 26. kolovoza, Gebhard: u Voralberškoj.

Dan okraćuje za 1 sat i 22 časa (od 14 sata i 37 časa na 13 sata i 15 časa).

Mjesečne miene i proricanje vremena.

☾ Trećak, na 7. u 9 sata 0 časa jutr. Česta kisa.

● Mladj, na 14. u 9 sata 25 časa jutr. Pohladno.

☽ Prvak, na 22. u 8 sata 50 časa jutr. Vedro.

Uštap, na 29. u 9 sata 19 časa več. Porosica.

Stoljetni koledar proriče:

Do 8. vruće, 10. slana i studno, 13. i 14. kiša, 15. i 16. liepo, 20. pripeka, 21. do 26. kiša, 27. do konca liepo.

Židovski koledar.

Na 16. 1. Elula.

Kapral **Božo Vojnović** od c. kr. ogulinske krajiške pukovnije potopi u najžešćoj vatri 4 neprijateljska čamca

Bilježke.

Kapral Božo Vojnović.

Od ogulinske krajiške pukovnije bijaše 9. satnija 23. srpnja 1848. kod Salionza. Njezina je zadaća bila, da neprijatelju zaprieči prelaz s desne obale Mincia na lievu. Neprijatelj je na desnoj obali imao četiri velika čamca, na koje nije nitko pazio; a sam je stajao nešto podalje na maloj visočini. Kapral Vojnović zamoli za dozvolu, da u malom čamcu, u koji je već bio metnuo čvrstu i dobro zaoštrenu željeznu motku, podje k neprijateljskim čamcima, pa da ih potopi. Ali ta njegova molba nije bila uslišana. Za jednu uru ponovi ju on riečima: „Ako ne potopim neprijateljske čamce, prevest će se bez sumnje po noći neprijateljske čete. Za to molim najpokornije, da me pustite prieko.“ Sad dobi Vojnović dozvolu. Odmah sjedne u mali čamac i odplovi prieko. Na stotine neprijateljskih taneta zazuji oko glave smjeloga podčastnika. Ali on dodje neozliedjen do druge obale i počme odmah bušiti neprijateljske čamce. Neprijatelji potrčaše s visočine, da zarobe drzovitoga kaprala, nu Vojnović je bio već gotov sa svojim poslom. Svi neprijateljski čamci napuniše se vodom i potonuše. Vojnović se živ i zdrav povrati k svojima, premda su neprijatelji za njim strašno pucali. Zlatna kolajna za hrabrost bijaše njegova nagrada.

Rujan,

ima 30 dana.

Septembar,

Mjesečni lik: vaga.

Dnevi i sedmice.		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Tečaj	Mjesečev Izhod i Zahod S. i č.
35. Nedjelja. (14). Niko ne može služiti dvama gospodarima. Mat. 6.							
1	**Nedj.**	**Angjelí straž.**	19 Andrej Strat.	5 23	6 36	♈	7 39
2	Pon.	Stjepan kr.	20 Samujil pr.	5 24	6 35	♈	8 11
3	Ut.	Mansuet	21 Tadej ap.	5 25	6 33	♉	8 48
4	Sr.	Rosalija	22 Agatonik	5 26	6 31	♉	9 33
5	Četv.	Viktorin ☾	23 Lup i Irinej	5 27	6 29	♊	10 24
6	Pet.	Zaharija †	24 Jevtihij	5 28	6 27	♊	11 24
7	Sub.	Regina	25 Vartolomej	5 29	6 25	♋	Jutr.
36. Nedjelja. (15). O mladiću iz Naima. Luk. 7.							
8	**Nedj.**	**Mala Gospa**	26 Adrijan	5 30	6 24	♋	0 29
9	Pon.	Gorgonij	27 Pimen Vel.	5 32	6 23	♌	1 37
10	Ut.	Nikola T.	28 Mojsej Murin	5 33	6 21	♌	2 46
11	Sr.	Emilijan	29 **Usjekovanje**	5 34	6 19	♍	3 55
12	Četv.	Macedonij ●	30 Zbor srp. sv.	5 35	6 17	♍	5 3
13	Pet.	Amat †	31 Pojas Bogor	5 36	6 15	♍	Zahod
14	Sub.	Uzv. sv. križa	1 **Rujna.** Sim. st.	5 37	6 13	♎	6 30
37. Nedjelja. (16). Isus ozdravlja čovjeka od vodene bolesti. Luk. 14.							
15	**Nedj.**	**Ime Marijino**	2 Jovan Postnik	5 39	6 11	♎	6 55
16	Pon.	Ljudmila	3 Janikij II pat.	5 40	6 8	♏	7 22
17	Ut.	Lambert	4 Vavila	5 42	6 6	♏	7 52
18	Sr.	Toma **ČP.**	5 Zaharija i El.	5 43	6 4	♏	8 27
19	Četv.	Januarij	6 Jevdoksije	5 44	6 2	♐	9 9
20	Pet.	Eustahij **ČP.**	7 Jovan novgor.	5 45	6 0	♐	9 57
21	Sub.	*Matej ev.* ☽	8 **Mala Gospoj.**	5 46	5 58	♑	10 52
38. Nedjelja. (17). O najvećoj zapoviedi. Mat. 22.							
22	**Nedj.**	Mavricij	9 Joahim i Ana	5 47	5 57	♑	11 54
23	Pon.	Tekla	10 Minodora	5 48	5 56	♑	Jutr.
24	Ut.	Gerard	11 Teodora	5 49	5 54	♒	1 2
25	Sr.	Kleofa	12 Avtonom	5 51	5 53	♒	2 14
26	Četv.	Ciprijan	13 Kornilije	5 52	5 51	♓	3 28
27	Pet.	Kuzma i Dam. †	14 **Krstov dan**	5 53	5 49	♓	4 46
28	Sub.	Većeslav 🌕	15 Nikita i Filot.	5 54	5 47	♈	6 6
39. Nedjelja. (18). Isus ozdravlja uzetog čovjeka. Mat. 9.							
29	**Nedj.**	**Mihajlo ar.**	16 Jeftimija i Lj.	5 56	5 45	♈	Ishod
30	**Pon.**	**Jerolim**	17 Sofija	5 57	5 43	♈	6 45

Zemaljski pokrovitelji: 1. rujna, Egidij: u Koruškoj; 24. rujna, Rupert: u Salcburškoj; 28. rujna, Većeslav: u Češkoj; 29. rujna, Mihajlo: u Galiciji; 30. rujna, Jerolim: u Dalmaciji.

Dan okraćuje za 1 sat i 17 časa (od 13 sata i 13 časa na 11 sata i 46 časa).

Mjesečne miene i proricanje vremena.

☾ Trećak, na 5. u 2. sata i 25. časa več. Liepo i toplo.

● Mladj, na 12. u 10 sata i 16. časa več. Kiša i meko vrieme.

☽ Prvak, na 21. u 2. sata i 31. čas. jutr. U češće oluja.

Na 23. rujna, **početak jeseni.** Sunce stupa u vagino zviezdište.

🌕 Uštap, na 28. u 6. sata i 33 časa jutrom. Magla, inače vedro.

Stoljetni koledar proriče:

Do 6. toplo, 8. slana, 9. mutno i studno, 13. do 16. liepo, 18. kiša, zatim liepo do 21., potom kiša i mutno do konca.

Židovski koledar.

Na 14. 1. Tišri 5662 (pokraćena priestupna godina). Mlado ljeto. — Na 15. 2. Tišri, II blagdan. — Na 16. 3. Tišri, Post Gedaljah. — Na 23. 10. Tišri, Pomiriteljni blagd. — Na 28. 15. Tišri, blagdan šatora. — Na 29. 16. Tišri, blagdan.

Nadsappeur **Mihael Kleindienst** probode u najžešćoj topovskoj vatri željeznički nasip, da spasi od poplave obsadnu bateriju.

Bilježke.

Nadsappeur Mihael Kleindienst.

Da se opišu sva junačtva ovoga čovjeka, morala bi se napisati čitava knjiga. Ovdje ćemo spomenuti samo jedan njegov junački čin.

Naše čete obsiedale su Malgheru i tu se je Kleindienst već kod predradnja odlikovao osobitom neustrašivošću i uztrajnošću. Kad su počeli pucati naši topovi, koji su pucali neprestance od 21. do 24. svibnja 1849., bijaše jedna baterija u najvećoj pogibelji, da će ju uništiti neprijateljsko zrnje. Kleindienst spasi tu bateriju time, što je pred njom u najžešćoj dušmanskoj vatri podigao nasip, kojega nisu mogle probiti neprijateljske topovske kruglje. Neprijatelji napustiše zatim iz Malghere vodu, koja je prietila, da će poplaviti naše obsadno topničtvo.

Kleindienst probode sa svojim ljudima željeznički nasip i tako voda odteče. Ujedno uredi tako zgodna mjesta, s kojih su naši mogli najbolje navaljivati na neprijatelja.

Kod tih poslova u najžešćoj vatri izgubi Kleindienst mnogo svojih ljudi; trojici odnese glavu topovsko zrnje. Ali 24. svibnja pobježe neprijatelj iz porušene i zapaljene Malghere.

Već 26. svibnja bude Kleindienst pozvan k maršalu Radeckomu, koji mu je junački zasluženu zlatnu kolajnu prikopčao na prsa.

Listopad

ima 31 dan.

Oktobar,

Mjesečni lik: štipavac.

Dnevi i sedmice		Katolički	Grčko-istočni	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Ishod i Zahod S. i č.
		Koledar					
1	Ut.	Remigij	18 Jevmenije	5 59	5 41		7 29
2	Sr.	Leodegar	19 Trofim i Teod.	6 0	5 39		8 20
3	Četv.	Kandid	20 Jevstatije	6 1	5 37		9 18
4	Pet.	*Fran. Seraf.* † ☾	21 Kodrat	6 2	5 36		10 22
5	Sub.	Placid	22 Foka vl. Jona	6 3	5 34		11 30
40. Nedjelja. (19.) O kraljevskom piru. Mat. 22.							
6	Nedj.	Ružarica	23 Zač. Jov. Krst.	6 5	5 33		Jutr.
7	Pon.	Justina	24 Simeon	6 6	5 31		0 39
8	Ut.	Brigida	25 Jevrosima	6 8	5 29		1 47
9	Sr.	Dionisij	26 Jovan ap. i ev.	6 9	5 28		2 55
10	Četv.	Fran. Borg.	27 Kalistrat	6 10	5 26		4 1
11	Pet.	Nikasij †	28 Hariton i Već.	6 11	5 24		5 6
12	Sub.	Maksimilijan ●	29 Kirijak i Teof.	6 12	5 22		6 10
41. Nedjelja. (20). O bolesnom sinu kraljeva čovjeka. Iv. 4.							
13	Nedj.	Eduard	30 Grigorij Jer.	6 13	5 20		7 14
14	Pon.	Kalist	1 List. Pokr. B.	6 14	5 19		8 16
15	Ut.	Terezija	2 Kiprijan i J.	6 15	5 17		Zahod
16	Sr.	Gal op.	3 Dionisij Ar.	6 17	5 16		7 6
17	Četv.	Hedviga	4 Stefan Stiljan.	6 18	5 14		7 52
18	Pet.	Luka ev. †	5 Haritina	6 19	5 12		8 44
19	Sub.	Petar Alk.	6 Toma ap.	6 21	5 11		9 42
42. Nedjelja. (21). O kralju, koji ište račun. Mat. 18.							
20	Nedj.	Posvet. Crkve ☽	7 Sergije	6 22	5 10		10 45
21	Pon.	Uršula	8 Pelagija	6 23	5 8		11 52
22	Ut.	Kordula	9 Stef. Br. II.	6 24	5 6		Jutr.
23	Sr.	Ivan Kap.	10 Evlampije	6 25	5 4		1 3
24	Četv.	Rafajel ar.	11 Filip dj.	6 26	5 3		2 18
25	Pet.	Krispin †	12 Prov. i Tar.	6 28	5 1		3 36
26	Sub.	Demetrij	13 Karpo	6 29	4 59		4 56
43. Nedjelja. (22). O poreznom novcu. Mat. 22.							
27	Nedj.	Sabina ☺	14 Sveta Petka	6 30	4 57		6 18
28	Pon.	Simun i Juda	15 Jeftimije	6 31	4 56		Ishod
29	Ut.	Zenobij	16 Longin st.	6 32	4 55		6 8
30	Sr.	Klaudij	17 Osija pr.	6 34	4 54		7 5
31	Četv.	Volfgang	18 Luka ev.	6 36	4 53		8 9

Zemaljski pokrovitelji: 17, Hedviga (štuje se na 15. list.) u Šleskoj.

Dan okraćuje za 1 sat i 25 časa, (od 11 sata i 42 časa na 10 sata i 17 časa).

Mjesečne miene i proricanje vremena.

☾ Trećak, na 4 u 9 sata i 50 časa večer. Liepo.

● Mladj, na 12 u 2 sata 9 časa več. Kiša i oštro.

☽ Prvak, na 20 u 6 sata i 55 časa večer. Na pare vedro.

☺ Uštap, na 27. u 4 sata i 4 časa več. Česta kiša.

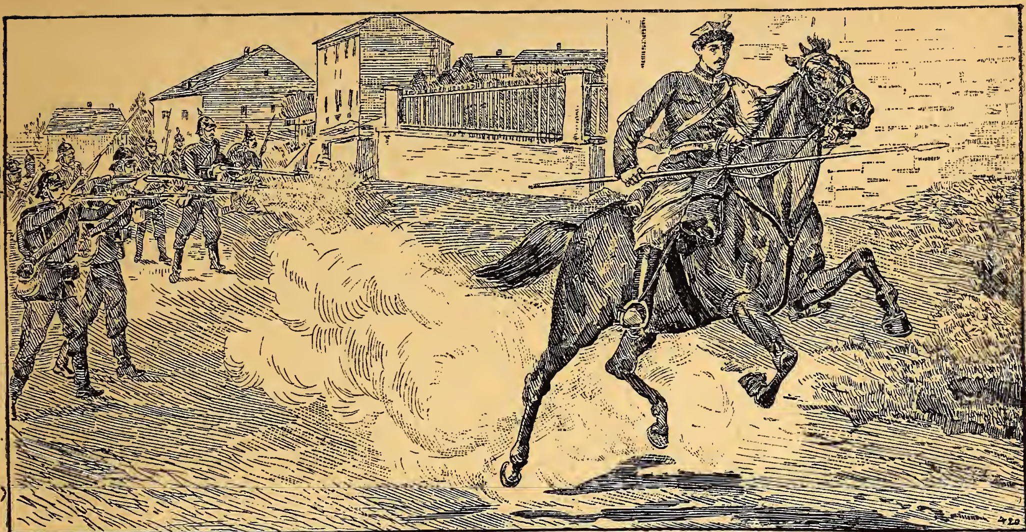
Na 27. listopada **Djelomična pomrčina mjesečeva,** kod nas nevidljiva.

Stoljetni koledar proriče:

Nestalno do 13, 14 do 25 veoma studno, na 26 malo kiše, 29 i 30 studno, 31 kiša.

Židovski koledar.

Na 4. 21. Tišri, blagdan palm. — Na 5 22. Tišri, konac blagdan šatora. — Na 6 23. Tišri, Veselje zakona. — Na 14. 1 Marhešvana.

Ulan **Jurko Torstey** od c. kr. 8. ulanske pukovnije jaši s vrlo važnom depešom kroz Nachod, koji su zauzeli pruski pješaci.

Bilježke.

Ulan Jurko Torstey.

C. kr. ulanska pukovnija meksikanskoga cara Maksimilijana br. 8. liepo se je odlikovala u ratu god. 1866., osobito kod Kostelca i Vysokova. U noći izmedju 25. i 26. lipnja 1866. logorila je ta pukovnija kod Kostelca. Dana 26. lipnja u jutro donesoše izaslane patrole viest, da se približuju Prusi. Podpukovnik knez Turn-Taxis pozove odmah k sebi ulana Jurka Torsteya i predade mu jednu pismenu viest s nalogom, da ju odnese zapovjedniku 6. oklopničke pukovnije, koja je stajala za Nachodom. Torstey odnese tu viest, pa je zatim morao dugo čekati, da sa sobom ponese vrlo važnu depešu za svoga zapovjednika. Pukovnik grof Thun reče izrično Torsteyu, da je ta depeša vrlo važna. Torstey odjaši natrag, a kad je dojašio u Nachod, opazi na svoje najveće čudo, da su to mjesto već bile zaposjele neprijateljske čete. „Ah, ništa za to!“ pomisli on, pa se prekrsti i potjera svoga konja uzagrabce kroz redove neprijateljskih vojnika, koji su na njega živo pucali sa svih strana, i dospije sretno k svojoj pukovniji. Tu predade onu važnu depešu i javi, što je vidio i doživio. Jurko Torstey dobi za svoje neustrašivo junačtvo veliku srebrenu kolajnu.

Studeni,

ima 30 dana.

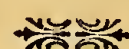
Novembar

Mjesečni lik: strielac.

Dnevi i sedmice.		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Izhod i Zahod S. i č.
1	Pet.	Svi Sveti	19 Jovan Rilski	6 37	4 52		9 18
2	Sub.	*Mrtvih dan*	20 Artemije	6 38	4 50		10 29
		44. Nedjelja. (23). O kneževoj kćeri. Mat. 9.					
3	Nedj.	Hubert ☾	21 Ilarijon Vel.	6 39	4 49		11 40
4	Pon.	Karlo Bor.	22 Averkije	6 41	4 48		Jutr.
5	Ut.	Emerih	23 Jakov ap.	6 42	4 46		0 47
6	Sr.	Leonard	24 Areta	6 43	4 44		1 53
7	Četv.	Engelbert	25 Markijan	6 44	4 43		2 58
8	Pet.	Godefrid †	26 Mitrov dan	6 46	4 42		4 2
9	Sub.	Teodor	27 Nestor	6 47	4 41		5 6
		45. Nedjelja. (24). Priča o dobrom sjemenu. Mat. 13.					
10	Nedj.	Andrija Av.	28 Arh. Ars. I.	6 49	4 40		6 9
11	Pon.	Martin b. ●	2[illegible] Anastasija	6 50	4 39		7 9
12	Ut.	Martin papa	30 Milutin kralj	6 51	4 37		Zahod
13	Sr.	Stanislav	31 Stahije i Am.	6 53	4 36		5 48
14	Četv.	Levin b.	1 Stud. K. i D.	6 54	4 35		6 38
15	Pet.	Javoslav †	2 Akindin	6 55	4 34		7 34
16	Sub.	*Ivan Trog.*	3 Gjurg. (o.c G)	6 56	4 33		8 35
		46. Nedjelja. (25). Kraljestvo nebesko prilično je zrnu gorušičnu. Mat. 13.					
17	Nedj.	Gregorij W.	4 Janikije	6 58	4 32		9 39
18	Pon.	Roman	5 Galaktijon	7 0	4 32		10 47
19	Ut.	Jelisava ☽	6 Pavao arh.	7 1	4 31		11 58
20	Sr.	Feliks Val.	7 33 muč. u M.	7 2	4 30		Jutr.
21	Četv.	*Prik. bl. dj. M.*	8 Arh. Mihajlo	7 3	4 29		1 11
22	Pet.	Cecilija †	9 Onisifor	7 4	4 28		2 27
23	Sub.	Klimenat	10 Erast i Olimp	7 5	4 28		3 46
		47. Nedjelja. (26). O mrzosti opustošenja. Mat. 24.					
24	Nedj.	Krševan	11 Stef. Dečan.	7 7	4 27		5 6
25	Pon.	Katarina	12 Jovan Mil.	7 8	4 27		6 26
26	Ut.	Konrad ◉	13 Jovan Zlat.	7 9	4 26		Ishod
27	Sr.	Virgilij	14 Filip ap.	7 10	4 26		5 48
28	Četv.	Sosten	15 Gurij (p. Bož.)	7 11	4 25		6 58
29	Pet.	Saturnin †	16 Matej ev.	7 13	4 25		8 10
30	Sub.	*Andrija ap.*	17 Grigorije vl.	7 14	4 25		9 23

Zemaljski pokrovitelji: 2. studenoga: Just, u Trstu i okolici; 15. studenoga: Leopold u gornjoj i donjoj Austriji.

Dan okraćuje za 1 sat i 4 časa (od 10 sata i 15 časa na 9 sata i 11 časa).

Mjesečne miene i prori canje vremena.

☾ Trećak, na 3. u 8. sata i 22. časa jutrom. Vedro i meko.

● Mladj, na 11. u 8 sata i 32. časa jutr. Ponajviše mutno.

Na 11 studen. **kolasta sunčeva pomrčina** kod nas nevidljiva.

☽ Prvak, na 19. u 9. sata i 21. čas. jutrom. Vedro i mraz.

◉ Uštap, na 26. u 2. sata i 15 časa jutrom. Mutno i kiša.

Stoljetni koledar proriče:

Od 1. do 5. studno, 6. do 16. kiša, 23. vedro i studno, 24. meko, 29. i 39. zazimit će.

Židovski koledar.

Na 12. 1. Kisleva.

Vodnik **Dragutin Fieber** odl.c. kr. poljsko-lovačkoga bataljuna prepliva pred ustašama preko Une.

Bilježke.

Vodnik Dragutin Fieber.

Dne 17. rujna 1878. dobi vodnik Fieber od 1. poljsko-lovačkoga bataljuna zapovied, da s jakom patrolom na drugoj obali Une potraži brigadu generala Rheinländera, pa da jednu vrlo važnu pismenu viest predade generalu. Idući već jednu uru, opazi Fieber, kad je ponestalo magle, da su ustaše zaposjeli svu okolicu. On zaustavi odmah svoju patrolu i odšulja se izmedju grmlja posve sam k Uni. Tu se svuče, priveže svoje cipele i odielo na ledja, prebaci pušku preko ramena i prepliva preko rieke. U isti trenutak pojaviše se na obali ustaše i poslaše za njim preko 30 hitaca. Došavši na drugu obalu, sakrije se Fieber za grmlje, i tako ga neprijatelji nisu više vidili. U podne opazi jako umorni podčastnik pred sobom jednu našu patrolu; i naši vojnici opaziše njega i podjoše k njemu s naperenim puškama. Pošto Fieber nije znao ni „gesla“ ni „lozinke“, odvedoše ga kao zarobljenika k samom generalu. Fieber predade svoju pismenu viest, a brigadir mu reče: „Vi ste dobro obavili svoj posao.“

Za taj svoj junački čin dobi vodnik Fieber srebrenu kolajnu za hrabrost.

Prosinac

ima 31 dana.

Decembar,

Mjesečni lik: jarac.

Dnevi i sedmice		Katolički Koledar	Grčko-istočni Koledar	Sunčev Izhod S. i č.	Sunčev Zahod S. i č.	Mjesečev Tečaj	Mjesečev Ishod i Zahod S. i č.
		48. Nedjelja. (1. nedj. Došašća). Ukazat će se zlamenja. Luk. 21.					
1	Nedj.	Eligij	18 Platon i Rom.	7 15	4 24		10 34
2	Pon.	Bibijana ☾	19 Avdija	7 16	4 24		11 42
3	Ut.	Fran. Ksav.	20 Grigorij Dek.	7 17	4 24		Jutr.
4	Sr.	Barbara †	21 Uvod Bogor.	7 18	4 23		0 49
5	Četv.	Sava op.	22 Filimon	7 19	4 23		1 54
6	Pet.	*Nikola* P.	23 Aleksand. N.	7 20	4 23		2 57
7	Sub.	Ambrozij	24 Katarina	7 21	4 23		4 0
		49. Nedjelja. (2. nedj. Došašća). Kad Ivan bijaše u tamnici. Mat. 11.					
8	Nedj.	Neoskv. Zač. Bog.	25 Kliment papa	7 22	4 23		5 2
9	Pon.	Leokadija	26 Alipij st.	7 23	4 23		6 0
10	Ut.	Lauret. Djevica	27 Jakov persij.	7 24	4 23		6 56
11	Sr.	Damas p. † ●	28 Stefan Novi	7 25	4 23		7 48
12	Četv.	Maksencij	29 Paramon	7 26	4 23		Zahod
13	Pet.	Lucija P.	30 Andrija p. ap.	7 27	4 23		6 27
14	Sub.	*Spiridijon*	1 Prosin. Naum	7 28	4 23		7 ?1
		50. Nedjelja. (3. nedj. Došašća). Židovi poslaše svećenike i levite k Ivanu. Iv. 1.					
15	Nedj.	Irinej b.	2 Uroš car	7 29	4 24		8 38
16	Pon.	Adelhajda	3 Sofonija pr.	7 30	4 24		9 46
17	Ut.	Lazar	4 Varvara	7 30	4 25		10 57
18	Sr.	O.p.b.d.M.ČP. ☽	5 Sava	7 31	4 25		Jutr.
19	Četv.	Nemesij	6 Nikoljdan	7 31	4 25		0 9
20	Pet.	Amon CP.	7 Amvrosije	7 32	4 26		1 23
21	Sub.	Toma ap. †	8 Patapije	7 33	4 26		2 40
		51. Nedjelja. (4. nedj. Došašća). U 15. godini vladanja Tiberija cesara. Luk. 3.					
22	Nedj.	Zenon	9 Zač. Bogor.	7 33	4 26		3 58
23	Pon.	Viktorija	10 Jovan B. VI.	7 33	4 26		5 13
24	Ut.	*Badnj.*, Ad. i E. P.	11 Danilo i Luka	7 34	4 27		6 24
25	Sr.	Božić ◯	12 Spiridon ep.	7 34	4 27		7 25
26	Četv.	Stjepan M.	13 Orest i Lukija	7 34	4 28		Ishod
27	Pet.	Ivan ev †	14 Tirso i dr.	7 35	4 29		6 57
28	Sub.	Mladienci	15 Elevterije	7 35	4 30		8 12
		52. Nedjelja. Josip i Marija čudjahu se. Luk. 2.					
29	Nedj.	Toma b.	16 Agej pr.	7 35	4 31		9 24
30	Pon.	David kr.	17 Danilo Anan.	7 35	4 32		10 33
31	Ut.	Silvestar p.	18 Sevastijan	7 35	4 33		11 40

Zemaljski pokrovitelji: 6. pros. S. Nikola, krstno ime kod katolika.

Dan okraćuje do 21. za 14 časa, a do konca raste za 5 časa.

Mjesečne miene i proricanje vremena.

☾ Trećak, na 2 u 10 sata i 47 časa večer. Nestalno.

● Mladj, na 11 u 3 sata 51 čas jutr. Vedro i studno.

☽ Prvak, na 18 u 9 sata i 33 časa večer. Mutno i snieg.

Na 22. prosinca početak zime. Sunce stupa u jarčevo zviezdište.

◯ Uštap, na 25. u 1 sata i 14 časa večer. Magla i studno.

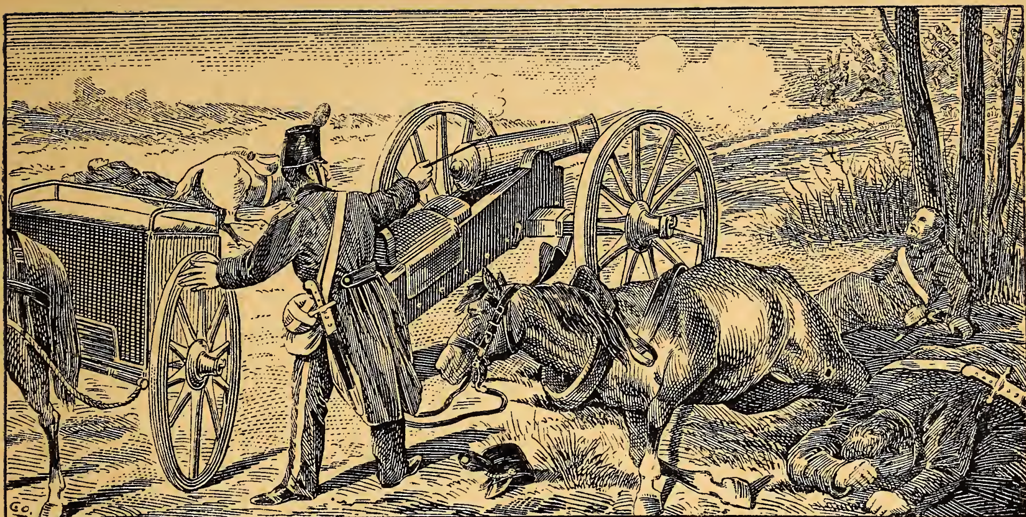

Stoljetni koledar proriče

Na 1. studno, 4 snieg, 5 do 10 kiša i veliki povodanj, 11, 12 kiša, 13 do 14 mutno, 21 prilično sniega, 22 do konca prilična studen.

Židovski koledar

Na 6. 25. Kisleva, Posv. hrama. — Na 11. 1. Tebeta. — Na 20. 10. Tebeta, obsjedanje Jerusolima.

Nadtopnik **Vaclav Šindelař** od c. kr. 3. poljsko-topničke pukovnije spašava jedan zaostali top.

Bilježke.

Nadtopnik Vaclav Sindelař.

Težka pješačka baterija br. 3. poljsko-topničke pukovnije cara Maksimilijana br. 1. dobi 3. srpnja 1866., na dan bitke kod Kraljičina Gradca zapovied, da se postavi na visočinu kod Roznica. Ta je baterija sa svojih 8 topova zaštitila uzmak brigade Abele i uzdržala se u svom položaju od 11 sati prije godne do 5 sati poslije podne, premda je na nju bez prestanka pucalo 60 pruskih topova. Gotovo svi momci te baterije bijahu vrlo neustrašivi i hrabri, ali se je izmedju njih svojom odvažnošću i hladnokrvnošću ponajviše odlikovao nadtopnik Vaclav Šindelař. Pošto je baterija bila izgubila polovicu svojih konja, tražio je Šindelař druge. U blizini je bio konjanički okršaj, pa je dosta konja ostalo bez svojih gospodara. Šindelař ih je polovio, koliko je trebalo za njegovu bateriju. Kad je baterija krenula sa svoga mjesta, ubiše Prusi pred jednim topom tri konja, te se je činilo, da je taj top izgubljen. Šindelař opazi odmah tu pogibelj, pa naperi top na neprijatelja i izpali iz njega hitac s kartečom. Prusi stadoše, a Šindelař upotriebi to vrieme, pa zapregne pred top svoga jahaćega konja i tako ga sretno spasi. Šindelař dobi za taj svoj čin zlatnu kolajnu, a uz njega dobi 18 njegovih drugova toga dana zlatne i srebrene kolajne za hrabrost.

Azbučno kazalo Svetih i Svetica božijih.

Abdas 16 svibnja.
Abdon 30 srpnja.
Abel 2 siečnja.
Abert 25 veljače.
Abiguil 5 prosinca.
Abram 6 listopada
Absalon 2 rujna
Acij 1 svibnja
Aćim 20 ožujka
Adalberto 23 travnja
— 25 lipnja
Adam 24 prosinca
Adaukto 30 kolovoza
Adelinda 28 kolovoza.
Adelgunda 30 siečnja.
Adelhajda 5 veljače.
Adelfo 29 kolovoza.
Adolarij 21 travnja.
Adolfo 11 svibnja.
— 17 lipnja.
— 21 kolovoza.
Adolfina 27 rujna.
Adrijan 14 ožujka.
Agapit 6 kolovoza.
Agata 5 veljače.
Agaton 10 siečnja.
Agilalfo 3 rujna.
Agrikola 4 studenoga.
Ahacij 22 lipnja.
— 27 studenoga.
Ahilej 12 svibnja.
Aka 30 studenoga.
Akarij 22 lipnja.
Akvilin 29 siečnja.
Akvilina 13 lipnja.
Alban 21 lipnja.
Alberto 8 travnja.
— 15 studenoga.
Albin 1 ožujka.
Albina 16 prosinca.
Albrehto 23 travnja.
Aleksandar 18 ožujka.
— 26 veljače.
— 3 svibnja.
— 11 kolovoza.
— 12 prosinca.
Aleksij 17 srpnja.
Alfred 19 lipnja.
Alipij 15 kolovoza.
Aloiz 21 lipnja.
Alfons 2 kolovoza.
Alto 9 veljače.
Amalija 10 lipnja.
— 7 listopada.
Amando 8 travnja.
Amato 13 rujna.
Ambrosij 16 listopada.
— 7 prosinca.
Amon 8 rujna.
— 20 prosinca.
Amos 31 ožujka.
Anaklet 13 srpnja.
Anastasija 15 travnja.
— 25 prosinca.
Anastasij 25 siečnja.
— 27 travnja.
Anastas 21 kolovoza.
Anatolij 3 srpnja.
Anatolija 9 srpnja.
Andrija Ap. 30 studenoga.
— M. 15 svibnja.
— Avel. 10 studen.
Angjela 31 svibnja.
Angjelika 28 ožujka.
Angjelina 16 srpnja.
Ana 26 srpnja.
Anselmo 18 ožujka.
— 21 travnja.
Antonija 10 travnja.
Anton Ap. 17 siečnja.
— Pad. 13 lipnja.
Apolinar 23 srpnja.
Apolonij 18 travnja.
Apolonija 9 veljače.
Apija 22 studenoga.
Arhelaj 26 prosinca.
Arkadij 12 siečnja.
Arnold 18 srpnja.
— 1 prosinca.
Arnulf 18 lipnja.
— 18 srpnja.
— 15 kolovoza.
Aron 16 travnja.
Arsenij 19 srpnja.
Atanasij 2 svibnja.
— 26 studenoga.
Atanasija 26 veljače.
— 14 kolovoza.
Avgusta 30 ožujka.
Augustin 26 srbnja.
— 28 kolovoza.
— 3 kolovoza.
August 7 listopada.
— 3 kolovoza.
Aurelija 3 prosinca.
Aurelijan 16 lipnja.
Avit 5 veljače.
— 17 lipnja.

Babila 24 siečnja.
Badem 10 travnja.
Bagno 5 lipnja.
Balbina 31 ožujka.
Baldomer 27 veljače.
Baldasar 6 siečnja.
Barbara 4 prosinca.
Barbato 19 veljače.
Barnaba 11 lipnja.
Bartus 24 kolovoza.
— 24 lipnja.
— 26 lipnja.
Baruh 30 svibnja.
Basilid 12 lipnja.
Basilisa 9 siečnja.
Basilij 14 lipnja.
— 22 ožujka
Batilda 26 siečnja.
Beata 22 prosinca.
Beatrice 29 lipnja.
Beda 26 svibnja.
Benedikt 15 travnja.
— 21 ožujka.
Benizna 8 svibnja.
Benigno 6 lipnja.
Benjamin 31 ožujka.
Beno 16 lipnja.
Benvenut 27 lipnja.
Bernard 20 kolovoza.
Bernardin 20 svibnja.
Bernhard 20 kolovoza.
— 21 kolovoza.
Berta 4 srpnja.
Bertila 5 studenoga.
Bertold 27 srpnja.
Bertin 5 rujna.
Bertram 17 kolovoza.
Bertrand 15 listopada.
Bibijana 2 prosinca.
Blandina 5 studenoga.
Blaž 3 veljače.
Bogislav 9 travnja.
Bona 24 travnja.
Bonaventura 14 srpnja.
Bonifacij 5 lipnja.
— 14 svibnja.
Braucij 26 ožujka.
Brikcij 9 srpnja.
Brigida 1 veljače.
Brigita 8 listopada.
Bruno 21 travnja.
— 17 svibnja.
— 6 listopada.
Burghard 11 listopada.
Buso 27 studenoga.

Cecilij 3 lipnja.
Cecilija 22 studenoga.
Celestin 6 travnja.
— 19 svibnja.
Celina 21 listopada.
Celso 28 srpnja.
Cerelij 20 veljače.
Cesar 15 travnja.
Cilinija 21 listopada.
Cino 29 svibnja.
Ciprijan 14 rujna.
— 26 rujna.
Cirija 5 srpnja.
Cirijak 8 kolovoza.
Ciril V. 29 ožujka.
Cirila 5 srpnja.
Ciril i Metod 5 srpnja.
Ciril M. 29 svibnja.
Cirin 12 lipnja.
Cirij 21 siečnja.

Dagobert 23 prosinca.
Damas 11 prosinca.
Damijan 27 rujna.
Danijel 21 srpnja.
Darij 3 travnja.
David 30 prosinca.
Deffin 24 prosinca.
Delfina 26 rujna.
Detlaus 21 ožujka.
Devota 27 siečnja.
Didakto 13 studenoga.
Digno 18 prosinca.
Dionisija 12 prosinca.
— 15 svibnja.
Dionisij 9 listopada.
— 17 studenoga.
— 25 svibnja.
— 26 prosinca.
Disma 25 ožujka.
Ditmar 26 rujna.
Ditrih 6 svibnja.
Doda opatica 24 travnja.
Dominik 4 kolovoza.
Domicijan b. 10 siečnja.
Domicij 5 srpnja.
Domnina 14 travnja.
Donat 30 lipnja.
Dorotija (Doris) 6 veljače.
Dositej 20 veljače.
Dirla 25 ožujka.
Dujam 7 svibnja.

Eba, opatica 25 kolovoza.
Eberhard 28 studenoga.
— 23 veljače.
— 7 travnja.
Edburga 12 prosinca.
Edeltrud 23 lipnja.
Edita 16 rujna.
Edmund 16 studenoga.
— 20 studenoga.
Eduard 27 svibnja.
— 18 ožujka.
— 13 listopada.
Edvin kralj 4 listopada.
Egberto 24 travnja.
Egidij 1 rujna.
— 27 travnja.
Erenfrid 9 siečnja.
Eleonora 21 veljače.
Eleuter 20 veljače.
Eligij 1 prosinca.
Elisej 14 lipnja.
Emanujil 26 ožujka.
Emerencija 23 siečnja.
Emerih 5 studenoga.
Emil 22 svibnja.
Emilija 5 travnja.
Emilij 30 svibnja.
— 22 svibnja.
Emilijan 11 rujna.
— 12 studenoga.
— 11 listopada.
Emilijana 2 prosinca.
— 5 siečnja.
Ema 1 i 19 travnja.
— 22 rujna.
Engelberto 7 studenoga.
Enoh 3 siečnja.
Ena 21 ožujka.
Eparhij 1 srpnja.
Efraim 2 lipnja.
Ekvicij 11 kolovoza.
Epifanija 18 listopada.
Erasmo 2 lipnja.
Erdman 7 studenoga.
Erhard 8 siečnja.
Erih 15 veljače.
— 18 svibnja.
Ermelinda 29 listopada.
Ernest 12 siečnja.
Ernestina 31 srpnja.
Ester 24 svibnja.
Etbin 19 listopada.
Euharij 20 veljače.
Eugenija 25 prosinca.
Eugenij 3 srpnja.
— 15 studenoga.
Eulalija 12 veljače.
Eulogij 3 srpnja.
Eufemija 13 travnja.
Eufrosina 11 veljače.
Eusebija 16 ožujka.
— 19 listopada.
Eusebij 14 kolovoza.
— 26 rujna.
Eustasij 29 ožujka.
Eustahij 20 rujna.
Eva 24 prosinca.
Evalo 3 listopada.
Evarist 26 listopada.
Evermundo 17 veljače.
Ezehijel 10 travnja.

Fabijan 20 siečnja.
Fandila 13 lipnja.
Fano 28 listopada.
Faustina 20 rujna.
Fausto 16 srpnja.
Felicijan 15 veljače.
Felicita 9 lipnja.
Felicitas 10 srpnja.
— 7 ožujka.
Felicije 24 listopada.
— 21 svibnja.
— 20 studenoga.
— 9 lipnja.
— 30 svibnja.
— 29 srpnja.
— 14 siečnja.
Ferdinando 19 listopada.
— 30 svibnja.
Fidelis 28 travnja.
Fides dj. m. 1 kolovoza.
Firmin 11 listopada.
Filemon 22 studenoga.
Filiberto 20 kolovoza.
Filip 1 svibnja.
— 23 kolovoza.
— 26 svibnja.
Filipina 16 veljače.
— 21 kolovoza.
Filomena 11 kolovoza.
Flavijan 28 veljače.
Florencija 10 studenoga.
Florenc 7 studenoga.
Florentin 27 svibnja.
Florijan 4 svibnja.
Fortunat 1 lipnja.
— 24 listopada.
Frančiska 9 ožujka.
Frančisko 4 listopada.
— 10 listopada.
— 4 lipnja.
— 2 travnja.
— 29 siečnja.
— 3 prosinca.
Friderika 6 listopada.
Fridman 10 listopada.
Fridolin 6 ožujka.
Fridrih 5 ožujka.
— 18 srpnja.
Frodoaldo 12 rujna.
Frumencij 27 listopada.
Fulko 10 listopada.
Fulgencij 1 siečnja.
Fürchtegott 15 travnja.

Gabin 19 veljače.
Gabrijel 24 ožujka.
Gabrijela 10 veljače.
Galo 16 listopada.
Gandulf 11 svibnja.
Gangoldulf 11 svibnja.
Gao 24 srpnja.
Gaspar 6 siečnja.
Gauthier 11 svibnja.
Gebhard 27 kolovoza
Gelasij 18 studenoga.
Genesij 3 lipnja.
Genoveva 3 siečnja.
Genuin 5 veljače.
Gerhard 24 rujna.
Gerin 2 listopada.
German 28 svibnja.
Gerold 7 listopada.
Gertruda 17 ožujka.
Gervasij 18 lipnja.
Gideon 1 listopada.
Gilberto 4 veljače.
Gildardo 8 lipnja.
Gildas 29 siečnja.
Glicerija 19 svibnja.
Gisela 7 svibnja.
Goar 6 srpnja.
Godfrid 8 studenoga.
Gordian 10 svibnja.
Gordij 3 siečnja.
Gordon 9 rujna.
Gotdank 22 ožujka.
Gotfrid 13 siečnja.
Gothard 4 svibnja.
Gothelf 22 lipnja.
Gotlib 7 lipnja.
Gotlob 10 srpnja.
Gotskalko 7 lipnja.
Gracijan 18 prosinca.
Grgur 12 ožujka.
Grgur Naz. 9 svibnja.
— 17 studenoga.
Gudval 6 lipnja.
Guntram 28 ožujka.
Gustav 2 kolovoza.
Günther 28 studenoga.
Gvalberto 12 srpnja.
Gvido 31 ožujka.
— 12 rujna.
Gvilberto 23 svibnja.

Hanibal 2 kolovoza.
Hartman 30 listopada.
Hartvig 21 kolovoza.
Hainrih 18 srpnja.
Hedviga 15 listopada.
— 17 listopada.
Hegesipo 7 travnja.
Helena M. 22 svibnja.
— Hr. 18 kolovoza.
Heliodor 3 srpnja.
Henriette 16 ožujka.
Henrih 15 srpnja.
Heraklij 11 ožujka.
Heriberto 16 ožujka.
Herkul 5 rujna.
Herman 7 travnja.
Herman 28 prosinca.
Hermenegild 13 travnja.
Hermes 28 kolovoza.
Hermina 24 prosinca.
Higin 11 siečnja.
Hilarija 12 kolovoza.
Hilarijon 21 listopada.
Hilarij 17 rujna.
— 14 siečnja.
Hildeberto 3 svibnja.
Hildegardo 17 rujna.
Hildetruda 27 rujna.
Hipolit 13 kolovoza.
— 2 prosinca.
Honorat 8 veljače.
Honorij 30 rujna.
Hosija 5 travnja.
Huberto 3 studenoga.
Hugo 1 travnja.
— 17 studenoga

Ida 4 rujna.
— 13 travnja.

Ignacij 1 veljače.
— 31 srpnja.
Ilija 20 srpnja.
Iluminata 29 studenoga.
Inocencij 28 srpnja.
Irene 4 travnja.
Irenej 15 prosinca.
Isak 20 prosinca.
Isaija 6 lipnja.
Isabela 4 siečnja.
— 31 kolovoza.
Isidor 10 svibnja.
— 4 travnja.
Ita 3 studenoga.
Ivan 23 siečnja.
— 8 veljače.
— 8 ožujka.
— 16 svibnja.
— 6 svibnja.
— 26 lipnja.
— 24 lipnja.
— 12 srpnja.
— 29 kolovoza.
— 24 studenoga.
— 27 prosinca.
— 17 ožujka.
— 20 listopada.
Ivanica 24 svibnja.
— 21 kolovoza.

Jacinto 11 rujna.
Jair 3 listopada.
Jakov 25 srpnja.
— 1 svibnja.
Janja 16 studenoga.
— 21 siečnja.
— 6 i 28 ožujka.
Januarij 19 rujna.
Jelisava 8 lipnja.
— 19 studenoga.
Jeremija 26 lipnja.
Jerolim 30 rujna.
Joahim 20 ožujka.
Job 9 svibnja.
Jodok 17 svibnja.
Joel 24 svibnja.
Jonatan 29 prosinca.
Jordan 13 veljače.
Josafat 27 studenoga.
Josip 27 kolovoza.
— 19 ožujka.
Josua 23 veljače.
Jovita 15 veljače.
Juda 28 listopada.
Judita 5 prosinca.
Jukundo 14 studenoga.
Julij 12 travnja.
— 27 svibnja.
Julija 22 svibnja.
Julijan 9 siečnja.
— 16 ožujka.
— 28 kolovoza.
Julijana 5 travnja.
— 16 veljače.
— 19 lipnja.
Julita 16 lipnja.
Juraj 24 travnja.
Justin 8 kolovoza.
Justina 7 listopada.
Justinijan 26 rujna.
Justo 2 rujna.
— 6 kolovoza.
Juvenal 3 svibnja.
Juvencij 1 lipnja.

Kadok 24 siečnja.
Kaj 22 travnja.
Kajetan 7 kolovoza.
Kalikstо 14 listopada.
— 16 travnja.
Kalimer 31 lipnja.
Kamil 18 srpnja.
Kandido 3 listopada.
Kanut 19 siečnja.
Karlman 2 siečnja.
Karlo 4 studenoga.
— 28 siečnja.
Karolina 14 lipnja.
Karitas 1 kolovoza.
Karlota 5 srpnja.

Kasto 22 svibnja.
Kastul 26 ožujka.
Kasij 15 svibnja.
Kasijan 13 kolovoza.
— 3 prosinca.
Kastor 19 veljače.
Katarina 25 studenoga.
— 30 travnja.
Kilijan 8 srpnja.
Klao 20 srpnja.
Klara 18 kolovoza.
— 12 kolovoza.
Klaudij 30 listopada.
Klement 23 studenoga.
Klementina 23 studenoga.
Kleto 26 travnja.
Kleofa 9 travnja.
— 25 rujna.
Klotilda 3 lipnja.
Koloman 13 listopada.
Kolumba 17 rujna.
Kolumban 21 studenoga.
Kolumbin 31 srpnja.
Kolumbo 9 srpnja.
Konkordija 18 veljače.
Konrad 26 studenoga.
— 19 veljače.
Konstancij 25 veljače.
Konstancija 19 rujna.
Konstantin 17 veljače.
— 12 travnja.
— 27 srpnja.
Kordula 22 listopada.
Kornelij 16 rujna.
Krescenc 19 travnja.
Krescencij 27 lipnja.
Krescencija 15 lipnja.
Kristijan 14 svibnja.
Kristin 24 srpnja.
Kristina 15 prosinca.
Kristof 15 ožujka.
— 25 srpnja.
Krisogon 24 studenoga.
Krisolog 4 prosinca.
Krisostom 27 siečnja.
Krispin 7 siečnja.
— 25 listopada.
Ksantipa 23 rujna.
Ksenes 18 siečnja.
Ksenija 12 siečnja.
Ksenofon 27 siečnja.
Kuniberto 12 studenoga.
Kunigunda 3 ožujka.
Kuzma 27 rujna.
Kvincijan 14 lipnja.
Kvirin 4 lipnja.
— 30 ožujka.

Ladislav 27 lipnja.
Lamberto 14 travnja.
— 17 rujna.
Laura 17 lipnja.
Lasar 17 prosinca.
Leandro 27 veljače.
Leberehto 20 veljače.
Leon 11 travnja.
— 28 lipnja.
— 12 lipnja.
— 17 srpnja.
— 19 travnja.
Leodegar 2 listopada.
Leokadija 9 prosinca.
Leonardo 6 studenoga.
Leoncij 13 siečnja.
Leoncija 6 prosinca.
Leonora 12 travnja.
Leonila 17 siečnja.
Leopold 15 studenoga.
Leopoldina 15 studenoga.
Levin 24 studenoga.
Levina 24 srpnja.
Liberato 17 kolovoza.
Liberij 30 prosinca.
Liborij 23 srpnja.
Lidija 3 kolovoza.
Libraih 21 travnja.
Lidvina 15 travnja.
Ligor 13 rujna.
Lino 23 rujna.
Longin 15 ožujka.

Lot 4 siečnja.
Lotar 21 travnja.
Lovrijenac 10 kolovoza.
Lucij 11 veljače.
— 4 ožujka.
Lucija 13 rujna.
Lucijan 7 siečnja.
Lucijana 30 lipnja.
Ludger 26 ožujka.
Ludmila 16 rujna.
Ludolfo 27 svibnja.
Ludovika 30 siečnja.
Ludvig 19 kolovoza.
— 25 kolovoza.
Lujo 21 lipnja.
Luiza 9 srpnja.
— 21 lipnja.
Luitgarda 16 lipnja.
Luka 18 listopada.
Lukrecija 7 lipnja.

Magno 19 kolovoza.
Majolo 11 svibnja.
Makra 5 siečnja.
Makarij 2 siečnja.
— 15 siečnja.
Malahija 3 studenoga.
Maksim 29 svibnja.
Maksimilijan 12 listopada.
Mamerto 11 svibnja.
Mandaliena 21 srpnja.
Mansuet 18 veljače.
— 3 rujna.
Marcel 16 siečnja.
— 30 listopada.
Marcela 31 siečnja.
Marcelijan 18 lipnja.
Marcelin 10 travnja.
Marcelina 18 lipnja.
Marcijal 27 siečnja.
Margarita 10 lipnja.
Marija 23 siečnja.
— Por. 8 rujna.
— Sn. 5 kolovoza.
— 7 Ž. Petak pred V. N.
— Sv. 2 veljače.
— Bl. 25 ožujka.
— K. 3 srpnja.
— P. 24 svibnja.
— Uz. 15 kolovoza.
— Pr. 21 studenoga.
— Z. 8 prosinca.
— J. 12 rujna.
Marijan 30 travnja.
Marij 19 siečnja.
— 7 listopada.
Marijana 15 rujna.
Marko 25 travnja.
Marquard 27 veljače.
Marta 19 siečnja.
— 29 srpnja.
Martin 11 studenoga.
— 12 studenoga.
Martina 30 siečnja.
Martinijan 2 srpnja.
Materno 13 rujna.
Matija 24 veljače.
Matilda 14 ožujka.
Matej 21 rujna.
Mavro 15 siečnja.
Mavra 21 rujna.
— 19 prosinca.
Medardo 8 lipnja.
Mehtilda 31 svibnja.
Melhijad 10 prosinca.
Melhijor 6 siečnja.
Mena 11 studenoga.
Menelaj 22 srpnja.
Metodij v. Ciril 5 srpanja.
Mihovil 8 svibnja.
— 29 rujna.
Mikleta 9 rujna.
Milada 29 prosinca.
Miro 16 kolovoza.
Modesto 15 lipnja.
Monika 4 svibnja.
Moric 22 rujna.
Mojsija 4 rujna.

Nabor 12 srpnja.
Napoleon 15 kolovoza.
Narciz 29 listopada.
Natalija 1 prosinca.
— 27 srpnja.
Natan 24 listopada.
Natanajil 5 rujna.
Nazar 14 studenoga.
Nemesij 19 prosinca.
Nerej 12 svibnja.
Nestor 26 veljače.
Nicefor 13 ožujka.
Niceta 15 rujna.
Nicej 22 lipnja.
Nikasij 14 prosinca.
Nikola 6 prosinca.
— 10 rujna.
Nikomed 15 rujna.
Noah 28 studenoga.
Norberto 6 lipnja.
Notburga 14 rujna.

Odila 1 siečnja.
Odon 8 studenoga.
Olaj 29 srpnja.
Oktavijan 23 ožujka.
Oliva 10 lipnja.
Olimpija 26 ožujka.
Onesim 16 veljače.
Onesifor 6 rujna.
Onofrij 12 lipnja.
Optat 4 lipnja.
Osvald 5 kolovoza.
— 15 listopada.
Otilija 13 prosinca.
Oton 23 ožujka.
Otokar 4 studenoga.
Otomar 16 studenoga.

Paladija 24 svibnja.
Pankracij 12 svibnja.
Pafnucij 11 rujna.
Pantaleon 27 srpnja.
Papin 28 studenoga.
Pashal 17 svibnja.
Paterno 12 studenoga.
Patricij 17 ožujka.
Paula 26 siečnja.
— 18 lipnja.
Paulina 22 ožujka.
Paulin 22 lipnja.
— 31 kolovoza.
Pavao 25 siečnja.
— 15 siečnja.
— 30 lipnja.
— 29 lipnja.
— 26 lipnja.
Pelagija 9 lipnja.
Pelagij 28 kolovoza.
Peregrin 10 svibnja.
— 27 travnja.
Perpetua 7 i 15 ožujka.
Petar 19 listopada.
— 19 svibnja.
— 29 lipnja.
— 1 kolovoza.
— 29 travnja.
— 31 siečnja.
— 22 veljače.
Petronila 31 svibnja.
Pipin 28 studenoga.
Pij 5 svibnja.
— 11 srpnja.
Placid 5 listopada.
Polikarpo 26 siečnja.
Poliksena 24 rujna.
Porfirij 26 veljače.
Porcijunkula 2 kolovoza.
Prakseda 21 srpnja.
Primo 9 lipnja.
Priska 28 ožujka.
Privato 21 kolovoza.
Probo 12 siečnja.
Prohor 9 travnja.
Proklo 1 lipnja.
Prokopij 4 srpnja.
Prosper 25 lipnja.
Protasij 19 lipnja.
Proto 11 rujna.
Protes 2 srpnja.
Prudencija 9 ožujka.
Prudencijana 19 svibnja.
Ptolomej 19 listopada.
Pulherija 10 rujna.

Radegunga 18 srpnja.
— 13 kolovoza.
Rahel 11 srpnja.
— 3 listopada.
Rajmund 7 siečnja.
— 31 kolovoza.
Rajnir 17 lipnja.
Rajnold 7 siečnja.
Rafajel 24 listopada.
Rajhard 7 veljače.
Rajnard 23 veljače.
— 19 prosinca.
Rajhold 12 siečnja.
Rebeka 9 ožujka.
Redempto 8 travnja.
Regina 7 rujna.
Regulo 30 ožujka.
Remberto 4 veljače.
Remigina 1 listopada.
Renat 17 rujna.
Restitut 29 svibnja.
Rigoberto 4 siečnja.
Rihard 3 travnja.
— 7 veljače.
Roberto 17 rujna.
— 29 travnja.
— 7 lipnja.
Rogerij 15 rujna
Rok 16 kolovoza.
Rolando 9 kolovoza.
Roman 3 travnja.
— 28 veljače.
— 9 kolovoza.
Romana 23 veljače.
Romualdo 7 veljače.
Roza 30 kolovoza.
Rozalija 4 rujna.
Rozamunda 2 travnja.
Rozina 13 ožujka.
Rudolf 17 travnja.
Rufina 10 srpnja.
Rufin 14 lipnja.
Rufo 28 studenoga.
Ruperto 27 ožujka.
Rustiko 24 rujna.
Ruta 16 srpnja.
Rutard 16 srpnja
Ruža 30 kolovoza.

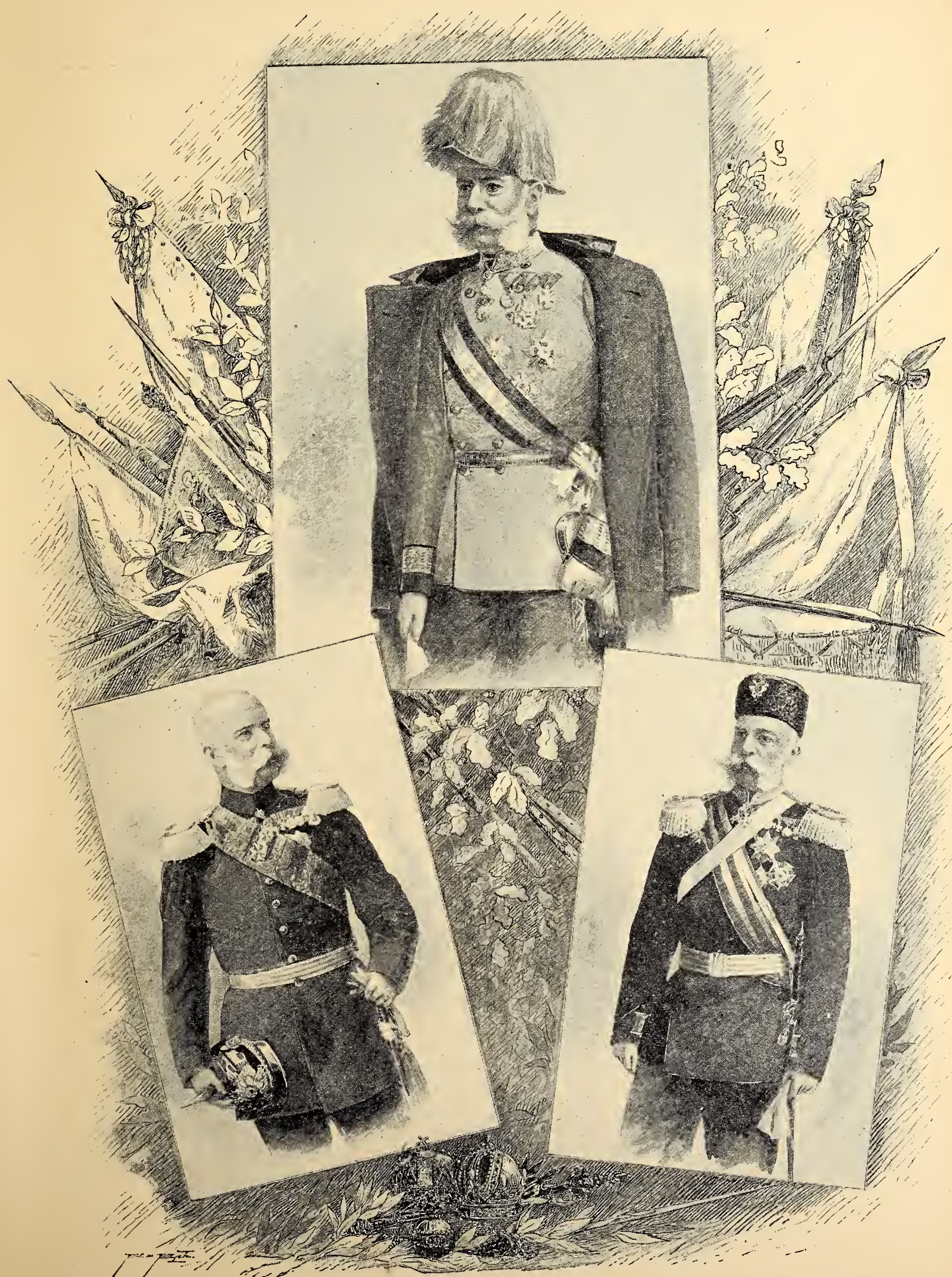
Sabina 27 listopada.
— 25 kolovoza.
Sabin 19 veljače.
Sabinijan 20 siečnja.
Salome 24 listopada.
Salomena 7 travnja.
Salamun 8 veljače.
Salvij 12 siečnja.
— 10 rujna.
Samson 27 veljače.
Samujil 16 veljače.
— 26 kolovoza.
Sara 16 svibnja.
Saturnij 29 studenoga.
Sava 12 travnja.
— 5 prosinca.
Sebaldo 19 kolovoza.
— 19 rujna.
Sebastijan 20 siečnja.
Serafin 12 listopada.
— 5 prosinca.
Serafina 9 rujna.
Serafija 3 rujna.
Serapion 30 listopada.
— 14 studenoga.
Seren 23 i 28 veljače.
Sergij 7 listopada.
Servaz 13 svibnja.
Set 2 siečnja.
Severa 20 srpnja.
Sever 8 studenoga.
Severijan 8 studenoga.
Severina 8 siečnja.
— 23 listopada.
Sibila 29 travnja.
Sidonija 23 srpnja.
Sigfria 15 veljače.
Sigeberto 7 prosinca.
Sigismundo 2 svibnja.
Sila 20 lipnja.
Silvan 6 veljače.
— 4 svibnja.
Silver 20 lipnja.
Silvija 3 studenoga.
Silvin 17 veljače.
Simeon 17 veljače.
— 30 listopada.
Simun 28 listopada.
Simplicij 29 srpnja.
— 2 ožujka.
Sinesij 12 prosinca.
Sisinij 29 svibnja.
Siksij 6 kolovoza.
Silvestar 31 prosinca.
Simforosa 18 srpnja.
Siro 9 prosinca.
Sofija 15 svibnja.
Sofonija 3 prosinca.
Sofronij 11 ožujka.
Sosten 28 studenoga.
Soter 21 travnja.
Spiridon 14 prosinca.
Stanislav 7 svibnja.
— 13 studenoga.
Stjepan 3 kolovoza.
— 20 kolovoza.
— 2 kolovoza.
— 3 rujna.
— 13 studenoga.
— 26 prosinca.
Stilijan 26 studenoga.
Suitberto 1 ožujka.
Sulpicij 20 travnja.
Suzana 11 kolovoza.

Tadej 28 listopada.
Tarisij 26 veljače.
Taurin 11 kolovoza.
Tekla 15 listopada.
Telesfor 5 siečnja.
Teobaldo 29 siečnja.
— 1 srpnja.
Teodolinda 22 siečnja.
Teodor 19 rujna.
— 15 travnja.
— 9 studenoga.
Teodora 28 travnja.
Teodorih 1 srpnja.
Teodata 29 rujna.
Teodosija 2 travnja.
Teodosij 3 rujna.
Teofil 3 studenoga.
Teofila 28 prosinca.
Terezija 15 listopada.
Tertulijan 27 travnja.
Tiburcij 14 siečnja.
Tilberto 7 prosinca.
Timotej 24 siečnja.
— 22 kolovoza.
Tiranijon 21 veljače.
Tito 4 siečnja.
— 18 rujna.
Tobija 13 lipnja.
— 13 rujna.
Toleta 5 ožujka.
Toma 18 rujna.
— 21 prosinca.
— 29 prosinca.
— 7 ožujka.
Torpes 17 svibnja.
Torkvat 15 svibnja.
Trankvil 6 lipnja.
Traugott 31 ožujka.
Trojan 30 studenoga.
Trofonija 18 listopada.
Trofon 10 studenoga.
Trodberto 26 travnja.
Turijan 13 srpnja.
Turibij 16 travnja.

Ubaldo 16 svibnja.
Ubaldeska 28 svibnja.
Udalrih 4 srpnja.
Ulrika 6 kolovoza.
Urban 25 svibnja.
— 5 rujna.
Ursin 29 prosinca.
Ursula 21 listopada.
Uto 3 listopada.

Valberto 2 svibnja.
Valburga 25 veljače.
— 1 svibnja.
Valentin 14 veljače.
Valentina 25 srpnja.
Valerij 29 siečnja.
Valerija 9 prosinca.
Valerijan 14 travnja.
Valfrid 12 listopada.
Valter 29 studenoga.
Valtruda 9 travnja.
Venancij 18 svibnja.
Vencel ili Većeslav 29 rujna.
Vendelin 20 listopada.
Veneranda 14 studenoga.
Verena 1 rujna.
Verner 18 travnja.
Veronika 4 veljače.
Vid 15 lipnja.
Vigand 30 svibnja.
Vigberto 13 kolovoza.
Viktor 26 veljače.
Vigilij 31 siečnja.
Viktor 30 rujna.
— 8 svibnja.
— 28 srpnja.
Viktorija 23 prosinca.
Viktorijan 23 ožujka.
Viktorin 25 veljače.
— 8 studenoga.
— 5 rujna.
Vilim 6 travnja.
— 31 ožujka.
— 25 lipnja.
Vilhelmina 25 listopada.
Vilibald 7 srpnja.
Vilibord 7 studenoga.
Vinčenco 22 siečnja.
— 5 travnja.
— 24 svibnja.
— 19 srpnja.
Vinčenca 5 travnja.
Vinebaldo 6 travnja.
Virgil 27 studenoga.
Vital 28 travnja.
— 4 studenoga.
Vismar 18 travnja.
Vjekoslav 21 lipnja.
Vladimir 24 srpnja.
Voldemar 6 svibnja.
Volfgang 31 listopada.
Vojislava 22 studenoga.
Volkmar 17 srpnja.
Vollbrehto 27 veljače.
Vunibaldo 18 prosinca.

Zaharija 6 rujna.
Zahej 23 kolovoza.
Zebin 13 studenoga.
Zenajda 5 lipnja.
Zenon 22 prosinca.
Zenobij 30 listopada.
Zefirin 26 kolovoza.
Zitea 28 travnja.
Zotiko 21 srpnja.
Zventibold 13 kolovoza.

Hr.

Car i kralj Franjo Josip,

naš previšnji ratni gospodar i vrhovni zapovjednik sveukupne oružane moći,
general-feldmaršal kraljevske pruske vojske i general carske ruske vojske.

Nabor 12 srpnja.
Napoleon 15 kolovoza.
Narciz 29 listopada.
Natalija 1 prosinca.
— 27 srpnja.
Natan 24 listopada.
Natanajil 5 rujna.
Nazar 14 studenoga.
Nemesij 19 prosinca.
Nerej 12 svibnja.
Nestor 26 veljače.
Nicefor 13 ožujka.
Niceta 15 rujna.
Nicej 22 lipnja.
Nikasij 14 prosinca.
Nikola 6 prosinca.
— 10 rujna.
Nikomed 15 rujna.
Noah 28 studenoga.
Norberto 6 lipnja.
Notburga 14 rujna.

Odila 1 siečnja.
Odon 8 studenoga.
Olaj 29 srpnja.
Oktavijan 23 ožujka.
Oliva 10 lipnja.
Olimpija 26 ožujka.
Onesim 16 veljače.
Onesifor 6 rujna.
Onofrij 12 lipnja.
Optat 4 lipnja.
Osvald 5 kolovoza.
— 15 listopada.
Otilija 13 prosinca.
Oton 23 ožujka.
Otokar 4 studenoga.
Otomar 16 studenoga.

Paladija 24 svibnja.
Pankracij 12 svibnja.
Pafnucij 11 rujna.
Pantaleon 27 srpnja.
Papin 28 studenoga.
Pashal 17 svibnja.
Paterno 12 studenoga.
Patricij 17 ožujka.
Paula 26 siečnja.
— 18 lipnja.
Paulina 22 ožujka.
Paulin 22 lipnja.
— 31 kolovoza.
Pavao 25 siečnja.
— 15 siečnja.
— 30 lipnja.
— 29 lipnja.
— 26 lipnja.
Pelagija 9 lipnja.
Pelagij 28 kolovoza.
Peregrin 10 svibnja.
— 27 travnja.
Perpetua 7 i 15 ožujka.
Petar 19 listopada.
— 19 svibnja.
— 29 lipnja.
— 1 kolovoza.
— 29 travnja.
— 31 siečnja.
— 22 veljače.
Petronila 31 svibnja.
Pipin 28 studenoga.
Pij 5 svibnja.
— 11 srpnja.
Placid 5 listopada.
Polikarpo 26 siečnja.
Poliksena 24 rujna.
Porfirij 26 veljače.
Porcijunkula 2 kolovoza.
Prakseda 21 srpnja.
Primo 9 lipnja.
Priska 28 ožujka.
Privato 21 kolovoza.
Probo 12 siečnja.
Prohor 9 travnja.
Proklo 1 lipnja.
Prokopij 4 srpnja.
Prosper 25 lipnja.
Protasij 19 lipnja.
Proto 11 rujna.
Protes 2 srpnja.
Prudencija 9 ožujka.
Prudencijana 19 svibnja.
Ptolomej 19 listopada.
Pulherija 10 rujna.

Radegunga 18 srpnja.
— 13 kolovoza.
Rahel 11 srpnja.
— 3 listopada.
Rajmund 7 siečnja.
— 31 kolovoza.
Rajnir 17 lipnja.
Rajnold 7 siečnja.
Rafajel 24 listopada.
Rajhard 7 veljače.
Rajnard 23 veljače.
— 19 prosinca.
Rajhold 12 siečnja.
Rebeka 9 ožujka.
Redempto 8 travnja.
Regina 7 rujna.
Regulo 30 ožujka.
Remberto 4 veljače.
Remigina 1 listopada.
Renat 17 rujna.
Restitut 29 svibnja.
Rigoberto 4 siečnja.
Rihard 3 travnja.
— 7 veljače.
Roberto 17 rujna.
— 29 travnja.
— 7 lipnja.
Rogerij 15 rujna
Rok 16 kolovoza.
Rolando 9 kolovoza.
Roman 3 travnja.
— 28 veljače.
— 9 kolovoza.
Romana 23 veljače.
Romualdo 7 veljače.
Roza 30 kolovoza.
Rozalija 4 rujna.
Rozamunda 2 travnja.
Rozina 13 ožujka.
Rudolf 17 travnja.
Rufina 10 srpnja.
Rufin 14 lipnja.
Rufo 28 studenoga.
Ruperto 27 ožujka.
Rustiko 24 rujna.
Ruta 16 srpnja.
Rutard 16 srpnja
Ruža 30 kolovoza.

Sabina 27 listopada.
— 25 kolovoza.
Sabin 19 veljače.
Sabinijan 20 siečnja.
Salome 24 listopada.
Salomena 7 travnja.
Salamun 8 veljače.
Salvij 12 siečnja.
— 10 rujna.
Samson 27 veljače.
Samujil 16 veljače.
— 26 kolovoza.
Sara 16 svibnja.
Saturnij 29 studenoga.
Sava 12 travnja.
— 5 prosinca.
Sebaldo 19 kolovoza.
— 19 rujna.
Sebastijan 20 siečnja.
Serafin 12 listopada.
— 5 prosinca.
Serafina 9 rujna.
Serafija 3 rujna.
Serapion 30 listopada.
— 14 studenoga.
Seren 23 i 28 veljače.
Sergij 7 listopada.
Servaz 13 svibnja.
Set 2 siečnja.
Severa 20 srpnja.
Sever 8 studenoga.
Severijan 8 studenoga.
Severina 8 siečnja.
— 23 listopada.
Sibila 29 travnja.
Sidonija 23 srpnja.
Sigfria 15 veljače.
Sigeberto 7 prosinca.
Sigismundo 2 svibnja.
Sila 20 lipnja.
Silvan 6 veljače.
— 4 svibnja.
Silver 20 lipnja.
Silvija 3 studenoga.
Silvin 17 veljače.
Simeon 17 veljače.
— 30 listopada.
Simun 28 listopada.
Simplicij 29 srpnja.
— 2 ožujka.
Sinesij 12 prosinca.
Sisinij 29 svibnja.
Siksij 6 kolovoza.
Silvestar 31 prosinca.
Simforosa 18 srpnja.
Siro 9 prosinca.
Sofija 15 svibnja.
Sofonija 3 prosinca.
Sofronij 11 ožujka.
Sosten 28 studenoga.
Soter 21 travnja.
Spiridon 14 prosinca.
Stanislav 7 svibnja.
— 13 studenoga.
Stjepan 3 kolovoza.
— 20 kolovoza.
— 2 kolovoza.
— 3 rujna.
— 13 studenoga.
— 26 prosinca.
Stilijan 26 studenoga.
Suitberto 1 ožujka.
Sulpicij 20 travnja.
Suzana 11 kolovoza.

Tadej 28 listopada.
Tarisij 26 veljače.
Taurin 11 kolovoza.
Tekla 15 listopada.
Telesfor 5 siečnja.
Teobaldo 29 siečnja.
— 1 srpnja.
Teodolinda 22 siečnja.
Teodor 19 rujna.
— 15 travnja.
— 9 studenoga.
Teodora 28 travnja.
Teodorih 1 srpnja.
Teodata 29 rujna.
Teodosija 2 travnja.
Teodosij 3 rujna.
Teofil 3 studenoga.
Teofila 28 prosinca.
Terezija 15 listopada.
Tertulijan 27 travnja.
Tiburcij 14 siečnja.
Tilberto 7 prosinca.
Timotej 24 siečnja.
— 22 kolovoza.
Tiranijon 21 veljače.
Tito 4 siečnja.
— 18 rujna.
Tobija 13 lipnja.
— 13 rujna.
Toleta 5 ožujka.
Toma 18 rujna.
— 21 prosinca.
— 29 prosinca.
— 7 ožujka.
Torpes 17 svibnja.
Torkvat 15 svibnja.
Trankvil 6 lipnja.
Traugott 31 ožujka.
Trojan 30 studenoga.
Trofonija 18 listopada.
Trofon 10 studenoga.
Trodberto 26 travnja.
Turijan 13 srpnja.
Turibij 16 travnja.

Ubaldo 16 svibnja.
Ubaldeska 28 svibnja.
Udalrih 4 srpnja.
Ulrika 6 kolovoza.
Urban 25 svibnja.
— 5 rujna.
Ursin 29 prosinca.
Ursula 21 listopada.
Uto 3 listopada.

Valberto 2 svibnja.
Valburga 25 veljače.
— 1 svibnja.
Valentin 14 veljače.
Valentina 25 srpnja.
Valerij 29 siečnja.
Valerija 9 prosinca.
Valerijan 14 travnja.
Valfrid 12 listopada.
Valter 29 studenoga.
Valtruda 9 travnja.
Venancij 18 svibnja.
Vencel ili Većeslav 29 rujna.
Vendelin 20 listopada.
Veneranda 14 studenoga.
Verena 1 rujna.
Verner 18 travnja.
Veronika 4 veljače.
Vid 15 lipnja.
Vigand 30 svibnja.
Vigberto 13 kolovoza.
Viktor 26 veljače.
Vigilij 31 siečnja.
Viktor 30 rujna.
— 8 svibnja.
— 28 srpnja.
Viktorija 23 prosinca.
Viktorijan 23 ožujka.
Viktorin 25 veljače.
— 8 studenoga.
— 5 rujna.
Vilim 6 travnja.
— 31 ožujka.
— 25 lipnja.
Vilhelmina 25 listopada.
Vilibad 7 srpnja.
Vilibord 7 studenoga.
Vinčenco 22 siečnja.
— 5 travnja.
— 24 svibnja.
— 19 srpnja.
Vinčenca 5 travnja.
Vinebaldo 6 travnja.
Virgil 27 studenoga.
Vital 28 travnja.
— 4 studenoga.
Vismar 18 travnja.
Vjekoslav 21 lipnja.
Vladimir 24 srpnja.
Voldemar 6 svibnja.
Volfgang 31 listopada.
Vojislava 22 studenoga.
Volkmar 17 srpnja.
Vollbrehto 27 veljače.
Vunibaldo 18 prosinca.

Zaharija 6 rujna.
Zahej 23 kolovoza.
Zebin 13 studenoga.
Zenajda 5 lipnja.
Zenon 22 prosinca.
Zenobij 30 listopada.
Zefirin 26 kolovoza.
Zitea 28 travnja.
Zotiko 21 srpnja.
Zventibold 13 kolovoza.

S pomoću Boga k pobjedi.

1.

No, djevojko, već bi bilo vrieme, da se odlučiš. To neprestano zatezanje ne vodi upravo k ničemu. Reci već jednoč: da, pa će sve biti dobro.

Anka ne odgovori na te rieči svoje matere posve ništa, nego samo slegne s ramenima, baš kao da je htjela reći:

— A što onda, ako ja reknem: ne!

— Budi pametna, diete! — govorila joj je njezina mati dalje. — Što možeš da prigovoriš gospodinu Dragiću? Ne mogu da pojmim, kako su se najednoč promienile tvoje misli. Prije, dok je gospodin Dragić još bio djak, polazio nas je tako često i vi ste se vrlo liepo i rado gledali, takova šta ne izbjegne materinjemu oku. Dakako kasnije, kad je izstupio iz sjemeništa, onda je bilo svemu kraj. Njegova pokojna majka je tako vruće želila, da svoga dragoga Milana vidi kao svećenika, — njega, svoga jedinoga sina. Mi susjedi smo se dakako čudili i pitali: A što će biti iz njezinoga liepoga dobra, ako njezin jedini sin postane svećenik? Ali to nije imalo da bude; ja uviek velim, da to ni sam Bog nije htio. Starica se je najednoč razbolila i svi znamo, što je sve sirota u svojoj težkoj bolesti prepatila. Jadikovala je dan i noć i nitko nije mogao da uz nju uzdrži, da ju utješi i umiri, nego samo njezin dragi sin, njezin dobri Milan. To je izvrstan mladić, jer je tako jako ljubio i štovao svoju majku; a ti zapamti, djevojko, da je dobar sin obično i dobar suprug. Milan se je upravo žrtvovao za svoju bolestnu majku, jer je samo radi nje izstupio iz sjemeništa, da ju uzmogne dvoriti i njegovati po danu i po noći. A njezina težka bolest trajala je pune četiri godine! Pa ipak nije Milan, taj čestiti mladić, nikad postao nestrpljiv, nije gotovo ni na časak otišao od njezine postelje; a uz to je vodio i gospodarstvo, te je tako postao vrlo valjan gospodar. Snašao se je u svoj život, pa će sada i ostati, što jest. Za to i opet velim: sam Bog nije htio, da on bude svećenik, a to je i pravo. Tako dobro diete, kao što je Milan, koje je tako savjestno izvršilo četvrtu zapovied božju, ne će se izgubiti. Sad je već došlo do toga, da te svi smatraju gospodaricom njego-

voga dobra, a ti si najednoč izgubila pamet! Anko, molim te, podji za Milana; reci: da!

— No, što se tiče mene, mogao je Milan da postane svećenik! To bi za njega bilo najbolje! — odgovori nehajno liepa djevojka.

— Tebi je sada mnogo miliji drugi, zar ne? Po svoj prilici Vladko Miljević? — razsrdi se mati.

— Pa da i jest? — zapita prkosno Anka.

— Ne luduj, djevojko! — opomene ju starica, udova pučkoga učitelja. — Pomisli na tvoju budućnost. Vladko je siromak, kao što smo i mi, pa kad odsluži svoje tri godina kod vojničtva, morat će težkim radom zasluživati svoj kruh. Kakova je to budućnost?

— Oh, Vladko će ostati kod vojničtva, — odgovori nestašna djevojka. — On mi je pisao, da je već podčastnik i da ga je njegov gospodin kapetan uzeo u svoju pisarnu, jer ima vrlo krasmo pismo. S vremenom može da dodje u pukovnijsku pisarnu, pa da postane računarski narednik, a možda i častnik.

— O Bože, o Bože, što to govoriš! — uzdahne zabrinuta mati. — Nek ti dobri Bog oprosti taj grieh, Anko, što nisi baš ni malo pametna. Vladko te je zasliepio svojim smjelim ponašanjem i svojom liepom uniformom, kad je ovdje bio na dopustu. Pa već si i dopisujete, i to sve liepo za materinim ledjima! A što da kažem Milanu, kad dodje da te zaprosi?

— Reci mu, što te volja. Reci mu, da bih ga možda bila i uzela, da se nisam upoznala s Vladkom, ali sada ne mogu, jer mi više nije slobodno srce, a tomu ja nisam kriva.

— To je istina, to je istina! — začu se najednoč zvučan i dubok glas u blizini vrata. Mati i kći ogledaše se prestrašeno i opaziše pred sobom mladoga, polugradski odjevenoga čovjeka, upravo samoga Milana Dragića, o kom je baš bio govor. On je kod zadnjih rieči bio posve tiho unišao u kuću, i jer je već bilo prilično mračno, nisu ga njih dvie odmah opazile.

— O Bože, dragi gospodine Milane, kako ste me prestrašili! — snadje se za čas udovica i pruži mu ruku. — Jeste li čuli, kako moja kći ludo brblja! Ali ja se nadam, da se ona sami šali.

Milan je bio odjeven u svečano odielo, a u ruci je držao malu kiticu cvieća, koju je sada brižno sakrivao za ledja. Po svemu tomu se je vidilo, za što je došao. On se tužno nasmieši i mahne prijazno rukom.

— Ne govorimo o tom, draga gospo, — progovori napokon. — Vrlo me je zabolilo, što sam čuo, jer sam već od djetinjstva iskreno volio gospojicu Anku. Ali moja žena ne može da bude. Dao joj Bog svu sreću, a meni dosta snage, da ju pregorim.

Još prije, nego što je iznenadjena udovica mogla da mu rekne koju rieč, otišao je Milan laganim korakom i prignute glave, kao nesretan i slomljen čovjek.

Sad počme mati oštro karati svoju kćer, koja ju je posve mirno slušala. Razum joj je govorio, da njezina mati ima pravo; ali joj je i srce bilo veselo, što se je sve tako svršilo i što je sada bila slobodna, kao ptica u zraku.

Milan Dragić je bio čovjek, koji se je već i prije rado uklanjao svakomu družtvu, a sada je po gotovo ostao u svojoj samoći. Kod kuće je neumorno radio, odilazeći često u grad k odvjetniku, s kojim se je dogovarao o nekom važnom poslu, dok se nije najednoč pročulo, da je prodao svoje liepo dobro i da će se izseliti iz onoga kraja. I doista so odveze jednoga dana, a da nikomu nije rekao ni s Bogom, ni kamo odlazi.

Sad su svi bili znatiželjni, tko je kupac njegovoga dobra i kad će doći, da zauzme svoj posjed. Kako su se dakle svi začudili, a osobito učiteljeva udova i njezina kći, kad se je s odpuštenim vojnicima koncem mjeseca rujna povratio i Vladko Miljević, za koga su svi mislili, da će dulje ostati kod vojničtva, i kad im je on pripoviedao, da je prije par dana k njegovoj pukovniji došao neki gospodin, koga je on odmah prepoznao kao Milanova odvjetnika iz bližnjega grada. Taj mu je odvjetnik pred njegovim gospodinom kapetanom pokazao posve pravovaljanu darovnicu Milana Dragića, kojom mu on poklanja svoje dobro, ako izstupi iz vojničtva i ako gospojicu Anku Milićevu uzme za ženu. On je dakako na to pristao, pa mu je to savjetovao i njegov kapetan, premda mu je bilo žao, što gubi tako valjana momka.

Sad je eto došao i pita, što mati i kći o tom misle?

One se najprije nisu mogle snaći od čuda, a onda je mati briznula u plač, ponavljajući neprestance, kako je Milan Dragić dobar i plemenit čovjek. Anka se privine uz svoga Vladka i izjavi, da bi bila njegova i bez Dragićeva dobra, ali da priznaje, da ju je Milan svojim plemenitim činom upravo zadivio.

I tako dobi Vladko Miljević Dragićevo liepo dobro i najljepšu i najmarljiviju ženicu u svoj okolici.

2.

Ali nikakova sreća nije vječna; a stara poslovica kaže, da iza liepoga vremena mora biti kiše. Vladko je šest sretnih godina proživio sa svojom mladom ženom, koja mu je za to vrieme darovala četvero krasne dječice; valjano je gospodario na svom dobru, te postao imućan i ugledan čovjek u svom mjestu. A kad je još k komu savjestno obavio sve svoje vojne vježbe, mogao je reći, da je podpuno sretan i zadovoljan u krugu svoje obitelji.

U to nastadoše nemiri u Turskoj. Berlinski kongres opunomoći našu monarkiju, da zaposjedne stare hrvatske pokrajine Bosnu i Hercegovinu, a za to je trebalo da se mobilizuju naše čete. K tima je četama spadao i onaj bataljun, u kom je Vladko Miljević bio upisan kao pričuvnik zadnje godine; a svi pričuvnici moradoše pod oružje.

Razumije se samo po sebi, da mu je bilo težko napustiti svoj mirni i sretni obiteljski život, da podje na težku i nesigurnu vojnu; ali se za to ipak nije otimao svojoj dužnosti, jer je bio pravi čovjek. Gorak mu je bio razstanak s ljubljenom ženom i dragom dječicom, ali se je Vladko liepo svladao, jer je bio valjan vojnik i jer je dobro znao, da ne smije tugovati, nego da mora u sebi zatomiti svoja bolna čuvstva.

Za par dana bio je već kod svoje pukovnije u Osieku, odakle je zatim krenuo u Brod na Savi, gdje su naše čete pod slavnim hrvatskim junakom, podmaršalom Josipom barunom Philippovićem, prešle u Bosnu.

Bilo je 18. kolovoza 1878.

U svoj monarkiji slavio se je rodjendan našega premilostivoga cara i kralja, našega vrhovnoga vojskovodje. Posvuda su se orili gromki hitci iz topova, posvuda su se čuli glasni zvuci vojničke glasbe, posvuda su se k nebu dizale molitve za zdravlje i sreću dobroga vladara.

— Napred, momci, za mnom! Hura! — i naši vojnici navališe s naperenim bodovima na ustaše.

I pred Sarajevom bijahu sakupljene naše čete, ali ne da podju k svečanoj paradi, nego u ljuti boj, jer su već bile zaposjednute sve visočine, koje okružuju taj liepi i veliki grad. Sliedeći dan zadjoše naši vojnici u zadnju, odlučnu borbu. Topovi započeše pucati, a uz njih zaoriše

i sve češći hitci iz pušaka, šireći strah i trepet obsjednutim gradom i noseći svuda smrt i zator. I tu se začuše vojničke glasbe, ali one nisu svirale radostne komade, nego uzvišenu „Molitvu prije boja", ili vatrenu Radeckijevu koračnicu, uz čije su zvuke na juriš hrlili naši hrabri vojnici; a da sličnost s uzvišenom svečanošću u domovini bude što veća, bio je i tu pod vedrim nebom podignut božji žrtvenik, a pred njim je stajao svećenik, smjerni božji sluga.

Na najvišoj visočini blizu Sarajeva bila je jedna ravna pećina prekrivena bielim crkvenim platnom i na tom je priprostom žrtveniku stajao sveti krst izmedju dvie svieće. Mlad vojnički kapelan blieda, ali nabožna i oduševljena lica i blagih, osbiljnih očiju, prihvatio je taj krst i podigao ga obima rukama u vis, blagosivljući njime prolazeće čete. Najprije prodje jedna ugarska pješačka pukovnija, a za njom se provezoše dvie težke baterije; zatim dodjoše lovci, pa i opet pješaci. Nije bilo vremena ni mjesta, da prolaznici kleknu na zemlju; njihovi su zapovjednici jednostavno zapoviedali: „Odkrij se!" „Na molitvu!" Mnogi su vojnici pobožno skinuli svoju kapu, a mnogi su samo po vojničku pozdravili sveti znak spasenja, ali se je svaki prekrstio i tiho izmolio svoju molitvicu, preporučujući se milosrdnomu Bogu iz dna duše. Dapače i oni, koji su obično govorili, da molitve dolikuju samo slabim ženama i maloj djeci, a ne odraslim muževima i hrabrim vojnicima, pomoliše se sada sa svim srcem svom nebeskom Otcu.

A za što ne bi dolikovalo odraslom mužu i hrabrom vojniku, da se skrušeno pomoli Bogu? Kad su se tako slavni muževi, kao što bijahu princ Eugen Savojski i otac Radecki, pred svojim vojnicima za vrieme bitke moliti Onomu, koji vlada nad životom i nad smrću, koji podjeljuje pobjede i poraze, — za što da se u njegovu milost ne utiču obični muževi i prosti vojnici?

Zar ti muževi i ti vojnici nisu takodjer samo sluge toga najvišega gospodara, toga kralja nad svim kraljevima, pa kad za njih nije nečastno, da prisižu vječnu vjernost svom zemaljskom gospodaru, za što bi bilo nečastno, da se dadu pod okrilje svoga nebeskoga Otca?

Vojnik, koji se moli Bogu, dokazuje time, da će ostati vjeran svom stvoritelju i vječnom gospodaru; a vjernost je prva i najveća kriepost svakoga vojnika.

Onaj, koji se stidi molitve, stidi se i svoje vjere, — a taj je izgubljen za uviek!

Vojniče, vjeruj mi, da čovjeka mogu zadesiti tako težki trenutci, u kojima mu nije dovoljna njegova slaba ljudska snaga, nego ga može spasiti samo božja pomoć.

Sretni oni, koji vjeruju!

U ratu vreba smrt sa svih strana, a od onih mnogobrojnih taneta, što lietaju zrakom, može koje vrlo lako da pogodi tvoja prsa. Ako si vjeran svom zemaljskom gospodaru i ako se nepokolebivo pouzdaješ u svoga nebeskoga zaštitnika, koji milostivo bdije nad tvojim životom i nad tvojom smrću, moći ćeš da bez straha i trepeta dočekaš tvoj zadnji časak. Padneš li u boju, izvršio si dično svoju dužnost, a višnji Bog će te za to nagraditi krunom vječnoga života.

Podigni za to smjelo glavu u vis i gledaj pouzdano u nebo. Dobri Bog upravlja bitkama i bojevima, te čuva pravednike u životu i u smrti. Dignu li se k njemu tvoje molitve, spustit će se na te njegova milost, njegova pomoć i njegova dobrota. Ta milost i ta dobrota dat će ti dovoljno snage, da u svakoj zgodi i nezgodi ostaneš vjeran svojoj dužnosti.

Pouzdaj se u Boga uviek i na svakom mjestu. Preporuči se njemu i presvetoj majci Spasiteljevoj, moćnoj kraljici nebeskoj. Nebrojeni junaci doživili su njezinu nadnaravnu zaštitu u boju, pa će ju i doživiti još nebrojeni od onih, koji vjeruju u Boga.

3.

Vladko Miljević bijaše toga dana dodieljen onom odjelu, koji ima da štiti topove i koji za to uviek uz njih ide, te uviek i ostaje u njihovoj blizini. Prolazeći kraj svećenika, prekrstio se je najpobožnije i toplo se pomolio Bogu, preporučivši mu i sebe i svoju daleku obitelj. Pri tom je s pouzdanjem pogledao u sveti krst i u mladoga svećenika, koji ga je držao u rukama, te mu se je odmah pričinilo, kao da mu je donekle poznato to bliedo i ozbiljno lice. I svećenik je pozornije pogledao u mladoga podčastnika, koji se je izmedju

drugih izticao svejim snažnim i stasitim tielom, te je već htio da mu nešto dovikne, ali se je ipak predomislio i nije progovorio ni rieči, nego je samo lievom rukom zaklonio oči, kao da mu ih je zabljesnuo jarki sjaj jesenskoga sunca, pa je onda i opet obima rukama prihvatio sveti znak spasa, podigao ga malko više u zrak i njim blagosivao prolazeće čete, dok napokon nije prošao i zadnji vojnik. A zatim je kleknuo na zemlju i stao se vruće moliti Bogu.

Medjutim su naši odjeli žestoko jurišali na grad. Sa svih okolnih visočina hrlile su naše čete prema Sarajevu, napred lovci i pješaci u lancu, a za njima veći i mnogo gušći pričuvni odjeli, dočim su u polukrugu bili namješteni topovi, bacajući iz svojih ubojnih ždriela smrt i rane medju gradske branitelje. Oni su užasno trpili pod njihovom strašnom vatrom, ali ni kod nas nije sve bilo baš dobro: Bošnjaci su izvrstni strielci, a mnogi naši mrtvaci i ranjenici, koji su ležali na putu, dokazivali su ponajbolje, da su i sada valjano proredjivali redove naših hrabrih vojnika.

— Milane, dobri, plemeniti čovječe, hvala ti, hvala!

I na naše topničtvo pucali su ustaše, te je već bilo palo devet topnika, a da se nije moglo razabrati, odakle dolaze ti smrtonosni, ali nevidivi puščani hitci. U to se pričini Vladku, da je najednoč nedaleko izmedju stienja i kamenja vidio mali oblačić dima, a odmah iza toga pao je kod naših topova i opet jedan momak.

Bijaše očito, da se je ondje bilo ugniezdilo nekoliko ustaša, kojih nisu opazile naše čete, te su sada doduše bili odsječeni od svojih drugova, ali nisu za to ni mislili na uzmak, nego su neprestano pucali dalje.

Vladko prijavi častniku, što je opazio, i jer nije bilo moguće, da se hrabri protivnici, zaklonjeni za tvrdim kamenjem, protjeraju hitcima iz topova, dobi podčastnik Vladko Miljević zapovied, da sa svojim rojem navali na ustaše.

Oprezno, kao u lovu, stadoše se k njima šuljati naši momci, zaklanjajući se pomno za svaki kamen, jer se nisu samo morali čuvati od dušmanskoga zrnja, nego i od naših topovskih krugalja, koje su im zviždale nad glavom; — i već su bili samo kakovih sto koraka od ustaša daleko, kadno ih ovi najednoč opaziše. Iza kamenja se pojavi u tili čas pet ili šest fesova, a odmah zatim začu se prasak iz pušaka i naša tri momka padoše ranjena na zemlju. S mjesta uvidi Vladko, da se tu ne smije oklievati, i za to zapovjedi gromkim glasom: „Napred, momci! Za mnom!“ a njegovi mu drugovi odgovoriše burnim: „Hura!“ i navališe s naperenim bodovima na ustaše.

Od naših se je topova posve jasno vidilo, kako su se naši vojnici očajno borili s nekolicinom neustrašivih neprijatelja; vidilo se, kako su bljesnuli bodovi i handžari, kako su zrakom zavitlali kundaci i kako su hrabri borci redomice popadali na zemlju. Za dva tri časka bijaše sve gotovo, svi Bošnjaci ostadoše na mjestu; ali i od naših vojnika vraćao se samo

jedan jedini s težkom mukom natrag k bateriji, dok nije napokon i on pao. Bio je to podčastnik Vladko Miljević.

Ali naša baterija nije imala vremena, da se brine za takove malenkosti, jer je baš sada nastao pravi juriš, te su svi topovi s dvostrukom snagom pucali na ono mjesto, na kom su imali da u grad provale naši vojnici. Žestok boj planu oko grada i u samom gradu, dok napokon nije bivalo tiše i tiše na sve strane i dok nije carski stieg zalepršao nad osvojenom tvrdjavom. Zrakom se razliegnuše slavodobitni uzklici naših vojnika, a vojnička glasba zasvira pučku himnu, dočim je njezine zvuke još po gdjegdje pratila mjestimična pucnjava iz pušaka i mukla grmljavina iz naših topova.

Tako su naše čete proslavile kraljev rodjendan u Sarajevu.

Dok su se još naši vojnici borili i hrlili k pobjedi, pojavili su se na bojnom polju požrtvovni sanitetski odjeli, sakupljajući mrtve i pridižući ranjenike, da ih odnesu na zavojište, gdje im se je pružala prva i najnuždnija pomoć.

Naš mladi vojnički kapelan vršio je već za vrieme boja i na zavojištu i u samim bojnim redovima svoju plemenitu dužnost. Sad je upravo klečao kraj jednoga ranjenika, koga je bio za nuždu povezao jedan sanitetski vojnik. Mladi svećenik je gledao, nema li mu pomoći.

— Taj će biti brzo gotov, častni gospodine, — rekne mu sanitetski vojnik. — Rana na glavi nije baš pogibeljna, ali je za to ubod u trbuh smrtonosan; sva crieva su mu prorezana.

— Nadajmo se, da će ipak ostati na životu. Bog je velik i milosrdan, — odgovori mu mladi svećenik, i jer je opazio, da se ranjenikove ustne miču, uze od sanitetskoga vojnika bočicu s rumom i prinese ju na ranjenikova usta.

Ranjenik proguta požudno nekoliko kapi, pa otvori oči i upre ih oštro u bliedo i ozbiljno svećenikovo lice, a usta mu prošaptaše posve tiho:

— Milane, dobri, plemeniti čovječe, hvala ti, hvala!

Svećenik priklekne uz ranjenika i primi ga za ruku.

— Pouzdaj se u Boga, brate Vladko, — rekne mu nježno i pokaže lievom rukom u nebo. — Naš život i naša smrt je u njegovoj ruci. Preporuči se njemu i njegovoj neizkazanoj dobroti.

— Hvala ti, hvala! — odgovori mu Vladko još tiše. — Sad je svemu kraj! Pozdravi mi moju ljubljenu ženu i moju milu djecu; tješi ju u njihovoj tugi! Anko, Anko!...

Ustne mu zadrhtaše, oči mu se ukočiše, cielo tielo mu se strese i on predade Bogu svoju dušu. Za dva tri trenutka klečao je mladi svećenik uz lješinu svoga bivšega suparnika, moleći tihu molitvu za mrtve: „Smiluj mu se, Gospodine! Neka počiva u miru!“

— To je pretežka zadaća za mene! — progovori zatim posve tiho, kao sam za sebe. — Zar da joj baš ja priobćim smrt njezinoga muža? No ipak moram da to učinim i ja ću to učiniti. Utješit ću ju kratkim pismom; a budem li mogao da što učinim za nju i njezinu djecu, učinit ću i to.

I on ode dalje bojnim poljem, da pomaže ranjenima, da tješi umiruće i da se pomoli Bogu za one, koji su već bili preminuli.

* * *

Prošlo je dvadeset godina i opet je rodjendan našega cara i kralja. U malom mjestu, u kom je udovica Vladka Miljevića imala svoje liepo dobarce, bijahu naše čete, koje su ondje bile na velikim vojnim vježbama, a naši su vojnici upravo prisustvovali svetoj božjoj službi. Missu je služio mladi svećenik, koji je istom nedavno Bogu prikazao svoju prvu nekrvnu žrtvu, a medju vojnicima je stajao još mladji kadet, koji je istom prošle godine bio izstupio iz kadetske škole. To bijahu sinovi udovice Anke Miljević. Poslije svete misse sakupiše se svi kod svoga najstarijega brata, koji je liepo gospodario na dobru svoje majke.

Pripoviedali su i o dobrom vojničkom kapelanu, koji je kao missijonar bio otišao u Afriku, te od onda nisu o njemu više ništa čuli.

Vjeran svojoj zastavi do smrti.

1.

U maloj i ubavoj dolini, iz koje se tamo u daljini vidi veličajni Triglav, gdje obitavaju naša braća Slovenci, stoji nizka kuća Martina Dolenca, okružena bujnim grmljem i visokim drvećem. Martin Dolenc je stari veteran, koji dobiva carsku podporu za svoju vjernu i dugotrajnu vojničku službu, pa u miru i zadovoljstvu sprovadja zadnje dane svoga života. On sjedi sada na maloj klupi pod krošnjatim stablom, pušeći svoju malu lulu, koja mu je uviek bila vjerna drugarica i s kojom će, kako se čini, i u grob leći.

Ne potraja dugo, a pred njim se uz gromki tutanj bubnja i užasnu bojnu viku pojavi junačka četa malih vojnika. Pred njom stupa mali Gašpar Križnik, sinčić obćinskoga načelnika. Njegov bielo-crveni pojas i njegova sablja pokazuje svakomu, da je on kapetan. Zastavu nosi Ivan Zagorjan, a za kapetanom jaši na čvrstoj drenovoj palici mali Josip Lavrić, i tako se jasno vidi, da je on njegov pobočnik. Četa malih vojnika postavi se medjutim pred staroga Martina Dolenca, a mladjahni kapetan pozdravi ga svojom sabljom i progovori:

— Gospodine generale, javljam pokorno 17 momaka i molim pokorno za dalnje zapoviedi.

Na to zapovjedi stari veteran:

— Odvedite satniju tamo pred moju kuću, pa ju malko vježbajte u hodu i pucanju. Zatim se razvijte u lanac i navalite na neprijatelja, koji će se za pol sata pojaviti tamo na obronku šume. Ako sve budete izvršili u podpunom redu, pripoviedat ću vam i opet kakovu pripoviest iz moga vojničkoga života.

— Na zapovied, gospodine generale! — odgovori Gašpar Križnik, i sad je bila prava milota pogledati, kako su se savjestno i liepo vježbali ti mali vojnici. Njihove su vježbe bile takove, da se je u njih mogao ugledati i mnogi stari vojnik, koje je kod pravoga i ozlbiljnoga vojničkoga vježbanja tako nepažljiv, da sve pokvari, pa onda moraju da uz njega trpe i njegovi dobri i poslušni drugovi. I stari je veteran sav oduševljen, pa veselo i zadovoljno promatra tu malu četu.

Kad je sve bilo izvršeno po „generalovoj“ želji i kad mu je to javio gospodin „kapetan“, zapovjedi starac, da se razpusti četa, pa sjedne na klupu pod bujnom lipom, a oko njega se liepo sakupe svi mali vojnici, da požudno slušaju njegovu pripoviest. Ali prije nego što je stari veteran započeo da pripovieda, posadio je uza se maloga Frana Merkuna. Mali Fran Merkun

bijaše najmladji i najmanji u cieloj četi, pa mu za to drugi djećaci nisu iz početka ni htjeli dopustiti, da se s njima igra, dok im nije starac zapovjedio, da ga primo u svoje družtvo. A sad je on ponajbolji i stoji na lievome krilu, gdje obično stoje hrabri i valjani vojnici.

Medjutim je stari Martin i opet napunio svoju lulu, pa onda započme svoju pripoviest:

— Kako vam je već poznato, borili smo se mi godine 1848. pod dobrim otcem Radeckim u gornjoj Italiji, te smo u mnogim bitkama pobiedili Talijane. I ja sam bio ondje kod brigade kneza Liechtensteina u 52. pješačkoj pukovniji, a moj kapetan zvao se Ivan Bečej. Pod večer 26. srpnja posjeli smo ulaz u Voltu, mali gradić na visoku brežuljku nedaleko Milana. Jedva što smo zauzeli naše mjesto, navališe na nas Talijani, da nas odande protjeraju. Ali mi smo nepomično stajali kao zid, i kad su neprijatelji na nas nasrnuli s bodovima, pograbio je naš junački kapetan zastavu i poveo nas na juriš. Najednoč ga pogodi dušmansko zrno, a zastava mu izpade iz ruke. Poput munje nasrnuše Talijani, sigurno kakovih dvadeset momaka, da ugrabe našu zastavu. Ja sam s petoricom svojih drugova bio nedaleko. „Braćo," zaviknem, „u pogibelji je naša zastava, kojoj smo prisegli vječnu vjernost. Napred za Boga i domovinu! Napred, da ju spasimo!" I premda su na nas živo pucali sa svih strana, nismo mi baš ništa marili za ubojno zrnje, nego samo za našu zastavu, koje nismo nikako htjeli napustiti. Jedan talijanski častnik iztrgne ju našemu ranjenomu kapetanu iz ruke, ali ga ja ustrielim na mjestu, drugoga probodem bodom, a trećega udarim kundakom po glavi i pograbim zastavu obima rukama, pa ju čvrsto pritisnem k sebi. U to mi se najednoč sve zacrni pred očima, te osjetim jaku bol na desnoj strani i klonem na zemlju. Kad sam i opet došao k sviesti, bio sam na zavojištu, gdje su mi povezali ranu. „A naša zastava? Gdje je naša zastava?" bilo je moje prvo pitanje. General knez Liechtenstein položi mi prijazno ruku na rame i rekne: „Spašena je, dobri moj sinko, ti si ju junački obranio." Odmah mi je pao težak kamen sa srca, kad sam čuo te rieči. Ali to još nije bilo sve, što me je sam jeneral tako liepo pohvalio; kad sam ozdravio, dobio sam još i zlatnu kolajnu. Vi ćete možda istom kasnije podpuno razumiti, za što su mi dali tako visoko odlikovanje; ali ću vam već sada reći, da je zastava najveća svetinja za svakoga vojnika. Odkad ima rata i vojnika na svietu, odtad se čita, da su imali i svoje znakove i zastave, pod kojima su polazili u boj. Stari Rimljani, koji su osvojili cieli sviet, sliedili su svoje bojne orlove, a križari, koji su u srednjemu vieku išli da oslobode Isusov grob, imali su sveti znak križa na svojim prsima i zastavama, i ništa im nije bilo milije, nego kad su mogli osvojiti koji turski bojni znak, a to je crni konjski rep sa polumjesecom. Dok god se zastava vije s bedema, nije tvrdja izgubljena; a svaka pukovnija mora da ima i svoju zastavu. Ja ne mogu ni da vam pravo opišem, kakova je svetinja vojnička zastava za svakoga vojnika. Nadam se, da ćete se jednoč, kad budete vojnici, osvjedočiti i sami, kakovo će vam čuvstvo obuzeti srce, kod ugledate vašu zastavu, i kako ćete se za nju oduševiti istom onda, kad ju vidite u boju i u velikoj pogibelji. Kao što dobra mati čuva svoje diete i pritišće na svoja prsa, tako ćete ju i vi braniti od svakoga, jer vam ju povjeriše vaš car i kralj i vaša domovina, a crkva ju je svojim svetim blagoslovom posvetila. Za to ne smije ni jedan vojnik da ostavi svoju zastavu, pa makar to morao platiti svojim životom. Za vas bi bila najveća sramota, a mene bi to sigurno srušilo u grob, kad bih jednoč morao čuti, da se je koji od vas u čas pogibelji iznevjerio svojoj zastavi.

Tako je stari veteran podučavao svoje mlade slušatelje, a na njihovim licima se je moglo jasno viditi, da su k srcu primali njegove liepe rieči, jer su gledali ponosno i oduševljeno, a mali je Ivan Zagorjan tako čvrsto držao svoju bielo-crvenu zastavicu, kao da je više nikad nije htio pustiti.

2.

Tri dana kasnije igrali su se dječaci i opet vojnika. Naši, nad kojima je zapoviedao mali Gašpar Križnik, bijahu nedaleko Martinove kuće zaposjeli mali brežuljak, koji je predstavljao tvrdjavu Ve-

ronu i nad kojim je ponosno lepršala njihova zastava. Junački Gašpar Križnik je mislio, da će biti najbolje, ako podje u susret neprijatelju, pa je napred poslao Petra Savca i Josipa Žitara i onda s glavnom vojskom pošao za njima, ostavivši u tvrdjavi Ivana Zagorjana i Frana Merkuna, da čuvaju zastavu. Mali Fran je skoro briznuo u plač, što nije smio u boj, jer je još bio premalen, pa nije s drugima mogao dosta brzo ići, kao što je mislio kapetan. Ali ga je brzo utješio njegov vjerni drug Ivan Zagorjan, govoreći mu:

— Ne plači, Frane, jer vojnik ne smije da plače. Osim toga je nas zapala najljepša zadaća, jer mi moramo da branimo našu zastavu. Ne znaš li, što nam je o njoj pripoviedao stari djed Martin? Nemoj se dakle žalostiti, nego pomisli, da joj moramo ostati vjerni sve do smrti.

— Jedan talijanski častnik iztrgne zastavu našemu ranjenomu kapetanu iz ruke, ali ga ja ustrielim na mjestu, drugoga probodem bodom, a trećega udarim kundakom po glavi...

To je odmah utješilo maloga Frana, pa je ponosno stajao kraj zastave na brežuljku i gledao mrko dolje na Talijane, koji su se s protivne strane približavali pod zapovjedničtvom maloga Valentina Vizjana.

Već su naši i Talijani dosta blizu, već su se junački pograbile prednje čete, kadno se iz sela najednoč začuje užasna vika i buka. Bijahu to Furlanci s tri pripitomljena medveda, s dva majmuna i jednim izvježbanim psom. Haj, kako li su se dječaci uzplahirili, jer takova šta nisu vidili još nikad u svom životu! Sad je bio kraj vojničkoj igri. I naši i Talijani potrčaše preko grmlja i kamenja dolje u selo, da s otvorenim ustima i očima gledaju sva ona čudesa. I tako su medvede i gospodare pratili puna dva sata, dok napokon nisu otišli iz sela; a kad su se dječaci, koji su još malko išli za njima, povratili u selo, počelo se je već mračiti, pa nisu više ni mislili na Ivana Zagorjana i Frana Merkuna, nego su otišli kući. Kad se je još više smračilo, bili su za to njihovi roditelji u velikoj brigi, pa su pitali njihove drugove, gdje su ih ostavili. U to nadodje i stari Martin Dolenc, koji je takodjer gledao medvede i njihove majstorije, pa se je sada vraćao kući. Čim je začuo, o čemu se radi, odmah je uzkliknuo:

— O, ti su sigurno još uviek u tvrdjavi i čuvaju svoju zastavu. Na to ću se okladiti, i za to se ne bojte, jer ću vam ih odmah poslati.

Na to ode žurno k tvrdjavi i nadje tamo ona dva dječaka. Oni su nepomično stajali na svom mjestu, držeći u rukama svoje male drvene sablje, spremni da se obore na svakoga neprijatelja, koji bi se usudio da navali na njihovu zastavu, koja je ponosno lepršala nad njihovom tvrdjavom.

— Što vi radite ovdje? — zapita ih stari Martin, a mali mu Ivan ponosno odgovori:

— Mi čuvamo našu zastavu, koju nam je povjerio naš kapetan. Nje ne smije da ostavi ni jedan pravi vojnik, pa da dodje

i sama smrt, a kamo li hrpa medveda i njihovih gospodara!

— Tako je i pravo i vi ste liepo izvršili svoju dužnost, dragi moji, — pohvali ih stari veteran. — Ali sad podjite kući, da vaši roditelji više ne budu u brigi, pa ih pozdravite u moje ime i liepo ih zamolite, da vam dadu jesti, jer ste to pošteno zaslužili.

— Na zapovied, gospodine generale! — odvrati mu mali Ivan i pozdravi ga po vojničku, a zatim podjoše oba dječaka sa svojom zastavom kući. Putem rekoše jedan drugomu:

— Zar ne, kad budemo veliki i kad postanemo pravi vojnici, branit ćemo isto tako našu zastavu i ostati joj vjerni sve do smrti!

3.

Medjutim prodje nekoliko godina, a ti mali dječaci postadoše mladi momci, te su nekoji već bili pravi vojnici, sliedeći svoje zastave u miru, ili u ratu na krvavim poljanama gornje Italije i Schlezwig-Holsteina, gdje je i Gašpar Križnik u obrani svoje zastave našao dičnu smrt, boreći se s Dancima, te je sada na dalekom sjeveru, daleko od svoje domovine, snivao vječni san. No i drugi mali dječaci igrali su se pod pazkom djeda Martina sveudilj vojnika, a djed Martin je sad već bio doduše mnogo stariji i slabiji, ali su ga još uviek vrlo veselile takove vojničke igre.

U to je u selu bila assentacija, na koju je morao doći i mladi Fran Merkun i njegov nerazdruživi prijatelj Ivan Zagorjan. Posledni nije više imao ni otca, ni majke, pa je veselo došao na stavnju, dočim se je Franu Merkunu od žalosti stezalo srce, kad je pomislio, da će morati ostaviti svoju boležljivu majku i svoju dragu sestru.

Ali njegovoj žalosti nije bilo pomoći. Kocka pade i obojica postadoše vojnici. Kad su se povratili kući, dodje im već iz daleka u susret stari Martin Dolenc i srdačno ih pozdravi:

— Zdravo, dragi moji, zdravo! No, kako je bilo? Kojoj ćete pukovniji doći?

— K prvoj pješačkoj pukovniji.

— Ah, k pješačkoj pukovniji cara Franje Josipa broj 1! No, to je velika čast! Ja ju poznam, krasna je to pukovnija! Liepo se je izkazala godine 1848. kod Milana i kod Vicenze.

Mati i sestra nisu tako veselo pozdravile svoga Frana, ali je on ipak imao jako srce i dobro je shvaćao svoju dužnost, pa je mirio i tješio svoju ubogu majku, što je samo više mogao. Govorio joj je, da su neponjatne odluke dragoga gospodina Boga i da će već sve biti dobro; ponavljao je, da ni vojnička služba nije vječna, pa da će se već jednoč i opet povratiti kući, odsluživši svoje tri godine isto tako vjerno i častno, kao što je mnogo i mnogo dulje služio stari djed Martin. Ovaj je u to težko vrieme ponajviše bodrio i podupirao svoga mladoga prijatelja, pripoviedajući njegovoj majci razne šaljive crtice iz svoga vojničkoga življenja, samo da ju razveseli, a sve su to slušali i Ivan Zagorjan i sam Fran, te su bivali sve bolje i bolje volje, ne plašeći se budućnosti.

Ali nesreća dolazi iznenada. Najednoč se i stari Martin Dolenc razboli tako, da više nije mogao ni iz postelje, a kamo li da izlazi iz svoje kuće. Osjećao je, da mu se približava konac i da će se doskora morati prijaviti kod nebeskoga raporta. Okriepivši se svetotajstvom umirućih za poslednju borbu, u kojoj je takodjer mislio pobiediti i spasiti svoju dušu, pozove k sebi Ivana Zagorjana i Frana Merkuna, pa im progovori:

— Dragi moji, ja ću doskora otići k vječnoj, a vi morate k carskoj vojski. Ja sam dovojevao, a vas istom čeka junačka borba; ali se nemojte plašiti, nego mislite na sve ono, što sam vam često govorio. Ostanite vjerni kršćanskoj i carskoj zastavi, pa će sve biti dobro. Ako dodje do boja, pa u njemu izgubite glavu, ostat će vam slavna uspomena; a ako doživite visoku starost, umriet ćete isto tako lako, kao što evo umirem ja. S Bogom dakle, dragi moji! Zadržite me u svojoj pameti i izmolite koji otčenaš za moju dušu!

Malo zatim preminu stari veteran. Njegov pokop bijaše častan, kao što mu je bio i život, a osobito su žalostno Fran Merkun i Ivan Zagorjan išli za priprostim liesom, koji je u sebi krio smrtne ostanke toga čeličnoga poštenjaka i hrabroga vojnika. Kad su se s groblja vraćali kući, razgovarajući se o svom starom prijatelju stisnuše si ruke i rekoše jedan drugomu.

— I mi ćemo uviek biti dobri vojnici, kao što je bio i čestiti Martin Dolenc, i mi ćemo uviek vjerno braniti svoju zastavu, na koju smo prisegli, da nas on jednoč i u nebu dočeka kao svoje poslušne i valjane učenike.

4.

Napokon nadodje i jesen, a s njom i ura za naše mlade rekrute, da ostave svoj zavičaj. Ivanu je to bilo posve lako, no ubogomu je Franu skoro puklo srce, kad je vidio svoju bolestnu majku, kako joj već smrt lebdi na bliedome licu, i kad ju je na rastanku zagrlio tako jako, kao da je nikad više nije htio pustiti iz svoga zagrljaja. No vrieme je odmicalo i njemu je valjalo otići. On poljubi još zadnji put svoju dobru majčicu i pojuri suznih očiju za svojim drugom, praćen toplim blagoslovom svoje biedne matere i svoje mile sestre.

On se oprosti i stupi na vrata, da podje na put. U to zabljesnuše pred njim bodovi: vojnička patrola dodje po bjegunca.

Kod prve pješačke pukovnije dodjoše obojica k trećemu bataljunu, ali Ivan Zagorjan k devetoj, a Fran Merkun k desetoj satniji, pa su samo u slobodno vrieme imali zgode, da se sastaju i razgovaraju o svom zavičaju. Ti su im razgovori bili najvećom utjehom u to prvo i dosta težko vrieme njihove vojničke službe, i za to su bili najsretniji, kad su se sastali u kantini, ili kad su zajedno mogli da podju na šetnju. Kako im je to bilo ugodno, to može da pojmi samo onaj, koji je i sam proživio težko rekrutsko doba, kao što su ga sada imali da prožive Fran i Ivan. Oni su se sada sa zadovoljstvom sjećali svojih vojničkih igara, te su lako izvadjali sve ono, što ih je stari Martin Dolenc već kao dječake bio naučio. Na taj način snašli su se u svoj novi život mnogo bolje, nego mnogi drugi, a ni težko rekrutsko doba nije napokon vječno. I jer su imali sve, što im je bilo potrebno, to je Ivan Zagorjan za kratko vrieme bio posve srctan, dočim je Franu Merkunu još uviek jako mučila srce uspomena na njegovu bolestnu majku. Listovi njegove sestre Micike nisu bili utješljivi, jer mu je uviek javljala, da je materi sve gore i gore, pa ga je uviek obuzimala kao neka smrtna slutnja, kad ih je čitao. I tako nije nikad bio veseo, ali je ipak točno i savjestno vršio sve svoje vojničke dužnosti, pa je poslije rekrutskih vježba bio uvršten u podčastničku školu, gdje se je takodjer liepo odlikovao.

Već je bilo proljeće, kod je i opet od svoje sestre dobio pismo, kojim mu je javljala, da je njegovoj materi jako zlo, da je već providjena svetotajstvom umirućih, pa da za to na svaki način gleda, da dobije kratak dopust i da dodje kući On se prijavi na raport i zamoli za dopust.

Ali kapetan odbi njegovu molbu, doduše nerado, kao što se to vidilo na njegovom dobroćudnom licu. Fran je taj dan očajno obavio svoju službu i na večer rano legao u svoju postelju. Ali sutradan dobije i opet ovo pismo:

„Dragi brate!
Zaklinjem te višnjim Bogom, gledaj da dobiješ dopust i dodji odmah kući. Majka je na umoru, te liečnik veli, da više ne će živiti ni dva dana, a ona želi samo još jedno: da tebe vidi i da te blagoslovi. Tvoja sestra Micika.“

Svatko si može predstaviti, kako je bilo Franu, kad je pročitao to pismo. S tim pismom u ruci pošao je on i opet na raport i zamolio najpokornije svoga gospodina kapetana, da mu dade tri dana dopusta. Ali kapetan mu odgovori drhtavim glasom i gotovo suznih očiju:

— Ne mogu, dragi Merkune, ne smijem i ne mogu. Izašla je stroga zapovied, da se nikomu ne smije dati dopust, jer svaki čas može da bukne rat. Pa možda i ne će umrieti tvoja dobra majka; možda će pomoći Bog, kad tu ne možemo da pomognemo mi slabi i nemoćni ljudi.

Fran Merkun je kao omamljen saslušao te rieči, pa je taj cieli dan sproveo kao u nekoj nesvjestici. A kad je bila pročitana dnevna zapovied, nije više mogao da ostane u vojarni. Nešto ga je vuklo napolje, u slobodnu narav, na obalu male rieke, koja je prolazila i kraj njegovoga sela, pa mu je možda donosila zadnji pozdrav od njegove umiruće majke. I mladi je vojnik išao sve dalje i dalje uz rieku, ne znajući ni sam, što radi, kao da ga goni neka viša sila. U to pade sumračje, nastade i noć, a on se najednoč sjeti mirozova i da je već posve blizu ura, kad bi bezuvjetno morao da bude u svojoj vojarni, da podje na počinak. Strašna borba porodi se sada u njegovoj duši. Na jednoj je strani vidio svoje drugove i staroga Martina, koji mu je uviek govorio, da svojoj zastavi ostane vjeran sve do smrti, i sad mu se je pričinjalo, kao da čuje njegov strogi glas, kako mu dovikuje, da je kukavni i podli bjegunac, i već je pred sobom vidio krute i visoke zidove vojničkoga zatvora. Ali sve te strašne slike izčeznuše pred drugom, mnogo tužnijom, koja mu se je prikazivala na drugoj strani: vidio je na smrtnoj postelji svoju dragu majku i srce mu je čeznulo samo za njom. Sav strah i sve zapreke svlada njegova djetinja ljubav i on uzdahne iz dna duše:

— Majko, mila moja majko, ja moram da te još jednoč vidim! Ta ja ne ću da za uviek ostavim svoju zastavu, nego ću se odmah povratiti i za nju rado dati svoj život, ako bude nuždno!

Iza tih rieči pohrli dalje, te je žurno išao cielu noć, dok nije napokon u rano jutro prispio u svoje selo i našao se pred smrtnom posteljom svoje majke. Njegova je sestra zaviknula od začudjenja, a majka se je blaženo nasmiešila, kad je ugledala svoga dobroga sina. Drhćući pruži mu ona lievu ruku, a desnu položi na njegovu glavu, kao da ga zadnji put blagosivlje, i progovori:

— Hvala Bogu, da si ti još došao na vrieme, dragi moj sine! Sad ću rado umrieti, samo kad sam tebe još jedan put vidila. Više ti puno nemam da kažem. Budi uviek dobar kršćanin i vojnik, ljubi i podupiri svoju sestru i ne zaboravi na Boga, pa će ti biti dobro u životu.

Još jednoč pogleda dobra mati blagim pogledom u svoga sina, još jednoč mu čvrsto stisne ruku, još jednoč mu se ljubezno nasmieši i onda izpusti svoju dušu, baš kao da je angjeo smrti čekao samo na Franov dolazak, da joj za uviek zaklopi oči.

Mladi vojnik proplače gorko nad mrtvim tielom svoje majke i to mu olkša srce, koje je bilo toliko pretrpilo ovih zadnjih dana. Zatim reče posve mirno svojoj sestri, da je bez dozvole otišao od svoje pukovnije, samo da još jednoč vidi svoju majku, pa da se za to mora odmah povratiti. Ipak ostade još pol dana, da sve uredi s župnikom i sestrom i da se barem donekle tjelesno ojači i oporavi. Zatim se oprosti i stupi na vrata, da podje na put. U to zabljesnuše pred njim bodovi: vojnička patrola dodje po bjegunca. S njom je bio i Ivan Zagorjan, koji ju je vodio u svoje rodno mjesto. Žalostnim pogledom pogleda on u Frana i progovori:

— Brate, to nisi smio da učiniš! Zar si zaboravio, kako nam je nekoč govorio stari djed Martin, da je za svakoga vojnika največa sramota ostaviti svoju za-

stavu? Sram te bilo! Ti nisi vriedan, da na sebi nosiš carski kaput!

Fran Merkun ne odgovori ni jedne jedine rieči, nego pogleda samo tužno u sobu, gdje su sada i svi drugi na odru ugledali njegovu mrtvu majku, i svima je težka žalost obuzela srce.

Uvaživši smrt njegove matere i njegovo dosadanje neprikorno vladanje, odveo je plemeniti gospodin kapetan Frana Merkuna samo na pukovnijski raport, gdje mu je sam gospodin pukovnik dosudio vrlo blagu kaznu, a nije ga poslao k brigadi, kad mu je Fran tužno priobćio, što se je dogodilo.

5.

Još istoga ljeta godine 1866. dodje u istinu do rata: Pruska i Italija složiše se proti našoj monarkiji, i tako zapodješe Prusi na sjeveru, a Talijani na jugu živu borbu s našom vojskom. Naši vojnici podjoše odvažno u boj s mnogo pretežnijim neprijateljskim silama, da se bore na granici češke kraljevine i mletačke pokrajine.

Prva pješačka pukovinja bijaše dodieljena Knebelovoj brigadi, koja je opet pripadala 10. vojnomu oboru pod hrabrim Gablencom. Poslije slavnoga dana kod Trutnova u Českoj, 27. lipnja, gdje je 10. vojni sbor svojom neizkazanom hrabrošću pobiedio mnogo pretežnijega neprijatelja, koji je osim toga imao i mnogo bolje puške, imao je taj sbor da po dobivenoj zapoviedi preko Prosenica krene u Skalice, da priteče u pomoć 6. i 8. vojnom sboru. Na putu navali na nj pruska garda s boka. Brigada Knebel imala je da putem u Studnice održi glavnu navalu prve pruske gardijske divizije, a pri tom dobi prva pješačka pukovnija častnu zadaću, da brani obronak šume kod Purknjica, što nije baš lahak posao, jer u takovom šumskom boju treba da svaki momak bude na svom mjestu, da pokaže svoju hrabrost, razboritost i hladnokrvnost. Ali se s pravom može reći, da je pješačka pukovnija broj 1 i ovdje sjajno opravdala svoj stari slavni glas. Napadnuti mnogo pretežnijim neprijateljima, koji su osim toga pucali iz svojih novih ostraguša, dočim su im naši vojnici mogli odgovarati samo iz svojih starih pušaka, koje su se još uviek punile sprieda, borili su se naši vojnici najhrabrije i ostali nepomično na svom mjestu, te su nekoliko puta odbili Pruse, koji su na njih navalili bajunetama. Ali neprijateljima su i opet u pomoć dolazile nove čete. Najednoč je zamuknula pucjava iz pušaka i dva tri časka je posvuda vladala grobna tišina; ali za to zagrmiše za koji čas još jače ubojni topovi, a zrakom počeše letiti bombe i šrapneli, kidajući granje na drveću u

Ivan klekne suznih očiju uz svoga izdišućega prijatelja i progovori: — To si dobro učinio, dragi moj brate! Spasio si zastavu i ostao joj vjeran do smrti.

šumi. To je trenutak, kad svakomu vojniku burnije zakuca srce, kad svaki osjeti, da se približuje konačna odluka, pa da valja ili slavno pobieditі, ili junački umrieti. Smjeli vojnici naše prve pješačke pukovnije nisu medjutim čekali na neprijatelje, nego su na njih nasrnuli sa svom snagom, te se je zapodjela strašna i očajna borba. U to pade njihov zastavnik, a Prusi navališe kao biesni, da im otmu zastavu. Ivan Zagorjan, koji se je kao kapral borio uz zastavnika, pograbi brzo zastavu, ali ga neprijateljski udarac kundakom sruši na zemlju. To opazi Fran Merkun, koji je već bio lako ranjen puščanim hitcem, te je nadaleko klečao na zemlji. Neka neodoljiva snaga potjera ga napred i on klikne iz svega grla:

— Zastava je u pogibelji i ja ju moram spasiti, pa makar to platio svojim životom! O stari djede Martine i draga moja majko, koji ste već gore na nebu, pomozite mi, da to učinim!

On ne osjeća više svoje rane, on ne vidi ništa i ne čuje, kako zrakom zviždukа smrtno zrnje, nego juri napred kao lav, bez naboja u puški, s nataknutim bodom. Sad je već kod svoga cilja. Desnicom pograbi svoju pušku za ciev i stane kundakom udarati po pruskim glavama, a ljevicom pograbi zastavu i stisne ju grčevito. U to ga pogodi dušmansko zrno u junačka prsa, a jedan neprijateljski vojnik probode mu slabine i on klone sa zastavom u ruci, ali je i pomoć već blizu. Dva dobra druga priskoče k njemu i zakrile ga svojim puškama, boreći se s nadljudskom snagom i prezirući smrt. Napokon dohrli još više naših vojnika, te Prusi uzmakoše, a zastava ostade u Franovim rukama. Ivan Zagorjan, koji se je medjutim već bio oporavio od udarca, što mu ga zadade neprijateljski kundak, klekne sada suznih očiju uz svoga izdišućega prijatelja.

— To si dobro učinio, dragi moj brate, — progovori mu nježno. — Spasio si zastavu i ostao joj vjeran do smrti. Za to će te dobri djed Martin i tvoja draga mati s otvorenim rukama dočekati u nebu. Ta ti znaš, da onamo dolazi dobar kršćanski vojnik, koji pogine na bojnome polju.

— Da, ja to znam, dragi Ivane, — odgovori mu Fran slabim glasom, — i to mi je najveća utjeha. A tebe molim, da mi liepo pozdraviš sestru i sve znance i da im kažeš, da sam rado poginuo, vjeran svojoj zastavi do smrti!

Odmah zatim izpusti mladi junak svoju plemenitu dušu, a njegov vjerni drug Ivan Zagorjan zaklopi mu ugasle oči i progovori kroz plač:

— Nek ti se smiluje dobri Bog, dragi moj prijatelju!

Čim se je Ivan podpuno oporavio od svoje rane, nije više htio da ostane u bolnici, nego je i opet pošao na bojno polje, gdje se je junački borio sve do konca rata.

A kad se je povratio u svoje rodno mjesto, pripoviedao je svakomu, kako se je Fran Merkun junački borio s neprijateljem i kako je slavno poginuo, braneći svoju zastavu sve do smrti. Ivan Zagorjan živi još i sada i pripovieda vrlo rado o austrijsko-pruskom ratu godine 1866.

Vjeran Bogu i vladaru.

U izdajničkom Milanu bjesnio je 18. ožujka 1848. strašan boj. U najžeščoj puščanoj vatri hrlio je pukovnijski kapelan Gustav Turinsky od 21. pješačke pukovnije od jednoga ranjenika k drugomu, da mu zavije ranu, ili da mu podieli zadnju kršćansku utjehu.

U to opazi general-major Rath neustrašivoga kapelana, te ga zamoli, da odnese jednu pismenu viest maršalu Radeckomu. Odvažni svećenik morao je preći preko trinaest barikada. On dodje neozliedjen u glavni stan i predade maršalu važnu pismenu viest. Otac Radecki zalomi rukama od čuda, kad je pred sobom ugledao čestitoga kapelana. Njegova reverenda bijaše prostrieljana na 17 mjesta, a kapa na 1 mjestu. Otac Radecki pročita viest, pa stisne junačkomu kapelanu ruku i progovori:

— Hvala vam, dragi moj! Vi ste mi učinili veliku uslugu, ja vas ne ću zaboraviti.

I doista bude smioni kapelan doskora odlikovan svećeničkim krstom za zasluge.

Uzkrsni ujak.

Bilo je to šestdesetih godina. U vojničkoj kadetskoj školi u Beču bilo je neobično živo. Raport je bio dovršen i onim učenicima, koji su imali rodjaka ili prijatelja, dana dozvola, da podju na uzkrsne praznike, ili na šetnju. Medju ovim poslednjima bijaše i mladi Vilim B., koji je od svoga ujaka bio dobio pismo, da je iz daleka došao u Beč. Vilimov zapovjednik se je doduše malko začudio, kad je saznao za toga ujaka, jer mu je bilo poznato, da je mladi Vilim bio kao sirota bez rodjaka i roditelja primljen u kadetsku školu.

Mladi kadet prebroji svoj novac. Imao je u svemu dva forinta; bio je siromak, pa je s tom neznatnom svotom mislio, da je bogat čovjek.

Kako li je ponosno poslije raporta prolazio gradskim ulicama! Bio je slobodan, posve slobodan, kao ptica u zraku! A tu slobodu imao je da zahvali svojemu ujaku, kojega nije ni bilo. Čeznuće za slobodom bilo ga je zavelo na tu varku. Po školskim propisima je bilo potrebno, da koga ustmeno ili pismeno koji rodjak ili prijatelj pozove k sebi, jer inače nije ni jedan kadet smio iz zavoda; a školski propisi obdržavali su se u ono vrieme vrlo strogo, i tako je naš Vilim došao na tu misao, da je tobože njegov daleki ujak došao u Beč i pozvao ga k sebi. On je sam napisao pismo, pa ga prokriomčario na poštu i polučio svoju svrhu.

Dva forinta bila su upravo dosta, da valjano objeduje, da se malko prošeće pučkim perivojem, a onda se je liepo htio povratiti u svoj zavod. Vilim se je bezbrižno šetao pučkim perivojem, koji je bio pun ljudi. Upravo je htio da podje u kavanu, kadno se — o Bože! — u daljini pojavi njegov satnik, koji mu je dolazio u susret.

Naš se kadet okameni od straha. Ako ga njegov predpostavljeni častnik nadje ovdje na samu, bit će svašta i koješta! Nu satnik ga još nije bio opazio. Vilim pogleda u strahu oko sebe i opazi u blizini jednoga staroga gospodina u civilu. „Smjela čovjeka pomaže sreća!“ pomisli on, pa pristupi k starcu i progovori:

— Spasite me, štovani gospodine, pa mi dozvolite, da uz vas ostanem dva tri trenutka. Eno dolazi moj častnik, koji me ne smije sama viditi na ulici.

Stari gospodin pogleda najprije začudjeno u mladoga kadeta, pa se odmah nasmieši i odgovori mu dobrodušno:

— Ostanite samo kod mene, jer ste uza me posve sigurni. Ja ću se na vas nasloniti, da varka bude još vjerojatnija. Pružite mi vašu ruku.

Vilim učini, kako mu je stari gospodin naložio. U to im se približi i njegov satnik. Ali kako se začudi naš kadet, kad je satnik već na tri koraka pred starim gospodinom stao i pozdravio ga najponiznije. Vilim se potajno obazre. Malo dalje je prolazio jedan general, pa se je sigurno njega ticao satnikov pozdrav.

— Poznate li vi moga kapetana? — zapita Vilim staroga gospodina.

— Ne poznam, — nasmieši se dobri starac.

Hvala Bogu, pogibelji nije više bilo. Sav sretan priobći sada naš mladi kadet staromu gospodinu, u kakovoj je neprilici bio i kako se je iz nje sretno izvukao.

— Ja sam dakle bio vaš ujak iz Amerike? — zapita ga plemeniti starac.

— Dakako, i ja sam vam vrlo zahvalan, što ste me spasili. Znam, da nije liepo, što sam prevario svoga zapovjednika; ali što ćete, kad sam bio toliko željan slobode?

— Zar vi nemate dakle u istinu nikoga, da se za vas malko zauzme?

— Nemam, štovani gospodine! Ali se nadam, da ću ipak marljivošću i pomoću božjom postati valjan vojnik.

Stari gospodin pogleda zadovoljno u mladoga kadeta. A kad su se razstajali, obeća mu, da će ga jednoč u zavodu pohoditi.

Kad se je naš Vilim povratio u zavod, bio je odmah pozvan pred svoga satnika.

— Kako ste došli do toga, — zapita ga ovaj, — da ste se onako pouzdano razgovarali s onim visokim gospodinom?

— S visokim gospodinom? — izmuca mladi kadet. — Ta ono je bio moj ujak!

— To je ipak previše! — razsrdi se

satnik. — Vi velite, da je prejasni nadvojvoda *Franjo Dragutin*, otac Njegova Veličanstva, vaš ujak! Jeste li poludili?

— Što, zar sam ja govorio s prejasnim nadvojvodom? — zavapi mladi kadet i strašno probliedi.

Sad mu nije preostalo drugo, nego da sve skrušeno prizna, a onda je morao u zatvor. Nu taj nije potrajao dugo, jer je nadvojvodin pobočnik odmah drugi dan satniku od prejasnoga gospodina donio vlastoručno pismo, u kom ga je molio, da oprosti svaku kaznu njegovomu „nećaku“, za koga se je i kasnije svojski brinuo i koji je danas visok častnik u našoj vojski.

Topničtvo u prošlosti i budućnosti.

Topničtvo se i opet vraća u ono stanje, u kom je bilo za vrieme velikoga vojskovodje Napoleona I.

Onda je bilo topova više vrsti, a to su ovi:

1. Posve mali topovi (s nabojima od tri funta = 7 cm.), koji su se borili u redovima pješaka, te su ih u boju ponajviše vukli sami ljudi, a zvali su se *pukovnijski topovi.*
2. Laki poljski topovi (s nabojima od šest funti = 9 cm), koji su bili sjedinjeni u baterije i pridieljeni pojedinim pješačkim ili konjaničkim brigadama, da ih podupiru u boju. To bijahu t. zv. *brigadne baterije.*
3. Težki poljski topovi (s nabojima od dvanaest funti = 12 cm.), koji su imali da provedu pravi topnički boj, te su se zvali *topovske rezerve.*
4. Vrlo težki poljski topovi (s nabojima od osamnaest funti = $13^1/_2$ cm.), koji su se upotrebljavali onda, kad je trebalo razoriti jače utvrde; to bijahu t. zv. *pozicijske baterije.*

Kad su uvedeni novi topovi, koji u svemu na daleko nadkriljuju stare, mislilo se je iz početka, da ih ne treba dieliti u toliko vrsti, nego da su posve dovoljne samo dvie vrsti: laki i težki poljski topovi; a poslije se je napustila i ta dioba, pa je bio u uporabi samo t. zv. *jedinstveni top.*

Ali novije izkustvo je dokazalo, da i opet mora biti više vrsti topova, ako se hoće, da i oni valjano učestvuju u svakom boju, osobito poslije toga, što se je tako silno usavršila pješačka puška.

Za to ne će proći mnogo vremena, pa će sve vlasti svoje topničtvo i opet razdieliti u četiri vrsti, kao što je bilo i u vrieme Napoleona I, te će u svakoj vojski biti:

1. *Vozne poljske mitraljeze.* To su posve laki topovi, koje će lako moći vući tri momka, pa će u boju dospjeti svakuda, kuda budu mogli dospjeti pješaci. Ti će topovi imati isti kalibar, kao i pješačke puške, samo što će pucati automatički, te će u svakoj minuti moći izbaciti po 200 do 500 hitaca. Momčad, koja će posluživati te topove, bit će od neprijateljskoga zrnja zaštićena posebnim štitom.
2. *Laki brzostrielni topovi*, kojim će kalibar biti najviše 7·5 cm., sjedinjeni u male baterije. Oni će s pješačkim i konjaničkim četama polaziti u što veću blizinu neprijatelja, te će ih podupirati svojom brzom vatrom.
3. *Težke poljske baterije*, to jest topovi i mužari, kojim će kalibar iznositi 9 cm. To će biti topovi za pravi topnički boj, pa će za to ostati najprikladniji današnji poljski topovi.
4. *Pokretne obsadne baterije* težkoga kalibra do 15 cm., koje će braniti naše utvrde i razarati neprijateljske.

Što je najbolje na svietu.

Neki turski car zapita svoga velikoga vezira:

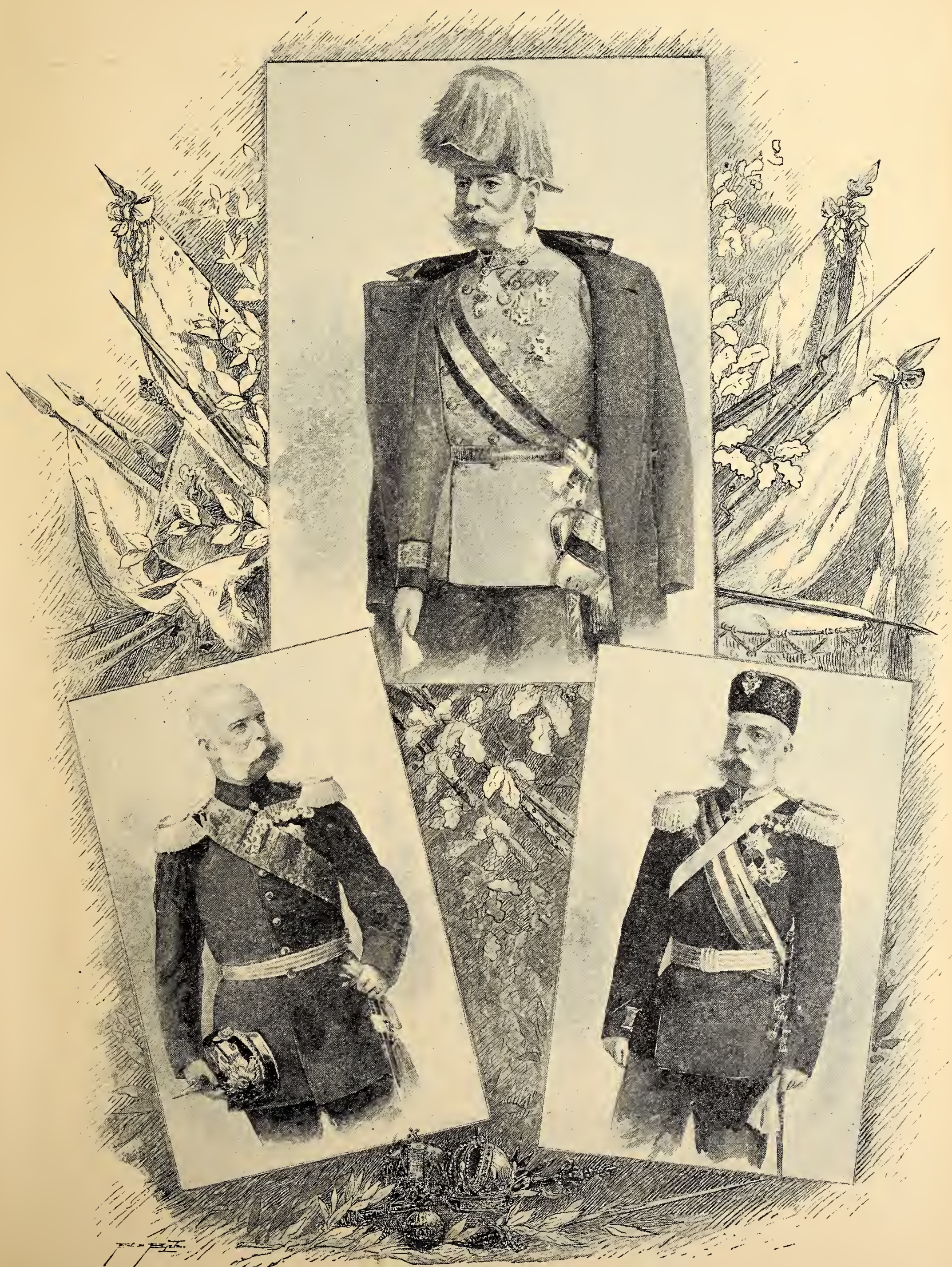
— Što je najbolje na svietu?

Vezir mu odgovori:

— Troje: žena, smrt i potreba.

— Kako to? — zapita začudjeni car. — Ta to drže svi drugi za zlo, a ti za dobro. Opravdaj se!

— Da nije žene, — odgovori vezir, — ne bi bilo ni tebe, ni mene; da nije smrti, ne bi ti bio car, ni ja vezir; a da nije potrebe, ne bi ti trebao mene, ni ja tebe.

Hr.

Car i kralj Franjo Josip,

naš previšnji ratni gospodar i vrhovni zapovjednik sveukupne oružane moći, general-feldmaršal kraljevske pruske vojske i general carske ruske vojske.

Nadvojvoda Franjo Ferdinand, Hr.

c. i kr. general konjaničtva na dispoziciju previšnjega vrhovnoga zapovjedničtva,

Nadvojvoda Otto, Hr.
c. i kr. feldmaršal-lajtnant, zapovjednik konjaničke četne divizije u Beču.

Dobri Bog nagradjuje najvećom srećom hrabra vojnika.

Da se napokon oslobode nesretni žitelji Bosne i Hercegovine, koji su punih pet stoljeća stenjali pod težkim turskim jarmom, dobi naša monarkija godine 1878. na kongresu u Berlinu punomoć, da posjedne te dvie zemlje i da uzpostavi poremećeni mir. To je bila vrlo častna zadaća i svi su narodi naše države s veseljem skočili na oružje na poziv svoga uzvišenoga vladara. Ali da izpuni tu zadaću, morala se je naša vojska upustiti u krvavu borbu, kakove nije bilo, odkako je turski polumjesec na obalama hladne Save uzmaknuo pred svetim krstom. Muhamedanci, videći, da će izgubiti svoju prevlast, i zasliepljeni divljim fanatizmom, znali su i kršćansko, osobito grčko-iztočno pučanstvo oduševiti za borbu, i čim su naše čete ušle u te dvie pokrajine, nastalo je posvuda strašno i ogorčeno vojevanje. U malim dolinama i uzkim klancima nije našim četama bilo moguće, da razviju svu svoju snagu, nego je valjalo, da se čovjek bori s čovjekom, pa je pobjedu ponajviše odlučivala samo osobna hrabrost. I ako su ustaše napokon bili prisiljeni, da uzmaknu na svim linijama, bijaše to samo dokaz, da su se naši vojnici borili isto onako neustrašivo i požrtvovno, kao i njihovi predji, pa su svoje bojne zastave i opet ovjenčali novim lovorviencina neuvele slave. Svi su narodi naše prostrane države poslali svoje sinove na krvavo bojno polje, i svi su se odlikovali svojom vjernošću i svojim junačtvom.

Neizmjerni broj hrabrih i junačkih djela, što su ih izveli naši neustrašivi vojnici, posvjedočuje tu nepobitnu istinu. Oni su uz najveće muke i napore pobjedonosno prodirali sve dalje i dalje preko brda i dolina, boreći se neprestano, dok nisu napokon dne 18. kolovoza prispjeli i pred sam glavni bosanski grad Sarajevo, da odmah drugi dan s neslomljenom snagom poduzmu juriš na sam grad i na sarajevsku tvrdjavu.

* * *

Na strmom gorskom putu, koji vodi od Radove prema Mokojnici, kretale su se ranim jutrom 19. kolovoza naše dobro oboružane kolone. Oprezno i polagano, kao kakova ogromna kornjača, išla je naša vojska napred. Dosta daleko pred glavnom četom stupao je omanji odjel. Bijaše to četvrta satnija 9. lovačkoga bataljuna, u kojoj su bili gotovo sami hrabri koruški gorštaci. Oni su sačinjavali prednju četu i imali zadaću, da pravodobno razvide položaj neprijatelja, pa da tako glavnu četu sačuvaju od kakove nenadane navale. Postrance i pred sobom bila je ta satnija i opet za svoju sigurnost odaslala pojedine patrole, koje su se s težkom mukom verale preko kamenja, vrebajući budnim okom na svoje dušmane. Prednja patrola, u kojoj je bio cieli jedan vod, penjala se je upravo na strmu visočinu, da s nje pregleda cielo zem-

ljište pred sobom. Vojnici su još pozornije gledali na sve strane, jer su bili uvjereni, da se svakim korakom sve to više primiču smrtnoj pogibelji i da svaki čas mogu nabasati na neprijatelja, pa su za to išli posve tiho i na daleko i široko nije se čuo ni jedan glas, dapače ni jedan uzdah.

Samo je jedan jedini momak stupao tako, kao da se sve to njega ništa ne tiče. Glavu je prignuo k zemlji, a pogled mu je bezsvjestno lutao u daljinu; tako je išao za svojim prednjakom, kao da pravo ne zna za samoga sebe. Bio je tako zadubljen u svoje misli, da nije opazio, kako je njegov prednjak stao, da malko odpočine, dok mu nije glavom udario u ledja i onda promrmljao dvie tri rieči, da mu se izpriča. Udareni momak zakima začudjeno glavom, okrene se natrag, spusti svoju pušku na zemlju i rekne prijaznim glasom:

— Reci mi napokon, Lovro, što ti je? Ta ti se držiš tako, kao da ti je mačka pojela mlieko, kao što kod nas kažu; i kad ne bih dobro znao, da si hrabar i neustrašiv, morao bih pomisliti, da se bojiš tih divljaka.

Lovro ga mrko pogleda na te rieči, a on se malko lecne i nastavi još prijaznije:

— No, no, nemoj se srditi! Ja sam zadnji, koji bi to mogao pomisliti! Ili zar misliš, da sam već zaboravio, kako si me prije tri dana junački izbavio iz šaka tih drzovitih crven-kapa? Da nije tebe, bio bi sada tvoj veseli drug Franjo već pod crnom zemljom. Gledaj, — reče napokon vrlo nježno, kad je vidio, da njegov drug još uviek šuti, — ako ti je što god na srcu, povjeri to meni; a ja znam, da ne može biti ništa osobito zla, jer te dobro poznam. Onaj, koji se tako neustrašivo bori s neprijateljem, ne može da ima zlu savjest!

Franjo izusti zadnje rieči nesigurno i polagano, jer je opazio, kako se je njegov drug Lovro časkom silno zarumenio, a časkom i opet još silnije pobliedio; a kad mu Lovro nije ništa odgovorio, nego uzeo svoju pušku na prevjes i prošao pokraj njega kao komad drveta, podigao je i on svoju Werndlovku sa zemlje i požurio se za svojim odjelom.

Lovro je polagano stupao za patrolom, zadubljen i opet u svoje nujne misli. On je bez sviesti, baš kao mrtva sjena, išao za svojim drugom; ali njegova duša i njegove misli bijahu daleko, daleko.

I opet je u svom duhu bio mali i živahni dječak, koji se je veselo igrao na dvorištu svoga otca, komu je sluga Ivan iz drveta rezuckao razne izračke, učio ga jašiti i kočijašiti, dok nije ponarastao, dok mu nisu brci probili pod nosom i dok . . . da, dok nije pogazio svoju poštenu rieč, dok nije prekršio svetu prisegu, zadanu ubogoj siroti, i dok nije tu sirotu prognao u široki sviet! Sve te tužne uspomene prolaze nujno i sumorno pred njegovom dušom! . . .

Milka bijaše djevojka bez roditelja; bila je uboga kao crkveni miš i nije imala posve ništa, nego svoje pobožno i pošteno srce, svoj djevojački ponos i svoju čistu savjest, i dvie vriedne i marljive ruke. Sad su bile prošle upravo dvie godine, što je kao služkinja bila stupila u službu k njegovome otcu.

Kako je bila čestita i liepa, stale su se za njom otimati sve mužkaračke oči, pa su i najpristaliji i najbogatiji momci gledali da zadobiju ljubav te tako uboge djevojke. Ona je bila sa svima vrlo ljubezna, ali je dobro čuvala svoje srce, pa se ni jedan nije mogao pohvaliti, da mu je bila baš osobito sklona.

Nije dakle nikakovo čudo, ako su na toj liepoj i čestitoj djevojci zapele i Lovrine oči. Ta on je imao najviše prilike, da ju dobro i podpuno upozna.

Tako dodje napokon do toga, da je i Lovro stao čeznuti za njezinom ljubavlju. Nu to je upravo prestrašilo ubogu Milku, pa ga je svagdje izbjegavala, jer je dobro znala, da je on bio sin jako imućnoga gospodara, koji je bio vrlo ponosan na svoj liepi imetak, te je prezirao njezino veliko siromaštvo. Za to je i bila osvjedočena, da Lovro ne može biti njezin suprug, premda je inače bio čestit i ljubezan momak.

Ali čovjek snuje, a Bog odlučuje. Ljudsko srce je nježno i meko, pa ga se lako doimlje prava i iskrena ljubav. Milka je doskora opazila, da ju ponosni Lovro doista iskreno ljubi, pa ga je takodjer zavolila, i to tim prije, što je jako rano ostala bez svojih roditelja, pa je nitko nije prijateljski susretao, a kamo li da bi ju istinski ljubio.

Milka se prestraši, opazivši, kako je sklona Lovri, jer je znala, da se to ne može dobro svršiti. Znala je već od prvoga tre-

nutka, da Lovrini imućni rodjaci ne će nikako dopustiti, da ju on uzme za ženu; a kad je to znala, vidila je pred sobom posve jasno i put, kojim je imala da podje, pa makar joj puklo srce. Osjećala je, da ne može dalje ostati kod Lovrina otca; ali ipak nije mogla da bez valjana razloga ostavi svoga gospodara, pa je za to ostala. Uz to joj je dan na dan bilo sve teže i teže, jer je Lovro često tražio zgodu, da joj izkaše svoju ljubav.

— Milko, — rekne joj jednoga dana, — za što si prema meni tako ponosna i hladna? Zar misliš, da bih ti ja mogao učiniti što god zla? Ili zar je to možda kakav grieh, kad pošten momak gleda da zadobije ljubav čestite djevojke? Nemoj se samo pretvarati! Ti znaš posve dobro, da te ja iskreno ljubim; pa ako me i tako porugljivo gledaš, moraš mi ipak reći, da me i ti malko voliš.

Na te rieči probliedi Milka, pa se okrene k vratima i odgovori:

— Ja te ne razumijem, Lovro! Sigurno si malko više pio, da mi tako govoriš! Ali govori to kojoj drugoj, jer kod mene ne ćeš uspjeti.

I zatim izadje ona iz sobe.

Sav prestrašen i ozlovoljen tim nenadanim odgovorom nije se Lovro više usudio da joj govori o svojoj ljubavi, dok se nije dogodio dogodjaj, koji je najednoč sve promienio.

Medju momcima u selu bijaše i mladi i još neoženjeni kovač Mirko, koji je radi svoga posla i gospodarstva morao da se što prije oženi. A on je mislio, da nigdje ne može naći bolje djevojke, nego što je bila Milka, pa joj je za to silno udvarao i dapače iskreno poručio, da će biti sretan, ako ona bude htjela da postane njegova žena.

A Milka se baš nje jako opirala toj njegovoj želji. Mladi kovač je bio poštenjak i mogao ju obskrbiti tako, kao što je samo mogla da poželi uboga sirota bez otca i majke. Uz to je Milka mislila u svojoj nevinosti, da će s vremenom zaboraviti na Lovru i zavoliti mladoga kovača.

Jednoga dana, kad njezini gospodari nisu bili kod kuće, dodje kovač Mirko s namjerom, da izprosi Milku.

Čim je Lovro saznao za tu njegovu namjeru, odrčao je po nju, jer je upravo bila u vrtu.

— Milko, — dovikne joj, — hodi amo, jer je došao čovjek, koji hoće da s tobom govori.

S tajnom slutnjom u srcu stupi djevojka u sobu i pozdravi stidno mladoga kovača. Ali Lovro ne dade ni njemu ni njoj, da dodju do rieči, nego izreče glasno i jasno sve ono, što mu je već odavno morilo dušu:

— Evo . . . evo . . . tu je mladi kovač Mirko, koji bi rado znao, može li liepu Milku dobiti za ženu. Ali promisli dobro, djevojko, prije nego što mu odgovoriš, i poslušaj još bolje, što ću ti ja sada reći. Govorim ti to pred Mirkom i pred Bogom: da te žarko ljubim i da ću te povesti k žrtveniku, ako hoćeš da budeš moja žena! Prisižem ti na to, a sada zapitaj tvoje srce, pa biraj izmedju njega i mene!

Tomu se Milka nije nadala, i kad je čula te zanosne rieči, nije više mogla tajiti, da takodjer srdačno ljubi Lovru, nego mu je pružila ruku i odgovorila suznih očiju:

— Ja sam tvoja, dragi moj Lovro, od danas, pa sve do moje smrti!

Lovro poskoči od veselja i privine ju na svoja prsa, a kovač se zlovoljno okrene i rekne porugljivo:

— No, da! Kad ponosni Lo.ro prosi tako ubogu djevojku, moram se ja ukloniti! Želim vam dobru sreću!

Odmah drugi dan izstupi Milka iz svoje službe, jer nije htjela, da ju ljudi bez svake potrebe ogovaraju. Ona nadje u susjednom selu drugu službu, i sad su se sretni zaručnici sastajali samo svake nedelje, kad ju je Lovro iz crkve pratio kući. — — — — —

Poznaš li ti, dragi čitatelju, šljunak i znaš li, kako je on tvrd? Ali bio ma kako tvrd, kad voda dugo vremena kap po kap kaplje na njega, izdube ga i uništi tako, kao da ga nije ni bilo! Razumiješ li me, što hoću da kažem? Šljunak bijaše Lovrino srce i glava, a kapi vode bijahu neprestane rieči njegovih rodjaka i rodjakinja, njegovih znanaca i prijatelja. Jedan mu se je rugao, drugi ga je korio, a treći mu je govorio prijazno i sladko; ujak ga je primio s jedne, a tetka ga je pograbila s druge strane.

— Što? — rekao mu je Petar. — Zar ti u istinu hoćeš da tu biednu prosjakinju uzmeš za ženu? — A na to je nadodao Pa-

vao: — S onim crnim kovačem morao si se otimati za njezinu ljubav! — Anka je mislila: — To nije žena za tebe, dragi moj Lovro! — A Marta je završila: — To je žena za kovača Mirka, koji će ju i uzeti, pa mu ju samo prepusti!

Tako je to išlo dan na dan, dok se napokon biedni Lovro nije posve smutio, te je bivao sve hladniji i hladniji prema ubogoj Milki, dok joj se napokon nije počeo uklanjati i dapače udvarati bogatoj Mikšićevoj Miciki.

Milka je sve to odmah opazila i saznala, ali je ipak u dnu svoga srca tajila i sakrivala svoju bol i tugu, jer je bila preponosna, da ju pokaže pred svietom.

Jednoga dana našla je Lovru na tratini izvan sela, pa je smjelo stupila pred njega i odlučno za zapitala:

— Za što mi se uklanjaš, Lovro? Je li to nuždno? Ne, ne, nemoj mi se uklanjati, bogato momče! Jer što ti je do toga, ako pogaziš vjeru i prekršiš zadanu prisegu ovako biednoj i ubogoj siroti, kao što sam ja? Ali mi ipak reci: za što? Jesam li se ja promienila, je li krivnja na meni? Jesam li te možda lovila i obmanjivala? Ta govori, čestiti čovječe!

A on je pred njom stajao sav crven od stida i srditosti. Zatim je tražio svakakove izgovore, pa ju je dapače i ocrnio, samo da sebe opere. Rekao joj je, da je čuo, da je ona već prije ljubila mladoga kovača, pa da će biti najbolje, ako i podje za njega.

— Tako, nepošteni čovječe, to si ti čuo? — dovikne mu Milka s najvećim negodovanjen. — Zar da ja podjem za mladoga kovača? On je dakako poštenjak, pa bi me po svoj prilici bio i usrećio. Ali sad je već prekasno, sve kad bih i htjela da poslušam tvoj liepi savjet, jer se je on jučer zaručio s Kremenčevom Lizom. Zar si ti mislio, da ću i ja tako lako promieniti svoju odluku, kao što ti mienjaš svoju ljubav?

Lovro hjede da ju primi za ruku; ali ona stupi brzo natrag, pa ga promjeri tako prezirnim pogledom, da je sav zadrhtao, i dovikne mu u zažareno lice:

— Ne diraj me, ti nepošteni lupežu!

To je bio njihov zadnji sastanak; a strašne rieči „nepošteni lupežu“ ozvanjale su odonda neprestance u Lovrinim ušima, te mu se je činilo, da svatko mora viditi izdajnički Kajnov žig na njegovu čelu. On bi bio najvolio, da može propasti u zemlju.

* * *

U to puče glas, kao grom iz vedra neba, da će jedan dio naše vojske poći u Bosnu. Lovro je usrdno molio Boga, da medju mobilizovanim četama bude i njegov lovački bataljun, jer se je nadao, da će ga u krvavoj borbi pogoditi smrtno zrno, koje će ga osloboditi od njegove težke sramote i od svih njegovih muka. I Bog mu je u toliko uslišao molbu, da je doista sa svojim bataljunom pošao u Bosnu; ali smrtnoga zrna još nije bilo, premda mu se on nije ni najmanje uklanjao.

Nu možda će ono doletiti danas; tamo dolje kod stare tvrdjavice, koju je jasno vidio s visočine, bljesnuli su već pojedini hitci, a to je bio znak, da su ustaše spremni na odpor.

Lovro dostigne brzim koracima svoj odjel, koji se je već bio razvrstao u lanac i tako stupao napred.

Držeći zapete puške u rukama, spuštali su se lovci u nizinu. Pred njima bijahu dušmani, koji su neprestance pucali iz svojih dobro odabranih zakloništa.

Zrakom je neprestance zviždalo ubojno zrnje i samo kadkad se je čuo mukli udarac, kad je koje zrno udarilo o kamen, na kom se je sploštilo smrtno olovo. Lovci se nisu obazirali na to puščano zrnje, nego su odvažno stupali napred. Oni su dobro znali, da ne će mnogo polučiti uzaludnim puškaranjem, jer su ustaše bili jako dobro sakriveni, pa ih iz tih njihovih skrovišta ne bi mogli maknuti ni najvještiji strielci. O tom su se naši vojnici uvjerili već u svim prijašnjim bojevima. Istom kad bi se naše čete posve blizu približile k dušmanima, da na njih navale jurišem, ostavljali bi oni svoja mjesta, da i opet zasjednu za kamenje, pa da još odlučnije nastave svoju staru igru.

Zemljište, što se je prostiralo pred našim lovcima, nije za njih bilo baš najzgodnije. Pozornim okom pregleda ga njihov zapovjednik.

Pred njim bijahu same pećine, koje su prekrivale cieli obronak visočine, na kojoj su se nalazili naši lovci. Njemu nije bilo moguće, da na tom nepreglednom

zemljištu upravlja cielim bojim. Ali tamo dolje, kakovih 500 koraka pred položajem neprijatelja, ne bijaše više kamenja ni pećina, već se je prostirala mala ravnica, koja se je lako dala pregledati, i sad je bila prva zadaća naših vojnika, da se što prije nadju na tom mjestu. S nekoliko rieči poduči zapovjednik svoje ljude, što valja da učine, i označi im rukom točku, na kojoj su se i opet imali sakupiti. To je za naše lukave gorštake bilo posve dovoljno. Dok se je častnik, praćen svojim trubljačem, penjao preko kamenja, izčeznuše naši lovci medju pećinama, koje su ih sa svih strana okružavale. Neprijatelji su uzalud gledali, gdje su kleti stranci, koji su još čas prije bili vidni njihovu pogledu: njima nije više bilo ni traga, ni glasa, i samo su gole pećine stršile pred začudjenim Bošnjacima.

Ali tamo dolje pred onom malom ravnicom počeše se izmedju pećina i kamenja pomaljati ljudski likovi. Lovci su poput zmija sa svih strana tiho izlazili iz svojih dosadanjih skrovišta. Kroz sve pukotine provlačili su se naši spretni i okretni momci, svladavajući sve potežkoće i sakrivajući se vješto za svaki kamen, da ih ne opazi neprijatelj, i svi su se trsili da što prije stignu na ono mjesto, na kom su se i opet imali sakupiti, kako im je to rekao njihov zapovjednik. I kad je on dospio dolje pred onu malu ravnicu, bili su oni već svi ondje, čekajući iza kamenja s puškom u ruci, da prospu živu vatru na ustaše.

Medjutim je i ciela njihova satnija stigla na visočinu, pa se razvila u lanac i pošla na neprijatelja. Nu naši vojnici nisu još uviek pucali, nego su mirno stupali napred, a taj mir osokolio je nekoje Bošnjake, da se podignu iz svojih skrovišta, da mogu bolje gadjati u naše ljude. Na to je samo i čekao zapovjednik naše prednje patrole.

— Djeco, — progovori on, spustivši svoj dalekozor, kojim je pregledavao ustaški položaj, — postrieljajte nekoliko onih drzovitih ljudi, da ne postanu preveć preuzetni.

Čim je on izgovorio te rieči, odjeknuli su ubojni hitci iz pušaka njegovih momaka. Uspjeh je bio vrlo povoljan, jer je odmah nestalo svih onih ustaša, koji su se prije tako smjelo izticali iz svojih skrovišta; i naš se je častnik zadovoljno nasmiešio, kad je i opet kroz svoj dalekozor pregledao ustaške redove. Sad započe padati hitac za hitcem i s ove i s one strane. Nu ustaša je bivalo sve više i više, pa su i naši vojnici trebali pojačanja, i tako se je doskora cieli lovački bataljun razvio u lanac i zašao u borbu. Za pričuvu bijaše odredjena 38. pješačka pukovnija.

Lovro, kraj kojega se je borio i njegov vjerni prijatelj Franjo, bio je kao promienjen u tom boju. Oštrim je okom neprestano pregledavao neprijateljsku liniju, i čim je ugledao kojega ustašu, odmah je pao i ubojni hitac iz njegove puške. Upravo je i u ovaj čas na lievom neprijateljskom krilu bio ugledao crveni turski fes i već podigao svoju pušku, da ga pozdravi smrtnim olovom, ali ju iznenada spusti, pa naglo ustane sa zemlje i počme trčati natrag k pričuvi. Franjo je začudjeno pogledao za njim. Njega je posve smelo to čudno ponašanje njegovoga druga, pa se je podpuno osviestio istom onda, kad ga je malko gurnuo drugi vojnik, koji je bio u njegovoj blizini.

— Ja ne znam, što je tomu vragometnomu momku, — progovori on, — pa ću ga zapitati, kad se povrati.

— Da, ako se povrati! — rekne drugi vojnik.

Franjo mu ne odgovori ni rieči, ali je za to dosta govorio njegov zabrinuti pogled.

Medjutim je Lovro sve brže i brže trčao natrag k pričuvi, nad kojom je zapoviedao major Horvat. Major je začudjeno gledao u lovca, kad je ovaj pred njim uzeo svoju pušku na počast; ali čim je Lovro progovorio prve rieči, uozbiljilo mu se je lice i on ga je stao slušati najpozornije. Zatim se je okrenuo natrag k prvomu satnijskomu zapovjedniku, te mu rekao vrlo ozbiljno:

— Ovaj mi momak javlja, da jaki neprijateljski odjeli kreću tamo za onu visočinu, da obkole naše lievo krilo. Ako je ta viest istinita, a meni se čini, da ovaj momak nije vidio sablasti, onda je naš položaj vrlo pogibeljan. Ja ću se sam o tom osvjedočiti; a vi podjite s vašom satnijom za naše lievo krilo i budite spremni na navalu.

Satnik ne odgovori ništa, nego spusti svoju sablju, i dok se je major penjao na visočinu, da bolje pregleda neprijateljske

kretnje, povede on svoju satniju na odredjeno mjesto.

Jedva što je bio došao onamo, dodje već i bataljunski zapovjednik. Lice mu bijaše vrlo zabrinuto, a glas ozbiljan i strog, kad je progovorio, naglašujući odlučno svaku rieč:

— Gospodine satniče, neprijateljski odjeli penju se na onu visočinu, — i on pokaže rukom na lievo, — da zadju za naše lievo krilo. Vi ćete na njih navaliti s vašom satnijom i gledati, da zaposjednete tu visočinu. Vama će se pridružiti i četvrta satnija. Od uspjeha vaše navale zavisi cieli naš položaj. Više vam ne trebam da kažem. S Bogom!

Našim vojnicima, koji su ležali u lancu, bivalo je medjutim sve neugodnije. Ustaše su sprieda pucali sve življe i življe, a sad su najednoč pojedini hitci počeli padati već i s lieve strane. — Naši su vojnici uzalud nastojali da se sakriju i pred tom nenadanom vatrom, koja je znatno proredjivala njihove redove. Strah i nemir počeo se već širiti medju našim momcima. — Poručnik Ljudevit pl. Bollis od Beinebacha, koji se je neustrašivo izvrgavao najvećoj pogibelji, pade mrtav, pogodjen neprijateljskim zrnom, a skrajnje lievo krilo, na koje su najžešće udarali Bošnjaci, poče već uzmicati.

U to zatrubi trubljač poznati znak: „Na juriš!“ Vojnici treće satnije pojaviše se na lievom krilu i potrčaše s naperenim bodovima uz strmo Borja-brdo. Sve naše borce obuze neopisivo oduševljenje. Četvrta satnija priključi se trećoj i navali takodjer žestokim jurišem na neprijatelja. Uzalud su ustaše sve žešće i žešće pucali na naše mlade junake, od kojih je doduše mnogi pao na zemlju, da se nikad više ne podigne, ali su za to njegovi preostali drugovi smjelo i neustrašivo hrlili napred, da se licem u lice i prsima o prsa ogledaju s dušmanima. — — Hura! Hura! — i još jednoč: — Hura! — zaori gorom i dolinom, a prestrašeni ustaše pobjegoše glavom bez obzira prema Sarajevu. Na potoku Moščanici zapovjedi satnik svojim vojnicima, da stanu i da se i opet sakupe u svoje vodove. Zatim stupi pred frontu četvrte satnije, od koje bijahu ranjeni i poubijani gotovo svi častnici, pa vikne gromkim glasom:

— Hura! Hura! — zaori gorom i dolinom, a prestrašeni ustaše pobjegoše glavom bez obzira.

— Koji je bio onaj momak, koji je prvi viknuo „Hura“ i navalio na neprijatelja?

— To je bio Lovro! — vikne ciela satnija kao iz jednoga grla i svi momci pogledaju u Lovru, koji je sav krvav i malko prignut na stranu stajao u sredini svojih drugova.

— Ti si se junački ponio, — rekne mu satnik i potrepta ga rukom po ramenu. — Ah, ta to je onaj isti momak, koji je prvi javio, da nas neprijatelji kane obkoliti, — nadoda za časak. — Ti si nam time izkazao veliku uslugu i zaslužena nagrada ne će te uminuti.

Sve se sada zavrti i sve potamni pred Lovrinim očima. On se je dosele s težkom mukom držao na nogama, jer je u žestokoj borbi bio zadobio ljutu ranu; a sad ga je ostavila sva snaga, te je bez sviesti klonuo do satnikovih nogu.

— Ti si se junački ponio! — rekne mu satnik i potrepta ga rukom po ramenu.

Kad se je i opet osviestio, ležao je sav povezan na vojničkoj postelji medju drugim ranjenicima, te je nad sobom ugledao svoga dobroga prijatelja Franju s povezanom glavom.

— Hvala Bogu, — rekne mu on, — da si i opet došao k sebi. Ta to je trajalo cielu vječnost! . . . Da, da, gledaj me samo tako začudjeno! I mene su oni drznici ljudski udarili po glavi, ali im nije ništa hasnilo, jer smo ih iztjerali iz njihovih lukanja i sad je Sarajevo naše. Ovo je bolnica za one, koji su težko ranjeni, pa su za to i tebe amo donieli poslije boja. Ja sam bio samo lako ranjen, ali sam zamolio, da smijem ostati kad tebe, da te njegujem, pa su mi i uslišali moju molbu. Ali sada budi miran, jer je liečnik rekao, da još ne smiješ govoriti.

Lovro je pozorno slušao svoga prijatelja, ali je još uviek bio tako slab, da mu nije ništa odgovorio. On nije pojmio, za što se Franjo uviek veselo i zadovoljno nasmieši, kad god prodje kraj njegove postelje; ali jer ga je malko bolila glava, nije htio da još dalje o tom promišlja.

Međjutim izadje Franjo posve tiho iz sobe. Čim je za sobom zatvorio vrata, počme tako živo skakati po dvorištu, kao da je poludio, mašući neprestance rukama, da mu je zavoj skoro pao s glave. Uz to je govorio čudne rieči, koje se nisu mogle pravo razumiti: — Tajna, groznica, ipak se je izdao, otac, mati, Milka, pismo, izmirenje! — On je neprestance govorio te rieči, dok napokon nije začuo korake pukovnijskoga liečnika, koji je uzlazio uz stube. Kad je liečnik unišao u sobu, u kojoj su ležali ranjenci, unišao je i on za njim i stao kraj Lovrine postelje; nu Lovro je već bio sladko zaspao.

Tako je polagano prolazio dan za danom. Lovrina rana zacjeljivala je tako brzo, da se je tomu čudio i sam liečnik;

nu Lovro se nije tomu ni malo veselio. On je neprestance šuteći ležao na svojoj postelji i ukočeno gledao gore u strop; a jer mu se je lice svaki čas smrklo, bilo je jasno, da su ga sveudilj morile težke i neugodne misli. Ali i Franjo bijaše sav promienjen. Svaki dan je postajao sve to zlovoljniji i nemirniji, nije se više razgovarao s ranjenicima, nego je svaki čas trčao napolje, kao da nekoga očekuje, i uviek je bio strašno srdit i razočaran, kad mu je vojnik, koji je donašao poštu, na njegovo pitanje: ima li za njega kakovo pismo, i opet odgovorio, da nema ništa.

— Milko! — klikne ranjenik ganutim glasom i uzpravi se na svojoj postelji.

Dne 19. rujna, upravo četiri tjedna poslije boja pred Sarajevom, dodje napokon u bolnicu ordonanc i priobći Franji, da su napolju dvie osobe, koje žele s njim govoriti. Ordonanc nije još pravo bio ni izgovorio, što je imao da kaže, a već je Franjo poput striele izletio iz sobe. Lovro nije medjutim ništa opazio. On se je bio već tako oporavio, da je svaki čas mogao poći u svoj zavičaj; ali misao, da se i opet povrati u svoju roditeljsku kuću, bila mu je upravo nesnosna. Ta kad nije mogao da nadje mira ovdje u tudjini, kako se je mogao nadati, da će ga naći kod kuće, gdje mu je svako mjesto spominjalo onu sreću, koju je tako lakoumno bio izgubio. Zar ne bi bilo mnogo bolje, da nije ostao na životu? Njegovo biedno srce obuze gorko pokajanje i dvie mu se krupne suze pojave na očima.

U to se tiho otvore vrata, a na pragu mu se poput čarobna sna ukaže — Milka s njegovim otcem! Upravo onako, kao onda, kod su se zadnji put vidili, stajala je ona pred njim u svoj svojoj ljepoti. Bila je vrlo uzrujana i za to joj je liepo lice bilo vrľo bliedo, ali joj se je na očima zrcalila neizmjerna sreća i iskreno oproštenje.

— Milko! — klikne ranjenik ganutim glasom i uzpravi se na svojoj postelji. — Milko, jesi li ti to u istinu? — I nakon kratke stanke zapita plaho i polagano: — Možeš li mi oprostiti?

Ona obori oči i pruži mu ruku.

— Lovro, — progovori tiho, — ja sam ti već odavno oprostila, jer te iskreno ljubim i jer ću te uviek tako ljubiti!

Kad se je Lovro napokon malko razabrao u svojoj prevelikoj sreći, primio je svoga otca za ruku i zapitao ga, kako je to, da je on s Milkom doputovao tako daleko?

— To moraš da pitaš tvoga prijatelja Franju, — odgovori mu otac. — On nam je pisao, kako si se junački ponio i da si težko ranjen, da si u svojoj groznici neprestance bulaznio o Milki, govoreći, da dodje što prije, jer da će inače biti zlo, pa smo za to krenuli na put i evo nas kod tebe.

— Ah, i ostanite kod mene, dok posve ne ozdravim! — zamoli ih Lovro.

A dobri Franjo, koji je sve to bio tako liepo udesio, stajao je dotle pred vratima, brišući svoje suzne oči i poskakujući od velikoga veselja. — — — — — —

Nekoliko tjedana kasnije bijahu već svi kod kuće, te je Milka već kao sretna Lovrina ženica veselo gospodarila u njegovoj kući. Franje su se uviek zahvalno sjećali, i kad je Milka svome Lovri poklonila prvoga sina, bio mu je on krstni kum. Sav blažen držao je maloga Franju na svojim rukama, a u svom je srcu osjećao silnu slast, što mu je sretno pošlo za rukom, da izmiri i sjedine dvoje ljudi, koji bi inače ostali nesretni za uviek.

Naši prvi upravitelji u Bosnoj i Hercegovini.

Naše vojničke oblasti preuzele su 1. siečnja 1879. privremeno i gradjansku upravu Bosne i Hercegovine, da započnu rad prosvjete i civilizacije. Svi odjeli naše vojske natjecali su se u riešenju te zadaće.

Ceste su se gradile, prometu su se otvarali novi putevi, stari mostovi i prelazi budu popravljeni, a novi sagradjeni, vrtovi i voćnjaci budu zasadjeni, što se je i pučanstvu vrlo svidjalo, bodreći ga takodjer na rad.

Sve, što je već postojalo, moralo se istom valjano urediti i mnogo nova ustrojiti. Častnici su u početku vršili dužnosti gradjanskih činovnika, upravljali popisom onih mnogih tisuća ljudi, koji su pred ratom pobjegli, započeli popis pučanstva i izveli mnoge radnje, pri čemu su pokazali najveću uztrajnost, jer su im na mnogim mjestima manjkale najnuždnije stvari.

Tim radom podje im za rukom, da su pučanstvo malo po malo pripitomili, te su ljudi po primjeru naše momčadi počeli i sami gledati na red i čistoću. Putevi, ulice i trgovih mnogih mjesta budu nasuti i razsvietljeni, pješački putevi budu napravljeni i grabe zasute, ulice i trgovi dobiše svoja imena, kojih do sada nisu imali, i t. d.

Naši vojnici, koji su svuda sami pomagali, morali su iz početka s oružjem ljude tjerati na posao, ali je pučanstvo s vremenom uvidilo, da će taj rad samo njemu samome biti od koristi, pa su i kršćani i muhamedanci kasnije dobrovoljno dolazili k poslu.

S vremenom sporazumilo se je pučanstvo s našim vojnicima, pa slušalo pripoviesti naše momčadi i naučilo mnogo od njih, što se tiče poljodjelstva, voćarstva i poboljšanja raznoga orudja.

Već u samom ponašanju Bosanaca i Hercegovaca mogao se je opaziti dobrotvoran upliv naših častnika i vojnika.

Zarobljenik zarobio sam dva zarobljenika.

Ako vojnik u najvećoj pogibelji ne izgubi pamet i ako je dosta smion, ne će nikako nastradati. Bilo je to u bitci kod Solferina, kad je pješak Milan Gačić dospio u francezko sužanjstvo. Ali već drugi dan ranom zorom podje mu za rukom da pobjegne, da se pokrade kroz neprijateljske straže i da si pri tom prisvoji jednu francezku pušku. Nu jedva što je prošao kroz neprijateljske straže, namjeri se najednoč u nekom jarku na malu francezku patrolu od dva vojnika. Opazivši ih, okrene se Milan Gačić brzo natrag i zapovjedi gromkim glasom: „Za mnom! Satnijo, stupaj!“ Oba francezka vojnika pomisliše, da je pred njima u istinu ciela naša satnija, pa baciše svoje puške na zemlju i predadoše se. Izgubljenoga Milana Gačića dočeka s najvećim veseljem njegova satnija, kojoj on liepo dovede svoja dva francezka zarobljenlka Njegov ga zapovjednik javno pohvali, te mu obeća, da će za taj svoj junački čin biti nagradjen srebrenom kolajnom.

Poslije rata bude Milan Gačić odpušten od vojničtva, a da nije dobio obećane mu kolajne. Kad su se god. 1898. dielile jubilarne spomen-kolajne, izpostavi se, da Milan Gačić još uviek čeka na svoju srebrenu kolajnu, koja je onda pogrešno bila dana drugomu vojniku istoga imena.

Sad bude izpravljena ta pogreška, te Milan Gačić dobi nakon punih 39 godina svoju pošteno zasluženu srebrenu kolajnu za hrabrost.

Kako se prave naše puške.

Svaki čestiti vojnik mora da osobito puzi na svoju pušku, ne samo za to, što mu je to sveta dužnost, nego i za to, što se u nju može najviše pouzdati u času pogibelji, da izvojuje pobjedu svojoj državi i da obrani svoj vlastiti život; a kako je ipak malo njih, koji misle na to, koliko se ljudi mora mučiti i rukama i umom, da sastave tu izvrstnu pušku.

Ovim je redcima svrha, da u kratko pokažu, kako se prave naše austro-ugarske puške i koliko je raznih poslova nuždno, da se prigotove i vojnicima predadu u ruke.

Poznato je, da se naša puška zove „Mannlicherka", jer je nadinžinir sjeverne željeznice, koji se je zvao Mannlicher, prvi izumio njezinu sadanju konstrukciju. Nu od njegove konstrukcije nije kad naše današnje puške preostalo vrlo mnogo, jer su gotovo svaki njezin dio na temelju svoga izkustva preustrojili oni topnički častnici, koji imadu nadzor nad pravljenjem naših pušaka. Njima moramo zahvaliti, da danas imamo tako izvrstnu pušku, koja se može takmiti sa svakom drugom.

Po prilici dvie trećine naših pušaka prave se u c. i kr. tvornici oružja u Steyeru, a po prilici jedna trećina u kr. ugarskoj tvornici oružja u Budimpešti. Ali obe tvornice moraju da za svaki dio puške upotrebljuju posve jednaki materijal, naročito ponajbolji štajerski ocjel, i da sve dielove načine tako, da se medjusobno upravo u ničemu ne razlikuju, nego podpuno slažu; to jest: kad pregledna komisija u c. i kr. topničkom arzenalu u Beču, kamo se moraju odpremiti sve gotove puške, na primjer uzme po deset austrijskih i po deset ugarskih pušaka, pa podpuno razstavi sve njihove dielove, te ih sve zajedno smieša, da onda iz njih i opet sastavi dvadeset pušaka, moraju se svi dielovi podpuno slagati i jedan k drugomu pristajati tako, da medju njima nema ni najmanje razlike.

Komu je samo malo poznato, kako se izvadjaju tehnički poslovi, tomu će odmah biti jasno, da je točnost kod takovih radnja, kod kojih se gleda i na najsitniju malenkost, moguća jedino s pomoću strojeva, pa u istinu i rade obe tvornice s jako velikom množinom parnih i vodnih strojeva svake vrsti. Svaki i najmanji dio mora se radi podpune jednakosti izraditi posebnim strojem, kojim ravnaju osobito vješti radnici.

I tako prodje svaki dio kroz više stotina rukû, dok napokon ne bude i opet posebnim strojem točno promjeren i pregledan, te tako pronadjen vrstnim, da podpuno izpuni svoju svrhu.

Tako treba na primjer 309 raznih manipulacija i strojeva, dok se posve valjano načini puščana ciev, a pri tom nisu ni uračunani njezini nuzgredni dielovi, kao što je cilj i mušica, koji i opet moraju proći kroz 16 strojeva, dok budu posve u redu. Još je teže napravti nabojnjak, u koji se stavljaju naboji, te su za to potrebna 374 stroja; za kundak ih treba 76, za zapor 110, pa dapače za samu mušicu 6; — da se podpuno dogotovi ciela puška, za to je pobtreban 4181 stroj.

Kad je puška napokon posve gotova, mora se predati posebnoj častničkoj komisiji, koja ju i opet razloži, da posebnim strojevima točno izpita svaki njezin dio, a za to treba nanovo 514 raznih manipulacija. Iza toga bude puška i opet sastavljena, pa dolazi na streljanu, gdje ju postave na posebni stroj i izpale iz nje deset hitaca, da se tako osvjedoče, je li cilj i mušica podpuno na svom mjestu; a kad je to gotovo, mora se puška nanovo razstaviti, da se svi njezini dielovi valjano namažu lojem, pa onda i opet skupa sastave.

Ako se sve to uzme na um, može se s punim pravom reći, da svaka puška mora proći kroz 5000 ljudskih ruku, dok bude podpuno gotova i posve u redu.

U tvornici se dakako i točno proračuna, što stoji svaki njezin dio, a kad se to sve skupa sbroji, vidimo, da svaka puška stoji državu 36 for. 67 nov.

Plemenita osveta.

I.

Bilo je koncem mjeseca veljače godine 1875. Led, što se je te godine za vrieme neobično hladne zime bio slegao na potoke i rieke, ležao je još uviek na njima, a snieg je svojim bielim plaštom pokrivao livade i polja. No već je ipak puna tri dana puhao topli zapadnjak, a težki oblaci, što su zastirali nebo, bili su se pretvorili u sitnu kišu, koja je neprestano padala na zemlju, pretvarajući gradske ulice u pravo more raztaljena sniega i blata. Kiša je, podupirana toplim vjetrom, raztapala i debeli snieg na poljima i livadama, te se je voda sakupljala u malene jarke i potočiće, slievajući se u bližnju rieku, koja je još uviek bila ledom pokrivena. A i led je pucao pod toplim dahom kiše i mlakoga zapadnoga vjetra, pa je rieka nabujala i sve je na daleko i široko bilo prekriveno samom vodom.

Prastari poljski kraljevski grad Krakov, koji je sada pretvoren u jednu od najjačih tvrdjava naše države, leži u nepreglednoj nizini nad samom riekom Vislom, pa kad ona nabuja, budu obično potopljeni oni gradski dielovi, koji su najbliže velikoj rieci. Za to je vojnička oblast i sada u dogovoru s gradskim poglavarstvom bila priredila sve, što je nuždno za slučaj pogibelji, o kojoj medjutim još nije bilo govora; istom onda, kad topovski hitci zajeknu s glavne tvrdjave, koja se diže na maloj visočini tik uz samu Vislu, nastaje trenutak, da ljudi podju u borbu sa strašnom snagom nabujale vode.

Za to se gradski stanovnici i ne podaju nikakovoj prekomjernoj brigi, te nisu ni u najmanjemu strahu, a zabave, osobito koncem poklada, sliede neprestance jedna za drugom.

U gostioni gostioničara Rottermana, blizu ženijske vojarne, bilo je jedne večeri vrlo veselo i živo. Neko radničko družtvo obdržavalo je tamo svoj ples, kao i svake godine, a na taj ples bijahu pozvani mnogi vojnici domaće pukovnije i domaćega ženijskoga bataljuna, koji se je tada upravo nalazio u Krakovu. I kao što je obično posvuda, tako je bilo i ovdje: naši su se pristali vojnici ponajviše svidjali mladim djevojkama, pa su i najviše plesali, što se u ostalom razumije već samo po sebi.

Činilo se, da se to ni najmanje nije svidjalo gospodinu Kazimiru Sperki, koji je bio još prilično mlad stolarski majstor. On je za to imao dva razloga: prvo, jer je mrzio vojnike, pošto je sam bio malko šepav, pa ga za to nisu uzeli u vojnički stališ; a drugo, jer je na plesu bila krasna djevojka, koju je htio da oženi, ali ona nije za nj mnogo marila, jer je bila strastvena plesačica, a on nije mogao da pleše. Ta se je djevojka zvala Sofija, i bila kći jedne mlinarske udovice. Gospodin Kazimir Sperka morao je da mirno sjedi u pokrajnoj zadimljenoj sobi i da samo gleda, kako se njegova draga djevojka sva sretna i razdragana vrti u svom omiljelom plesu. Medju plesačima bijaše osobito jedan, s kojim je ona ponajradje plesala, i to ne samo danas, nego već i na drugim zabavama.

Taj plesač bijaše ljepušasti ženijski kapral, imenom Vladek, i tko god je vidio Sofiju i njega, taj je morao priznati, da ljepšega para nema u cielome družtvu.

Sperka ih je srdito gledao, pijuckajući svaki čas svoje vino i psujući uz to kroz stisnute zube.

U to pristupi k njemu njegov prijatelj Genek, pa sjedne kraj njega i naruči čašicu ruma.

— Brr! Kakovo je to vrieme! — progovori zlovoljno. — Kiša pada tako, kao da će nastati sveobći potop! Ne bih se začudio, da se još ove noći prolomi led na Visli; kažu, da se je kod Osvječima već i prolomio.

— I kraj takova vremena dobivaju ženijski vojnici dozvolu, da plešu! — rekne srdito Sperka. — A ipak su samo za to tu, da u času pogibelji priteknu u pomoć sa svojim čamcima i konopcima; za to bi morali da budu pripravni u svojoj vojarni, a ne da ovdje udvaraju našim djevojkama!

Genek se zlobno nasmieši.

— Ha, ha, dragi moj prijatelju! — progovori za časak. — Ti se sigurno ne bi srdio, da su ovdje svi ženijski vojnici,

osim kaprala Vladeka. Zar ne? To je pristao momak! Ali što se samo uviek vrti oko Sofije? Što misliš, Sperka, hoće li se oni uzeti? O tom se već i govori.

— Tko o tom govori?

— No, gotovo svatko. Mlinarica i njegova mati su kume; a da se njih dvoje već podpuno razumiju, to je jasno.

— Zar da ona podje za tu ništariju, za toga siromaka, koji nema nigdje ništa na svietu? — nasmije se Sperka porugljivo.

— Možda se tebi svidja ta djevojka? Možda si ju već i zaprosio?

— Još ne! Ali njezina mati znade, što mora da znade. Ja sam čovjek, koji imam svoju kuću, svoju liepu radionicu, tri pomoćnika i . . .

— I šepavu nogu! — dovrši njegov prijatelj i glasno se nasmije. — Ne ću u ostalom da te žalostim, nego ti želim najbolji uspjeh. Budeš li me trebao, računaj na mene; u mene su čvrste ruke, pa ću ti u slučaju potrebe rado pomoći.

Sperka stisne svom prijatelju ruku i naruči litru vina, da još bolje ukriepi svoje prijateljstvo; a malo kasnije im se na njegov poziv pridruže i njegova tri pomoćnika.

Medjutim je bivalo sve veselije u plesnoj dvorani; matere i starije žene, koje su uz zid sjedile na drvenim klupama, gledale su zadovoljno, kako se liepo zabavljaju njihova djeca. Najzadovoljnija bijaše mlinarska udovica; svi su joj čestitali radi njezine kćeri Sofije, jer je mnoga mati, koja je imala sina za ženitbu, pomišljala na njezin mlin, koji je stajao gore na potoku, a nije imao mlinara, ili barem na liepu najamnimu, koju je taj mlin svake godine mogao da nosi. Dobroćudnoj ženi vrlo su ugadjale te čestitke i druge liepe rieči, te je već sama sa sobom bila posve na čistu, da preda mlin i da uda svoju kćerku, ali za koga? Ona je doduše pomišljala na mladoga Vladeka, sina svoje kume, jer je bio valjan momak i jer ga je Sofija po svoj prilici ljubila; ali on nije imao upravo ništa na svietu, a to je velika pogreška u očima svake matere. Osim toga joj je u zadnje vrieme koješta natucao gospodin Kazimir Sperka, a taj je bio prilično imućan čovjek. Uboga žena nije mogla da u sklad dovede svoj razum sa svojim srcem.

U to pristupi k njoj Kazimir Sperka i poljubi joj učtivo ruku. Dakako, da je to jako ganulo staru ženu.

— Htio bih da vam saobćim nešto vrlo važna, ali drugi ne trebaju da to čuju, — rekne joj on oprezno i tiho; a kad je začudjena udovica pošla za njim, priobći joj on, da je potok Rudava već izašao iz svoga korita i stao se razlievati po cesti, kojom se je išlo u njezin mlin.

— Za ime Božje, — vikne prestrašena žena, — kako ćemo mi doći kući?

— Vi morate odmah otići, — poduči ju Sperka, — dok ne bude prekasno. — Ja sam naručio kola, koja su već ovdje, pa ćete još možda dospjeti u mlin, ako kočijaš bude brzo tjerao konje. Ako ne dospijete, možete se nastaniti kod mene, dok podpuno mine svaka pogibelj.

— Ah, kako ste vi dobri! Ali i vaša je kuća blizu vode! — promuca bojazljiva žena.

— O, nemojte se za to brinuti, draga gospo, jer Visla ne će izaći iz svoga korita. Ali požurite se, samo se požurite; a ja idem po Sofiju.

Upravo se nije plesalo, pa se je Sofija s Vladekom razgovarala kraj prozora, kadno k njoj pristupi Sperka, i ne pogledavši mladoga podčastnika ni jednim pogledom, pozva djevojku, da s njim podje k svojoj majci.

U Vladeku zavrije krv.

— Ja sam s njom plesao cielu večer, pa ću ju i odpratiti kući! — progovori odlučno i ponudi mladoj djevojci svoju ruku, koju ona srdačno prihvati.

— A ja imam nalog od njezine majke, da ju dovedem k njoj, pa ću to i učiniti, — odgovori Sperka, koji je najednoč postao vrlo odvažan, jer je u svojoj blizini vidio svoga prijatelja Geneka i svoja tri pomoćnika. On pograbi Sofiju surovo za ruku i privuče ju k sebi.

— Oho! Što ima to da znači? — zapita srdito Vladek.

— To ima da znači, — umieša se Genek, — da mi nismo vični, da nam zapovieda istom kakav god vojnik! Jeste li razumili?

— Mjesta, mjesta! Ja imam posla s ovim čovjekom! — vikne Vladek, koji je sav drhtao od srditosti. On htjede da Geneka potisne na stranu i da navali na Sperku, koji mu se je porugljivo smijao; no u to

ga Sperkini pomoćnici pograbiše za ruke, a Sperka pristupi sam k njemu.

— Ej, što želiš? — dovikne mu zlobno. — Ti imaš sa mnom posla? I ja ga imam s tobom! Evo ti, evo! — dovrši srdito i udari stisnutom šakom u lice vojnika, koji nije mogao da se brani. Vladeka oblije odmah krv i on posrne natrag.

Odmah nastade strašna vika i buka. Vojnici dotrčaše u pomoć svom drugu i htjedoše da navale na Sperkine pomoćnike, koji su već bili pograbili vrčeve i stolce, da se njima brane. Stariji su ljudi nastojali da ih umire, drugi su zazivali u pomoć redarstvo, a žene su vikale od straha i svaki čas je mogla da nastane strašna tučnjava.

U taj pogibeljni trenutak začuje se tako silan topovski hitac, da su se se stresli svi prozori; za njim odjekne drugi, treći, četvrti, peti i šesti: to je bio znak, da se je led prolomio i krenuo Vislom, pa da gradu prieti velika opasnost. Svi su u najvećoj tišini brojili te zlokobne hitce, i nitko nije više mislio na kakovu tučnjavu, nego samo na svoju dužnost. Vladek, koji se je bio brzo oporavio od sramotnoga udarca, svlada s težkom mukom svoju strašnu uzrujanost, pa samo dovikne Sperki, da mu to ne će oprostiti; a zatim sakupi brzo svoje momke i pohrli trkom k vojarni, kamo su sve vojnike zvali gromki topovski hitci.

On htjede da navali na Sperku, koji mu se je porugljivo smijao; no u to ga Sperkini pomoćnici pograbiše za ruke, a Sperka pristupi sam k njemu.

II.

Za nekoliko časaka stajao je cieli ženijski bataljun u dvorištu vojarne, a častnici su u najvećoj kiši i u najvećoj tmini, koju je osvjetljavalo samo nekoliko bakalja, izdavali nuždne zapoviedi. Manji odjeli odoše k raznim državnim sgradama, da ih sačuvaju od svake opasnosti; mnogo veći dio bataljuna zaputi se s čamcima i drugim potrebnim orudjem k velikomu mostu, da ga brani od leda.

Bio je to za naše odvažne vojnike težak i pogibeljan posao, tim teži i tim pogibeljniji, što je bila gotovo podpuna tmina i što je padala jaka kiša. Kapral Vladek dobi s nekolicinom vojnika zapovied, da odtiskava ogromne sante leda, koje su se nagomilavale kod mosta; ali taj je posao bio upravo nemoguć. Momci nisu dobro vidili u velikoj tmini pa nisu dobro udarali u led i svaki čas su dolazili u pogibelj, da padnu u vodu. Jedan je vojnik u istinu i pao, dospio pod led i jadno se utopio; drugoga je Vladek s vlastitom opasnošću života izvukao izmedju leda, koji bi ga inače bio smrvio i zadavio. Ciele ure potrajao je taj strašni i pogibeljni posao, a kad je osvanulo jutro i kad se je sve moglo bolje viditi, vidilo se, da je sav taj prenaporni posao bio posve uzaludan.

Ogromne sante leda bijahu se nagomi-

lale pred mostom, a za njima su sveudilj dolazile druge i druge; led se je dizao sve više i više, pa je već za nekoliko ura zajazio sav most i zaustavio svu vodu, koja je rasla sve više i više, dok se napokon nije stala razlievati i na jednu i na drugu stranu obale.

Taj nagomilani led mogao se je raztepsti samo dinamitom, ali je trebalo dosta dugo vremena, dok se u led probiju za to potrebne jame; jedino je bilo dobro, što je u tu svrhu kod mosta bilo nuždno mnogo manje ljudi, pa su drugi dobili zapovied, da s čamcima spašavaju ljude i njihovo dobro u onim gradskim dielovima, koji su već bili pod vodom.

Kapral Vladek bijaše u svom čamcu s dva momka, koji su prošle večeri s njim bili i na plesnoj zabavi, iza koje su cielu noć naporno radili, razbijajući sante leda kod velikoga mosta na Visli. Oni su veslali prema predgradju Zwierzyncu, gdje su već mnogi ljudi bili na krovovima svojih kuća.

Voda je već u istinu bila kroz prozore provalila u prizemlje, pa su biedni ljudi svoje pokućtvo spašavali u gornje spratove. Mnogi su zvali u pomoć Vladeka i njegove drugove, nu oni su ipak plovili dalje. Tu još nije bila tako nuždna pomoć, kao u dolnjemu dielu predgradja, gdje su ponajviše prebivali siromašni ljudi u malim kolibama od pletera i zemlje. Vladek je već četvrti put bio u svoj čamac uzeo žene i djecu, te ih odvezao na visočinu u t. zv. Bronislavin dvor, pa je i peti put doplovio k maloj kućici, da i iz nje spasi biedne potopljenike. Čamac je i opet bio gotovo pun, te su u nj najviše mogle stati još dvie osobe, i za to su vojnici već bili pograbili za vesla, da podju dalje; ali u to opazi Vladek liepu kuću tik uz samu rieku, koja još nije bila pretražena i o koju su s nabujalom vodom neprestano udarale silne sante leda.

— To je kuća stolara Sperke, — reče jedna od spašenih žena, — ali on sigurno nije doma, nego u gradu, pa za to se požurimo dalje. Nama je strašno zima.

— Eh, za Sperku se ne ćemo mučiti! Zar ne, gospodine kaprale? — progovori zlovoljno jedan od vojnika. Nu Vladek ga srdito pogleda i zapovjedi najodlučnije, da uprave čamac k Sperkinoj kući.

Najednoč stane pozornije slušati.

Nije li to bio vapaj za pomoć?

Da, u istinu! Odande zovu u pomoć, i to su ženski glasovi!

— Napnite sve sile, drugovi! — vikne Vladek, komu je zadrhtalo srce, jer je prepoznao Sofijin glas. — Zaveslajte što jače!

I zbilja, kad je čamac zakrenuo iza druge kuće, iza koje se nije još posve dobro vidila Sperkina kuća, ugledaše na njezinu krovu tri osobe: mlinaricu, koja je samo prestrašeno gledala preda se, Sofiju, koja je neprestano vikala i mahala svojim rubcem, i nesretnoga stolara, koji ih je bio doveo k sebi, pa je u oči pogibelji izgubio svu prisutnost duha i samo je očajno mahao rukama.

— Tamo su tri osobe, — viknuše spašene žene u čamcu, — a ovdje je još jedva mjesta za dvie! Čamac će biti preobterećen, ako ih uzmemo, pa ćemo se prevrnuti i utopiti! Hajdemo za to dalje, a oni neka čekaju!

— Mir! — vikne Vladek. — Ovdje zapoviedam ja! — Oni nemogu da čekaju! Zar ne vidite, kako silan led udara o kuću? Jedan zid je već srušen, pa tko zna, kako će se još dugo moći održati ciela kuća!

Čamac doplovi do kuće, a Sperka htjede prvi da se ukrca.

— Stani! — zapovjedi Vladek. — Ponajprije žene! — I on pomože sam mlinarici i njezinoj kćeri, da udju u čamac.

— Ali sad je čamac već prepun! — zavapiše druge žene. — Odplovimo, gospodine kaprale!

I vojnici pogledaju u svoga zapovjednika, da čuju, što će on reći; a jedan progovori:

— Mužkarci bi morali sami gledati, kako da se spase!

— Ali on je šepav! odgovori Vladek.

— A tko vas je sinoć pogrdio i udario?

— Milost, milost! Smilujte mi se i uzmite me sa sobom! — zavapi nesretni stolar. — Smrznut ću se od zime, a i kuća će se brzo srušiti, pa ću se utopiti!

— U čamac! — vikne Vladek, koji se je medjutim bio popeo na krov, na kom je sada sjedio, držeći se lievom rukom za dimnjak.

— Ali u čamcu nema više mjesta! — reče tiho jedan vojnik.

— Ne prigovarajte! — odgovori mu njegov zapovjednik. — Šepavac će se odvezti u čamcu, a ja ću ostati ovdje na

krovu, dok i opet ne dodjete po mene. Vas dvojica ćete već moći i veslati i upravljati čamcem, zar ne?

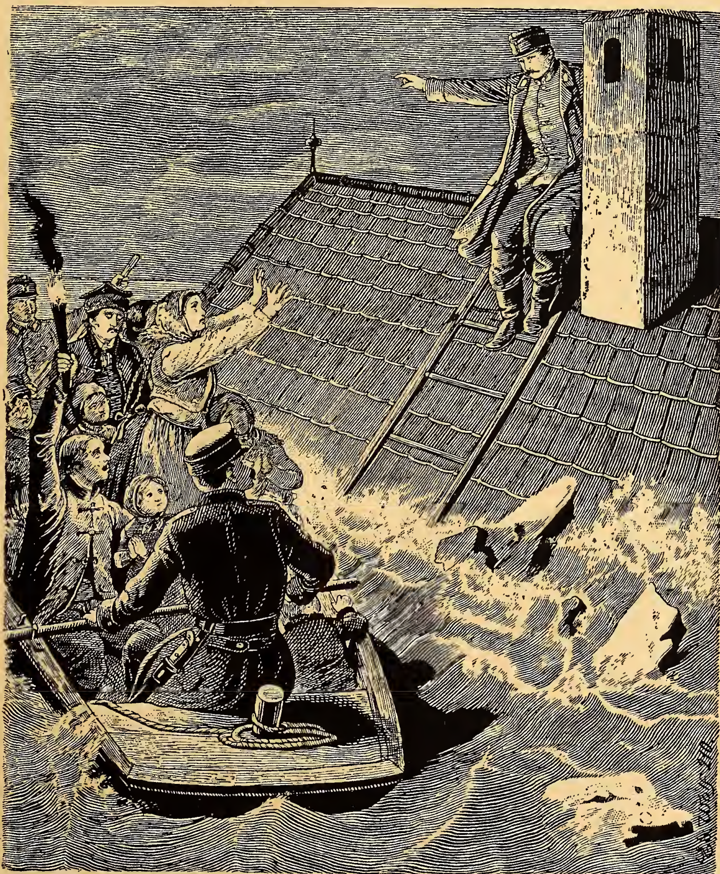
— Dakako! Ali . . . reče i opet onaj isti vojnik.

— Odtisnite i odplovite!

— Ne, ne! — zavapi sada Sofija, opazivši, o čemu se radi. — Vladek, ti ne smiješ da ostaneš, ili me ostavi kod sebe!

— Odtisnite i odplovite! — ponovi Vladek odlučno. — Najdulje za dva sata možete doći po mene.

Prepuni čamac odplovi polagano po nabujaloj vodi, a Vladek je još dugo čuo, kako je za njim naricala njegova dobra Sofija.

— Ne, ne! — zavapi sada Sofija. — Vladek, ti ne smiješ da ostaneš, ili me ostavi kod sebe!

III.

Spasavanje ubogih potopljenika trajalo je cieli dan. Kad je umorni Vladek zauzeo svoje mjesto na podrovanoj Sperkinoj kući, koja se je mogla svaki čas srušiti, stalo je već zapadati sumračje; a on je na krovu osjećao sve više i više, kako ga ostavljaju sile od prevelikoga napora, glada i zime, koja je bivala sve osjetljivija, što se je više približavala noć. Uz to mu je bilo promočeno cielo odielo, pa se je za malo vremena upravo smrznulo na njemu. I tako je počeo driemati, nastojeći uzalud iz svih sila, da podpuno ne zaspi, i držeći se jednom rukom čvrsto za dimnjak.

Medjutim je voda odtekla isto tako, kao što je i nabujala. Vojnicima je sretno pošlo za rukom, da dinamitom razprše silne gomile leda pred mostom, pa je voda dobila oduška, da dalje odteče.

Za to dodjoše ona dva vojnika istom po noći po Vladeka, i to ne na čamcu, nego pješice kroz polusmrznuto blato. I oni bijahu strašno umorni, te im je samo s pomoću drugih ljudi pošlo za rukom, da svoga polusmrznutoga kaprala skinu s krova, pa da ga onda na nosiljki odnesu u vojničku bolnicu.

Vladek je bio jako nahladjen, ali mu je tielo ipak bilo tako snažno, te je sretno minula svaka opasnost i on se nije ozbiljno razbolio, kao što su se bojali liečnici, nego je već početkom mjeseca travnja s nekolicinom svojih sretnih drugova stajao pred frontom svoga bataljuna, gdje mu je bataljunski zapovjednik prikopčao srebreni krst za zasluge na junačke grudi, podieljen mu od našega premilostivoga cara i kralja za veliku hrabrost i neustrašivost u vrieme poplave.

Kad je ta svečanost bila gotova, pristu-

pili su k Vladeku i njegovi civilni prijatelji, da mu srdačno čestitaju. Nu on je samo gledao u svoju Sofiju, koja ga je živo zagrlila i tiho mu šaptnula u uho:

— Majka misli, da se možemo uzeti, kod na jesen budeš izstupio iz vojničtva.

— Gospodine kaprale, — progovori, — dozvolite mi, da vam i ja čestitam, što ste dobili taj srebreni krst i ovu čestitu djevojku, jer ste ih oboje pošteno zaslužili. Molim vas, da se više ne srdite na mene. Ja vas štujem i ljubim, a vi zaboravite, što je medju nama bilo.

Sav ganut pruži mu presretni Vladek svoju desnicu.

* * *

Na jesen je bila vesela svatba, koja se je živo proslavila u Rotermanovoj gostioni. Razumije se samo po sebi, da je sada sve prošlo u najljepšemu redu.

Vladek je za kratko vrieme bio izvrstan mlinar i imao uviek mnogo posla, i jer je bio jako marljiv i štedljiv, postao je doskora vrlo imućan čovjek. Sa svojom dobrom i vjernom Sofijom živio je uviek u najvećoj ljubavi, a i stara mlinarica dielila je još dosta dugo njihovu liepu sreću.

Samo s pomoću drugih ljudi podje im za rukom, da svoga polumrtvoga kaprala skinu s krova.

A majka je na to kimnula glavom i zadovoljno se nasmiešila.

Zadnji pristupi k Vladeku i gospodin Kazimir Sperka.

Još nešto. U najvećoj sobi u mlinu vidi se najljepše i najbolje pokućtvo: to je vjenčani dar mladencima od gospodina Kazimira Sperke.

Uzor vojnika.

U krvavom boju kod Rogelja 5. kolovoza 1878., u kom je slavno sudjelovala naša domaća pukovnija broj 53., osobito se je odlikovao kapral **Franjo Šintić**, koji je dokazao, što može pravi vojnik, u koga je junačko srce. On je kod 2. satnije vodio poslove računarskoga podčastnika, pa uslјed toga nije bio oboružan puškom, niti je bio dužan, da osobno učestvuje u boju. Nu to njemu nije bilo pravo, jer ga je srce živo nukalo, da uzradi i puškom, kao što je vješto radio perom. Kad je dakle došlo do boja s bosanskim ustašama kod Rogelja, oboružao se je naš **Franjo Šintić** puškom jednoga bolestnoga vojnika i stupio na njegovo mjesto, da se junački bori s neprijateljem.

I doista je hrabro nasrnuo na ustaše, ali je odmah na početku boja bio težko ranjen u desnu ruku, pa mu je puška klonula na zemlju. Sad je još bio i bez oružja, ali je uzprkos svemu tomu ostao na bojištu i poticao svoje drugove, da dobro gadjaju i sigurno pucaju. Istom kad su naši junaci svladali neprijatelje, pošao je na zavojište i dao si zavezati ruku. Za to se može reći, da je kapral **Franjo Šintić** uzor vojnika, koji s pogibelju života dobrovoljno vrši i onu dužnost, na koju nije obvazan

---

O englezkoj vojski.

Gardijski grenadir. General u paradnoj uniformi. Husarski častnik. Linijski pješak. Pješak indijske vojske. Pješak egipatske vojske. Topnik gorske baterije s mazgom. Inžinirski častnik.

Po svoj prilici nema ni jedna država na svietu tako čudno uredjene vojske, kao ponosna kraljevina Englezka. U englezkoj vojski ima vojnika *iz svih krajeva zemlje* i to je jedina vojska u cieloj Europi, koja se ne popunjuje novačenjem; *Englezka je jedina velevlast, u kojoj nije uvedjena sveobća vojna dužnost, nego se vojnici snube za plaću, pa služe samo oni, koji se dobrovoljno prijave i pogode.*

Ako se uračuna i pučanstvo u englezkim naselbinama, onda se može reći, da je Englezka najnapučenija država na svietu; ali englezka kopnena vojna snaga nije u nikakovom razmjeru s njezinim sveukupnim pučanstvom od 353 milijuna duša, jer nije ni u ratno doba veća od 800.000 momaka. Za to je Englezka prva pomorska vlast na svietu, jer je njezina ratna mornarica najveća i najbolja, pa se njom najviše i ponosi sav englezki narod.

Kopnenoj vojski nisu sve do nedavna u Englezkoj posvećivali osobitu pažnju, pa je ona istom poslednjih godina znatno pojačana i nešto bolje uredjena.

U Englezkoj nije vojska kao u drugim državama izravno podredjena vladaru, nego ratnomu ministru, koji obično nije ni vojnih, i svomu vrhovnomu zapovjedniku.

Osim redovite stajaće vojske i pričuvnik četa imadu Englezi još i neku vrst domobranstva i dobrovoljačke sborove.

Redoviti vojnici uzimaju se za stanovitu plaću snubljenjem, a stupaju u vojsku ponajviše izmedju svoje 18 i 25 godine, i to ili u tako zvanu „dugu vojnu službu“, na 12 godina pod oružjem, ili u tako zvanu „kratku vojnu službu“, na 3 do 7 godina već prema vrsti oružja, te na 5 do 9 godina u pričuvi. Za popunjivanje častničkoga sbora ima nekoliko vojničkih škola. Redovita stajaća vojska imade 148 samostalnih pješačkih bataljuna, 31 konjaničku pukovniju, (naime 3 oklopničke, 10 dragunskih, 13 husarskih i 5 ulanskih pukovnija), *jednu* topničku i *jednu* pionirsku pukovniju. Ta je jedna topnička pukovnija bez sumnje najjača topnička pukovnija na svietu, jer broji 21 jahačku i 85 voznih baterija, zatim 4 depot-baterije i 10 gorskih baterija. U englezkoj vojski su vrlo dobro uredjeni brzojavni i zrakoplovni odjeli, te odjeli za davanje znakova. Za

Biciklista i davač znakova.

brzojavnu službu obstoji kod pionirske pukovnije posebni brzojavni bataljun, koji se u miru upotrebljava kod državne poštarske službe; nadalje imade svaka satnija svoje dobro uvježbane ljude za brzojavljanje i davanje znakova. Za raznašanje viesti i davanje znakova imade englezka vojska 2000 biciklista, a englezki zrakoplovni odjel po svoj prilici je najbolji na svietu.

Iz stajaće vojske stupuju englezki vojnici u pričuvu, pa mogu u njoj ostati i 21 godinu. *Svaki pričuvnik dobiva na dan 30 novčića, i kad nije u službi.*

I u domobranstvo stupaju ljudi dobrovoljno u dobi izmedju 17 i 45 godine, te služe po 6 godina. Domobranstvo sastoji od pješaka, topnika i pionira.

U dobrovoljački sbor može da stupi svaki Englez u dobi od 17. do 50. godine; prve dvie godine pozivaju se dobrovoljci na vojničke vježbe na 30 dana, a sliedećih godina traju te vježbe samo po 9 dana. Iz toga se jasno vidi, da su englezki dobrovoljci prilično slabo uvježbani. U dobrovoljačkom sboru zastupane su sve vrsti oružja: pješaci, konjanici, topnici, pioniri i morski lagumari.

U ratno doba uredjena je englezka vojska ovako: za obranu zemlje budu postavljena tri vojna sbora, a svaki imade po tri divizije; k tomu pridolaze dva vojna sbora za izvanjske ratove i jedan pričuvni sbor.

Uniforme englezkih četa jako su raznolične. Većina pješačkih i konjaničkih pukovnija nosi jasno-crveni kaput s crnim ovratnikom, tamnomodre hlače i tamno-sivu kabanicu; gardijske pukovnije imadu visoke medvedje kape, a druge nose kacige i samo nekoje čake. U običnoj službi nose častnici male nizke kape bez zaslona. *Uniformu nose častnici samo u službi,* inače su u civilu; i momci nose samo u službi svoje bajunete, a izvan službe samo male palice. Sve lovačke i neke škotske pukovnije imadu narodnu nošnju, na koju spadaju i *kratke ženske suknje,* kao što se vidi na našoj zadnjoj slici. I dobrovoljačke uniforme su raznovrstne, nu dobrovoljci nose ponajviše crveni ili zeleni kaput i malu nizku kapu.

Englezki pješaci oboružani su novom puškom opetovnjačom od 7·7 mm.; topnici imadu naj-

Topovi na devama.

novije topove, a konjaničke baterije imadu t. zv. *rovolver-topove.*

Služba englezkoga vojnika nije baš osobito težka, ali je za to plaća vrlo dobra, kao i obskrba, dočim je disciplina vrlo slaba. Nigdje na svietu ne uživa vojska manje štovanja, nego u Englezkoj, što nije ni čudo, jer to nije narodna, nego plaćena vojska.

I u ratnu mornaricu uzimaju se samo vojnici za plaću i dobrovoljci. Kod ratne mornarice traje aktivna služba 12 godina. Na brodovima su mornari, pomorski topnici i pomorski pješaci. Osim toga spadaju k mornarici t. zv. obalni stražari, pomorski radnici i umirovljeni mornari. Prvi brane obalu; drugi grade i popravljaju brodove; treći su mornari, koji su aktivno odslužili deset godina, pa su se onda obvezali, da će još deset godina ostati u službi. Sad ima Englezka preko 800 ratnih brodova, a mnogi se još grade.

Dragunska patrola.

Najraznovrstnije su englezke kolonijalne čete, jer je njihovo ruho i oružje prilagodjeno mjestnim odnošajima onoga kraja, gdje služe. Kod englezko-egipatske vojske su svi častnici sami Englezi, dočim su momci i podčastnici gotovo sami urodjenici. Kod englezko-egipatske vojske upotrebljuju se deve i kod konjaničtva i kod topničtva i kod traina. Jahači na devama, koji nadomješćuju konjanike, osobito su vrstni.

I u carevini Indiji postoji posebna englezko-indijska vojska pod vrhovnim zapovjedničtvom englezkoga generala. U toj su vojski i englezke i urodjeničke čete, koje služe za plaću. K urodjeničkim četama uzimaju se novaci u dobi od 16. do 24. godine, pa osobito rado služe kod konjaničtva, jer je plaća vrlo velika. Častnici englezko-indijske vojske većinom su Englezi, te samo donekle i urodjeni Indijanci; nu viši častnici su izključivo Englezi.

Konjaničtvo je osobito jako i ima izvrstne konje. Kod topničtva se mjesto konja s vrlo dobrim uspjehom upotrebljuju slonovi.

U paradi imadu englezko-indijske čete

Jahači topnici s revolver-topom.

Škotski lovci u boju.

skoro iste uniforme kao i englezke; nu ratno je odielo posve drugačije, prilagodjeno mjestnim i vjerskim odnošajima dotičnoga kraja. Ratna je uniforma ponajviše od žuto-smedjega platna, a osim svoga oružja nosi vojnik samo kabanicu, nabojnjaču, torbu za kruh i bočicu za vodu; sve drugo, dakle i tornistar, vuku slonovi ili deve. Razumije se samo po sebi, da za to treba i mnogo pogoniča, i jer svaki englezki častnik ima za svoju poslugu po više momaka, to broji train svakoga pješačkoga bataljuna po 200 ljudi, a kod konjaničkih pukovnija i po 400 do 800 ljudi.

Osim englezkih i urodjeničkih četa imade englezko-indijska vojska i pomoćnih četa urodjeničkih indijskih knezova, a te indijske pomoćne čete stoje pod nadzorom englezkih častnika. U ratno doba broji englezko-indijska vojska u svemu 280.000 momaka.

Nikola Zrinski.

Medju najsjajnije primjere požrtvovnosti i junačtva u svoj svjetskoj povjestnici spada naš slavni i neumrli hrvatski ban *Nikola Zrinski.*

Silni turski sultan Sulejman Veliki naumi pod svoju starost da osvoji carski Beč, ali ga kod Sigeta u južnoj Ugarskoj zaustavi još silniji junak *Nikola Zrinski.* Ogromna turska vojska od 200.000 momaka pod velikim vezirom Mehmedom Sokolovićem, koji je takodjer bio rodjeni Hrvat, stane odsiedati Siget, u kom je bilo jedva 3000 naših vojnika. Turci izgubiše pod Sigetom trideset i sedam dana i svu silu vojske, ali grada ne predobiše. Na to pokuša Sulejman da poluči svoju svrhu mitom i milom, kad je nije mogao polučiti junačtvom i silom. On obeća *Zrinskomu,* da će ga učiniti hrvatskim kraljem, samo da mu Siget preda, no naš junački ban odbije tu ponudu. Ali njegovo junačtvo imalo je da održi i najveću kušnju. Lovac njegovoga sina pade Turcima u šake. Oni nadju kod njega lovački rog sa zrinskim grbom, pa ga pošalju Nikoli i slažu, da su mu uhvatili sina i da će ga natači na kolac, ako ga on predajom grada ne odkupi. U Nikoli se strese otčinsko srce, ali on preboli i tu bol i odbije turski predlog.

Sultan Sulejman umre od ljutine, što je mali Siget mogao toliko vremena zadržati njegovu silnu vojsku, pa tako pomračiti njegovu staru slavu. Veliki vezir Mehmed Sokolović zataji njegovu smrt turskoj vojski i odmah naredi, da se sa svom silom navali na Siget. Bio je osmi dan rujna godine 1566. Turci su već bili zapalili spoljašnji grad, a vatra se uhvati i nutarnjih kuća, te se je sav Siget imao doskora pretvoriti u prah i pepeo. Ali nepredobitni *Zrinski* ne pomisli još ni sada na predaju, već odluči, da će hrabro prodrieti kroz svu tursku vojsku, ili slavno poginuti. Obuče se u najbogatije haljine, pa junačkim govorom ohrabri svojih 600 preostalih vojnika i udari s njima na dušmane kroz velika glavna vrata. Poslije najžešće borbe pogiboše svi, pa pogibe i neustrašivi ban *Nikola Zrinski.* Od svih njegovih drugova spasiše se samo četiri junaka, da svojima pripoviedaju o tom neumrlom djelu.

Trenkovi panduri.

Godine 1741, za vlade carice i kraljice Marije Terezije, navali mnogo neprijatelja, a medju njima i pruski kralj Fridrik Veliki, na našu državu, koja je u to vrieme bila u velikoj nezgodi.

Ali vjerni narodi monarkije pomogoše svim svojim silama svojoj uzvišenoj vladarici, te joj u strašnoj i dugogodišnjoj borbi s moćnim dušmanima obraniše i priestolje i državu.

Tako zamoli i slavonski vlastelin barun Franjo Trenk svoju premilostivu gospodaricu Mariju Tereziju za dozvolu, da smije ustrojiti pandursku četu, da joj s njom priskoči u pomoć. U to ime zamoli on dobru caricu i kraljicu, da dade sveobći oprost svim hajducima, koji bi htjeli da stupe u tu četu; a mora se znati, da je takovih hajduka poslije turskoga gospodstva u Slavoniji preostalo vrlo mnogo. Nu premda je doskora bio proglašen taj sveobći oprost, malo se je hajduka dobrovoljno pokorilo i prijavilo u Trenkovu četu. On skupi za to 500 momaka, većinom svojih kmetova sa svojih velikih imanja oko Cernika i Pleternice, pa potjera hajduke i stisne ih u kut, gdje Orljava utiče u Savu. Tu mu se njih preko 300 predade i stupi u njegovu četu.

Iza tri tjedna brojila je Trenkova pandurska četa već preko 1000 momaka. A to bijahu sve sami smjeli, drzoviti i neustrašivi ljudi, koji su nebrojeno puta napadali turske čete, robili i ubijali putnike i trgovce, ljudi, koji se nisu bojali ni vješala, ni sablje, ni puške.

Dakako, da je trebalo osobitoga muža, da u četi tako divljih i razuzdanih ljudi uvede barem nešto reda i pokornosti; a to je bilo moguće samo barunu Franji Trenku, koji je i sam bio neizmjerno smion i neustrašiv čovjek i već imao za sobom vrlo pogibeljan i pustolovan život. On se je služio i silom i doskočicama, samo da ga njegovi panduri slušaju i da pred njim budu u što većemu strahu. Tako se pripovieda, da im je rekao, da ga ne može usmrtiti ni jedno puščano zrno; a da ih o tom osvjedoči, pozvao je njih četvoricu, da na samih trideset koraka pucaju u njega. On je bio siguran, da mu se ne će ništa dogoditi, jer je prije toga sam iz njihovih pušaka potajno izvadio sva zrna, što oni nisu znali. Na to im se je stavio na metu i njih su četvorica u njega pred svom četom izpalili svoje puške. Svatko može misliti, kako su se začudili panduri, kad je iza toga ostao zdrav i čitav; i svatko može vjerovati, da su mu se odsele upravo s nekim strahopočitanjem pokoravali i vjerno izpunjavali sve njegove zapoviedi.

Dne 1. travnja 1741. zaputi se barun Franjo Trenk sa svojom pandurskom četom na sjever naše monarkije, u daleku Šlezku, gdje je stajala neprijateljska pruska vojska. Prolazeći kroz Beč, predveo je Trenk svoje pandure i pred samu caricu i kraljicu Mariju Tereziju. Četa je bila podieljena u 20 satnija po 50 momaka, te je sa častnicima brojila 1022 čovjeka.

Panduri bijahu obučeni u svoju narodnu nošnju. Imali su na sebi modre hlače, bogato urešene ječerme i crvene kabanice; na nogama lake opanke, a na glavi crvene kalpake i hrvatske kučme kape. Uz to su bili dobro oboružani i imali svoju tursku glasbu, prvu u našoj vojski, kojom su pozdravili svoju pospodaricu i u liepom redu prošli izpred njezine kočije. Carica ih je gledala s največim zanimanjem i bogato ih obdarila.

U Šlezkoj odlikovali su se Trenkovi panduri opetovano u borbi s Prusima, osobito u navali kod mjesta Neisse-a, gdje su od neprijatelja oteli 34 kola i 300 konja. Iste godine napade Trenkova četa i grad Steyer, predobije ga jurišem i zarobi 200 neprijateljskih vojnika.

Godine 1742. bila je Trenkova pandurska četa u ratu s Francezima osobito sretna, te je svojom neobičnom hrabrošću i lukavošću osvojila više mjesta i gradova. Barun Franjo Trenk napao je bezprimjernom smjelošću francezke predstraže i prisilio grad Klaus na predaju. Njegovi panduri zarobiše tom zgodom 132 vojnika i oteše 3 neprijateljska topa; isto tako zarobiše kod mjesta Windischgerstena i Spitala 662 vojnika.

Kod zauzeća grada Deggendorfa predade se barunu Franji Trenku 600 Franceza.

Barun Trenk podje samo s nekoliko svojih častnika k zapovjedniku toga grada i ugovori s njim predaju, premda je njegova pandurska četa bila još 4 milje daleko. Trenk je pred gradom na daljinu puščanoga hitca bio u bojni red postavio mnogo snopova i na njih objesio crvene pandurske kabanice svojih častnika, koji su ga pratili. Tako je prevario neprijatelje, koji su mislili, da su to predstraže pandurskih četa. Toliki strah i trepet zadadoše neprijatelju naši panduri.

Odmah navale panduri i Hrvati kao biesni na šance i predgradja i za kratko vrieme ih zapale. Zapovjednik grada, francezki general, predade se s cielom posadom. Tom zgodom zadobi barun Franjo Trenk, koji se je uviek neustrašivo borio na čelu svojih pandura, laku ranu od neprijateljskoga zrna.

Dvostrukim zidinama obkoljeni grad Cham nije nikako htio da se preda. Barun Franjo Trenk, koji je medjutim postao podpukovnik, imao je samo jedan jedini

Pukovnik barun Trenk i njegovi panduri.

Za navalu na grad Linz bio je poslan veliki vojvoda Franjo, suprug carice i kraljice Marije Terezije. Dva sata prije sunčanoga izhoda stajala je pandurska četa na kapucinskom briegu pred gradom. Čim je izašlo sunce, počeše naši topnici iz svojih topova pucati na grad. Nu jer se nije pokazao brzi uspjeh, osokoli veliki vojvoda Franjo na navalu naše pandure, te obeća njima i drugim Hrvatima, koji su bili pred kapucinskim briegom, nagradu od 200 dukata, ako im podje za rukom, da zapale sva predgradja.

mali top, koji mu nije mogao mnogo koristiti. Nije dakle bilo druge, nego da se i opet posluži lukavošću. Za to se pričini, kao da nema nikakove nade, da će osvojiti grad, i dade svojoj četi znak, da uzmakne. Od prevelikoga veselja zaori glasba i pjesma iz grada. Medjutim nije Trenk ni najmanje mislio na odlazak, već je iznenada namjeravao navaliti na neprijatelja, koji je mislio, da je posve siguran. Panduri odoše, pa navališe s druge strane na grad, provališe u predgradje i zapališe ga. Premda su se neprijatelji junački branili,

predobiše panduri jurišem grad i osvetiše se užasno gradskim stanovnicima, koji su prije bili uhvatili šestoricu njihovih drugova, pa im odsjekli ruke i tako ih pobjedonosno vodili po gradu. Panduri zarobiše svu posadu, te osvojiše 5 zastava i 11 topova.

U noći od 10. na 11. srpnja 1743. navali barun Franjo Trenk sa svojim pandurima na logor cieloga jednoga vojnoga sbora pokraj grada Ulma na rieci Neckaru i učini veliku zabunu u logoru. Neprijatelj izgubi mnogo vojnika. Trenk postade pukovnikom.

Dne 5. kolovoza iste godine prepliva Trenk sa 130 pandura veliku rieku Rajnu, pa osvoji na jednom otoku ležeći neprijateljski šanac, ubije francezkoga zapovjednika, stane sa 60 pandura plivati dalje i potjera francezke predstraže u pol sata udaljeni francezki logor. Tom prilikom obkoli on kod mosta jednu satniju oklopnika; satnik i 14 momaka pade, a ostali pobjegnu u jedan mlin, ali ga panduri upale, te u njemu izginuše svi neprijatelji. Sa 14 sužanja, 1 zastavom i više konja povrati se Trenk preko rieke.

Godine 1744. naraste Trenkova pandurska četa na 2500 momaka. Četa dobije nalog, da vojsci vrhovnoga zapovjednika nadvojvode Karla otvori put preko rieke Rajne. U noći 30. lipnja 1744. prelazili su panduri, Karlovčani i Varaždinci na čamcima preko Rajne. Na prvom čamcu bio je satnik pandurske čete Gedeon Laudon, koji je poslije postao zapovjednik u našoj gornjoj Krajini i znameniti maršal. Barun Trenk navali na tri konjaničke pukovnije, pa ih podpuno razbije i osvoji neprijateljski logor.

Još iste noći načine Karlovčani i Varaždinci most kraj mjesta Schrecka, pa je tako cieli vojni sbor generala Nádasdy-a mogao da priedje preko rieke i natrag potjera Franceze.

U borbi s francezkim predstražama kod mjesta Elsass-Zaberna bude satnik Laudon ranjen, uhvaćen i opet oslobodjen.

Dne 4. srpnja 1744. predobiše panduri jurišem grad Lautenburg i uhvatiše zapovjednika mu generala Gensaca sa cielom posadom. Barun Trenk zadobi tom zgodom laku ranu.

Dne 29. srpnja navališe panduri jurišem na grad Kloster-Neuburg, pa ga oplieniše i odvedoše 120 neprijateljskih vojnika u sužanjstvo.

Dne 22. listopada 1744. dobi Trenk zapovied, da zauzme grad Budjejovice u Českoj, u kom bijahu u posadi dvie pruske pukovnije. Ne imajući nikakovih sredstava za obsadu grada, odvaži se barun Trenk na juriš. U pol noći pregazi rieku Vltavu i udari iznenada na gradske bedeme i na gradska vrata. Žestoki je boj trajao sve do zore. Trenk izgubi 5 svojih satnika, 12 drugih častnika i 199 pandura. Tek u 6 sati u jutro predade se gradska posada. Panduri zarobiše 1 generala, 31 častnika i 895 momaka, a osim toga osvojiše 10 zastava i 4 topa. Sam Trenk zadobi od topovskoga zrna tako težku ranu na desnoj nogi, da je bio bolestan punih pet mjeseci. Ovu je ratnu zgodu naših pandura prekrasno opjevao naš neumrli hrvatski pjesnik August Šenoa u svojoj pjesmi: „Junaci gologlavci“.

Godine 1755. dobi pandurska četa od carice i kraljice Marije Terezije ime: „Trenkova pandurska pukovnija“.

Jedan izmedju prvih hrabrih čina pukovnije bijaše juriš na prusku tvrdjavu Kosel 26. travnja 1745. Neprijateljski bjegunac pokazao je Trenku najslabije mjesto tvrdjave u jednoj dubokoj grabi punoj vode; 200 pandura popeše se tim putem na bedem i osvojiše jednu neprijateljsku bateriju sa 5 topova. Megjutim je druga neprijateljska baterija već pucala na pukovniju, koja je gazila kroz vodu. Poručnik Schuller došulja se sa 50 momaka do baterije i osvoji ju na juriš. Tvrdjava se predade. Od Prusa padoše pukovnik, 6 častnika i 97 momaka; 17 častnika i 53 momka moradoše se predati; pandurska pukovnija osvoji 27 topova.

Dne 30. rujna iste godine napade pukovnija u bitci kod Sora na pruski logor i zaplieni šator kralja Fridrika II. sa cielim stolnim posudjem od srebra. Jedan pandur ugrabi krasnu kraljevu igru šah od slonove kosti i donese ju u domovinu. Ta igra šah nalazi se sada u našem narodnom muzeumu u Zagrebu.

Te godine stupi satnik Gedeon Laudon iz pukovnije.

Koncem listopada godine 1746. predade barun Franjo Trenk svoju pukovniju

podpukovniku D' Olncu i ne povrati se više k svojim pandurima, jer je došao pod iztragu, obtužen od svojih protivnika. On preminu u Brnu u Moravskoj 4. listopada 1749., 35 godina star, u najljepšoj dobi života.

Poslije mira, koji je bio sklopljen u njemačkom gradu Aachenu godine 1748., povrati se pukovnija u Petrovaradin, te se po naredbi carice i kraljice Marije Terezije pretvori u „Slavonski bataljun“ godine 1749.

Godine 1756. pretvori se „Slavonski bataljun“ u pukovniju sa 18. satnija. Prvi joj zapovjednik bijaše pukovnik Simbschen.

* * *

Nije nam svrha, da još dalje govorimo o junačkim djelima te pukovnije u krvavom sedmogodišnjem ratu, koji je trajao od god. 1756. do god. 1763., jer smo samo htjeli da reknemo nekoliko rieči o Trenkovoj pandurskoj četi, u kojoj je temelj naše domaće pješačke pukovnije broj 53., koja ima svoj glavni stožer u Zagrebu, te je godine 1891. svečano proslavila stopedeset-godišnjicu svoga obstanka. Tom zgodom izdalo je pukovnijsko zapovjedničtvo za porabu podčastnika kratak „Izvadak iz povjesti ces. i kr. pješačke pukovnije nadvojvode Leopolda br. 53.“, iz kojega smo i mi crpili ove podatke.

Dva hrvatska junaka.

Godine 1596, dok je još Slavonija bila pod Turcima, proslavi se u gradu Vrhovcu kod Požege naš veliki junak *Vid Kovačević*. On je sa svojim prijateljem *Grgurom Masnovićem,* fratarskim provincijalom, bio došao vrhovačkomu agi Izmailu u pohode. Kod objeda počeo se aga rugati fratrima i kršćanskoj vjeri, a fratar je njegove uvrede ponešto odbijao. Na to se razsrdi aga, pa zamahne sabljom fratru povrh glave; no *Kovačević* mu otme sablju i odsieče desnu ruku. Sad dotrče sluge, ali pristanu uz *Kovačevića* i pokolju ono malo Turaka u gradu. *Kovačević* se zatvori u grad, jer se je bojao povratiti u Požegu pod nož paši požeškomu. Čim paša dočuje, što se je dogodilo, pošalje svoga sina Huseina, da obsieda grad. Na to podju po noći tri junaka u turski tabor: *Juračić, Iličić i Tomašević.* Vodju Huseina zadave u njegovom šatoru, glavu mu odsieku i na kolac na gradskom bedemu nataknu. Na to dodje sam paša sa 400 ljudi i obsjedne grad. Videći *Kovačević,* da mu ne može odoliti, izadje sa 40 svojih junaka iz grada u ljuti i krvavi boj. Svi izginoše, ali i Turaka pade za ono nekoliko dana preko tri stotine. *Juračić* se sastane s pašom, pa sravni sa zemljom i njega i njegova konja.

Godine 1598. proslavi se opet drugi junak, *Luka Senčević*, koji je Slavoniju prelietao od jednoga kraja do drugoga. Luka se zaljubio u Fatimu, kćerku age zemunskoga, a ona mu odraćala ljubav; 5. listopada 1598. pod večer zadje Luka po turski obučen u agine dvore. U tamno noćno doba došulja se do sebe, gdje je spavala Fatima, pa oni pokupe dosta blaga i sa dva sluge izlete iz grada. Kad u jutro aga opazi, da mu nema jedinice, poleti u potjeru i dostigne ih na cesti izmedju Zemuna i Karlovaca. *Senčević* prepasa uza se djevojku i obuhvati ju lievom rukom, dok se je desnom branio od biesnoga age. Pade aga, a s njim i njegova dva momka. Treći uteče u Karlovce, da pobuni Turke. Srećom dodje Luki vjeran pobratim, pa mu naviesti pogibelj od Turaka. *Senčević* odpremi svoju ljubovcu pod zakrilje šume, a sam ode po selima, da diže narod na pobunu. Najprije razbije Turke u Sriemu, a onda poleti k Dravi, jer je čuo, da dolazi kršćanska vojska oslobadjati naš narod po Slavoniji. No zla mu sreća bude, jer pade u tursku zasjedu, gdje mu pogibe većina drugova, a on sam pobježe sa svojom Fatimom preko Drave. Odmah druge godine nadje se s hrvatskom vojskom kod Požege, pa pobuni narod i zapali grad. Požežki paša pogine, a sina mu Mustafu uhvati naš *Senčević* s 300 odličnih Turaka. Hrvatska vojska se vrati, a naš Luka ode sa svojom četom pod Valpovo, da preotme i taj grad. Tu se porodi kuga, kojoj on medju prvima pade žrtvom.

Sve za moga cara!

I. Na majčinu grobu.

Pred nizkom kolibom na rubu male šumice stoji Ivan Erlinger i gleda tužno dolje u selo, iz koga sve do njega dopiru veseli uzklici njegovih drugova. U kolibi leži njegova dobra majka, a liečnik je istom jučer rekao Ivanu, da je njezina bolest jako pogibeljna.

Imao je dakle dosta uzroka da bude žalostan, i to tim više, što mu je otac već odavno počivao daleko u tudjoj zemlji, a on nije imao ni brata, ni sestre, ni drugih rodjaka, koji bi ga bili ljubili i milovali, nego je dobro znao, da će iza smrti svoje dobre majke ostati sam samcat na svietu. Za to samo težko uzdahne i unidje u sobu, a mati ga odmah ugleda i rekne: „Sjedni amo k meni, dragi moj Ivane, i daj mi tvoju ruku; ja moram danas da s tobom ozbiljno govorim.“ Zatim težko zakašlje, pa onda nastavi: „Ako liečnik i veli, da ću skoro ozdraviti, ja znam mnogo bolje, da mi se polako približava smrt. Budi samo miran i nemoj me prekidati; ta ja se smrti ne bojim, jer umrieti moramo svi i nitko ne može vječno ostati na svietu. Ja ti više nisam nikakova podpora, nego samo teret, — samo ne plači, jer znam, da za mene sve rado radiš, — ali ćeš ipak mnogo laglje živiti, kad mene više ne bude, pa ćeš si za koju godinu moći dovesti i ženu u kuću, koja će ti pomagati, da što god zaslužiš, a ne da sve samo uzalud nosiš u apoteku. Osim toga imaš i valjana skrbnika, koji te ne će ostaviti u nevolji, ako Bog dâ! Za to nisam za tebe ni zabrinuta u tom pogledu, nego samo želim, da uviek budeš čestit i pošten čovjek. Nek ti u tom bude uzor tvoj pokojni otac, koji je bio takav poštenjak, da mu je riedko gdje bilo para.

Kad je tvoj otac godine 1848. bio u Italiji, htjeli su ga zadržati kod vojničtva, gdje bi mu kao stražmeštru bilo vrlo liepo; ali on nije htio da prekrši meni zadanu rieč, već se je radje povratio amo u naše siromaštvo, pa je onda sa mnom vjerno dielio i zlo i dobro. Bog nam je dao ubrzo i dvoje djece; a tebe, naše treće diete, nije tvoj ubogi otac ni poznavao, jer je i opet dragovoljno otišao dolje u Italiju, kad su nam Francezi i Talijani godine 1859. naviestili rat, pa je naš milostivi vladar pod oružje pozvao svoje hrabre vojnike.

Ti si se rodio u mjesecu kolovozu, a on je još mlad i jak — ta bile su mu istom trideset i četiri godine — ostao kod Solferina!

Bilo je to gorko i žalostno vrieme, kad me je s tobom, koji si jedva ugledao božje svjetlo, posve samu ostavio na svietu. No ipak je sve bilo prilično dobro, jer sam bila zdrava i jer sam strpljivo podnašala svoju težku bol i tugu. Tako moraš raditi i ti, dragi moj Ivane, kad ja umrem; a umriet ću lako, ako mi obećaš, da ćeš uviek biti dobar kršćanin i pošten čovjek.“

Ivan obeća suznih očiju svojoj majki, da će svojski izpuniti te njezine rieči.

Pet dana kasnije odnieli su dobru ženu

na malo seosko groblje i mnogo ju je svieta iz ciele okolice odpratilo na njezin vječni počinak. Kad su svi ljudi napokon otišli s groblja, ostao je biedni Ivan sam samcat, pa kleknuo na majčin svježi grob i posve se prepustio svojoj težkoj žalosti.

„O, majko, majko,“ zavapio je očajno, „kako je to moguće, da je u tom malom grobu našla mjesta tvoja neizmjerna ljubav, kojom si me uviek ljubila! O, majko, za što si me tako brzo ostavila? Ta pogledaj me s modrih nebesa, kako sam sam, posve sam ostao na svietu!“

U to mu netko položi svoju ruku na rame i ljubezno mu progovori: „Ne, dragi moj Ivane, ti nisi ipak posve sam na tom božjem svietu!“

Ivan se okrene. Za njim je stajao njegov skrbnik, Franjo Scharsteiner, obćinski pisar u selu.

II. Patental.

Čovjek, koga smo upravo spomenuli imenom, imao je kakovih petdeset godina i odmah se je vidilo, da je nekoč bio vojnik, jer se je držao ravno kao bor i jer je na prsima imao dvie kolajne: običnu ratnu medalju i uz nju krasnu zlatnu kolajnu za hrabrost.

Ivanov otac i Scharsteiner bijahu najbolji prijatelji od mladosti i vjerni drugovi u ratu. Scharsteiner je svoju zlatnu medalju dobio kod Montebella, a kod Solferina, gdje je poginuo Ivanov otac, izgubio je svoju lievu ruku, pa mu je za to lievi rukav bio na prsima prikopčan uz kaput. Izgubivši ruku, povratio se je Scharsteiner kući kao tako zvani patental-invalid; no ljudima je bio predug taj neobični naziv, pa su ga jednostavno zvali Patental; — uzprkos tomu, što nije imao ruke, bio je jak čovjek i veliki veseljak, pa su se njegovi znanci i prijatelji često od srca smijali njegovim šalama; ali danas mu je govor bio vrlo ozbiljan. On prihvati tužnoga Ivana za ruku i podje s njim prema selu, tješeći ga i bodreći, što je samo više mogao i kako je bolje znao; ali kad je vidio, da su Ivanu još uviek na oči navirale suze, malko se je napokon i razljutio i zagrmio po vojnički:

„Trista mu jada!“ rekao je i osovio se pred ubogim momkom. „Gore glavu, dragi moj! Dakako, da je žalostno, kad čovjek izgubi majku, to se razumije samo po sebi; ali što tu hasne suze? Ta mi svi moramo jednoč umrieti! Za to nisi ipak posve sam i zapušten na svietu, jer prvo: imaš još uviek svoga dobroga otca na nebu, koji je najbolji otac svim ljudima, pa će ti pomoći iu najvećoj nevolji; drugo: imaš evo mene, koji baš nisam mačji kašalj; a treće: ako hoćeš da budeš pravi momak, naći ću ti moćnoga i milostivoga otca, koji će te najljepše usrećiti, samo me nemoj tako ludo gledati, jer je to naš dobri i milostivi car, da, dragi moj, naš dobri i milostivi car! Ili zar ti misliš, da on nije moćan gospodin? Stupi medju vojnike i služi mu vjerno i pošteno, pa ne ćeš više biti osamljen na svietu. Za me nema ništa ludjega, nego ako ljudi plaču i nariču, kad im sin ili rodjak bude uzet k vojničtvu, pa ako još i sam momak zaplače i zajeca, a suze mu poteku niz lice, uzeo bih najradje žensku pregaču, da ga njom opletem oko ušiju. Bilo bi mnogo pometnije, da svi od veselja poskoče u zrak! Ta što su gotovo svi momci, prije nego postanu vojnici? Sami glupani, koji ne znadu, što je sviet i kako se u njemu živi; a istom kod vojničtva postanu pravi i pametni ljudi, — ljudi, koji mogu svagdje pristati, jer nešto znadu i jer nešto vriede. Ded pogledaj mene! Ja sam doduše moju lievu ruku izgubio u Italiji, ali ipak živim pošteno na svietu i ne trebam da umrem od gladi. Vidio sam dosta krajeva i postao kod vojničtva čovjek, koji se svuda zna dobro vladati i ponašati; upodpunio sam ono malo znanja, što sam naučio u nižim školama, pa me mogu upotrebiti i za pametnije poslove; i kad dandanas dodjem u gotionu, sjedim s gospodinom župnikom i učiteljem kod jednoga stola, a svi momci stoje uzpravno preda mnom, jer imadu rešpekta pred starim i izsluženim vojnikom. Pa ako možda misliš, da radi toga nisam dobio žene, što nemam lieve ruke, to se ljuto varaš, dragi moj Ivane! Bio bih dobio deset, da sam samo htio! Da, bio bih dobio najljepšu djevojku s krasnim imetkom, da me je samo bila volja!

I baš danas ću ti pripoviedati, za što nisam htio, za što nisam imao volje, i to za to, jer će ta moja pripoviest više proslaviti i počastiti tvoju pokojnu majku, nego i najljepši govor. Kad je tvoja majka preživila prvu tužnu godinu iza smrti tvoga otca, a bila je još mlada i jako liepa, obukao

sam se ja u svoje svečano odielo i došao u vašu kuću.

Zar ne, da te to iznenadjuje?

I tako sam stupio pred tvoju majku i zapitao ju, hoće li da bude moja žena? Naprije se je malko prestrašila, kao da sam od nje zatražio nešto zla, a onda mi je rekla: „Franjo,“ rekla mi je, „hvala ti na toj časti! Ti si mi uz moga muža i uz moga sina uviek bio najmiliji čovjek na svietu, pa te još i danas štujem mnogo više, nego sve druge i liepo te molim, da mi i nadalje sačuvaš tvoje prijateljstvo, ali ipak ne mogu da budem tvoja žena. I moj pokojni muž bio bi imao mnogo ljepši život, da je ostao u vojničkoj službi; ali on je meni sačuvao vjernost, pa za to mislim, da mi je sveta dužnost, da mu ju i ja sačuvam i poslije njegove smrti.“

Zatim je doniela bibliju i kad ju je postavila preda me i otvorila, pročitao sam na lievoj strani: „Doskora ćete me viditi i opet,“ a na desnoj su strani, dragi moj Ivane, bila pomno složena pisma tvoga pokojnoga otca.

Sad sam podpuno razumio tvoju majku. Ona je svom mužu ostala vjerna i preko groba. No, a ti znaš, da nitko ne može služiti dva gospodara, pa je za to imala posve pravo, kad mi je još rekla: „Poštena žena ne može uzeti drugoga muža, dok još prvoga sveudilj nosi u svom srcu.“

Tako, dragi moj Ivane, sad znaš, za što sam ja ostao neoženjen, ali sad znaš i to, za što su ljudi u svoj našoj okolici tako volili i štovali tvoju pokojnu majku. Sad je sve to prošlo! . . Ali sad te ozbiljno pitam: što kaniš učiniti? Još se ne možeš oženiti, jer si još premlad; ali ne možeš ni u pustoj kući ostati bez ženske pomoći. Ili hoćeš da ovdje ostaneš s tvojom težkom i čemernom tugom, dok posve ne propadneš; ili hoćeš da budeš vojnik?“

„Hoću da budem vojnik, i to takav vojnik, kao što je bio moj otac i kao što ste bili vi!“

„Živio, dragi moj! Tako valja! Daj mi amo desnicu!“

Tako je kliknuo stari Patental i privinuo mladoga momka na svoja prsa. A onda mu je rekao: „Ako hoćeš da budeš pravi vojnik, kao što je bio tvoj otac, moraš misliti i raditi onako, kao što je mislio i radio i tvoj pokojni otac. Zapamti to, dragi moj Ivane! Kao što moraš da kao kršćanin svom nebeskom otcu služiš srcem i dušom, tako moraš da kao vojnik svom vrhovnom gospodaru služiš tielom i životom. Za svoga cara moraš da učiniš sve, da mu budeš podpuno vjeran, poslušan i odan, ili ne idi radje medju njegove vojnike. Jer tko nije pripravan na sve to, taj nije pravi vojnik, nego prosti nadničar ili plaćenik, koji nosi pušku isto tako, kao drugi sjekiru ili lopatu. I u miru i u ratu moraš da budeš kao i tvoj otac. On je u miru bio kao i sam mir, to jest miran i uljudan sa svojim drugovima, a tih i poslušan prema svojim poglavarima; uz to je bio triezan, štedljiv i točan. A u ratu je bio pravi pravcati junak, hrabar i uztrajan, smion i požrtvovan. I njegova smrt bila je dostojna njegova života, a posvećena plemenitu djelu.

Bilo je to 20. svibnja 1859. kod Montebella, tamo dolje u dalekoj Italiji. Naši su vojnici gromko klicali: „Hura! Hura!“ i neprestano prodirali medju neprijatelje. Tvoj otac, vrlo jak i krasan čovjek, bio je uviek u prvim redovima, i gdje se je on pojavio, ondje su na sve strane bježali i francezki i talijanski vojnici. Ali neprijatelji su neprestance dobivali pojačanja, pa smo mi uzprkos svoj našoj požrtvovnosti morali natrag, doduše u redu i polagano, ali smo ipak morali natrag. „Zastava! Zastava!“ začuje se najednoč medju našim redovima. Da, naša je zastava bila u opasnosti. Prijatelju, jesi li već vidio, kako se pčele sakupljaju oko svoje matice, kad se roje? Dragi moj, zastava je matica svih vojnika. Oko nje je najednoč bila hrpa ljudi. Ali i opet navališe novi neprijatelji, da nam otmu našu zastavu. Tad skoči napred tvoj otac i nasrne na neprijatelje. „Nas je premalo!“ doviknu mu neki. „Ništa za to!“ odgovori im on. „Zastave ne ostavlja ni jedan pravi vojnik! Sve za moga cara!“ I doista je spasio zastavu, ali ti znadeš, da i dva loša ubiju Miloša, pa je tako nepokon podlegao i tvoj junački otac. Jedan ga Talijan probode svojom bajunetom i on pade na zemlju mrtav, pa smo s težkom mukom spasili njegovu lješinu. Smilovao mu se dobri Bog, kao i svim čestitim drugovima, koji su onda poginuli, braneći onako junački svoju zastavu! Dragi moj Ivane, ako ikada dodješ u rat, imaj uviek na umu lozinku svoga junačkoga otca: „Sve za moga

cara!" pa i radi prema tomu, ako hoćeš da budeš pravi vojnik, kao što je bio tvoj pokojni otac."

III. Mladi vojnik.

Četrnaest dana kasnije bio je Ivan na putu k prvoj željezničkoj postaji, kamo ga je pratio i njegov čestiti skrbnik.

Kad su prispjeli na kolodvor, razstadoše se stari i mladi vojnik, stisnuvši si čvrsto ruku. Stari Patental ode vrlo zamišljen s kolodvora, a mladi Ivan udje u vlak, koji odjuri za nekoliko časaka put Kraljičinoga Gradca, kamo je polazio Ivan Erlinger. Ondje ga unovačiše na Josipovo godine 1877., i to k istoj pukovniji, u kojoj je njegov otac našao svoju smrt i u kojoj je nakoč služio njegov čestiti skrbnik, stari Franjo Scharsteiner.

Kako je ondje bilo našemu Ivanu?

Kao i svim drugim vojnicima u Kraljičinom Gradcu već od vremena carice Marije Terezije. Ima tomu već sigurno sto godina, da se ondje neprestano ponavljaju jedni te isti vojnički prizori. Vojnici idu svaki dan kroz pražka vrata na vojno vježbalište, koje je vrlo dugo i široko, baš kao stvoreno za mirne vojničke vježbe i ratne igre. Na tom vježbalištu vježbaju se na jednoj strani pješaci, razvrstani u vodove, satnije i bataljune, a na drugoj strani jure konjanici, da pod njima sve tutnji zemlja; opet tamo dalje namieštaju topnici svoje topove, a još dalje uče bubnjari i trubljači svoje bojne znakove; na sve se strane čuju gromke zapoviedi i oživljuju tu šarenu vojničku sliku.

I naš Ivan se je često oznojio na tom velikom vježbalištu, dok nije napokon bio podpuno izvježban; ali je ipak još i onda često po njemu skakao pod puškom i pod telećakom.

No vojnički je život prolazio ugodno i mirno, i nitko nije onda mogao ni slutiti da će se sve to najednoč promieniti. Ali kao što se u mjesecu travnju često mienja sunce i kiša, tako se i u životu pojedinih ljudi i čitavih naroda često mienja dobra i zla kob. Tako je bilo i sada.

Jedan ga Talijan probode svojom bajunetom.

Najednoč se pronese glas, da će Austro-Ugarska mobilizovati jedan dio svojih četa, pa ih poslati tamo dolje u turske pokrajine, u Bosnu i Hercegovinu. Pa tako je i bilo. Njegovo Veličanstvo, naš milostivi kralj i vladar bio je na se preuzeo težak, ali uzvišen zadatak, da i opet uvede mir i red na jugu svoje monarkije, u ponosnoj Bosnoj

i junačkoj Hercegovini, i to liepim i mirnim načinom. U tu je svrhu imenovao zapovjedajućega generala u Pragu, podmaršala Josipa baruna Filipovića od Filipsberga, glavnim i vrhovnim zapovjednikom 13. vojnoga sbora, koji je imao da zauzme Bosnu, a podmaršala Stjepana baruna Jovanovića glavnim i vrhovnim zapovjednikom 18. četne divizije, koja je imala da zaposjedne Hercegovinu. To bijahu doista junački i prokušani vodje, jer Josip barun Filipović bio je već u ratu godine 1848., pa se je i kasnije posvuda dično odlikovao; a Stjepan barun Jovanović isto tako.

Onda su mnogi ljudi govorili: „Za što mi idemo u te turske pokrajine, gdje nemamo nikakova posla? Šteta za novac i krv!“ Tako sude još i danas mnogi, koji o tom ne imadu ni pojma.

Ali to će nam razjasniti sliedeće poglavje.

IV. Hoće li biti mir — ili rat?

Početkom druge polovice 14. vieka, kad je Bosna još bila samostalna država, predjoše Turci preko dardanelskoga tjesna, osvojiše ponajprije nekoliko primorskih gradova, pa stadoše zatim navaljivati na sjever i zapad, zauzimajući sve pred sobom. Godine 1339. uništiše u bitci na Kosovu srbsku državu, pa prisiliše 80 godina kasnije i bosansku kraljevinu, da im plaća danak. Godine 1463. zasužnjiše i pogubiše zadnjega bosanskoga kralja Stjepana Tomaševića, osvojivši jaku bosansku tvrdjavu Ključ, pa onda opustiše svu Bosnu, u kojoj ostade samo oko 200.000 kršćana, koji postadoše turski robovi.

Naravno, da su bosanski i hercegovački Hrvati težko stenjali pod nesnosnim turskim jarmom, osobito jer su vidili, da njihova braća preko Save žive u blagostanju i slobodi, pa su se za to neprestano bunili, da si i opet izvojšte slobodu, makar da im je taj posao bio uzaludan.

Na zahtiev kršćanskih država, a osobito na zahtiev naše monarkije, izdao je sultan više puta stroge zapoviedi, da se olakša težko stanje bosanskih i hercegovačkih kršćana; ali turska vlada nije bila dosta jaka, da u istinu ukroti bosanske age i begove, koji se nisu na nju mnogo obazirali. Turskoj je vladi u ostalom i mnogo više bilo do toga, da obsjeni i prevari kršćanske velevlasti, a ne da u istinu pomogne biednoj bosanskoj i hercegovačkoj raji. Tako nije bilo promjene na bolje ni usljed mnogih i mnogih bosanskih i hercegovačkih ustanaka, ni usljed slabe pomoći iz Srbije i Crnegore, ni usljed rusko-turskoga rata. Medjutim je naša monarkija morala svaki čas hraniti i uzdržavati kršćanske bosanske i hercegovačke bjegunce, koji su tražili utočišta kod svoje braće u Hrvatskoj i Dalmaciji.

Iza rusko-turskoga rata sastadoše se napokon na kongresu u Berlinu izaslanici svih evropskih velevlasti, da već jednoč urede nesnosne odnošaje na balkanskom poluotoku, i tu dobi naša monarkija težku, ali častnu zadaću, da s privolom turske države zaposjedne Bosnu i Hercegovinu i da uvede red i mir u tim starim hrvatskim pokrajinama.

Ali ni sami kršćani u Bosnoj i Hercegovini nisu se u to pravo pouzdavali, jer su već toliko puta bili ljuto prevareni u svojim najčednijim nadama; muhamedanci su se opet bojali, da će za uviek izgubiti svoju vlast i svoje gospodstvo; bezdušni buntovnici bunili su posvuda, a osobito u Sarajevu i Mostaru, prosti narod, da se s oružjem u ruci opre prokletomu Švabi, prieteći mukama i smrću svakomu, koji ne bi htio da se tomu odazove, — i tako dodje do rata. A taj rat nije doista bio lahak, jer se naše čete nisu borile s kakovom redovitom vojskom, koja otvoreno vojuje s neprijateljem, nego s biesnim i zavedenim ustašama, koji su iz busije navaljivali na naše vojnike, da onda junački — uteknu.

V. Vjeran svojoj lozinki.

Dne 26. srpnja 1878. bile su već naše čete sakupljene na južnoj i iztočnoj granici naše države, a dne 29. srpnja predjoše u Bosnu kod Šamca, Broda, Staregradiške i Kostajnice, pa dne 1. kolovoza u Hercegovinu kod Vrgorca i Imotskoga.

Dok su odjeli 13. vojnoga sbora napredovali prema Sarajevu, jedni preko Kotorskoga, Doboja, Maglaja, Žepča i Zenice; drugi preko Novoga, Banjaluke, Jajca i Travnika; treći preko Gradačca, Gračanice i Tuzle, — dotle je 18. četna divizija, u kojoj je bila i Ivanova pukovnija, preko Dalmacije provalila u Hercegovinu. Divizija je strmim gorskim putem brzo napredovala.

od Vrgorca k Ljubuškomu, što je vrlo iznenadilo njezine protivnike.

Kad je Ivanov bataljun imao da predje preko granice, držao je bataljunski zapovjednik svojim vojnicima ovaj govor:

„Vojnici!

Proći će još samo malo sati, a vi ćete se po svoj prilici, vjerni svojoj prisegi, hrabro pobiti s neprijateljem.

Mi idemo u susret ozbiljnim danima.

Vojnici! Pobjedu nam može pribaviti samo smjelo junačtvo i požrtvovna uztrajnost.

Za to dajte da ovdje ponovno prisegnemo pred svemogućim Bogom, da ćemo se svi neustrašivo boriti i rado žrtvovati za našega cara i kralja, za našu domovinu.

Podjimo u boj s lozinkom: „Krv i život za našega vladara i gospodara, krv i život za našu premilu otačbinu!“

Svi vojnici saslušaše te rieči s najvećim oduševljenjem, a stotine i stotine ruku podigoše se k nebu i stotine i stotine grla kliknuše s najvećim zanosom: „Krv i život za našega cara!“

Prvi boj bijaše kod Čitluka, a pošto je sada neprijateljima bila poznata naša prava osnova, trebalo je, da što prije zauzmemo hercegovački glavni grad Mostar. To nam i podje za rukom, hvala izvrstnomu vodstvu podmaršala Jovanovića i velikoj požrtvovnosti njegovih hrabrih četa; Mostar bude zauzet 6. kolovoza, ali tim nisu prestali svi bojevi, kojih je još uviek bilo kod Stavnice, Kremenca, Pašić-hana i Rečice, ali ponajviše oko Stolca. Ivan je već u Mostaru bio postao desetnik (kapral), a malo zatim i vodnik, pa to odmah javi svojemu čestitomu skrbniku, koji te vesele viesti s velikim ponosom razširi po svoj okolici.

Ta promaknuća imao je Ivan da zahvali svojoj hrabrosti i uztrajnosti, ali se još više odlikova, kad su naše čete pošle k Stolcu, da priskoče u pomoć našoj tamošnjoj posadi, koju su sa svih strana bili obsjeli neprijatelji.

Ivanovoj polusatniji bijaše naloženo, da pod zapovjedničtvom jednoga nadporučnika podje u susret nekoj ustaškoj četi, koja se je bila pojavila na nedalekoj gorskoj kosi.

Vojnici su s najvećom opreznošću stupali napred, gledajući oštro u stiene i pećine, koje bijahu pred njima na gorskoj visočini. Sunce je strašno peklo, a naše je momke morila silna žedja; zrak je bio posve miran ništa se nije čulo na daleko i široko. Najednoč zabljesne nešto poput munje i zaori hitac, a odmah zatim padoše na zemlju dva naša vojnika. To je bio pozdrav hercegovačkih ustaša. Ali i naši su vojnici jako uljudni ljudi, osobito u ratu, pa uviek s mjesta odgovore na takav ljubezni pozdrav. Nekoliko valjanih hitaca protjera ustaše iz njihovih skrovišta, ali se oni odmah sakupiše na drugome mjestu, pa i opet prosuše živu vatru na naše ljude. To se ponovi više puta; no naši su ljudi više trpili od ljute žedje, nego od neprijateljskih hitaca. Za to je bilo veliko njihovo veselje, kad su se napokon namjerili na jedno vrelo. Ne mareći za neprijateljsko zrnje, koje je oko njihovih glava zujilo poput srditih osa, baciše se naši momci na zemlju i ljudski se napiše iz hladnoga vrutka. Ponovno okriepljeni navališe naši junaci i opet na neprijatelja, koji je uzmicao, ali samo na izliku.

Jedan dio ustaša, koji su dosele mirno ležali u zasjedi, provali iza svojih pećina sa strane na naše vojnike i pozdravi ih tako ubojnom vatrom iz svojih pušaka, da su mnogi težko ranjeni, a mnogi i mrtvi klonuli na zemlju.

Medju potonjima bijaše i sam nadporučnik, zapovjednik našega odjela, koga dva neprijateljska zrna pogodiše u prsa. A na gorskoj visočini pojaviše se u isti čas mnogobrojni ustaše.

Naši vojnici stadoše na časak, videći, da im je poginuo zapovjednik i da su pred njima osvanuli daleko pretežniji neprijatelji. Ali u to skoči napred naš Ivan, koji je i sam bio težkko ranjen u lievu ruku, pa zagrmi gromkim glasom:

„Pravi vojnik ne ide nikada natrag, nego samo napred! Za mnom, braćo! Živio naš car!“

Naši gromko zaviknu: „Hura!“ i nasrnu s naperenim bodovima na ustaše. No ovi su dobro znali, da ih je mnogo više od naših vojnika, pa se nisu ni maknuli s mjesta, i tako nastade strašan boj na šake.

U to se najednoč začuje jek trublje.

Hura! Dolazi pomoć! Našim vojnicima približuje se brzim trkom jedna satnija njihovih drugova. Vidivši to smućeni neprijatelji, dadoše se u bieg i razpršiše se na sve strane. Naš Ivan podje k satniku, koji

im je u pomoć doveo svoju satniju, da mu prijavi, što se je dogodilo, a satnik mu reče:

„Ali vi, vodniče, ta vi ste ranjeni, pa za što se niste dali povezati?“

„Gospodine satniče,“ odgovori mu Ivan, „javljam najpokornije: sve za moga cara!“

Iza tih rieči ostaviše ga napokon sve sile i on klone bez sviesti na zemlju.

Ivan se je malko oporavio istom u bolnici, gdje je začuo s najvećim veseljem, da je sretno odobodjena naša posada u Stolcu i da su neprijatelji razpršeni na sve strane. Malo zatim priobći liečnik Ivanu, da mu mora odrezati lievu ruku.

„Ništa za to,“ odgovori mu Ivan „samo kad je Stolac spašen. Sve za moga cara!“

„Za mnom, braćo! Živio naš car!“

Prodje više tjedana, dok je za Ivana minula svaka pogibelj. Njegova jaka narav spasi ga od smrti i rana mu na odrezanoj lievoj ruci napokon podpuno zacieli.

Naš junački vodnik dobi još na svojoj postelji svoju težko zasluženu nagradu: sam pukovnik prikopča mu zlatnu kolajnu za hrabrost na junačka prsa.

VI. Odbijena molba.

Bilo je jednoga sumornoga dana pod jesen iste godine, a stari je Patental kao i pred podrug godine i opet išao na kolodvor, ali je bio jako smrknut i neprestano je potiho govorio sam sa sobom, a to je bio znak, da nije baš najbolje volje,

Ivan mu je bio pisao, kako je prošao u borbi s ustašama, kako ga je zadesila ista kob, kao i njegovoga skrbnika, i kako se veseli, što će ga i opet skoro viditi i s njim se liepo porazgovoriti.

Ali veselje nije baš bilo veliko, kad je Ivan samo s jednom rukom izašao iz vlaka; a stari je Patental težko uzdahnuo, kad ga je ugledao i kad je pristupio k vagonu, da iz njega izvadi Ivanov vojnički kovčežić.

Doskora bijahu oba invalida na putu u svoje rodno selo.

„Ti se za zada ne možeš nastaniti u svojoj maloj kući,“ reče stari Patental, „jer je u njoj kolar Miško, koji ju je iznajmio, sa svojom ženom i mnogobrojnom djecom. Ostat ćeš dakle kod mene, dok ne nadješ kakovo zgodno mjestance,“ tješio je stari vojnik svoga mladjega druga.

Tako dodjoše u selo, gdje su svi ljudi s najvećim štovanjem i priznanjem pozdravili mladoga junaka, ali su ujedno i sa saučešćem pomišljali: „Što će sada taj siromašni kljakavac započeti, jer od ono malo svoga imetka ne može živiti?“

Pa i sam Ivan, koji nikako nije htio da bude na teret svojemu skrbniku, pitao se je svaki dan po sto puta: „Što ću učiniti?

Od čega ću živiti?“ — Prolazili su dani, a nikakovo se mjesto nikako nije moglo naći. Napokon zasinu jedna nada i razsvietli tužnu dušu obojici invalida.

Neki bogati barun, koji je bio umirovljeni pukovnik i imao u blizini veliko dobro, bio je razpisao mjesto za špana (nadglenika) na tom svom imanju, kao što su to stari Franjo i njegov mladi štićenik Ivan čitali u novinama.

Ivan kupi odmah za svoje zadnje novce finoga papira i sastavi liepu molbu. Sad su obojica s najvećom nesrtpljivošću čekali na njezino riešenje.

Ali nisu baš dugo čekali, nego su doskora natrag dobili tu molbu, koja nije bila povoljno riešena, kao što su to mogli i očekivati, jer Ivan nije imao sviju sposobnosti, što su se tražile za razpisanu službu. Ivan pokuša još i zadnje sredstvo i ode, da se osobno porazgovori s barunovim tajnikom.

„Molim vas,“ reče mu ovaj, „evo su stigle 53 molbenice od samih valjanih i sposobnih ljudi, pa što bi mi rekao milostivi gospodin barun, da baš vas predložim za to mjesto. Špan mora da bude zdrav i podpuno sposoban za rad, a vi imate samo jednu ruku; nadalje mora špan da bude oženjen, jer njegova supruga ima da preuzme nadzor nad kravama i prodaju mlieka, a vi niste oženjeni. Dakle morate uviditi i sami, da se nikako ne može izpuniti vaša želja. Meni je to jako žao, ali vam ne mogu pomeći.“ I s tim je Ivan bio odpušten.

Sjedeći suznih očiju na svom vojničkom kovčežiću, bio je svoju glavu podbočio obima rukama i zaveo se u tužne i očajne misli, i tako ga na večer nadje njegov plemeniti skrbnik. Premda je i sam bio jako žalostan, počeo ga je odmah tješiti stari invalid: „Ništa za to, sve se to još može promieniti!“ A sutradan mu dade dobar savjet, ali naš ubogi Ivan nije o njemu htio ni da čuje, — tako je bio očajan i satrven.

„Ja sam nešto smislio, dragi moj Ivane,“ reče stari Patental drugo jutro; „mi smo se odmah morali obratiti na samoga gospodara, a ne na njegovoga slugu. Za to ćemo zajedno poći k milostivomu gospodinu, pa ću ja govoriti za tebe. O svemu će napokon odlučiti sam milostivi gospodin barun, pa ne vjerujem, da će odbiti moju molbu. Ta on je i sam bio vojnik i pozna me još od godine petdeset i devete, a srce mu sigurno nije od kamena.“

Ali Ivan nije o tom htio ni da čuje, kao što smo već spomenuli, jer je bio tako očajan i razočaran.

„To nema nikakove svrhe,“ reče on, „jer ja nemam potrebnih sposobnosti; a dok mi dodjemo pred milostivoga gospodina, dobio je već sigurno tko drugi tu službu. Radje ću poći u grad, gdje ću možda ipak naći kakovo mjesto podvornika, ili što slično.“

Taj odgovor smatrao je stari stražmeštar pravom insubordinacijom, pa se je za to osovio pred njim kao gora, namrštio čelo i viknuo na njega: „Pozor! Ja, stražmeštar Scharsteiner, zapoviedam vama, vodniče Erlingeru, da se propisno adjustirate i da onda sa mnom podjete k gospodinu pukovniku!“

Što je mogao Ivan da učini? Ako nije htio da razsrdi svoga staroga prijatelja, morao je popustiti.

I on se je dakle osovio kao pećina i odgovorio mu: „Na zapovied, gospodine stražmeštre!“ A onda je otišao u svoju sobicu, da obuče svoje svečano odielo. Starac se je zadovoljno nasmiešio i veselo pogledao za njim; a za jedan sat bijahu obojica u predsobju milostivoga gospodina baruna.

Poslužnik ih nije htio pustiti pred njega, ali mu je stari Patental odlučno rekao: „Mi dolazimo u obćinskom poslu, pa nas za to morate odvesti pred milostivoga gospodina!“

Kad su obojica unišli i po vojnički stali pred umirovljenoga pukovnika, urešeni svojim vojničkim kolajnama, posumnjao je stari gospodin odmah, da su k njemu došli s kakovom molbom, pa ih je za to prilično nepovjerljivo zapitao:

„Vi želite sa mnom govoriti u obćinskom poslu?“

„Javljam pokorno, da!“ odgovori stari pisar. „Ovaj je čovjek molio za razpisano špansko mjesto, ali ga je odbio vaš gospodin tajnik; no pošto moj mladi drug nema toliko imetka, da od njega živi, mora pasti na teret obćine, ako ga vi, milostivi gospodine, ne primite u vašu službu.“

„Premda mi je žao, da moram odbiti staroga vojnika, ne mogu ipak uslišati vaše molbe,“ odgovori vlastelin. „Moj špan mora imati četiri ruke, naime dvie on

sam, a dvie njegova žena; a vaš mladi drug ima samo jednu ruku. Ne, to nije moguće.“

VII. Dobri Bog ne ostavlja ni jednoga invalida.

Tako je naime mislio stari Patental, pa za to nije otišao, već je i opet progovorio:

„Gospodine pukovniče, molim, da mi izvolite oprostiti, ali ipak nije tako, kao što ste vi rekli. Jer prvo: ako se pravo uzme, ima moj mladi prijatelj dvie ruke; druga mu je ruka evo ova!“ I starac podigne svoju desnicu, pa nastavi: „Moje mi vrieme dopušta, da mu svaki dan liepo pomognem po nekoliko sati; a jedna ruka i još jedna ruka su dvie, i pošto su to dvie desnice, vriede za četiri ruke. Drugo: moj mladi prijatelj znade dobro čitati i pisati i računati, a k tomu je pošten, vjeran i pouzdan čovjek. Treće: njegov je otac kod Solferina za svoga cara i za svoju domovinu poginuo junačkom smrću; a četvrto: i on je sam na bojištu izgubio svoju lievu ruku.“

I sad je stari Patental gospodinu pukovniku priobćio Ivanov junački čin tako živo, kao da ga je sam gledao, pa je svoj vatreni govor napokon završio ovim dobro promišljenim riečima:

„Molim pokorno, gospodine pukovniče, da mi milostivo oprostite, no vi ste sami kao aktivni častnik bili pravi otac i zaštitnik svojih vojnika, pa ćete se za to bez sumnje i sada smilovati biednom invalidu, koji je tako dično izpunio svoju vojničku dužnost.“

Stari pukovnik je gotovo suznih očiju promatrao čestitoga Patentala, pa mu je onda odgovorio:

„Doista, kad je tomu tako, onda je to nešto posve drugoga. Ja podjeljujem vašemu mladomu prijatelju razpisano mjesto; samo želim, da si što prije nadje valjanu drugaricu, da bude podpuno sretan i da vi, dragi moj starče, uzmognete s njima u miru i zadovoljstvu sprovoditi svoje stare dane. A vi, Erlingeru, možete sutra doći i nastupiti vašu službu.“

Izišavši napolje, pružiše si naši čestiti invalidi junačke desnice, a suze im se pomoliše na očima.

„Hvala dragomu Bogu i Bog blagoslovio dobroga gospodina pukovnika!“ To su im bile prve rieči.

Pošto su se i opet sabrali, opomene Ivana stari Patental:

„Samo se nemoj prenagliti, dragi moj Ivane, samo se nemoj prebrzo oženiti! Ta imamo dosta vremena, pa ćemo dobro promisliti, prije nego što učinimo taj odlučni korak. Prije svega ti mogu ja ljudski pomoći, a ti se ne možeš istom kakovoj god nepoznatoj djevojki objesiti oko vrata. Čovjek, koji ništa nema, takav čovjek ne može da bira; ali vlastelinski špan može dobiti svaku djevojku, koju hoće, pa za to može i birati. A ja ću se odmah preseliti k tebi i neka sam drugi, ako se milostivi gospodin barun ikada bude pokajao, što ti je izkazao tu milost.“

Naš Ivan živi još i danas sretan i zadovoljan na svom mjestu. I stari je Patental još uviek u životu, i premda mu je već punih osomdeset godina, još je uviek pravi pravcati vojnik, pa će i ostati, dok ne ode k onoj velikoj vojski, iz koje se još nitko nije povratio.

Junačka smrt.

Već prodje dan i pade noćni hlad,
Na bojnom polju leži junak mlad,
Još jutros sokol, sad je sgažen crv,
Iz smrtni rane teče crna krv.

Daleko tamo crn se diže lug,
A kraj njeg stoji konj mu, vjeran drug,
I hrže bolno, hrže u sav glas,
Al nema nikog, da donese spas.

Uminuo je strašne bitke jek
I topa grom i oštre sablje zvek;
Kô lav je junak borio se mlad
I tu bez duše eto leži sad.

Al što je na grud pritisnuo prst?
To majka mu je dala sveti krst,
U ljutom boju da ga štiti viek
I da mu bude bolnoj duši liek.

I bješe liek mu . . . Uzeo ga Bog,
Kad tu je na svoj smrtni pao log;
Izustiv ime majci ljubljenoj,
Svoj zadnji uzdah poslao je njoj.

Kako je Jan Zelenka godine 64 u Danskoj zaslužio srebrenu kolajnu.

On se za pravo zove Jan Šimaček, taj čestiti čovjek, o kom hoću da vam pripoviedam. Ali jer je već od djetinjstva nosio zeleni kaput, kao pravi šumski čovjek, zvali su ga tako svi ljudi iz njegova sela i iz Češke Šumave, gdje mu je bio zavičaj.

Svu je svoju mladost kao ubogi drvar proveo u šumi, koju je ostavio samo jedan jedini put, kad je morao da stupi medju carske vojnike. Dakako, da je tomu već dugo, vrlo dugo vremena, kad je on pod liepim lovačkim klobukom kao pristao lovac 18. lovačkoga bataljuna krenuo na sjever, u daleki Šlezwig.

Ali odande je i donio svoju veliku srebrenu kolajnu, koja još i danas resi junačka mu prsa.

„Da, gospodine," rekao mi je, kad sam ga zapitao, kako ju je dobio, „to je ciela pripoviest, pa ako ju želite čuti, rado ću vam ju pripoviedati. Dobio sam ju za svoje junačtvo; ali kakovo je bilo to junačtvo, to ne bi sigurno pogodili."

„Bilo je to godine 64 u Šlezwigu, kad smo se zajedno s Prusima borili proti Dancima, i to 3. veljače; to je baš moj rodjendan, pa sam za to tako dobro i zapamtio taj dan. Onda su lovci 19. bataljuna u „željeznoj" brigadi pokazali, što sve mogu čestiti vojnici učiniti za svoga cara. Danci su već bili protjerani iz mjestanca Ober-Selka, a mi smo ih progonili kao lovački psi, pa smo najednoč nabasali na nekakav prokleti danski obkop, gdje smo malko morali stati, jer nismo odmah mogli napred. Svaki je od nas potražio zgodno mjesto i uzeo neprijatelja na nišan. Moj je vod bio na desnom krilu i ja sam se baš krasno bio smjestio, metnuvši preda se što više kapsela i fišeka u misli, da ću ih već sve popucati, dok i opet krenemo dalje.

U to začujem najednoč signal „Natrag", a zatim odmah „Vergatterung", jer je naš brigadir grof Gondrecourt još isti dan htio da zauzme Kraljevski brežuljak, pa nas je u tu svrhu sve zvao na okup. Ali ja sam pomislio: natrag ne moram da idem tako brzo, kao napred, pa sam za to ostao i

pucao dalje. I mogu vam reći, da je svaki maj hitae našao svoga čovjega na danskom obkopu.

Da pokupim sve svoje kapsele i fišeke, pa da ih i opet spremim, to bi bio suvišan posao, pomislio sam; a da ih ondje ostavim, to opet ne bi bilo liepo. Ah, bilo što bilo, ponajprije ću izbaciti sve svoje hitce, pa će onda još uviek biti vremena, da podjem natrag.

Ali baš kad sam najlepjše pucao, projaši kraj mene naš pobočnik i dovikne mi: „Natrag, momče, natrag! Ta zar ti nemaš ušiju?"

U onaj isti trenutak, kad sam okrenuo glavu i odgovorio mu: „Ja hoću samo da popucam moje fišeke!" bio je gospodin pobočnik od mene već jako daleko i onda sam istom vidio, da sam posve sam. A preda mnom je bivalo sve življe i življe na obkopu i Danci su mi se stali približavati. Trista mu jada, pomislim, sad je već vrieme, da i ti malko podbrusiš pete. Ali sam ipak sveudilj pucao, dok nisam izbacio i zadnje zrno; a medjutim su i Danci bili od mene jedva kakovih dvadeset koraka daleko.

Sad sam napokon skočio i poletio k svom bataljunu, što su me samo nosile noge.

Danci su zavikali kao biesni, a njihovo mi je ubojito zrnje samo onako zviždukalo oko ušiju; ali su ipak jako zlo gadjali i tako sam zdrav i čitav dospio k svojim drugovima. Tu sam htio da stupim u svoj vod, ali sam opazio, kako gospodin pobočnik nešto govori gospodinu majoru i neprestano pokazuje na mene rukom. Hm, pomislim, taj se sigurno ljuti, što nisi odmah poslušao njegovu zapovied, nego si mu dapače još i odgovorio. Ali ništa za to; ta ti nisi učinio ništa zla, nego si samo do kraja izpucao svoje fišeke.

I zbilja ostavi naš major, koji je bio divan čovjek i za koga bi mi svi bili pošli u vatru i u vodu, gospodina pobočnika, pa dojaši k meni, nasmije mi se u lice i rekne: „Zelenka, je li tvoja koža još uviek čitava?" — „Na zapovied, gospodine četniče!" odgovorio sam mu. A on se i opet nasmije i rekne: „No, to si zpilja vriedan, da jedeš carski kruh." I tim je ta stvar bila gotova.

Ja sam barem tako mislio, a onda smo odmah jurišali na Kraljevski brežuljak, koji je doskora bio naš. Ali nam je ipak bilo vragometno vruće, premda je bila cića zima; a i Danci su se baš junački branili, to im se mora priznati.

Ali da budem što kraći i da dalje pripoviedam.

Drugi dan ostali smo mi Austrijanci na cesti u Šlezwig, a Prusi su pošli napred.

Baš o podne dojaši k nama i naš sborni zapovjednik, preuvišeni gospodin Gablenz sa cielim svojim štopom, i nastani se blizu nas u nekakovoj krčmi na samoj cesti. Malo kasnije, kad sam baš sa svojom limenom zdjelicom bio pošao po svoju menažu, veseleći se, da ću danas barem moći mirno jesti, dodje ravno k meni naš gospodin pobočnik, pa se izpod brka nasmije i reče, da s mjesta moram pred preuzvišenoga gospodina vrhovnoga zapovjednika.

Ja sam mislio, da će mi pasti kap, ali nisam htio, da se to opazi, nego sam samo rekao: „Na zapovied! Ta ja nisam učinio ništa zla!"

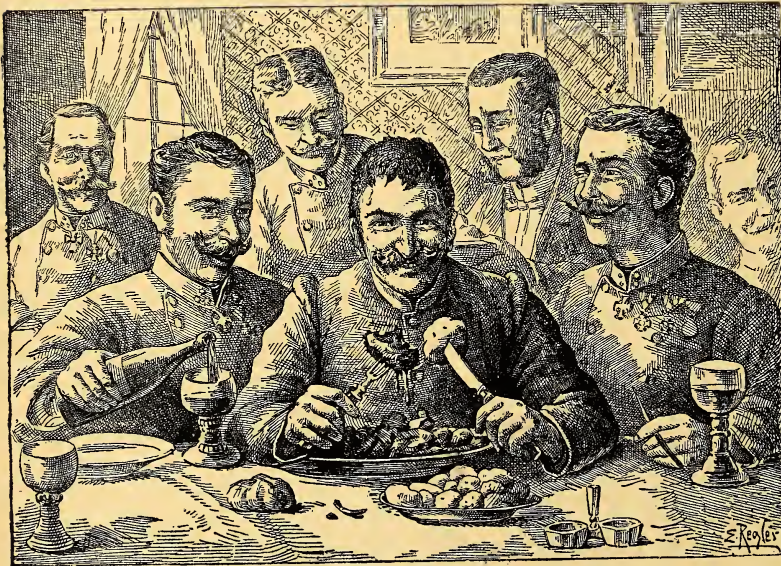
Na to me gospodin pobočnik i opet lukavo pogleda, po zafrče svoj brk, baš kao da mi je htio reći: „No, čekoj samo, momče! Već ćeš viditi, što će se još iz tvoga pucanja izleći!"

Ali da ostanem kod prave istine. Meni je posve ponestalo daha, a noge su mi malko klecnule, kad me je gospodin pobočnik onako pogledao, a da nije progovorio ni rieči. Ali sam se ipak tješio i mislio: „Ta ti si momak od oka, pa ćeš se već izvući i iz toga škripca!" Tako dodjosmo do krčme, u kojoj se je bio nastanio naš vrhovni zapovjednik, i tu me gospodin pobočnik uvede u veliku sobu, u kojoj je bio prostrt dug stol, prepun svakovrstnih jela, da mi je sve slina potekla na zube. A u drugoj je sebi bilo mnogo častnika sa zlatnim ovratnicima i medju njima je sjedio preuzvišeni gospodin sborni zapovjednik, kao da ga još i danas vidim. Ah, to vam je bio general, taj Gablenz, kakovih ima jako malo, pravi pravcati otac svojih vojnika. Vječna šteta za njega!

Dok me je gospodin pobočnik prijavljivao, a moj želudac režao kao kakav ljuti pas, promotrio sam onaj divni stol i pomislio: „Kad bih tu mogao malko za-

ložiti, ne bih se morao vraćati k svojoj limenoj zdjelici, koja me tamo u taboru čeka!“ Ali u to začujem najednoč, kako me je netko zovnuo po imenu, ba brzo viknem: „Ovdje!“ i unidjem unatra k onoj gospodi. Preuzvišeni gospodin pristupi k meni tako prostodušno, da mi je srce zaigralo u grudima, i zapita me prijazno: „No, dragi moj lovče, kako je ono jučer bilo s tvojim pucanjem? Pripoviedaj mi sve posve točno, kako već znaš.“

„Na zapovied, preuzvišeni gospodine“, odgovorim, „to je bilo ovako!“ I sad sam mu sve potanko izpripovjedio, bez ikakova nakita, kako sam doduše čuo obadva signala, ali nisam htio da ostavim svoje priredjene fišeke, i kako mi je gospodin pobočnik doviknuo:

„I tako sam jeo, da mi je znoj curkom curio s čela, dok zdjela nije bila prazna‘.‘

„Natrag, momče, natrag! Ta zar ti nemaš ušiju?“ Kad sam bio u sredini pripoviesti, nisam više znao, što je strah, nego sam govorio onako, kako sam znao, pa sam dapače priznao, kako sam odgovorio pobočniku: „Ja hoću samo do popucam moje fišeke!“ I onda sam dovršio: „Tako je, preuzvišeni gospodine, to je prava i živa istina!“

Na to se je preuzvišeni gospodin, srdačno nasmijao, pa me potreptao po ramenu i progovorio: „To si dobro učinio, moj sinko!“

Hm, pomislio sam, sad je sve dobro! Nek ti gospodin pobočnik sad samo dodje!' I tad sam pomislio, da je sve gotovo, pa sam salutirao i htio da se okrenem na lievoj peti. Ali preuzvišeni gospodin me još zapita: „A jesi li ti, čestiti moj lovče, već pojeo tvoju menažu?“

„Na zapovied, preuzvišeni gospodine,“ odgovorim, „još nisam; ona me čeka u taboru.“

„To si sigurno prilično gladan?“ zapita me on i opet.

„Na zapovied,“ odgovorim, „ali i malko žedan.“

Sad se preuzvišeni gospodin i opet nasmije i rekne: „Možeš dakle kod mene ostati na objedu.“ To mi nije trebao dva puta reći, a ja sam na to morao sjesti uz onaj dugi stol. U tili čas imao sam pred sobom pun tanjur krasne juhe s rižom, pa kad sam okusio prvu žlicu, pomislim: „Hm, to se da jesti! To nije vodena juha bez začina i masti, kao naša! Ali ipak ima jednu pogrešku, a ta je, što je više nema baš mnogo na mom tanjuru. Ja sam s njom brzo bio gotov, pa mi je preuzvišeni gospodin doviknuo preko stola: „Je li ti išlo u slast, lovče, i hoćeš li još malo te juhe?“

„Na zapovied, preuzvišeni gospodine,“ odgovorim, „ako je još ima.“

Na to su se svi častnici glasno nasmijali, a sluga mi je odmah donio još jednu porciju juhe. Ja sam ju odmah počeo jesti i liepo pojeo sve do zadnje kapi. Ali kad sam baš najbolje jeo, donio je drugi sluga na velikoj zdjeli ogromnu butinu krasne teletine i metnuo ju na mali stolić, koji je stajao u kutu sobe. Jedan častnik ode k tomu stoliću i počme liepu teleću butinu rezati na male komadiće. Gle, gle, pomislim, to ne će biti zlo. Ovdje ne ćeš

umrieti od glada. Ali dugo nisam mogao misliti, jer su svi drugi već bili gotovi s juhom, pa sam i ja morao gledati, da ju što prije smažem. Ali čim sam progutao zadnju žlicu, nestade izpred mene moga tanjura, a sluga postavi preda me punu zdjelu narezane teletine. E pa dobro, pomislim, to je pametnije, nego da jedem iz onog malog tanjura, pa liepo metnem zdjelu preda se. Doduše, malko je preveć u toj zdjeli; ali svi su po svoj prilici opazili, da si ti prilično gladan. Barem me sluga ne će morati dva tri puta posluživati. Ali baš ne bi bilo zlo, da imam i malko povrća uz to liepo meso, pomislim i uzmem od sluge zdjelu krumpira, koju je upravo htio pronieti kraj mene. Zatim sam počeo jesti kao gladan vuk, a svi su me samo u čudu gledali i sigurno su mislili: „Ne, to sve ne će on ipak smazati!“

Ali su se ljuto prevarili! A preuzvišenomu gospodinu moralo se je to silno sviditi, jer se je sladko nasmijao i doviknuo mi: „Tako, moj sinko! Jedi samo po volji, ali ne zaboravi, da malko i piješ!“

A meni je vrući znoj počeo probijati na čelo, jer su mi ovaj put oči ipak bile mnogo veće od želudca. Pri tom sam mislio: „Jane, sad saberi svu svoju snagu i nemoj se osramotiti! Ti si uviek bio junak kod zdjele; a što si jednoč započeo, to moraš i dovršiti! Pomisli, da se tu radi o tvojoj časti!“ I tako sam jeo, da mi je znoj curkom curio s čela, dok zdjela nije bila prazna.

Tad se je preuzvišeni gospodin i opet srdačno nasmijao, a s njim i svi drugi častnici.

A on mi je doviknuo: „Tako valja, dragi moj lovče! Hoćeš li još komadić pečenke?“

A meni je bilo tako liepo i ugodno i malko čudno u glavi, kao da sam kod kuće na proštenju, jer mi je častnik, koji je sjedio uz mene, neprestano točio, a ja sam marljivo pio. I za to sam se prijazno nasmiešio preuzvišenom gospodinu i odgovorio: „Na zapovied, preuzvišeni gospodine, ako je još ima!“

Ali sad su svi častnici prasnuli u takav smieh, da su se nekoliko časaka morali držati za svoje trbuhe; a preuzvišeni gospodin smijao se je najviše i rekao mi: „Ne, ne, prestani za danas, moj sinko! Za danas je dosta! Ja sam s tobom zadovoljan! Ali sad ćeš dobiti još nešto!“

Iza toga migne gospodinu pobočniku, koji pristupi k meni, pa mi evo ovu veliku srebrenu kolajnu prikopča na prsa. Ja sam sad istom razvalio oči!

„I tako sam“, zaključi Jan svoju pripoviest, „pošteno zaslužio tu kolajnu; samo što mi je kod jela bilo mnogo teže, nego kod pucanja, to mi možete vjerovati, dragi moj gospodine!“

Kako je nekoč bilo na našoj južnoj granici.

Prvi i bitni znakovi života našega naroda u krajini bili su nekoč čardaci. Oni su pokazivali točnu pograničnu liniju izmedju Hrvatske i Turske. Kako je napredovala naša granica, napredovali su i oni u točnom i opredieljenom redu; koliko bi nosila puška, toliko su bili udaljeni jedan od drugoga. Na četiri jaka stupa podignuta koliba sakrivala je stražara, koji je, opazivši kakovo gibanje Turaka, izpalio pušku, a onda je pukla puška na susjednom čardaku i tako napredovao glas, da se brže sabere što god ljudi na obranu i pod oružje. Oružani ljudi na konjima i pješice hrlili su na ono mjesto, odakle je puška puka. Takav je red na našoj granici bio još do šeštdesetih godina ovoga stoljeća; čardaci su u neprekidnom nizu stajali uz Savu, Unu, Kupu i dalje izmedju Hrvatske i Turske.

Premda je to vječno stražarenje po danu i noći bilo težko, ipak su naši ljudi rado podnosili te velike pogibelji. Živili su jako slabo, premda im je zemlja bila liepa i plodovita, ali je stajala pusta i neobradjena; no sad je već, hvala Bogu, i to sretno prošlo.

Prevozni čamci njemačkoga konjaničtva.

Dandanas imadu sve vojske poveće konjaničke sborove, ponajviše konjaničke

Prelaz momaka, konja i topova na prevoznim čamcima.

četne divizije, koje u ratu idu napred pred glavnim četama, radeći gotovo posve samostalno. Ti konjanički sborovi imadu svoje posebno topničtvo, a obično ih prate i omanji pješački odjeli. Često je tim konjaničkim sborovima zadaća, da glavnoj vojski prirede puteve na kopnu i na vodi, preko močvara i rieka. Mnogo ljudi i konja pogine osobito kod prelaza preko velikih i brzih rieka, a osim toga se smoči i pokvari hrana, odielo i prtljaga. — Da se što više predusretne tim neprilikama, dodielili su u Njemačkoj svakoj konjaničkog pukovniji po dva čamca, koji se mogu lako nositi i koje ćemo evo riečju i slikama pri-

Momci slažu prevozne čamce.

kazati našim čitateljima. — Svaki čamac, koji se medjutim u slučaju potrebe može pretvoriti u dva posebna čamca, sastoji iz tri posve samostalna diela: iz srednjega, prednjega i stražnjega diela.

Srednji dio može u slučaju potrebe sačinjavati posebni mali čamac, dočim se iz prednjega i stražnjega diela može takodjer sastaviti isto takav drugi mali čamac. Svaki dio sastoji iz tankih drvenih dasaka, koje su presvučene vrlo jakim smedjim platnom, pa se mogu složiti tako, da zapremaju jako malo mjesta. Drvene daske su naime namještene tako, da se liepo mogu složiti poput harmonike, ili poput kakove kožnate novčarke. Kad se čamci otvore, drže ih otvorene jake drvene prečke, koje su u njima smještene.

I jer su samo spojevi tih prečaka i drvenih dasaka od željeza, to su svi dielovi tih čamaca vrlo laki, pa ih u najkraće vrieme mogu složiti i na kola podići dva momka, da se dalje odpreme.

Kad su čamci jednoč u vodi, smjesti se u svaki po osam momaka, od kojih dvojica upravljaju čamcem, dočim ostala šestorica u njemu posve mirno sjede, držeći svaki po jednoga konja, koji plivaju uz čamac, pa ga tako i napred kreću. Kad se zajedno sastave dva takova čamca, mogu se na njima prevažati topovi i kola za municiju; a od više takovih čamaca može se posve liepo sastaviti i čitavi most.

Za takav most potrebne grede i daske, konopce, sidra i t. d. voze po jedna transportna kola, na kojima su osim toga smještena i dva takova podpuna čamca.

Jahači na devama kod francezke vojske u Algiru.

K afrikanskim naselbinama francezke republike spada, kako je poznato, i Algir na zapodnoj obali sjeverne Afrike; a iz Algira proširili su Francezi svoje gospodstvo i na dielove velike oaze Tidikelt u neizmjernoj pustari Sahari.

Častnička patrola francezkih jahača na devama.

Francezi su već prema toj oazi počeli agraditi i valjanu željezničku cestu, koja će ići cielim zapadnim krajem velike Sahare. To je ogroman podhvat, ali će ga poduzetni francezki duh bez sumnje i izvesti.

No da se doista i izvede takovo djelo, kao što je izgradnja željezne ceste kroz strašnu pustaru, u kojoj stanuju razbojnički i ratoborni divljaci, imenom Tuaregi, treba smionih ljudi, koji će štititi taj posao, a za to su i opet sposobni samo urodjenici, koji su podpuno dorasli svim mukama i naporima onih vrućih i pogibeljnih krajeva.

U tu su svrhu Francezi ustrojili posebni sbor jahača na devama, koji stoje pod nadzorom francezkih častnika.

Ti francezki jahači na devama odjeveni su u posve bielo ruho i oboružani sabljama i ostragušama. Osim oružja i drugih potreboća dobiva svaki momak mjesečno po 100 kruna, ali mora za to držati po dvie deve: jednu za sebe, a drugu za to, da nosi sve ratne potrebštine

Francezki jahači na devama u boju.

Naša prva slika prikazuje mam patrolu s častnikom na čelu, a druga jahače na devama u boju. U boju pucaju momci naprosto sa svojih deva, ili klečeći iza njih na zemlji, pri čemu naslone svoje ostraguše na duboko izrezana sedla.

Golubovi listonoše kod francezkoga konjaničtva.

Osobiti dar orientiranja, kojim obični poljski golub gotovo uviek nadje svoje gniezdo, i njegova neobična brzina u lietu, kojom za jedan sat prevali po 70 kilometara, bijahu povodom, da su ga ljudi već odavno počeli upotrebljavati kao goluba listonošu. Već prije mnogo godina ustrojene su kod svih velikih vojska na svietu posebne postaje takovih golubova listonoša, a ima ih dvie vrsti: postaje, gdje se ti golubovi legu i postaje, gdje se za raznašanje viesti odgajaju. Na početku rata promiene te postaje svoje golubove, pak ih sve do slučaja potrebe drže u posebnim

kavezima. Kad se je prije iz jednoga grada u drugi htjela poslati kakova viest, postupalo se je ovako. Sve viesti i zapoviedi, koje su se htjele odaslati, priliepile su se u jasnim i velikim pismenima na stienu, pa su se onda fotografirale na posve maleni papirić, koji je imao jedva nekoliko četvornih centimetara. Taj mali papirić, na kom se prostim okom nisu mogla čitati sitna pismena, pomno bi se smotao i čvrsto pričvrstio uz jedno pero na krilu, a onda bi se dotični golub izpustio. Pošto je taj golub bio iz drugoga grada, u koji se je htjela odaslati odnosna viest, digao bi se on odmah u zrak i poletio sigurnim pravcem, da već za nekoliko ura točno stigne na svoje opredieljeno mjesto. Tu bi ga ljudi i opet uhvatili i kroz povećalo pročitali poslanu viest ili zapovied.

Francezka konjanička patrola šalje viest po golubu listonoši.

Francezki general de Benoist izmislio je posve novi način, kako da se golubovi listonoše upotrebe u ratu. Taj način razjasnit ćemo najbolje ovim primjerom.

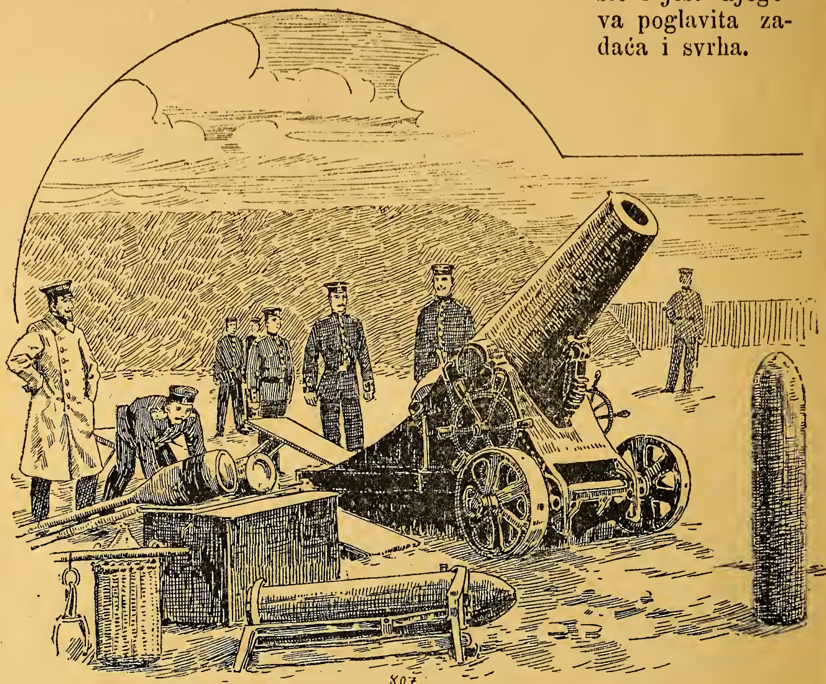
Neprijatelj je kakovih 10 kilometara pred vlastitim glavnim stanom. Da se izvidi položaj i jakost neprijateljskih četa, bude odaslana patrola, i to samo jedan častnik i jedan jedini momak, koji se imadu prošuljati kroz neprijateljske prednje redove, da se onda s polučenim viestima povrate natrag u glavni stan. Toj patroli podje za rukom, da se sretno provuče kroz neprijateljske prednje straže i da sakupi nekoliko vrlo važnih viesti. Ali hoće li tim smjelim ljudima i opet poslužiti sreća, da se zdravi i živi povrate k svojoj vojski? Ne će li možda biti prinuždeni, da udare posve drugim putem, samo da se spase? Sve je to lako moguće.

Ali i za sve te slučajeve je već dobro poskrbljeno. Konjanički momak je iz glavnoga stana u kavezu na ledjima ponio nekoliko golubova listonoša; častnik napiše na malom komadiću papira posve u kratko svoje viesti, pa ih pričvrsti uz najjače pero na golubovu repu i onda izpusti goluba. Dogodilo se sada s patrolom, što mu drago, golub će se sigurno povratiti na svoje mjesto u glavni stan; a kad i opet uleti u svoj kavez, zazvonit će malo zvonce i najaviti njegov povratak, dočim će se vratašca za njim odmah zatvoriti. Ako se iza nekoliko sati povrati i smjela patrola, tim bolje!

Novi mjedeni mužari njemačkoga topničtva.

Ogromni mjedeni mužar njemačke vojske, prikazan na našoj slici upravo u trenutku, kad ima da bude izpaljen, može se najbolje prosuditi, ako se zajedno s njim pogleda i njegov naboj, koji se takodjer vidi na našoj slici; a ako se pri tom pomisli, da se taj naboj, koji je jedan metar visok i tri centimetra težak,

unatoč njegovoj težini i veličini može baciti šest kilometara daleko. Za pripregu toga mjedenoga mužara treba šest jakih konja, a njegovo je ždrielo 21 centimetar široko. Njegova je nabojna granata napunjena najžešćim praskavim tvarima, a za njegovu poslugu potrebna su četiri momka. Za punenje upotrebljuje se puščani prah bez dima. Podpuno u vis napereni položaj mužara, kao što se vidi na našoj slici, jest normalan, jer se naboj inače ne bi mogao daleko baciti. Svatko može lako pogoditi, da je razorbena snaga toga mužara, odnosno njegovoga naboja upravo užasna; a isto tako je svakomu jasno, da se taj mužar može upotrebljivati samo kod razaranja tvrdjava, što i jest njegova poglavita zadaća i svrha.

Novi mjedeni mužari njemačkoga topničtva.

Nove puške kod europejskih pješačkih četa.

U svim europejskim državama oboružano je pješačtvo dandanas puškama opetovnjačama. Austro-Ugarska, Italija, Nizozemska i Rumunjska imadu Mannlicherovu pušku opetovnjaču, a Njemačka, Belgija i Španjolska imadu Mauserovu pušku opetovnjaču. Najveći kalibar, naime 8 milimetara, imadu Austro-Ugarska, Francezka i Danska; Njemačka ima 7·9 milimetara, Englezka 7·7, Rusija i Belgija 7·63, Španjolska 7 milimetara; najmanji kalibar ima 6·5 milimetara, te je uveden u Italiji, Rumunjskoj i Nizozemskoj. Najteže puške imadu Švajcarska i Danska, njihova puška važe bez boda i bez naboja 4·3 kilograma; francezka puška važe 4·2 kilograma, ruska 4 kilograma, austro-ugarska, njemačka i talijanska 3·8 kilograma. U nabojnjaču švajcarske vojničke puške stane najednoč po 12 naboja, u nabojnjaču englezke 10, francezke 8, talijanske 6, a u nabojnjaču svih drugih samo po 5 naboja. Najveći broj naboja, naime 192 komada, nosi talijanski pješak, nizozemski nosi 162, ruski 150; u Njemačkoj, Francezkoj i Belgiji nosi svaki momak 120 naboja, u Englezkoj 115, u Švajcarskoj i Austro-Ugarskoj 110.

Naše topničtvo od svoga osnutka do današnjih dana.

Naše je topničtvo s punim pravom vrlo obljubljeno u svim našim družtvenim slojevima i vrlo ugledno u inozemstvu, te se je dično proslavilo na nebrojenim bojnim poljanama, pa je ipak od tri glavne vrsti oružja najmladje, jer je još pred dvie stotine godina samo jedna jedina satnija tako zvanih puškara (Büchsenmeister) sačinjavala sveukupnu topničku silu austrijskih naslieddnih zemalja. U prijašnje vrieme nisu puškari (tako su se do god. 1722. zvali naši topnici) bili pravi vojnici, nego jednostavni zanatlijski radnici. Oni su u mirno doba salievali topove, pa i zvona, pravili topovske stalke i barut; ako je došlo do rata, iznajmio ih je dotični vojskovodja za stalno pogodjenu plaću.

Feldmaršal Josip Vjenceslav knez Lichtenstein,
utemeljitelj našega topničtva.

Topove su ponajprije posluživali tako zvani mušketiri (pješaci), koje je svaki vladar naobrazio i izvježbao kao puškare; a zatim su i vladari i pojedini gradovi dali na svoj račun praviti topove, pa su takove puškare uzeli u doživotnu službu. Tako nastade god. 1666. u Austriji prva satnija stalnoga topničtva, koje se je zvalo carskim kućnim topničtvom. Pojedine provincije morale su davati stalne topničke rekrute, koji su sačinjavali tako zvano zemaljsko topničtvo, dočim je opet u gradovima bilo tvrzljavsko topničtvo. Svaka pješačka pukovnija morala je imati 4—6 topova, a to bijaše poljsko topničtvo; napokon urediše i posebne odjele za lievanje topova, i tako nastade tako zvano proizvodno topničtvo (Zeugsartillerie).

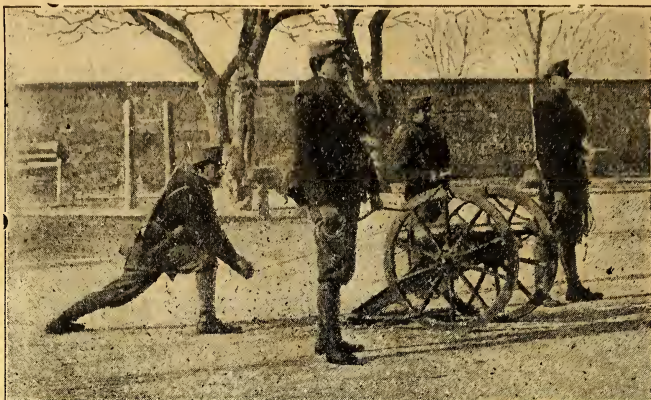
Vrhovni zapovjednik svih tih odjela, kao što je po prilici danas generalni nadzornik topničtva, imao je dugi naslov: Vrhovni feldcajgmajster sveukupnoga kućnoga, zemaljskoga, tvrdjavskoga, poljskoga i proizvodnoga topničtva.

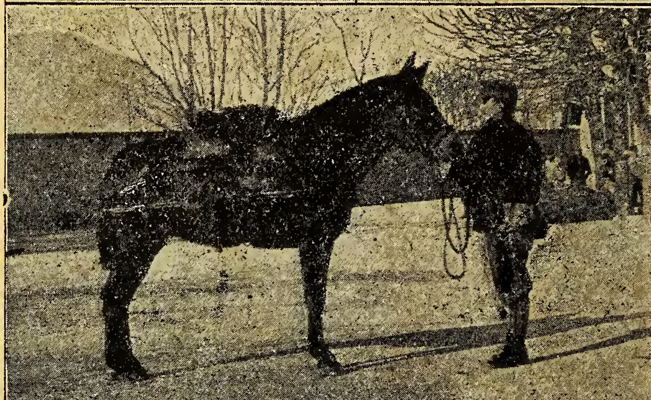
Dakako, da ni o jednakosti topova, ni o temeljitoj naobrazbi topnika nije bilo ni govora. Svatko je sa sobom dopremio one topove, koje je imao, i pucao iz njih, kako je znao.

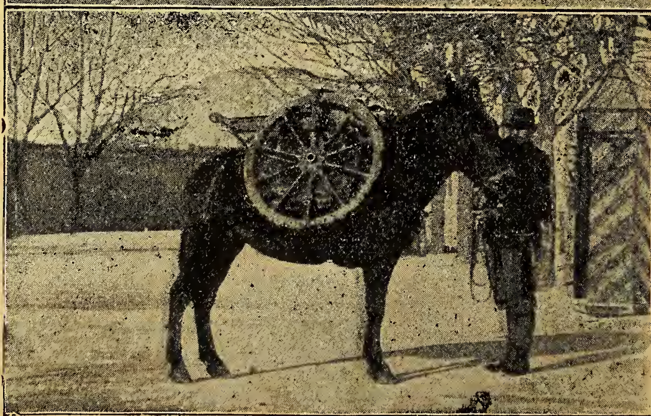
Najbolje sredstvo, da se tomu doskoči, bijaše u tom, da se je što više pomnožalo carko kućno topničtvo i da su se u velikom broju salili jednaki topovi.

Od god. 1660. do god. 1740. narasao je broj carskoga kućnoga topničtva od jedne

jedine satnije na osam satnija. U to vrieme postavi carica Marija Terezija kneza Vjenceslava Liechtensteina na čelo svoga topništva, koje je on doskora tako uredio, pomnožao i uvježbao, da je u sedmogodišnjemu ratu pruski kralj Fridrik II., kako je poznato, vrlo slavan vojskovodja, u svim svojim ratnim izvještajima osobito hvalio austrijsko „izvrstno“ topništvo. — Kneza Liechtensteina moramo za to smatrati pravim utemeljiteljem našega topništva; god. 1740. po njemu uvedeni poljski topovi, kojim je kalibar iznosio 3, 6, 12 i 18 funti, (to jest, kojim su nabojne kruglje vagale toliko funti), ostadoše preko sto godina gotovo nepromienjeni. On je poljsko topništvo, koje je moralo obavljati službu i u tvrdjavama, i to sve do god. 1867, od 8 satnija pomnožao na 24, koje bijahu razdieljene u 3 brigade, te su sačinjavala našu sveukupnu topničku silu.

Naše gorsko topništvo. Gornja slika prikazuje nam gorski top za vrieme pucanja, srednja tegleću životinju s topovskom cievi, a dolnja tegleću životnja s lafetom.

Kad je knez Liechtenstein umro god. 1722., podvostručilo se je naše topništvo, pa su iz te 3 brigade nastale 3 poljsko-topničke pukovnije, svaka sa 16 satnija, koje su gotovo sve stajale u posadi u Českoj; godine 1802. osnovana je 4. poljsko-topnička pukovnija u Beču, a god. 1806. peta u Pešti, pa je tako i ostalo sve do god. 1854.

Poljsko topništvo nije od god. 1772—1854. imalo ni konja, ni topova, osim nekoliko starih kod svake satnije za vježbu topničke momčadi. Vozarski odjel, kako su onda nazivali train, davao je u ratu konje za predpregu pred topove, koji su u mirno doba liepo ležali u raznim spremištima, i to ponajviše podpuno razstavljeni.

Istom god. 1849. dobi topništvo svoje vlastite konje, te se prestade dieliti u satnije; mjesto dosadanjih 80 satnija bude uredjeno 90 poljskih baterija i 45 satnija tvrdjavskoga topništva. — Baterije označiše brojevima od 1—90. Bilo je 6-funtaških pješačkih baterija za svaku pješačku brigadu, kao i 6

1493. 1519. 1614. 1671. 1722. 1734. 1748. 1758. 1759. 1787. 1805. 1815.

Tvrdjavsko topništvo. Tehničko topništvo. Poljsko topništvo.

1837. 1854. 1875. 1883. 1900.

Austrijsko topničtvo od njegova osnutka do današnjich dana.

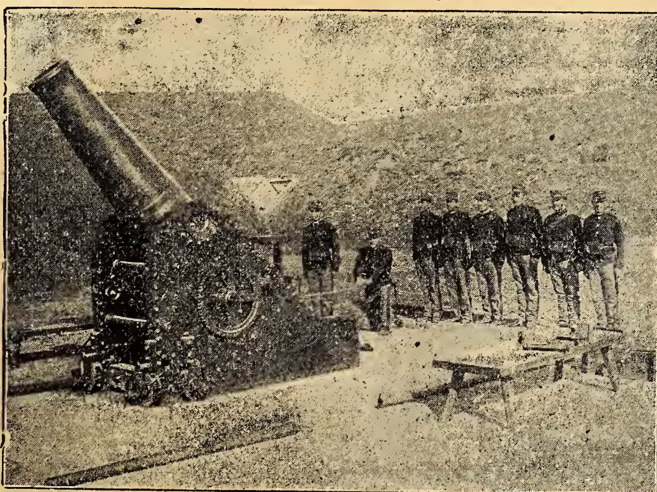
Hr.

funtaških konjaničkih baterija za svaku konjaničku brigadu; 12-funtaške baterije sačinjavahu pričuvno topničtvo. Osim toga spadala je k poljskomu topničtvu i jedna raketna i gorsko-topnička pukovnija, osnovana god. 1813., a razpuštena god. 1867.

God. 1834. bude iz 5 dosadanjih pukovnija načinjeno 12 novih, no koje nisu više imale 16 baterija, nego samo 12, premda su tada bile ustrojene 54 nove baterije. God. 1873. osnovana je 13ta, a god. 1885. i 14ta topnička pukovnija.

Jedna je baterija sastojala od 6 gladkih topova i 2 mužara, iz kojih se je pucalo granatama, jer se je iz tadanjih gladkih topova moglo pucati samo krugljama i kartečama.

God. 1860 dobi naše topničtvo prve izprugane topove, koji bijahu načinjeni po uzoru jednoga francezkoga izpruganoga topa, osvojenoga kad Magente. Ali ti topovi bijahu samo prolazni, kao i topovi, iz kojih se je pucalo puščanom vunom. Istom god. 1864. bude naše sveukupno poljsko topničtvo oboružano izpruganim topovima, koji su se punili sprieda; one baterije, koje bijahu na pohodu u Šlezvig-Holštajn, dobiše ih istom ondje i zadjoše s njima odmah u boj.

Obsadni mužar s kalibrom od 21 centimetra, kao što su sada kod našega topničtva uvedeni za obsadu i obranu utvrdjenih mjesta.

Topovi s nabojima od 4 funta i od 8 funti, koji su se dakako još uviek punili sprieda, pokazaše se kao vrlo dobri i u ratu god. 1866.; no jer su u drugim državama bili medjutim uvedeni mnogo bolji topovi, morali smo i mi misliti na druge topove. Njih dobismo god. 1873., a kalibar im je iznašao 8 i 9 cm.; da se kod dopreme ne zamjenjuju naboji, uvedeni su kasnije samo topovi od 9 cm.

Ti se topovi pune straga, te su doduše nešto teži, nego prijašnji topovi, koji su se punili sprieda, al za to pucaju tri puta dalje i pet puta bolje. Ali medjutim su kad drugih vojska bili uvedeni još bolji, tako zvani brzostrielni topovi, iz kojih se u jednoj minuti može pucati pet do šest puta, dočim se je iz dosadanjih moglo pucati samo dva puta.

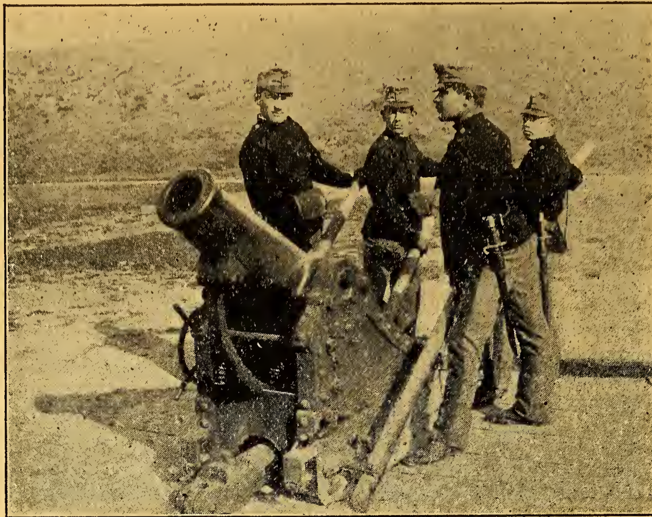
Najveća je naime neprilika, da se svaki top poslije svakoga hitca znatno natrag pomakne, a tim izgubi svoj pravac i cilj, pa se mora iznova gadjati. A to zahtieva dosta vremena i od najboljega gadjača. Brzostrielni topovi udešeni su tako, da se poslije hitca natrag ne miču.

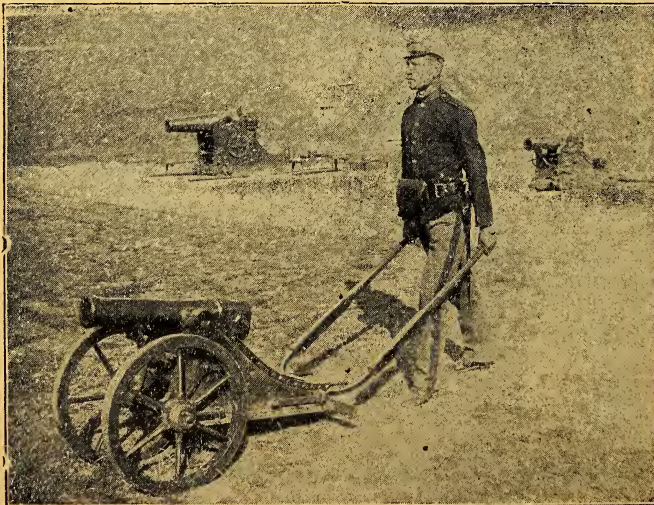
Kad našega tvrdjavskoga topničtva uvedeno je već više vrsti brzostrielnih topova, koji su gotovi već i za poljsko topničtvo, kod kojega će doskora takodjer biti uvedeni. Pošto će ti topovi morati mnogo bliže dolaziti k pješačtvu, providjeni su sprieda jakom željeznom pločom, za koju će se zaklanjati topnici.

Kod svakoga od naših 15 vojnih sborova obstoji sada po jedna topnička brigada, i to imadu 14 vojnih sborova poljsko-topničke brigade, dočim 15. vojni sbor u Bosnoj i Hercegovini ima gorske topove, a vojni sbor u Tirolu i poljske i gorske topove. Mi imademo u svemu 2048 poljskih i 190 gorskih topova, a u tom su broju i topovi tako zvanih jahaćih baterija. Osim toga se u slučaju rata odmah mobilizuje i jedan dio tvrdjavskoga topničtva, komu je poglavito zadaća, da razara osobito jake neprijateljske utvrde.

Naš sadanji poljski top, komu je kalibar 9 cm., vuče 6 konja, a sastoji iz dva glavna diela, od kojih svaki počiva na dva točka; prednji dio zove se sanduk (Protze), u kom je municija i razno orudje, a stražnji lafeta, na kojoj stoji sam top. Uz svaki top vozi

se po 6 momaka, koji ga poslužuju. Svaka baterija našega voznoga poljskoga topničtva imade po 8 topova i isto toliko kola za municiju, te broji u ratu 5 častnika i 195 momaka sa 142 konja. Baterije jahaćega poljskoga topničtva imadu nasuprot po 6 topova i isto toliko kola za municiju, a polaze u rat sa 5 častnika, 187 momaka i 223 konja; jedna gorska baterija imade 4 topa, 3 častnika, 110 momaka, 6 jahaćih konja i 63 mule. — Tvrdjavsko topničtvo, od god. 1867. odieljeno od poljskoga topničtva, broji dandanas 72 poljske satnije, koje su razdieljene u razne bataljune i pukovnije, te imadu izključivo izprugane topove, koji se straga nabijaju, kao i izvrstne mužare. Najmanji topovi, što ih posjeduje naše tvrdjavsko topničtvo, jesu naši mjedeno-ocjelni obsadni topovi s kalibrom od 9 cm., koji su udešeni tako, da ih posve liepo može voziti jedan jedini čovjek; ti topovi pucaju na daljinu od 300 do 1400 metara, a naboj im važe 6½ kilograma. Nasuprot su najveći topovi našega tvrdjavskoga topničtva naši mjedeno-ocjelni obsadni mužari s kalibrom od 21 cm. Naboj tih ogromnih topova važe do 100 kilograma i može se baciti 6½ kilometra daleko; ti ogromni topovi imadu poglavitu zadaću, da razaraju neprijateljske željezne i ocjelne utvrde. Tvrdjavski topnici ne poslužuju samo svoje topove i mužare, nego se još uz to moraju boriti i puškom, postavljati poljske-željezničke tračnice, praviti utvrde od zemlje, kamenja, drveta i željeza, te obavljati službu sa zrakoplovom i s golubovima listonošama. — U današnje vrieme iznosi ratno stanje našega sveukupnoga topničtva 100.000 momaka, dočim je prije 200 god. bilo samo 100 momaka. Kako li se je od onda pomnožalo. Približno možemo reći, da u našim sveukupnim topovima ima oko 5 milijuna kilograma tuča i mjedi.

Obsadni mužar s kalibrom od 15 centimetara, kao što su sada kod našega topničtva uvedeni za obsadu i obranu utvrdjenih mjesta.

Obsadni mužar s kalibrom ed 9 centimetara, sada uveden kod našega topničtva. Taj mužar može posve lako voziti jedan jedini momak. Upotrebljuje se proti pješačtvu

———

Za vrieme odmora.

Gdje gori? Kod velikih carskih manevara kod Požege došli su i u Mihaljevce vojnici, te je jedan vod bio posjeo nekoliko kuća na dolnjemu kraju sela, i to pod zapovjedničtvom jednoga poručnika, a dobri mihaljevački seljani, pomiešani sa Švabama, u čudu su gledali vojnike. Najednoč se pred selom pojavi neprijateljski odio, a poručnik zapovjedi svojim ljudima, da prospu vatru na neprijatelja. „Erster Schwarm! An! Feuer!“ zapovjedi zapovjednik prvoga švarma; a stara baba Kata vikne: „Za Boga! G d j e g o r i?“

Ne smije ga ostaviti.

U domobranskoj vojarni je danas vrlo veselo, jer pričuvnici dolaze na vježbe. Već je skoro podne, a u dvorište vojarne dodje ljepušan par; mužkerac s vojničkom kapom i kovčegom, i mlada žena s velikom košarom na ledjima i isto takovim svežnjem

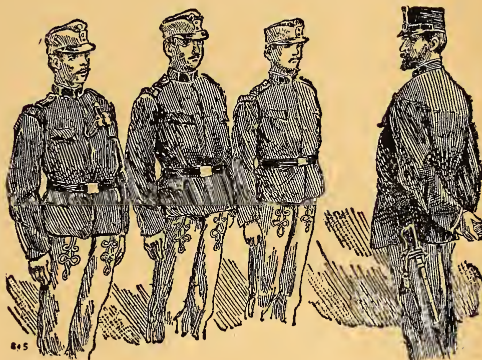

u ruci. Dnevni častnik pristupi k njima i zapita: „Ej, ženo, što vi tražite ovdje s tom košarom na ledjima i tim svežnjem u ruci?“ — „Već ćete mi oprostiti, gospodine častniče,“ odgovori mu mlada žena, „ovo je moj čovjek Miško Zelenjak, a ja sam Micika, njegova žena; a Miško je došao kao naknadni pričuvnik k 4. kumpaniji, a mi smo se istom prije sedam ljedana vjenčali, pa sam onda morala Mišku obećati pred božjim oltarom, da ću mu uviek biti vjerna i poslušna i d a g a n e ć u n i k a d o s t a v i t i, pa sam za to s njim i došla, da zajedno odslužimo ta četiri tjedna kod 4. kumpanije.“

Vojnička ženitbena ponuda. Stražmeštar: „Gospojice Reziko, ja vas ljubim i pokorno molim, da me iz pješačke pukovnije FML. Josipa pl. Thurmburga broj 53. milostivo blagoizvolite premjestiti u vaše ljubezno srdašce!“

Oglas. Službkinja, koja zna dobro kuhati i prati i koja je podpuno v o j n i č k i o d g o j e n a, traži mjesto, najradje u kojoj kući nedaleko kakove vojarne.

Uzrok premještenju.

Kapetan (kad raporta): „Zašto molite, da budete premješteni k trećemu bataljunu?“

Pješak Dretvić: „Molim pokorno, gospodine kapetane, ovdje u Zagrebu kuhaju kuharice s mnogo manje masti, nego u Mostaru, pa bih za to rado, da budem i opet premješten k trećemu bataljunu, koji je ondje u posadi.“

Uviek isti.

Trgovački pomoćnik Izidor Meyer dodje k vojničtvu, gdje ga častnici poduče, da je jedna od glavnih vojničkih vrlina: čuvanje povjerene tajne. Nedavno je stajao na straži pred kućom zapovjedajućega generala, kadno k njemu pristupi neki major i zapita ga: „Je li gospodin general kod kuće?“

„To je moja p o s l o v n a tajna!“ odgovori mu Meyer.

Uviek učtiv.

U jašioni sbaci konj rekruta Miškića tako, da je kroz prozor odletio u divizionsku pisarnu.

„K biesu!“ povikne gospodin podpukovnik, koji je upravo sjedio kod stola i čitao novine. „Što je to?“

„Oprostite, molim pokorno, htio sam vas samo zapitati, jeste li noćas dobro spavali?“

Boltek Mudrac kao častnički sluga.

Boltek: „Gospodine nadporučniče, javljam pokorno, da je vani čovjek, koji želi s gospodinom nadporučnikom govoriti.“

Nadporučnik: „Dovedi ga unutra! Ali što to radiš? Zašto hoćeš da odneseš kanarinca?“

Boltek (važno): „Jer je taj čovjek rekao, da želi s gospodinom nadporučnikom govoriti posve na samu.“

Rozoružanje. Stražmeštar (rekrutu, komu manjka jedno puce): „Čovječe, zar ste se vi već počeli — razoružavati?“

Iz dobrih starih vremena.

Kapetan gradske garde dodje na stražu i nadje mjesto stražara gardiste Debeljaka njegovu ženu, koja pred njim uzme na počast pušku.

Gospodin kapetan: „No, što je to, draga gospojo? A gdje je vaš muž?“

Gospoja Debeljakovica: „Otišao je k tetki, koja kolje svinje, gospodine kapetane!“

Ovdje ne treba reklame!

Stražmeštar (pivaru Trbuhiću, koji je kao naknadni pričuvnik došao na vojne vježbe): „Ej, vi debeli pivaru, uvucite malko vaš trbuh! Ovdje ne treba reklame za vaše pivo!“

Poslije asentacije. Franjo (porugljivo): „No, Miško, što su ti rekli?“ — Miško (ponosno): „Rekli su mi, da nisam malko grbav, malko šepav i škiljav na desno oko, da bi sigurno bio najljepši momak u cieloj pukovniji!“

Znak vjernosti.

Kaharica (promatrajući svog novog dragana kod jela): „Kako taj jede! No, taj će mi dugo ostati vjeran, jer je posve izgladnio!“

Neprijatelj dolazi! Bataljun stoji u dvorištu pred vojarnom i čeka na zapovjedajućega generala, koji ima doći, da ga pregleda. Gospodin major postavi pješaka Tikvića pred vojarnu, da odmah javi, kad opazi generala. Tikvić ga doista opazi, pa dotrči u dvorište i javi: „Gospodine četniče, javljam pokorno, neprijatelj dolazi!“

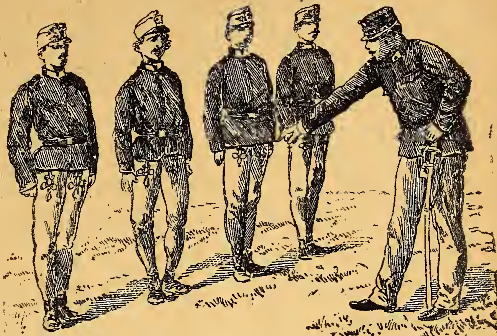
Vojnik, a ne čovjek.

Kapral: Jednogodišnji dobrovoljče Huberu, vi ste se potužili, da sam ja s vama nečovječno postupao! Ali zar ne znate, da ste vi sada vojnik, a ne čovjek?

Stalna ljubav. Kuharica: „Miško mi je tako vjeran, — kod te ću pukovnije ostati!“

Uviek isti.

Poručnik: Ej, vi Goldmajeru, kako to stojite?“ — Goldmajer: „Bez konkurencije, gospodine poručniče!“

Zamusanac. Poručnik: „Pješače Smoljčiću, vi se danas sigurno niste umivali?“

Smoljčić: „Nisam, gospodine poručniče, ali u nedelju.“

Poručnik: „Što, u nedelju, a danas je već četvrtak! Zar se vi ne umivate svaki dan?“

Smoljčić; „Ne, gospodine poručniče! Moja mati mi je rekla: „No to već mora biti veliki zamusanac, koji se svaki dan mora prati i umivati!“

Medju prijateljicama.

Gospodja dodje u kuhinju i nadje kod kuharice jednoga husara. „No, Marijo, što je to? Vaš zaručnik služi kod topničtva, pa kako je amo došao taj husar?“ Kuharica: „Milostiva gospodjo, moja je prijateljica Lina u bolnici, pa je njezin zaručnik husar dotle kod mene na košti.“

Junačina. Kapetan: „Dakle, vi Kohn, što ćete načiniti, ako prije boja začujete poziv: „Dobrovoljci, napred!“

Kohn: „Napravit ću mjesta, gospodine kapetane, da dobrovoljci uzmognu proći.“

Na zapovied: „Pozor!“ Stražmeštar: „Pozor!“ — Kad ja zapovjedim „Pozor“, ne smijete vi micati s vašim brkovima, kao da brzojavljate, jednogodišnji dobrovoljče Mlinčiću!“ — Mlinčić: „Gospodine stražmeštre, to ih miče vjetar.“ — Stražmeštar: „Što vjetar? I on mora mirovati, kad ja zapovjedni: „Pozor!“

U vojničkoj školi. Stražmeštar: „Vi stojite kao stražar za jednim drvetom i vidite, gdje iz daljine dolazi neprijateljska patrola. Što ćete učiniti, da ju bolje promotrite?“

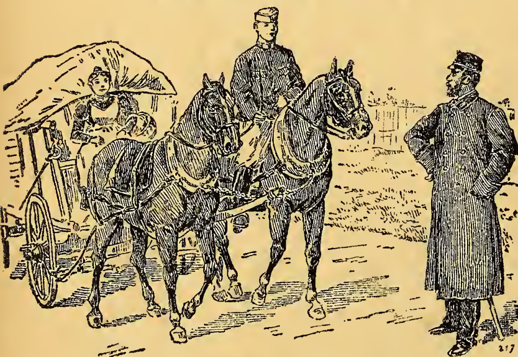
Rekrut: „Popet ću se na drvo.“

Stražmeštar: „Dobro. A na što ćete onda paziti?“

Rekrut: „Pazit ću, da ne padnem.“

Izpravak. U nekoj vojničkoj bolnici ležao je pješak Oštrić na postelji, nad kojom je na pločici bilo progrešno napisano ime Tupić. Oštrić umre, pa je dan kasnije bilo u dnevnoj zapoviedi: „Pješak Tupić je jučer umro.“ Drugi dan javi podčastnik: „Javljam pokorno, da je pješak Oštrić jučer pogrešno mjesto pješaka Tupića umro!“

Ne može si više pomoći.

Ritmajstor: „No, Cifrakoviću, što to ima da znači? Kako ste se mogli usuditi, da tu ženskinju uzmete na erarska kola? Odmah ću vas dati odvesti u zatvor!“

Cifrakovči: „Gospodine ritmajstore, molim pokorno, ja si više ne mogu pomoći! Moja je Ružica tako ljubomorna, da me ni na časak ne pušta s očiju!“

Kod vojne vježbe. Kapetan: „Pričuvniče Jajtelesu, što ste vi u civilu?“

„Trgovac.“

„A što je s vašim poslom za vrieme vježbe?“

Rozvija se dalje. Imate li možda staroga odiela, gospodine kapetane?“

Čudno obrzloženje. „Vojnik: „Molim pokorno tri dana dopusta, jer hoću da još jednoč vidim mog otca.“

„Zar je on bolestan?“

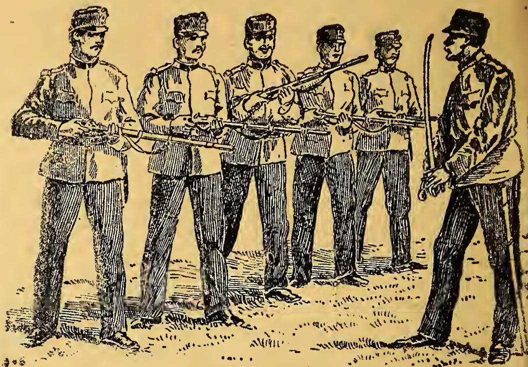
Vojnik: „Nije; ali je kod nas u nedelju proštenje, a prošle godine su gu na taj dan skoro ubili!“

On ne pada s konja. Nathan: „Što sem si ga ja čulo? Da mi ga tvoj sin služi kod husari, pa je opalo s konja i prebilo desna ruka? Gle, a moj Abraham nije opalo s konja!“

Levi: „Nu, a kaj si ga dela tvoj Abraham, da mi ga nije opalo s konja?“

Nathan: „On mi ga se ne penje na konja, jer si ga služi kod sanitet!“

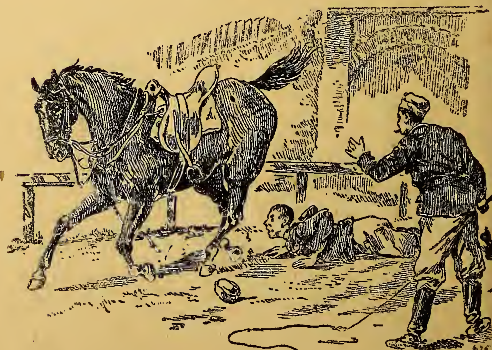
Glavno je zdravlje!

Nadlovac: „Dolinčiću, ta to je več prebedasto Kad god zapovjedim: „Fertig!“ načinite vi to prekasno!“

Dolinčić: Ništa za to! Glavno je zdravlje, gospodine nadlovče!“

U jašioni.

Vodnik (rekrutu, koji ji pao s konja): „No, Ptičiću, zar ste vi sada u pol sedam već tako umorni, da hoćete leći?“

Prispodoba. Kapral: „Kako vi to stupate, ljenčine! Baš kao puževi, kojim su slomljene noge!“

Kod inspiciranja rekrutâ.

Vježbanje rekruta je već prošlo. Brigadir ih je pregledao, kako barataju s puškom, i posve je zadovoljan s njihovim poslom, pa još hoće da se osvjedoči, da li već valjano vrše i službu na straži. Za to dade postaviti razne straže, da ih onda sam inspicira. Tako dodje k Mišku Čikulinu. „Ej, vi lovče! Pomislite, da stojite na straži pred jednim magacinom. Noć je, ja vam se približim, a vi me ne možete prepoznati, tko sam. Što ćete učiniti?" Miško Čikulin naperi odmah pušku i rekne: „Stoj! Tko si?", — „Dobro!" pohvali ga brigadir. „Ali vi ste taj: „Stoj! Tko si?" viknuli vrlo slabo, a to se mora viknuti odlučno i gromko. Dajte, da čujemo, kako bi zaviknuli, kad bi ugledali vašu dragu?" A Miško Čikulin uzme odmah pušku na rame i vikne kao mahnit: „Jjujujuju!"

Ta on ga i onako pozna!

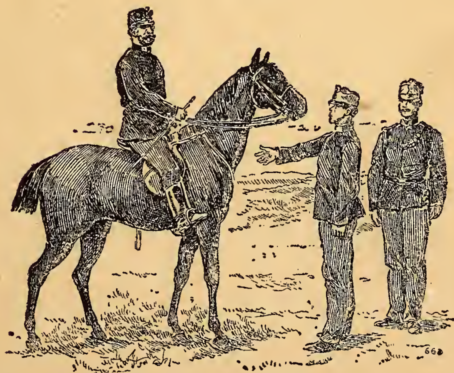
Kod nekih manevara dodje naknadni pričuvnik Ivan Milić s neprijateljske strane k jednoj poljskoj straži s nekom viešću. Zapovjednik poljske straže zaustavi ga propisno: „Stoj! Tko si?" — „Za Boga, Mirko, zar me više na poznaš!" začudi se Ivan Milić. „Ta ja sam tvoj stari prijatelj Ivica!"

Zna si pomoći.

Poručnik barun Milodragović je kod velikih manevara zapovjednik jedne konjaničke patrole, koja je jašila puna tri sata, po napokon stala, da se malko odmori. „Dragune Mjeseče, donesiti mi iz onoga izvora vode!" zapovjedi poručnik Za nekoliko trenutaka povrati se dragun Mjesec, ali kako? Noseći vodu u svojoj čižmi! „Mjeseče, vole meksikanski, što to radite?" dovikne mu poručnik srdito. „Oprostite, gospodine poručniče, ja sam zaboravio svoju feldflašu, pa sam si ovako pomogao!"

Kladimo se!

Gospodin major je na vojnom vježbalištu, da vidi, kako se vježbaju rekruti, koji se upravo uče, kako da stupaju prema stanovitom cilju. Pješak Ilija Svirčević bio je dobio zapovied, da ravno stupa prema crkvenom zvoniku. „Stupate li vi u istinu prema crkvenom zvoniku?" zapita ga gospodin major. „Dakako!" odgovori mu Iliju. „Ja to ne mogu da vjerujem!" vikne gospodin major. A naš Ilija odmah stane, pa se okrene k njemu, pruži mu ruku i rekne: „Kladimo se, gospodine majore!"

Kako je pješak Janko Cifrić večerao u petak, subotu, nedelju i ponedeljak.

I.

U petak na večer kod menaže.

„K biesu! Svaki dan samo kruha i vodene juhe! To mi je već dosadilo!“

II.

U subotu na večer, kad je od svoje zaručnice dobio kobasicu.

„Jjuju! Mali dar od moje Ančice! Živila, živila!“

III.

U nedelju na večer, kad je sjedio kod svoje Ančice, a u to je gospodin major sa svojom „milostivom“ nenadano došao kući.

Ančica: „Za Boga, gospodin major!“
Janko: „Gospodine majore, javljam pokorno“ . .
Milostiva: „No, to je drzovitost!“
Major: „O, ti lopove! Sutra na raport!“

IV.

U ponedeljak na večer u zatvoru, pošto ga je dobio tri dana.

„O, moj Bože, kako sam nastradao! Sinoć mi je bilo mnogo ljepše, nego danas! Ah, da su samo ta tri dana već prošla!“

Iz vojarne. Vodnik (jednogodišnjemu dobrovoljcu, koji uviek pada s konja): „K biesu, jeste li vi konjanik, ili zrakoplovac, da ste časkom na zemlji, a časkom u zraku?!“

Stražmeštar: „Trista mu jada, Dretviću! U vas su tako razvinute noge, da bi mogli jašiti na dva konja!“

Kapral: „Čujete li, ljudi! Kad vam zapovjedim: „Stoj!“ mora odmah stati i vaš mozag, ako ga u obće imate!“

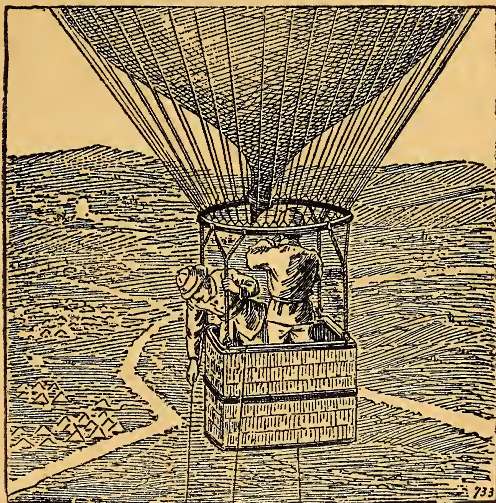
Poručnik: „Vodniče, pogledajte, kako stoji onaj momak! Zar je to vojničko držanje? Ta on se je nakrivio kao porušeni most!“

Koješta o ratu u južnoj Africi.

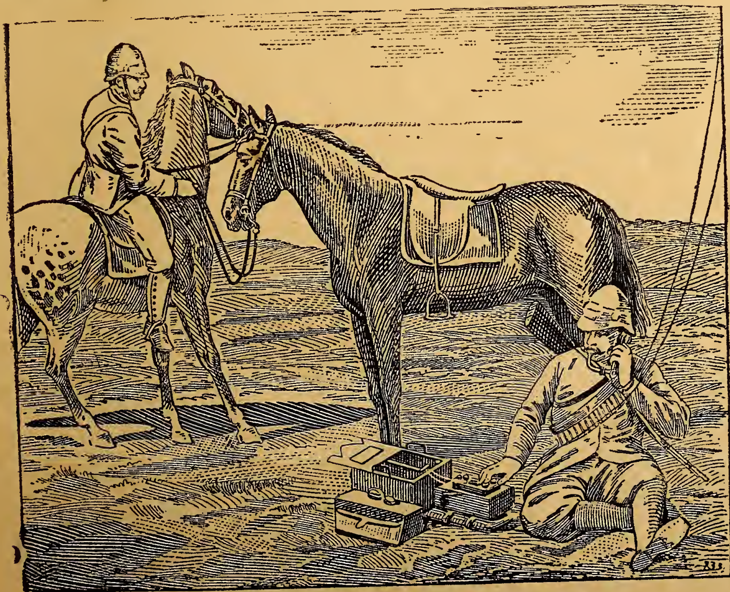
Vojna snaga ratnih stranaka.

Vojna snaga Bura bijaše na početku rata ova: oni su u Transvaalu imali 29.000 za boj sposobnih ljudi, uz 800 topnika i 1500 redarstvenika, dakle ukupno 31.000 momaka; u Oranju 20.000 za boj sposobnih ljudi u dobi od 16 do 60 godine. Premu tomu su dakle obe državice zajedno imale **51.000** momaka. Pribroje li se k tomu 4.000 dobrovoljaca iz britskih kolonija i 4.000 stranaca, dobivamo sveukupni broj od **59.000** ljudi. Bursko je topničtvo brojilo 220 topova, i to gotovo izključivo izvrstnih i posve novih, koje su od god. 1895 do god. 1899 nabavili od Kruppa u Essenu i Skode u Plznju. Englezi su na početku rata imali 80.000 momaka, koje su medjutim s vremenom pomnóžali na 140.000 ljudi.

Buri su se često s dobrim uspjehom borili proti Englezima, koji su od njih bili pet do osam puta jači. Kod Paardeberga odolievalo je 3.500 Bura punih 6 dana na otvorenu polju englezkoj premoći od 30.000 momaka, te je njihov junački vodja general Cronje samo time, što mu je ponestalo municije, bio prisiljen na predaju.

Englezki zrakoplov u savezu s konjaničkom patrolom.

Englezka konjanička patrola u samezu sa zakroplovom.

Kako ratnju Buri.

O tom se je neki englezki pukovnik izjavio ovako: U burskoj su vojsci bez sumnje većinom sami neizvježbani seljaci, koji su od svoga pluga zašli u rat. Pošto su prisiljeni, da od svoga djetinjstva jaše na konju s puškom u ruci, nisu ni najmanje takovi protivnici, koje bi trebalo prezirati, osobito ako se uzme na um, da se upravo sliepo pokoravaju svojim zapovjednicima. Njihovi častnici i generali znadu opet posve dobro, u koliko se mogu osloniti na svoje ljude, a prije svega, da se svaki Bur u slučaju nužde umije liepo snaći i bez svakoga vodstva. Buru ne treba nikakove pouke, da potraži zaklonište pod puščanim ognjem, da uviek oprezno misli na uzmak i da se pomno čuva od svake zasjede. To razumije svaki već sam po sebi.

Englezka heliografska postaja priobćuje viesti.

Buri ne pucaju hrpimice u guste neprijateljske redove, nego svaki uzme na oko po jednoga dušmana, osobito častnika.

Kako pucaju Buri.

O tom pripovieda jedan činovnik neke tvornice pušaka ovo: Pred kakove četiri godine dodjoše k nama petorica gospode iz Transvaala, da kupe znatniji broj pušaka za svoje suplemenike. Buri podjoše sami na streljanu, da se osvjedoče o vrstnoći naših pušaka. Tu bijaše prisutan i jedan viši činovnik naše tvornice, koji odredi najbolje strielce izmedju naših radnika, da na 500 koraka pucaju u nišan. Izvježbani strielci pogodili su gotovo uviek u centrum. No to nije ni najmanje iznenadilo Bure, nego su samo sliegali ramenima. Bez ijedne rieči prihvati jedan burski gospodin, komu je već bilo 70 godina, prvu pušku i izbije jednoj ljudskoj figuri ponajprije desno, pa onda lievo oko. Trećim hitcem pogodi figuru usred čela. Gotovo isto tako pucali su i svi drugi Buri. Ali najviše se izkaza jedan od gospode, koji izpali s najvećom brzinom šest hitaca i napravi pravi vienac oko glave jednoj ljudskoj figuri. Pri tom bijaše najčudnovatije to, da je jedno puščano zrno bilo od drugoga posve jednako daleko, baš kao da je njihov razmak bio prije odmjeren centimetrom. Kad smo Burima stali čestitati, što tako izvrstno gadjaju, odgovoriše nam, da isto tako pucaju gotovo svi njihovi zemljaci.

Kako pucaju Englezi.

Jedan bivši njemački častnik, koji je prestupio k burskomu topničtvu, priobćuje: Ne pretjeravam ni najmanje, kad kažem, da su Englezi potrošili barem pedeset puta više municije, nego mi, a da ipak nisu imali ni iz daleka toliko zgoditaka. Od sto granata, što su ih u naše redove bacili englezki topovi, nije ih se razprsnulo ni deset, pa i tih deset nije redovito počinilo Bog zva kakove nesreće! Dne 15. prosinca stajalo je 25.000 Engleza sa 50 topova

Buri na prednjoj straži pred tvrdjavom Ladysmith.

proti 13.000 Bura, pa mogu iskreno reći, da mi u toj bitci nismo izgubili preko sto ljudi. Na kakovih tisuću englezkih bomba došlo je možda dvanaest mrtvaca i 30—40 ranjenika, dočim su ostali bili ranjeni ili usmrćeni zrnjem iz pušaka.

Bursko topničtvo

nije prije početka rata ni jedan jedini put oštro pucalo, već se je u tom vježbalo samo dva tri dana prije, nego što je pošlo u rat.

Kakove su puške imali Buri, a kakove Englezi?

Rat u južnoj Africi je za budućnost vrlo važan za to, jer su u njemu bile prvi put upotrebljene puške opetovnjače s malim kalibrom. Englezi su u tom ratu imali pušku, koju je izumio Lee-Metford. To je puška opetovnjača s kalibrom od 7·7 millimetara, u njezinu nabojnjaču stane po 10 naboja, a svaki momak nosi sa sobom 115 patrona. Transvaalski Buri bijahu oboružani njemačkom Mauserovom puškom opetovnjačom. Ta puška imade kalibar od 7 millimetara, a u njezinu nobojnjaču stane po 5 patrona.

Pokazalo se, da su te obe puške vrlo dobre, no da je ipak njemačka Mauserova puška, kojom su se služili Buri, mnogo bolja, jer se iz nje može mnogo brže pucati, nego iz englezke, premda u njezinu nabojnjaču stane samo polovica naboja.

Englezki gubitci.

Englezi su od početka rata do konca srpnja 1900. po samim englezkim podatcima izgubili što mrtvih, što ranjenih, što zarobljenih 1438 častnika i 29.255 momaka, dakle sveukupno 30.693 ljudi. Često se je dogodilo, da su u bursko robstvo dopali čitavi englezki bataljuni, kao što su u boju često bili uništeni čitavi odjeli njihove vojske. Tako je na primjer u bitci kod Colesberga bila gotovo posve uništena njihova suffolška pukovnija; od koje se je spasilo jedva 100 momaka, pa je i medju njima bila većina ranjenika.

Englezka heliografska postaja prima viesti.

Burski gubitci

ne dadu se brojem točno označiti, ali iznašaju najviše 8000. Medju mrtvacima i ranjenicima bijaše mnogo djevojaka i žena; do konca mjeseca travnja poginulo je 69 burskih žena i djevojaka, i to u dobi od 16 do 50 godine. Neki pripadnik naše monarkije, koji se je borio u burskim redovima, pripovieda, da je u jednom boju na strani Bura bila skoro trećina žena i djevojaka, koje su junački vojevale uz svoje otce, muževe i braću, pucajući u neprijatelja isto tako sigurno i hladnokrvno, kao i oni.

Kako su Buri postavljali svoje prednje straže.

Svaka je burska straža obično brojila 20 da 40 ljudi, a pred njima su za što veću sigurnost stajale još tri predstraže, u svakoj po dva momka, dakle ukupno 6 ljudi. Prednje straže pred utvrdjenim gradovima stanovale su pod malim šatorima od osušene volovske kože, te nisu bile izmjenjivane po više tjedana. Pred Ladysmithom bio je jedan Bur sa svojih pet sinova više od šest tjedana neprestano na prednjoj straži.

Neki bivši pruski vojnik pripovieda o svojim doživljajima kod Bura ovo: Njihov

je svaki tabor razdieljen u kapralije, u svakoj kapraliji ima 25 do 30 ljudi, koji su sve sami dobri prijatelji i znanci, pa si po svojoj volji izaberu kaprala. Takav kapral mora da se brine za sve. On preuzima hranu, brine se za konje, volove itd., vodi patrole i prednje straže. Ah, da: prednje straže! „Napred! Napred!“ zavikne kapral, a mi tiho podjemo napred, noseći sa sobom 180 naboja, pušku u desnoj ruci, a kabanicu i pokrivač na ledjima. Tako stupamo posve tiho i mirno gore na visočinu. Jedna kapralija za drugom zaposjedne svoje mjesto, a ostale idu napred, dok i one ne dodju onamo, kamo moraju da dodju.

Kakove su signale upotrebljivali Englezi.

Englezi su u ratu s Burima s vrlo dobrim uspjehom upotrebljivali zrakoplov i tako svani heliograf, da si medjusobno priobćuju svoje viesti. Zrakoplovnim odjelima bijahu obično dodieljene konjaničke patrole, koje su sa zrakoplovcima bile u telefonskoj svezi, pa su brzo dalje slale dobivene viesti. S pomoću heliografa sporazumievali su se u tvrdjavama obkoljeni Englezi na mnogo milja s vanjskim englezkim četama. Što je heliografija? Heliografija je najjeftinije i najjednostavnije sredstvo, kojim se može poslužiti obkoljena vojska, da stupi u saobraćaj s četama, koje dolaze da ju oslobode. Svaki od tih odjela postavi oveće zrcalo na dosta visoki tronog. Zrcala se namjeste tako jedno prema drugomu, da si uzajamno dobacuju trakove sunčanoga svjetla; zatim se uz svako zrcalo postavi vojnik, koji daje znakove, pa može sunčane zrake prekinuti tako, da zrcalo prekrije svojom kacigom ili kapom. On ga prekrije jednoč, ako hoće da dojavi slovo A, dva put uzasebce, ako hoće da javi slovo B, tri put za slovo C itd., a iza svake rieči napravi dakako malu stanku.

Ostatci englezke suffolške pukovnije poslije poraza kod Colesberga.

Heliografija ima tu prednost, da se njom po više sati mogu priobćivati razne viesti, a da ih neprijatelj, koji stoji izmedju obe signalne postaje, ne može odgonetati, pa dapače ni ne sluti, da se kakove viesti priobćuju.

Što je novo?

Kad se naš „Davor" obazire na razne dogodjaje, koji su se dogodili tečajem prošle godine, pa se ponajprije zaustavi u našoj monarkiji, u **Austro-Ugarskoj**, vidi u prvome redu poput sjajne zviezde divan i krasan dan, 18. kolovoza 1900, sedamdeseti rodjendan našega uzvišenoga cara i kralja, najradnostniji dan za njegovu hrabru vojsku i za sve njegove vjerne narode. U nijednoj državi na svietu nije vladar tako ljubljen i štovan kao u Austro-Ugarskoj, ali se takodjer nijedan narod na zemlji ne može pohvaliti, da ima isto tako dobra, mudra, plemenita i uzvišena vladara. A osobito austro-ugarska vojska klanja se s najžarčim oduševljenjem i s najvećom vjernošću svomu vrhovnomu gospodaru, koji joj je najvećim uzorom i u miru i u ratu, koji joj je najvećim uzorom i u miru i u ratu, koji joj je divno prednjačio i u mnogim ljutim bojevima, vršeći s najvećim požrtvovanjem svoju svetu i uzvišenu dužnost. Za to su se milijuni i milijuni vjernih podanika 18. kolovoza skrušeno molili svevišnjemu Bogu za svoga predobroga otca i vladara. A današnji austro-ugarski vojnici, kao i oni, koji su nekoč pripadali vojničkomu stališu, pa su uviek spremni, da podju u krvavi rat na prvi poziv svoga uzvišenoga vrhovnoga gospodara, mi svi, koji ćemo rado umrieti pod našim slavnim i pobjedonosnim barjakom, gledamo s najvećim zanosom i pouzdanjem u budućnost, kličući jasno i glasno: „Krv i život za našega cara i kralja, krv i život za našu otačbinu!"

Major. Satnik.

Uniforme generalnoga štopa kr. ugarskoga domobranstva.

Dne 1. srpnja 1900 vjenčao se je naš priestolonasljednik general konjaničtva najvojvoda Franjo Ferdinand s groficom Sofijom Chotek u Reichstadtu u Českoj. Visoki zaručnik priznao je nekoliko dana prije toga svečano pred Njegovim Veličanstvom i pred najvišim državnim dostojanstvenicima, da je taj njegov brak nejednak (morganatski), te djeca iz toga braka ne će biti nadvojvode, nego „knezovi Hohenberg."

Nadvojvoda Eugen, zapovjednik 25. pješačke četne divizije u Beču, postao je koncem mjeseca travnja mjesto umirovljenoga feldcajgmajstera Aleksandra viteza Holda, komu je podieljena čast baruna, zapovjednikom XIV. vojnoga sbora i zapovjedajućim generalom u Insbrucku. Generalmajor nadvojvoda Otto imenovan je mjeseca studenoga god. 1899 feldmaršallajtnantom, pošto je već nekoliko mjeseci prije toga bio zapovjednikom bečke konjaničke četne divizije.

Dne 31. srpnja 1899 proslavio je zajednički ratni ministar general konjaničtva Edmund pl. Krieghammer petdesetgodišnjicu svoga službovanja, te je tom prigodom dobio barunsku čast.

God. 1899 bili su kod Leipe u Českoj veliki manevri VIII. i XI. vojnoga sbora. Polovicom mjeseca rujna bijahu zaključni manevri izmedju III. i XIV. vojnoga sbora kod Cjelovca, kod kojih je bio prisutan i sam car. God. 1900. bit

će veliki manevri kod Jasla i Krasna u Galiciji; kod tih manevara manevrirat će četiri vojna sbora, t. j. 180 bataljuna, 140 eskadrona i 496 topova, sveukupno 140.000 momaka. — Dne 1. siečnja 1900. stupio je u kriepost novi zakon o plaćama austrijskoga oružničtva, te su tom prilikom poboljšane i plaće drugih častnika. Poručnik dobiva sada na godinu 1860 kruna, nadporučnik 2040 kruna, satnik 2. ili 1. razreda 2400 ili 3000 kruna, major 4008 kruna, podpukovnik 2. i 1. razreda 5400 i 6000 kruna, pukovnik 7200 kruna, i general-jedničkoga generalnoga štopa i tim će istom organizacija našega domobranstva biti podpuna. Uniforme štopskih častnika kod austrijskoga domobranstva jesu iste, kao i kod zajedničke vojske, dočim će štopski častnici kod ugarskoga domobranstva imati malko drugačiju uniformu, i to tamnozeleni kaput s rojtama i s dva reda dugmeta, zatim ugarski domobranski pješački čako sa ravnom zelenom perjanicom i pojas, propisan za ugarske domobranske častnike. — U Schlosshofu na Marchi ustrojen je 1. listopada 1899 vojnički institut za jahanje i vožnju,

Uvedenje brzostrielnih topova kod njemačkih pješaka.
Puščani strojevi jednoga lovačkoga bataljuna.

major 11.400 kruna. I plaće svih drugih vojničkih službenika povišene su popriečno za godišnjih 240 kruna. — Pitanje, kako da se novim topovima providi naše poljsko topničtvo, bit će god. 1901 konačno riešeno, te će pojedine baterije već god. 1900 kod velikih manevara u Galiciji biti snabdjevene novim topovima. Napokon će se ponešto preustrojiti naš generalni štop. Pošto i austrijsko i ugarsko domobranstvo već u miru sačinjavaju posebne četne divizije, koje medjutim ne imadu svoga generalnoga štopa, bit će im dodieljeni častnici za-

i to za topničke i trainske čete. — Austrijsko domobranstvo pojačat će se time, što će biti ustrojeno novo brigadno zapovjedničtvo u Brnu i što će se ustrojiti dvie nove domobranske pukovnije, i to br. 24 u Beču i br. 25 u Kremziru. — Isto tako će se naša junačka ratna mornarica koncem god. 1900 pojačati jednim velikim ratnim brodom i jednim torpednim krstarom, dočim će se dosadanji broj momčadi u mirno doba od 7500 povisiti na 10.000 momaka.

Njemačka se osobito trsi, da što više

usavrši svoje kopnene i pomorske čete. Vojska je pomnožana za 3 nova vojna sbora. Njemačko poljsko topničtvo broji 574 baterije (5744 topa), te su svakoj pješačkoj četnoj diviziji dodieljena po 72 topa. U jeseni god. 1899 ustrojena su 3 brzojavna bataljuna; a isto tako je znatno povećana ratna mornarica, kao i broj njezine momčadi. — Vrlo je znatna novotarija u njemačkoj vojski uvedena time, što su lovački bataljuni dobili t. zv. nove puščane strojeve. Pošto se iz takovog puščanog stroja može u jednoj minuti izbaciti 250 hitaca i pošto su svakomu lovačkomu bataljunu dodieljena četiri takova puščana stroja, to je jasno, da će njemački lovački bataljuni odsele moći na neprijatelja prosipati užasnu puščanu vatru. Njemački brzostrielni puščani strojevi imadu kalibar od 8 milimetara, a stoje na lafetama, te ih voze po dva konja, a poslužuju po 4 momka. Ti novi puščani strojevi upotrebljeni su već kod zadnjih njemačkih manevara, pa će sada biti definitivno dodieljeni svim njemačkim lovačkim bataljunima. — Dne 4. svibnja 1900. posjetio je naš car njemačkoga cara Vilima II. u Berlinu, do prisustvuje proglašenju punoljetnosti njemačkoga priestolonasljednika. Naš je plemeniti vladar bio posvuda dočekan s največim oduševljenjem, a njemački car Vilim II. slavio ga je kao najboljega i nujmudrijega vladara i kao prvoga nosioca europejskoga mira. Njegovo Veličanstvo naš car imenovao je njemačkoga cara Vilima feldmaršalom austro-ugarske vojske, a njemačkoga priestolonasdjenika Fridrika Vilima vlastnikom c. i kr. husarske pukovnije br. 13. U siečnju god. 1900 bio je pruski princ Henrik, posjetivši na svom povratku iz Kine našega vladara u Beču, imenovan viceadmiralom naše c. i kr. ratne mornarice.

Boj u obkopima pred Ladysmithom.

U **Francezkoj** postao je mjesto markeza da Gallifeta general Ljudevit André ratnim ministrom. — Francezka vojna snaga znatno se je pomnožala ustrojenjem posebne kolonijalne vojske; a ujedno će se na njemačkoj granici ustrojiti novi (21.) vojni sbor.

U **Italiji** ubijen je 29. srpnja 1900 u Monzi nedaleko Milana talijanski kralj Umberto, koga je vrlo volio njegov narod. Ubio ga je neki anarhista, imenom Gaetano Bresci, koji je na nj izpalio 4 hitca, od kojih su tri pogodila kralja; jedan hitac prostieljao mu je srce, pa je

izdahnuo za nekoliko minuta. Kralj Umberto bijaše i tielom i dušom odan svomu narodu, a bio je i hrabar vojnik, što je dokazao u mnogim bojevima god. 1859 i 1866. Za njim je na priestolje stupio njegov sin Viktor Emanuel. Novi je kralj rodjen god. 1869, a supruga mu je crnogorskoga kneginjica Jelena; u zadnje vrieme obnašao je on kao generallajtnant čast sbornoga zapovjednika u Napulju.

Englezka, podučena tužnim izkustvom u južno-afrikanskom ratu, sprema se najozbiljnije, da podpuno preuredi svoju vojsku, pa će po svoj prilici biti prisiljena, da takodjer uvede sveobću vojnu dužnost. — Kod englezkoga pješačtva i konjaničtva uvedeni su novi brzostrielni puščani strojevi, iz kojih se u jednoj minuti može izbaciti 600 hitaca, te su se po kazivanju englezkih častnika u zadnjemu južno-afrikanskomu ratu pokazali kao vrlo dobri i na 1800 metara. — Poput svih drugih velevlasti radi i Englezka o tom, da što više poveća svoju ratnu mornaricu; i premda je englezka ratna mornarica najjača na svietu, dobit će doskora još 82 nova ratna broda.

Eduard Thomann pl. Montalmar,
c. i kr. kontre-admiral, zapovjednik austro-ugarske ratne mornarice u Kini.

Medju balkanskim državama napreduje u **Rumunjskoj** najbolje organizacija vojne obranbene snage. Rumunjska vojska broji danas preko 250.000 dobro izvježbanih vojnika, oboružanih izvrstnom puškom opetovnjačom (Mannlicherova sustava s kalibrom od $6^{1}/_{2}$ milimetara).

U susjednoj nam **Crnojgori** ustrojena su s ruskom pomoću dva redovita školska bataljuna, kao i jedna redovita školska baterija.

Rusija se doduše oprezno i polagano, ali za to tim sigurnije korak po korak približuje k svojim ciljevima. U mjesecu lipnju god. 1900 ustrojila je i u Sibiriji posebni vojni sbor; a sad se marljivo radi o tom, da se što bolje organizuju pričuvnici i Kozaci. Vješto pucanje unapredit će se osnivanjem mnogobrojnih privatnih streljačkih društava. U jeseni god. 1900 obdržavani su kod Burska i Orela veliki carski manevri, kod kojih je sudjelovalo 120.000 ljudi.

U **južnoj Afriki** bjesni već preko godinu dana očajan rat izmedju Engleza i burskih državica Oranja i Transvaala. Buri su na taj rat bili već odavno spremni, jer su Englezi pokušali već tri puta, zadnji put god. 1881, da unište neovisnost tih burskih republika. Burske državice okružene su gotovo sa svih strana englezkim zemljištem, i jer su Buri posve dobro znali, da će nešto moći učiniti samo u početku rata, dok Englezi ne sakupe što više svojih četa, provalili su odmah na iztoku i na zapadu u neprijateljsku zemlju, pa su na iztočnoj strani u natalskoj pokrajini obsiedali englezki grad Ladysmith, a na zapadnoj strani gradove Kimberley i Mafeking. Bursku je ratnu osnovu bio izradio njihov slavni general Joubert, pa su Buri s početka napredovali pobjedonosno. Englezki general Methuen bio je podpuno potučen na Modderskoj rieci, kad je htio da priskoči u pomoć obsjednutomu gradu Kimberleyu. Isto tako su Englezi bili hametom poraženi u krvavim bojevima od 8. do 11. prosinca kod Mollena, Spytfontaina i Magersfontaina. Tu je poginuo englezki general Wachouxe sa stotinom škotskih gardijskih vojnika, koji su htjeli da na juriš uzmu zelenim granjem prekrivene burske obkope. Kad je englezki general Gatacre 9. prosinca htio da s 2700 momaka iznenada nahrupi na Bure, navališe oni na njega i potukoše ga do noge, zarobivši 9 englezkih častnika i 600 momaka. Bolje nije prošao ni general Buller na rieci Tugeli, kod je htio da oslobodi obsjednuti grad Ladysmith, jer su ga Buri tri puta potisnuli natrag. Prva je veća bitka bila kod Colensa, gdje su Buri pod svojim generalom Schalkburgerom izvojštili sjajnu pobjedu; Englezi su izgubili mnogo mrtvaca i ranjenika i uz to 11 topova. U sliedećim bojevima oko Spionskopa

izgubio je sam general Warren preko 800 mrtvih vojnika, a 1500 momaka zarobiše mu Buri. Radi svega toga bio je napokon general Buller svrgnut s vrhovnoga zapovjedničtva englezke vojske, pa je na njegovo mjesto stupio maršal Roberts, koji se je osobito odlikovao u ratu u Afganistanu. Ujedno je chefom njegovoga generalnoga štopa bio imenovan general lord Kičener, koji je pobiedio Mahdija u Sudanu. Englezi su napeli svu svoju snagu i poslali gotovo sve svoje čete iz Englezke, Indije, Australije i Kanade u južnu Afriku.

No ako su Buri s početka gotovo posvuda bili pobjedonosni, to nisu ipak znali da se što više okoriste svojim pobjedama, jer nisu svojski progonili Engleze i jer nisu jače navaljivali na obsjednute gradove, pa su se doskora pokazale ubitačne posljedice tih velikih pogrešaka. Kad je na bojno polje prispio maršal Roberts sa svojim novim i svježim četama, nisu mu se Buri više mogli na otvorenu polju opirati, nego su ponajprije ostavili Kimberley, u koji je gotovo bez ikakove borbe unišao englezki konjanički general French. I Buri iz oranske republike povukoše se pod svojim glasovitim vodjom Cronje-om od Kimberleya u svoju zemlju, proganjani bez prestanka mnogobrojnim englezkim četama. Uzmak Bura bijaše vrlo tegotan, pa pošto su Englezi imali dobro konjaničtvo, bilo im je posve lako, da Burima presieku dalnji put. Da zaustavi Engleze i da tako spasi veći dio burske vojske, suprotstavi im se slavni general Cronje s 3000 do 4000 momaka u jednoj dolini kod Paardeberga. Deset puta jači Englezi obkoliše doskora tu malu, ali hrabru hrpu ljudi; ali su morali gotovo tjedan dana posve uzaludno napadati na te hrabre burske junake, koji su u svom taboru imali i svoje žene i svoju djecu. Istom kad im je ponestalo strjeljiva, bili su primorani na predaju.

Prva posljedica toga, što se je tako promienila ratna sreća na iztočnom bojnom polju, bijaše ta, da su Buri morali napustiti obsiedanje grada Ladysmitha, koji je hrabro branio englezki geneneral White. Kad je maršal Roberts pojačao svoju vojsku i osvojio veći dio oranjske republike, provalio je u Transvaal. Englezima nije doduše pošlo za rukom, da uhvate burskoga generala Oliviera, koga su već bili obkolili, ali su zato Buri smrću svoga vrhovnoga zapovjednika generala Jouberta pretrpili upravo nenadoknadivi gubitak. Glavnim burskim zapovjednikom postade sada general Ljudevit Botha, koji medjutim nije mogao zaustaviti slavodobitno napredovanje maršala Robertsa. Ovaj osvoji zlatom bogati grad Johannesburg, pa onda i glavni transvaalski grad Pretoriju.

Častnička patrola njemačke iztočno-azijatske pješačke pukovnije.

U **Kini** su se dogodili važni i krvavi dogodjaji, koji su prisilili i našu monarkiju, da razvije svoju bojnu zastavu. Kina je bila dugo vremena zatvorena Europejcima, kojima je istom zadnjih godina pošlo za rukom, da se ondje ugniezde. Vladar ogromne kinezke države, mladjahni car Kwang-su, bijaše uviek prijateljski sklon Europejcima, jer je uvidjao, da se iz temelja moraju promieniti mnogi kinezki običaji, pa je za to uveo i mnoge europejske poboljšice medju Kinezima. Medjutim je vrlo jaka stranka u Kini bila odlučno protivna svim

tim novotarijama, kao i svim Europejcima, pa pošto je mladi car Kwang-su ipak i nadalje provadjao svoje reforme i zaštićivao strance, svrgnula ga je t. zv. mandžurska stranka s priestolja i predala svu vlast njegovoj majci, carici udovi Tsu-hsi. Ova je potonja stala potajno podpomagati nezadovoljnike, t. zv. Boksere, koji su si stavili zedaću, da će uništiti sve strance u Kini. Bokseri su napokon provalili i u sam glavni grad Peking, a sad je položaj europejskih poslanika u tom gradu dan na dan bivao sve teži i nesnosniji. Za to su europejski ratni brodovi, nalazeći se u kinezkom moru, za zaštitu europejskih poslanika u Peking odaslali kombinovani odjel svojih mornara, u kom su bili Rusi, Niemci, Francezi, Talijani, Englezi, Amerikani, Japanci i naši pomorski vojnici. Naši pomorski vojnici pošli su s ratnoga broda „Zente“, a bilo ih je 30 momaka, ponajviše Hrvata, pod zapovjedničtvom pomorskoga poručnika Kollera, uz koga bijahu još i pomorski kadeti Burgstaller i barun Boyneburg-Lengsfeld. Tomu se je našemu odjelu dobrovoljno pridružio zapovjednik „Zente“, fregatni kapetan Eduard Thomann. Ali mali medjunarodni odjel pomorskih vojnika bijaše preslab, a da izmedju nebrojenih neprijatelja prodre u Peking, i tako podje englezki admiral Seymur s 3000 momaka prema Pekingu, da ondje priskoči u pomoć europejskim poslanicima. Ali i taj medjunarodni odjel namjeri se doskora na tako jake neprijatelje, da je morao natrag uzmaknuti uz najveće borbe i pogibelji. Obodreni tim uspjehom, postadoše Bokseri još smjeliji. Ponajprije umoriše njemačkoga poslanika baruna Kettelera, a onda stadoše navaljivati na sva europejska poslaničtva u Pekingu. Najkrvaviji bijahu bojevi oko francezkoga i englezkoga poslaničtva, u kom su se utvrdili gotovo svi Europejci, braneći se s najvećim junačtvom od biesnih Kineza. Glavni zapovjednik svim europejskim vojnicima u obsjednutom poslaničtvu bijaše kao najstariji častnik naš fregatni kapetan Eduard Thomann od Montalmara. On je junački stajao na svom opasnom mjestu, dok napokon nije našao slavnu smrt, a s njim poginuše i naša tri mornara, tri junačka Hrvata. — Krvavi dogodjaji u Pekingu prinukaše europejske velevlasti, da pošalju što više svojih vojnika u Kinu. Dne 17. lipnja bombardovali su saveznički ratni brodovi Taku, utvrdjenu kinezku luku pred Pekingom, te su saveznička čete još isti dan zauzele sve utvrde u toj luci. Pomorski vojnici našega ratnoga broda „Zente“ jurišali su zajednički s Rusima na 2. utvrdu i tu se je osobito odlikovao jedan naš junak. Odmah, čim je bila osvojena 2. utvrda, naperio je on jedan osvojeni top na 3. kinezku utvrdu, koju su osobito uporno branili kinezki vojnici, pa je već prvim hitcem pogodio magacin s kinezkim puščanim prahom, koji je s užasnim praskom odletio u vis, pokopavši pod svojim ruševinama mnogo fanatičnih Kineza. — Medjutim se je admiral Seymur sa svojim odjelom bio povukao u Tientsin, nedaleko Takua. U to stigoše europejska pojačanja, te savezničke čete krenuše put Tientsina, u kom bijaše neizmjeran broj ustaša i 8000 redovitih kinezkih vojnika, oboružanih najnovijim europejskim oružjem, a uz to su imali i 60 težkih topova najnovije konstrukcije. Ali 14. srpnja podje medjunarodnim četama za rukom, da svojim topničtvom provale jaki i visoki zid, koji okružuje taj kinezki grad, pa savezničke čete osvojiše sve glavnije gradske utvrde i razpršiše kinezke ustaše i vojnike na sve strane. Na to krenuše početkom mjeseca kolovoza u Peking, u koji udjoše 15. kolovoza, potukavši putem u više bojeva pojedine kinezke odjele.

Odtada šalju sve europejske velevlasti, kao i Japan i sjeverna Amerika, nova pojačanja u Kinu. Austro-Ugarska poslala je već u srpnju svoj ponosni ratni brod „Mariju Tereziju“ u Kinu, a na tom je brodu za izkrcanje pripravno 10 častnika i 174 momka. Glavnim zapovjednikom austro-ugarskih ratnih brodova u Kini imenovan je kontre-admiral grof Montecuccoli-Polinago. Njemačka je brzo mobilizovala posebni iztočno-azijatski expedicioni sbor, u kom je 8 bataljuna pješaka, jedna konjanička i jedna topnička pukovnija uz potrebne trainske i tehničke čete; time je njemačka država poslala u Kinu 24 000 momaka. Francezka je u Kinu poslala 12.000 ljudi, Englezka 10.000, Italija 3000, sjevero-amerikanske sjedinjene države 6000, a Japan 20.000 vojnika. Rusija, sjeverna susjedkinja ogromne kinezke države, izkrcala je u luci Taku 12.000 momaka, a iz Sibirije napreduje prema Kini ciel vojni sbor od 30.000 ljudi. Vrhovno zapovjedničtvo nad svim medjunarodnim četama preuzeo je njemački general-feldmaršal grof Waldersee.

Dogodilo se, što mu drago, naši će se vojnici uviek s ponosom sjećati junačkih čina svojih slavnih predšastnika, pa će se za svoga cara i kralja i za svoju otačbinu ne samo hrabro boriti, nego i dično umrieti.

ŠEMATIZAM
c. i kr. austro-ugarske vojske.
C. i kr. vojske, c. i kr. ratne mornarice, c. kr. domobranstva, te kr. ugarskoga i hrvatskoga domobranstva.

Previšnje zapovjedničtvo:

Njegovo Veličanstvo Car i Kralj Franjo Josip I.

Generalni pobočnici Njegovoga Veličanstva Cara i Kralja:

General konjaničtva **Eduard grof Paar.** | FZM. **Artur Bolfras od Ahnenburga.**

Krilni pobočnici Njegovoga Veličanstva Cara i Kralja:

Podpukovnik general. stožera **Hugo knez Dietrichstein od Nikolsburga, grof Mensdorf-Pouílly.**
Podpukovnik sborne topničke pukovnije broj 1. **Dragutin vitez Wessely.** Vojni punomoćnik u Berlinu.
Četnik generalnoga stožera **Josip grof Stürckh.**
Četnik pješačke pukovnije broj 53. **Andrija Pitlik.**
Korvetni kapetan **Ljudevit vitez Höhnel.**

Na razpoloženje previšnjemu zapovjedničtvu:

Nj. c. i kr. Visost general konjaničtva nadvojvoda **Franjo Ferdinand od Austrije-Este.**
Krilni pobočnik: Četnik generalnoga stožera **Hinko vitez Krausz-Elislago.**

Chef generalnoga stožera sveukupne oružane moći:

FZM. **Friedrich barun Beck.**

Vojnička pisarna Njegovoga Veličanstva Cara i Kralja.

Predstojnik: **Arthur Bolfras od Ahnenburga.**

C. i kr. Vojska.

Generalni nadzornici četa:

General konjaničtva **Ljudevit knez Windisch-Grätz.**
FZM. **Vilim barun Reinländer.**
FZM. **Ivan barun Waldstätten.**

C. i kr. tjelesne garde:

Pukovnik: FML. **Rudolf knez Lichtenstein.**

C. i kr. prva arcijerska tjelesna straža (ustrojena 1763).

Gardijski kapetan: general konjaničtva **Josip knez Windisch-Grätz.**

Kr. ugarska tjelesna garda (ustrojena 1760).

Gardijski kapetan: general konjaničtva **Andrija grof Pálffy ab Erdöd.**

C. i kr. trabantska tjelesna garda (ustrojena 1767.)

Gardijski kapetan: general konjaničtva **Eugen barun Piret de Bihain.**

C. i kr. tjelesna gardijska konjanička eskadrona (ustrojena 1849).

Gardijski kapetan: **Vacat.**

C. i kr. tjelesna pješačka satnija (ustrojena 1802).

Gardijski kapetan: general konjaničtva **Eugen barun Piret de Bihain.**

Centralna uprava i vojničke oblasti.

I. Zajedničko ratno ministarstvo.

Zajednički ratni ministar: general konjaničtva **Edmund barun Krieghammer.**

Odjelni predstojnici:

FML. **Franjo Schönaich.**
General-major **Ljudevit Jekelfalussy od Jekel- i Margitfalve.**
FML. **Moric vitez Brunner.**
Odjelni predstojnik: **Rikard vitez Röckenzaun.**

Vrhovni vojnički sud:

Predsjednik: FZM. **Artur vitez Pitreich.**

Viši vojnički sud:

Predsjednik: FML. **Gustav Ratzenhofer.**

Pomoćni organi zajedničkoga ratnoga ministra:

Chef generalnoga stožera: FZM. Fridrik barun Beck.
Zamjenik: FML. Hinko vitez Pitreich.
Generalni nadzornik konjaničtva: FML. Vjekoslav grof Paar.
Generalni nadzornik topničtva: FML. Alfred vitez Kropatschek.
Nadzornik tvrdjavskoga topničtva: FML. Gustav Semrad.
Generalni nadzornik ženijskih četa: FML. Otto Beck pl. Nordenau.
Generalni nadzornik pionirskih četa: Pukovnik Aleksander Szaszkiewicz.
Generalni nadzornik traina: FML. Ivan pl. Latscher.
Generalni nadzornik vojničkih škola i odgojilišta: FML. Otto Moravetz pl. Klienfeld.
Generalni nadzornik remontacije: FML. Vilim barun Bothmer.
Zapovjednik sanitetskih četa: Pukovnik Mihajlo Becher.
Apoštolski vojni vikarijat: Apoštolski vojni vikar Dr. Koloman Bjelopotoczky.
Chef vojničko-liečničkoga častničkoga sbora: generalni stožerni liečnik Dr. Moric Nagy pl. Rothkreuz.
Generalni gradjevni inžinir: Vacat. Poslove vodi: FML. Maksimilijan Woat.
Tehničko vojničko povjerenstvo. Predsjednik: FML. Gustav grof Geldern-Egmond od Arcena.
Vojničko sanitetsko povjerenstvo. Predsjednik: generalni stožerni liečnik Dr. Moric Nagy pl. Rothkreuz.
Strukovni računarski odjel. Predstojnik: ministerijalni savjednik Ivan Križ.

II. Vojnička teritorijalna zapovjedničtva.

I. sborno zapovjedničtvo (Krakov). Za zapadnu Galiciju, Šlezku i Moravsku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FZM. Eugen barun Albori.

Dodieljen: FML. Ivan Huber pl. Penig.

Chef generalnoga stožera: pukovnik Andrija Fail-Griessler.

Pod I. sbornim zapovjedničtvom: **5. pješačka četna divizija** (Olomuc), zapovjednik: FML. Dragutin barun Mertens. 9. pješačka brigada (Olomuc), zapovjednik: general-major Franjo Schvedler. 10. pješačka brigada (Tropava), zapovjednik: gen.-major Franjo Laith pl. Laithenau. **12. pješačka četna divizija** (Krakov), zapovjednik: FML. Adolf Horsetzky pl. Horathal. 23. pješačka brigada (Krakov), zapovjednik: general-major Moric Steinsberg. 24. pješačka brigada (Krakov), zapovjednik: general-major Dragutin vitez Pfiffer. **Konjanička četna divizija** (Krakov), zapovjednik: FML. Rudolf vitez Brudermann. 11. konjanička brigada (Tarnov), zapovjednik: general-major Julije Longard pl. Longarde. 20. konjanička brigada (Krakov), zapovjednik: pukovnik Hugo de Balthasar. **1. topnička brigada** (Krakov), zapovjed.: general-major Ferdinand Rost.

II. sborno zapovjedničtvo (Beč). Za dolnju Austriju i južnu Moravsku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: general konjaničtva Aleksander grof Üxküll-Gyllenband.

Dodieljen: FML. Ljudevit Pavek.

Chef generalnoga stožera: pukovnik Franjo Rohr.

Pod II. sbornim zapovjedničtvom: **4. pješačk[a] četna divizija** (Brno), zapovjednik: FML. Ernes[t] pl. Vivenot. 7. pješačka brigada (Znoim), zapovjed[nik]: general-major Ivan Steffan pl. Illheim. 8. pješačka brigada (Brno), zapovjednik: general-majo[r] Emil pl. Pott. **13. pješačka četna divizija** (Beč), zapovjednik: general-major Ljudevit Fischer-Colbri[e]. 25. pješačka brigada (Beč), zapovjednik: general-major Dragutin pl. Rezniček. 26. pješačka brigad[a] (Beč), zapovjednik: general-major Antun Resc[h]. **25. pješačka četna divizija** (Beč), zapovjedni[k]: FML. Aleksander Kirchhammer. 49. pješačka brigada (Beč), zapovjednik: general-major Mansu[eto] vitez Versbach pl. Hadamar. 50. pješačka brigad[a] (Beč), zapovjednik: general-major Artur Jonak [pl.] Freyenwald. **Konjanička četna divizija** (Beč), zapovjednik: Nj. c. i k. Visost FML. nadvojvo[da] Otto. 8. konjanička brigada (Brno), zapovjedni[k]: general-major Alfred pl. Remiz. 10. konjanič[ka] brigada (Beč), zapovjednik: general-major Erne[st] pl. Poten. 17. konjanička brigada (Beč), zapovjedni[k]: general-major Rikard pl. Pflügl. **2. topnička b[ri]gada** (Beč), zapovjed.: general-major Ernest Idiczul. **14. topnička brigada** (Beč), zapovjednik: gener[al]-major Adalbert Laube.

III. sborno zapovjedničtvo (Graz). Za Š[ta]jersku, Korušku, Kranjsku, Trst, Istru, Goricu i Gradiš[ku].

Sborni zapovjednik i zapovjedajući gener[al]: FZM. Eduard Succovaty vitez Vezza.

Dodieljen: FML. Gustav vitez Plentzner Scharnecka.

Chef gener. stož.: pukov. Dragut. bar. Kirchba[ch].

Pod III. sbornim zapovjedništvom: **6. pješačka četna divizija** (Graz), zapovjednik: FML. **Franjo Sieglitz od Siegdorfa.** 11. pješačka brigada (Graz), zapovjednik: gener.-major **Emil pl. Naswetter.** 12. pješačka brigada (Cjelovac), zapovjednik: gen.-major **Liborij Frank. 28. pješačka četna divizija** (Ljubljana), zapovjed: FML. **Josip Höchsmann pl. Hochsan.** 55. pješačka brigada (Trst), zapovjed.: general-major **Franjo Conrad pl. Hötzendorf.** 56. pješačka brigada (Ljubljana), zapovjed.: general-major **Ferdinand pl. De Sommain 3. konjanička brigada** (Maribor), zapovjed.: general-major **Dragutin Morawetz od Moranowa. 3. topnička brigada** (Graz), zapovjed.: general-major **Otmar Zawodsky.**

IV. sborno zapojedništvo (Budimpešta). Za južno-zapadnu Ugarsku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FZM. **Rudolf knez Lobkowitz.**

Dodieljen: EML. **Josip Gaudernak.**

Chef general. stožera: pukov. **Viktor pl. Koller.**

Pod IV. sbornim zapovjedništvom: **31. pješačka četna divizija** (Budimpešta), zapovjed.: FML. **Hubert vitez Czibulka,** 61. pješačka brigada (Budimpešta), zapovjed.: general-major **Julije vitez Albach.** 62. pješačka brigada (Budimpešta), zapovjed.: gen.-major **Viktor Schreiber. 32. pješačka četna divizija** (Budimpešta), zapovjed.: FML. **Dragutin bar. Steininger.** 63. pješačka brigada (Budimpešta), zapovjed.: general-major **Gustav Basler.** 64. pješačka brigada (Budimpešta), zapovjed.: general-major **Oskar Potiorek. 4. konjanička brigada** (Budimpešta), zapovjednik: general-major **Moric grof Attems. 4. topnička brigada** (Budimpešta), zapovjed.: gen.-major **Arnold Schneller.**

V. sborno zapovjedništvo (Požun). Za sjevero-zapadnu Ugarsku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: Nj. c. i kr. Visost FZM. nadvojvoda **Fridrik.**

Dodieljen: FML. **Hugo grof Wurmbrand-Stuppach.**

Chef generalnoga stožera: podpukovnik **Vjenceslav Wurm.**

Pod V. sbornim zapovjedništvom; **14. pješačka četna divizija** (Požun), zapovjed: FML. **Viktor barun Kraus.** 27. pješačka brigada (Požun), zapov.: general-major **Antun pl. Winzor.** 28. pješačka brigada (Šopronj), zapovjednik: general-maj. **Ferdinand Fluka. 33. pješačka četna divizija** (Komoran), zapovjed.: FML. **Filip Niklas.** 65. pješačka brigada (Rab), zapovjed.: general-major **Mavro vitez Auffenberg.** 66. pješačka brigada (Komoran), zapovjed.: general-major **Emil pl. Pflügl. 16. konjanička brigada** (Požun), zapovjed.: general-major **Josip pl. Arlhausen. 5. topnička brigada** (Požun), zapovjed.: general-major **Ljudevit Merkel.**

VI. sborno zapovjedništvo (Košice). Za sjevero-iztočnu Ugarsku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FML. **Herman pl. Pokorny.**

Dodieljen: FML. **Franjo Förster pl. Billau.**

Chef generalnoga stožera: pukovnik **Alfred vitez Ziegler.**

Pod VI. sbornim zapovjedništvom: **15. pješačka četna divizija** (Miskolc), zapovjed.: FML. **Vilim pl. Bittner.** 29. pješačka brigada (Ungvár), zapovjed.: general-major **Aleksander Konja.** 30. pješačka brigada (Miškolc), zapovjed.: general-major **Hinko Kummer. 27. pjesačka četna divizija** (Košice), zapovjed.: FML. **Alfred pl. Englisch-Popparich.** 53. pješačka brigada (Košice), zapovjed.: general-major **Hinko Radanovich.** 54. pješačka brigada (Eperieš), zapovjed.: general-major **Dragutin Trnka pl. Dornwehr. 6. konjanička brig.** (Miškolc), zapovjed.: pukovnik **Stjepan vitez Nachodsky od Neudorfa. 6. topnička brig.** (Košice), zapovjednik: general-major **Antun Fiala.**

VII. sborno zapovjedništvo (Temišvar). Za južno-iztočnu Ugarsku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FML. **Ljudevit vitez Schwitzer od Bayerdhaima.**

Chef general. stožera: pukovnik **Emil Colerus pl. Geldern.**

Pod VII. sbornim zapovjedništvom: **17. pješačka četna diwizija** (Veliki Varadin), zapovjed.: FML. **Dragutin Lovetto.** 33. pješačka brigada (Veliki Varadin), zapovjed.: general-major **Viktor pl. Latscher.** 34. pješačka brigada (Arad), zapovjed.: general-major **Vinko Lehmann. 34. pješačka četna divizija** (Temišvar), zapovjed.: FML. **Ferdinand pl. Weisz.** 67. pješačka brigada (Temišvar), zapovjed.: general-major **Dragutin Schikovski.** 68. pješačka brigada (ug. Bielacrkva), zapovjed.: general-major **Adolf Wischinka. 7. konjanička brig.** (Temišvar), zapovjed.: general-major **Emil Rieger. 7. topnička brig.** (Temišvar), zapovjed ik: **Ernest Hugetz.**

VIII. sborno zapovjedništvo (Prag). Za južnu Česku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FZM. **Ljudevit Fabini.**

Dodieljen: FML. **Dragutin Cerri.**

Chef generalnoga stožera: pukovnik **Svetozar Boroević.**

Pod VIII. sbornim zapovjedništvom. **9. pješačka četna divizija** (Prag), zapovjednik: FML. **Feliks grof Orsini-Rosenberg.** 17. pješačka brigada (Prag), zapovjed.: general-major **Emil Woinovich.** 18. pješačka brigada (Prag), zapovjed.: general-maj. **Teodor Höpler. 19. pješačka četna diviz.** (Plzenj), zapovjed.: FML. **August Hofmann pl. Donnersberg.** 37. pješačka brigada (Plzenj), zapovjed.: gen.-major **Rudolf pl. Chavanne.** 38. pješačka brigada (Budjejovice), zapovjednik: general-major **Dragutin Regenspursky pl. Regény. 8. topnička brig.** (Prag), zapovjed.: gener.-major **Vjekoslav vitez Zeller od Zellheima.**

IX. sborno zapovjedništvo (Josefov). Za sjevernu Česku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FML. **Hugo pl. Klobus.**

Chef generalnoga stožera: puk. **Eduard Gangl.**

Pod IX. sbornim zapovjedništvom: **10. pješačka četna divizija** (Josefov), zapovjednik: FML. **Josip pl. Siebert.** 19. pješačka brigada (Josefov), zapovjed.: general-major **Adolf Rummer pl. Rummershof.** 20. pješačka brigada (Kraljičin Gradac), zapov.: gener.-major **Dragutin pl. Chizzola. 29. pješačka četna divizija** (Theresienstadt), zapov.: FML. **Vilim pl. Dessović.** 37. pješačka brig. (Terezin), zapovjed.:

gener.-major Rudolf vitez Gaiszler. 38. pješačka brigada (Liberec), zapov.: gen.-major Dragutin pl. Leveling. **9. konjanička brigada** (Pardubice), zapovjed.: general-major Klemens barun Preuschen od Liebensteina. **9. topnička brig.** (Josefov), zapovjed.: general-major Gjuro Kotwa.

X. sborno zapovjedničtvo (Przemysl). Za srednju Galiciju.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FZM. Antun Gálgotzy.

Dodieljen: FML. Moric Fux pl. Eschenegg.

Chef generalnoga stožera: pukovnik Stjepan Ljubičić.

Pod X. sbornim zapovjedničtvom: **2. pješačka četna divizija** (Jaroslav), zapovjed.: FML. Mihajlo pl. Majnolović. 3. pješačka brigada (Rzeszow), zapovjed.: general-major Ivan pl. Mörck od Mörckensteina. 4. pješačka brigada (Jaroslav), zapovjednik: general-major Dragutin barun Streicher. **24. pješačka četna divizija** (Przemysl), zapovjednik: FML. Hugo Molnar de Kereszt et Vajka. 47. pješačka brigada (Przemysl), zapov.: gen.-major Fridrik bar. Weigl od Löwenwartha. 48. pješačka brigada (Przemysl), zapovjednik: general-major Stjepan barun Billeck-August od Auenfelsa. **Konjanička četna divizija** (Jaroslav), zapovjednik: FML. Dragutin grof Auersperg. 5. konjanička brigada (Jaroslav), zapovjed.: general-major Pavao barun Baumgartner od Baumgartnera. 14. konjaničtva brigada (Rzeszow), zapovjed.: gen.major Adolf Ströhr **10. topnička brigada** (Przemysl), zap.: gen.-maj. Ladislav Cenna.

XI. sborno zapovjedničtvo (Lavov). Za iztočnu Galiciju i Bukovinu.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FZM. Ferdinand Fiedler.

Dodieljen: FML. Franjo Steinitzer.

Chef generalnoga stožera: pukovnik Dragutin barun Pflanzer-Baltin.

Pod XI. sbornim zapovjedničtvom: **11. pješačka četna divizija** (Lavov), zapovjednik: FML. Eduard vitez Pohl. 21. pješačka brigada (Lavov), zapovjednik: general-major Dragutin pl. Lang. 22. pješačka brigada (Lavov), zapovjednik: general-major Ivan pl. Czech. **30. pješačka četna divizija** (Lavov), zapovjednik: FML. Julije Latscher pl. Lauendorf. 59. pješačka brigada (Černovice), zapovjednik: gen.-major Alfred pl. Matt. 60. pješačka brig. (Lavov), zapovjednik: general-major Dragutin Reinisch pl. Sonderburg. **Konjanička četna divizija** (Lavov), zapovjednik: FML. Franjo Czeyda. 18. konjanička brigada (Złoczów), zapovjednik: general-maj. Ernest barun Hagen. 21. konjanička brigada (Lavov), zapovjednik: general-major Dragutin Weisz pl. Weiszenbruck. **Konjanička četna diviz.** (Stanislav), zapovjednik: FML. Antun Malovitz od Malovitza i Kosořa. 13. konjanička brigada (Stanislav), zapovjednik: general-major Moric barun Boineburg-Lengsfeld. 15. konjanička brigada (Tarnopol) zapovjednik: general-major Otokar vitez Kiwisch od Rotteraua. **11. topnička brigada** (Lavov), zapovjed.: general-major Dragutin Sužnević.

XII. sborno zapovjedničtvo (Sibinj). Za Sedmogradsku.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: FZM. Emil Probst pl. Ohstorff.

Dodieljen: FML. Kristijan vitez Kerczek.

Chef gener. stož.: pukov. Lothar pl. Hortstein.

Pod XII. sbornim zapovjedničtvom: **16. pješačka četna divizija** (Sibinj), zapovjednik: FML. Dragutin pl. Gstöttner. 31. pješačka brigada (Brašo), zapovjednik: general-major Julije Weyrich. 32. pješačka brigada (Sibinj), zapovjednik: general-major Otokar Haas. **35. pješačka četna diviz.** (Kološvar), zapovjednik: FML. Edmund vitez Mayer od Marnegga. 69. pješačka brigada (Karoljvár), zapovj.: general-major Moric Perl. 70. pješačka brigada (Kološvar), zapovjednik: general-major Miloš Stojsavljević. **12. konjanička brig.** (Sibinj), zapov.: pukov. Aleksander pl. Alexander. **12. topnička brigada** (Sibinj), zapovjednik: general-major Eduard Zechmeister pl. Waagau.

XIII. sborno zapovjedničtvo (Zagreb). Za Hrvatsku i Slavoniju.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: gener. konjaničtva Antun barun Bechtolsheim.

Dodieljen : FML. Dragutin Horsetzky pl. Hornthal.

Chef generalnoga stožera: pukov. Adolf ba[illegible] Rhemen od Barensfelda.

Pod XIII. sbornim zapovjedničtvom: **7. p[illegible]šačka četna divizija** (Osiek), zapovjednik: FML. Emanuel Schreiner. 13. pješačka brigada (Osiek), zapov.: general-major Alfonz Makowiczka. 14. pješačka brigada (Petrovaradin), zapov.: general-major Emil Sandmann. **36. pješačka četna diviz.** (Zagreb), zapov.: Nj. c. i k. Visost FML. nadvojvoda Leodold Salvator. 71. pješačka brigada (Rieka), zapovjed.: general-major Alfons Dragoni pl. Rabenhorst. 72. pješačka brigada (Zagreb), zapovjed.: gener.-major Dragutin pl. Schrutek. **13. topnička brigada** (Zagreb), zapovjed.: geveral-major Fridrik Jihn.

XIV. sborno zapovjedničtvo (Innsbruck). Za Tirol, Vorarlberg, gornju Austriju i Solnograd.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: Nj. i c. kr. Visost FML. nadvojvoda Eugen.

Dodieljen: FML. Herman vitez Pinter.

Chef gener. stož.: pukov. Ervin pl. Krizman[illegible].

Pod XIV. sbornim zapovjedničtvom: **3. pj[illegible]šačka četna diviz.** (Linz), zapov.: FML. Stjepan Babić. 5. pješačka brigada (Linz), zapov.: general-major Ivan pl. Steinberg. 6. pješačka brigada (Solnograd), zapov.: general-major Ljudevit Fischer-Colbrie. **8. pješačka četna divizija** (Innsbruck), zapov.: FML. Moric Hoffer pl. Sulmthal. 15. pješačka brigada (Innsbruck), zapov.: general-ma[illegible] Viktor pl. Meduna od Riedburga. 16. pješačka b[illegible]gada (Trient), zapovjed.: gen.-maj. Eduard Pier[illegible] Upravitelj topničtva: gen.-major Dragutin Křivan[illegible]

XV. sborno zapovjedničtvo (Sarajevo). Za Bosnu i Hercegovinu.

Sborni zapovjednik i zapovjedajući general: general konjaničtva Ivan barun Appel.

Dodieljen: general konjaničtva Vilim vitez Gradl.

Chef generalnoga stož.: pukov. Rudolf Langer.

Pod XV. sbornim zapovjedničtvom: **1. pješačka četna divizija** (Sarajevo), zapovjed.: FML. Hugo conte Corti alle Catene. 1. pješačka brigada (Plevlje), zapovjed.: gener.-major Gustav barun Goumoens. 2. pješačka brigada (Sarajevo), zapov.: gener.-maj. August pl. Krawehl. 39. pješačka bri-

gada (Dolnja Tuzla), zapovjed.: general-major **Viktor pl. Nietsche**. 7. gorska brigada (Sarajevo), zapov.: general-major **Ivan Schemna**. 8. gorska brigada (Foča), zapovjed.: general-major **Julijan pl. Sloninka od Holodowa**. **18. pješačka četna divizija** (Mostar), zapovjed.: FML. **Marijan Varešanin od Vareša**. 1. gorska brigada (Mostar), zapovjed.: gener.-major **Jakob pl. Wenzlik**. 2. gorska brigada (Trebinje), zapovjednik: general-major **Josip Matzke**. 3. gorska brigada (Nevesinje), zapovjed.: general-major **Ivan Schiebel**. 6. gorska brigada (Bilek), zapovjed.: general-major **Liborij Hausner**. XV. sbornomu zapovjedničtvu izravno podčinjena 40. pješačka brigada (Banjaluka), zapovjednik: gen.-major **Gustav pl. Wittich**. Upravitelj topničtva: gener.-major **Ferdinand Siedler**.

Vojno zapovjedničtvo u Zadru. Za Dalmaciju.

Vojnički zapovjednik: FZM. **Emil David pl. Rhonfeld**.

Chef generalnoga stožera: pukovnik **Ivan vitez Karl**.

Pod vojnim zapovjedničtvom: 94. pješačka brigada (Kotor), zapovjed.: general-major **Sigismund Klug pl. Klugenwald**. 96. pješačka brigada (Zadar), zapovjed.: general-major **Gjuro Tomičić**. Upravitelj topničtva: general-major **Dragutin Ficker**.

Upravitelji tvrdjavskoga topničtva u Krakovu, Przemislu, Trientu, Kotoru i Pulju.

III. Vojničke mjestne oblasti.

Tvrdjavska zapovjedničtva: Arad, Karlsburg, Kaštelnovi, Komoran, Kotor, Krakov, Osiek, Petrovaradin, Pola, Przemysl, Trient.

Mjestna zapovjedničtva: Arad, Banjaluka, Brašov, Brod, Bruck na Lajti, Brno, Budva, Dolnja Tuzla, Dubrovnik, Gorica, Graz, Innsbruck, Jaroslav, Josefov, Karlsburg, Košice, Kološvar, Komoran, Kotor, Krakov, Kraljičin, Gradac, Linz, Ljubljana, Miškolc, Mostar, Olomuc, Osiek, Petrovaradin, Plevlje, Pola, Požun, Prag, Przemysl, Rieka, Sarajevo, Solnograd, Šibenik, Spljet, Temišvar, Theresianopel, Trebinje, Trient, Trst, Višegrad, Zadar, Zagreb.

Gradska zapovjedničtva: Beč, Budimpešta, Lavov.

Obranbeno okružno zapovjedničtvo: Kaštelnovi.

Zapovjedničtvo klanačkoga prolaza: Francensfeste.

Ženijska ravnateljstva: Bilek, Brixen, Cjelovac, Karlsburg, Komoran, Kotor, Krakov, Mostar, Petrovaradin, Pola, Przemysl, Sarajevo, Trebinje, Trient.

Čete.

Pješačke pukovnije*).

1. **Car Franjo Josip.** Osnovana 1715. Stožer i popunbeno okružno zapovjedničtvo: Tropava. Zapovjedn.: pukovnik **Mirko pl. Fischer**. Tamno-crvena, žuta.

2. **Aleksander I., car ruski.** Vlastnik: **Nikola II.**, car ruski. Osn. 1741. Stož: Sibinj. Popunb. okr. zpvjdn.: Brašov. Zap.: pukov. **Srećko Kremenović**. Carsko-žuta, žuta.

3. Generalissimus i FM. **nadvojvoda Karlo.** Osn. 1715. Stož.: Brno. Popunb. okr. zapovjed.: Kremzir. Zap.: pukov. **Dragutin Rudziński od Rudna**. Nebesko-modra, biela.

4. **Hoch- und Deutschmeister** FML. nadvojvoda Eugen. Osn. 1696. Stož. i popunb. okr.zpvjdn.: Beč. Zapov.: pukov. **Ferdinand Pfeiffer**. Nebesko-modra, žuta.

5. FZM. Teodor **Braumüller** pl. Tannbruck. Osn. 1762. Stož.: Miškolc. Popunb. okr. zpvjedn.: Szatmár-Némety. Zapov.: pukov. **Albert Vajna de Páva**. Ružičasto-crvena, žuta.

6. **Karlo I., kralj rumunjski.** Osn. 1762. Stož.: Budimpešta. Popunb. okr. zapovjedn.: Novisad. Zapov.: pukov. **Teodor Suchy**. Ružičasto-crvena, žuta.

7. FM. Ljudevit Andrija **grof Khevenhüller** od Aichelburga i Frankenburga. Osn. 1691. Stož.: Graz. Popunb. okr. zpvjdn.: Cjelovac. Zapov.: pukov. **Adalbert Vojtěch**. Tamno-smedja, biela.

8. **Nadvojvoda Karlo Stjepan**, kontre-admiral. Osn. 1642. Stož.: Mostar. Popunb. okr. zpvjdn.: Brno. Zapovjed.: pukov. **Maksimilijan Bastl**. Zelena, žuta.

9. FM. Karlo Josip **grof Clerfayt** de Croix. Osn. 1725. Stož.: Przemysl. Popunb. okr. zpvjdn.: Stryj. Zapov.: pukov. **Dragutin barun Daublebsky od Sternecka i Ehrensteina**. Jasno-zelena, žuta.

10. **Fridrik Oskar II., kralj švedski i norvežki.** Osn. 1715. Stož.: Jaroslav. (1 Radimno). Popunb. okr. zpvjdn.: Przemysl. Zapov.: pukov. **Vjekoslav pl. Laube**. Papigasto-zelena, biela.

11. **Gjuro, knez saski.** Osn. 1629. Stož.: Prag. Popunb. okr. zpvjdn.: Pizek. Zap.: pukovnik **Franjo vitez Leth od Lethenaua**. Pepeljasto-siva, žuta.

12. FZM. Gjuro **Kovács** od Mada. Osn. 1702. Stož. i popunb. okr. zpvjd.: Komoran. Zapov.: pukov. **Dragutin Pukl**. Tamno-smedja, žuta.

13. FM. **Guidobald** grof **Starhemberg**. Osn. 1814. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Krakov. Zapov.: pukov. **Otto Meixner**. Ružičasto-crvena, žuta.

14. **Ernest Ljudevit, veliki vojvoda hessenski.** Osn. 1733. Stož.: Bozen. (1 Franjingrad). Popunb. okr. zpvj.: Linz. Zapov.: pukov. **Vilim Lahousen pl. Vivremont**. Crna, žuta.

15. **Adolf, veliki vojvoda luksemburžki, vojvoda nassavski.** Osn. 1701. Stož.: Lavov. Popunb. okr. zpvjdn.: Tarnopol. Zap.: pukov. **Dragutin Glückmann**. Jasno-crvena, žuta.

16. FZM. Hinko **barun Giesl** od Gieslingena. Osn. 1703. Stož. i popunb. okr. zpvjd.: Belovar. (1 Zagreb). Zapov.: pukov. **Dragutin Esch**. Sumporno-žuta, žuta.

*) Kod svake pukovnije znači predzadnja rieč boju egalizacije, a zadnja boju puceta.

17. FZM. Hugo **Milde pl. Beldenstein.** Osn. 1764. Stož.: Cjelovac. Popunb. okr. zpvjdn.: Ljubljana. Zapov.: pukov. Hugo Hanel. Crveno-smedja, biela.

18. FML. **nadvojvoda Leopold Salvator.** Osn. 1682. Stož.: Olomuc. Popunb. okr. zpvjdn.: Kraljičin Gradac. Zapov.: pukov. **Eduard Siebert.** Tamno-crvena, biela.

19. FML. **nadvojvoda Franjo Ferdinand** od Austrije-Este. Osn. 1734. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Rab u Ugarskoj. Zap.: pukov. **Ivan Grivičić.** Nebesko-modra, biela.

20. **Hinko, princ pruski.** Osn. 1681. Stož.: Krakov. Popunb. okr. zpvjdn.: Novi Sandec. Zapovjed.: pukov. **Julije Keltscha.** Zagasito-crvena, biela.

21. FM. Otto Ferdinand **grof Abensperg i Traun.** Vlastnik: FZM. **Zeno** grof **Welsersheimb.** Osn. 1733. Stož.: Kutnagora (1 Sarajevo). Popunb. okr. zpvjdn.: Časlava. Zapov.: pukov. **Josip Heyda od Somnicza.** Morsko-zelena, žuta.

22. FM. Franjo Moric **grof Lacy.** Vlastn. FZM. **Josip** barun **Weber.** Osn. 1709. Stož.: Zadar. Popunb. okr. zpvjdn.: Spljet. (1 Dubrovnik). Zapov.: pukov. **Rajmund Domansky.** Carsko-žuta, biela.

23. GL. i FM. **Ljudevit Vilim I., markgrof baden-badenski.** Osn. 1814. Stož.: Beč. (1 Wöllersdorf). Popunb. okr. zpvjd.: Sombor. Zapov.: pukovnik **Herman Kővess de Kőveszháza.** Trešnjasto-crvena, biela.

24. FZM. Vilim **barun Reinländer.** Osn. 1662. Stož.: Lavov. Popunb. okr. zpvjd.: Kolomeja. Zapov.: pukov. **Herman pl. Colard.** Pepeljasto-siva, biela.

25. FZM. Vinko **barun Pürcker** od Pürkhaina. Osn. 1672. Stož.: Beč. Popunb. okr. zpvjdn.: Lošonc. Zapov.: pukov. **Dragutin Leeb.** Morsko-zelena, biela.

26. **Mihajlo, veliki knez ruski.** Osn. 1718. Stož.: Beč. Popunb. okr. zpvjdn.: Gran. Zapov.: pukov. **Eduard vitez Schweitzer.** Crna, žuta.

27. **Leopold II., kralj belgijski.** Osn. 1682. Stož.: Ljubljana. Popunb. okr. zpvjdn.: Graz. Zapovjednik: pukov. **Fridrik pl. Zimburg od Reinerza.** Carsko-žuta, žuta.

28. **Humberto I., kralj talijanski.** Osn. 1698. Stož.: Budjejovice. (1 Slobodin). Popunb. okr. zpvjdn.: Prag. Zapov.: pukov. **Hugo Meixner.** Zelena, biela.

29. FM. Gideon Ernest **barun Laudon.** Vlastn.: FZM. **Antun** bar. **Scudier.** Osn. 1709. Stož.: Temišvar. Popunb. okr. zpvjd.: Veliki Bečkerek. Zapov.: pukov. **Julije Cavallar.** Jasno-modra, biela.

30. FML. Ferdinand **Fiedler.** Osn. 1725. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Lavov. Zapov.: puk. **Vilim Schlemüller.** Zagasito-siva, žuta.

31. **Fridrik Vilim, veliki vojvoda meklenburg-strelički.** Osn. 1741. Stož.: Plevlje. Popunb. okr. zpvjdn.: Sibinj. Zapov.: pukov. **Franjo Schödler.** Carsko-žuta, biela.

32. **Carica i kraljica Marija Terezija.** Osn. 1741. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Budimpešta. (1 Bilek). Zapov.: pukov. **Arnold pl. Michl.** Nebesko-modra, žuta.

33. **Car Leopold II.** Osn. 1741. Stož. i popunb. okr. zpvjd.: Arad. (1 Budva). Zapov.: pukov.: **Viljm Wachsmaun.** Pepeljasto-siva, biela.

34. **Vilim I., car njemački i kralj pruski.** Vlastn.: **Vilim II.,** car njemački i kralj pruski. Osn. 1733. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Košice. (1 Iglava, 1 Zvornik). Zapov.: pukov. **Mihaljo pl. Appel.** Zagasito-crvena, žuta.

35. FZM. Moric **barun** Daublebsky **Sterneck.** Osn. 1683. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Plzenj. (1 Prachatic). Zap.: puk. **Alfred pl. Chizzola.** Zagasito-crvena, žuta.

36. FM. Maksimil. Ulysses **državni grof Browne,** barun Mountany i Camus. Vlastan.: FZM. **Jeronim** barun **Ziemięcki** od Ziemięcina. Osn. 1683. Stož.: Josefov. (1 Kraljičin Gradac). Popunb. okr. zpvjd.: Mlada Boleslava. Zapov.: pukov. **Alfred pl. Bružek.** Bliedo-crvena, biela.

37. Gener. konjaničtva **nadvojvoda Josip.** Osn. 1741. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Veliki Varadin. Zapov.: pukov. **Hinko pl. Aulich.** Grimizno-crvena, žuta.

38. FZM. Antun **barun Mollinary** od Monte Pastella. Osn. 1814. Stož.: Sarajevo. Popunb. okr. zpvjd.: Kečkemet. Zapov.: pukov. **August pl. Gaál.** Crna, biela.

39. **Aleksie, veliki knez ruski.** Osn. 1756. Stož. i popunb. okr. zapov.: Debrecin. (1 Temešvar, 1 Nevesinje). Zap.: pukov. **Franjo Melzer od Orienburga.** Grimizno-crvena, biela.

40. FML. Vilim **knez Schaumburg-Lippe.** Osn. 1733. Stož.: Jaroslav. Popunb. okr. zpvjdn.: Rzeszów. Zapov.: pukov. **Ferdinand Breitenbach.** Jasno-modra, žuta.

41. FML. **nadvojvoda Eugen.** Osn. 1701. Stož. i popunb. okr. zpvjd.: Černovice. Zap.: pukov. **Josip Döller pl. Wolframsberg.** Sumporno-žuta, biela.

42. **Ernest August, knez kumberlandski, braunšvički i lüneburžki.** Osn. 1685. Stož.: Kraljičin Gradac. Popunb. okr. zpvjdn.: Terezijingrad. Zapov.: pukov. **Dragutin Klarner.** Narančasto-žuta, biela.

43. FZM. Filip **grof Grünne.** Osn. 1814. Stož.: Beč. (1 Bruck na Lajti). Popunb. okr. zpvjd.: Karansebeš. Zapov.: pukov. **Oskar Zednik pl. Zeldegg.** Trešnjasto-crvena, žuta.

44. FM. **nadvojvoda Albrecht.** Osn. 1744. Stož.: Budimpešta. (1 Stolac). Popunb. okr. zpvjdn.: Sanok. Zapov.: pukov. **Vjekoslav Stenzl.** Zagasito-crvena, žuta.

45. **Princ Fridrik August, vojvoda saski.** Osn. 1816. Stož.: Przemysl. Popunb. okr. zapvdn.: Sanok. Zap.: puk. **Alfred Hausenblas.** Grimizno-crvena, žuta.

46. FZM. Gejza **barun Fejérváry** de Komlós-Keresztes. Osn. 1762. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Segedin. (1 Pančevo). Zapov.: puk. **Drag. Weber pl. Murbrück.** Papigasto-zel., žuta.

47. FZM. Fridrik **barun Beck.** Osn. 1682. Stož.: Gorica. Pobunbeno okr. zapovjed.: Maribor. Zapov.: pukovnik **Hugo pl. Leeb.** Zagasito-zelena, biela.

48. Pukovnik **nadvojvoda Ferdinand Dragutin.** Osn. 1788. Stož.: Sopronj. Popunb. okr. zapovjed.: Velika Kaniža. Zap.: pukov. **Artur pl. Czanády.** Zagasito-zelena, žuta.

49. FM. Hinko **barun Hess.** Osn. 1715. Stož.: Brno. Popunb. okr. zapovjd.: Sv. Hipolit. Zapov.: pukov. **Eduard Schirmböck.** Zagasito-siva, biela.

50. **Fridrik Vilim Ljudevit, veliki vojvoda badenski.** Osn. 1762. Stož.: Brašov. (1 Fogaraš). Popunb. okr. zpvjdn,: Karlsburg. Zap.: puk. **Franjo Rieger.** Papigasto-zelena, biela.

51. FZM. Emil **Probszt pl. Ohstorff.** Osn. 1702. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Kološvar. (1 Višegrad). Zapov.: pukov. **Ivan Perathoner.** Pepeljasto-siva, žuta.

52. FZM. **nadvojvoda Fridrik.** Osn. 1741. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Pećuh. Zapov.: puk. **Viktor Udvarnaky de Kis-Jóka.** Tamno-crvena, žuta.

53. FML. Josip **Latour pl. Thurmburg.** Osn. 1741. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Zagreb. Zapov.: pukov. **Otokar Machalický.** Tamno-crvena, biela.

54. FM, **Ernest Rüdiger** grof **Starhemberg.** Osn. 1661. Stož.: Tešin. (1 Olomuc). Ppnb. okr. zpvjd.: Olomuc. Zap.: puk. **Emil Rukavina pl. Liebstadt.** Jabučasto-zelena, biela.

55. FZM. Rudolf **barun Merkl.** Osn. 1799. Stož.: Tarnopol. Pobunb. okr. zpvjdn.: Brzezany. Zap.: pukov. **Josip Weinrichter pl. Treuenbrunn.** Crveno-smedja, žuta.

56. FM. Leopold Josip Marija **grof Daun,** knez thianski. Osn. 1684. Stož.: Krakov. Popunb. okr. zpvjdn.: Wadowice. Zap.: pukov. **Izidor vitez Paunel.** Zagasito-zelena, žuta.

57. FM. Fridrik Jozija **knez Sachsen-Koburg-Saalfeld.** Osn. 1689. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Tarnow. Zap.: pukov. **Hinko Watzka.** Bliedo-crvena, žuta.

58. Pukovnik **nadvojvoda Ljudevit Salvator.** Osn. 1763. Stož.: Przemysl. Popunb. okr. zpvjdn.: Stanislav. Zap.: puk. **Rudolf Hummel pl. Hassenfels.** Crna, biela.

59. FZM. **nadvojvoda Rainer.** Osn. 1682. Stož. i popunb. okr. zpvjd.: Solnograd. (1 Braunau). Zap.: puk. **Ivan barun Vever.** Narančasto-žuta, žuta.

60. Gen. konjaničtva Ivan **barun Appel.** Osn. 1798. Stož. i popunb. okr. zpvjd.: Erlava. (1 Lošonc). Zapov.: pukov. **Koloman Mollinary.** Zagasito-zelena, biela.

61. FZM. Aleksander **barun Hold.** Osn. 1798. Stož.: Brod. (1 Zemlin). Popunb. okr. zpvj.: Temišvar. Zap.: puk. **Teodor pl. Hornik.** Zelena, žuta.

62. **Ljudevit, princ bavarski.** Osn. 1798. Stož.: Beč. Pobunb. okr. zpvjdn.: Maroš-Vašarhely. Zapov.: pukov. **Lovro Sermonet.** Zelena, biela.

63. **Pavao Aleksandrović, veliki knez ruski.** Osn. 1860. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Bistrica. (1 Broos). Zap.: pukov. **Jakov Hilbert.** Narančasto-žuta, biela.

64. **Karlo Aleksander, veliki vojvoda sachsen-Weimar-eisenaški.** Osn. 1860. Stož.: Maroš-Vasarhely. (1 Konjica). Popunb. okr. zpvjdn: Broos. Zapov.: pukov. **Bernard pl. Baldasz.** Narančasto-žuta, žuta.

65. FZM. **nadvojvoda Ljudevit Viktor.** Osn. 1860. Stož.: Ungvár. (1 Košice). Popunb. okr. zpvjdn.: Munkač. Zap.: pukov. **Emil Nestor.** Bliedo-crvena, žuta.

66. FML. **Ferdinand IV., veliki vojvoda toskanski.** Osn. 1860. Stož.: Košice. (1 Gorazda). Popunb. okr. zpvjd.: Ungvár. Zapov.: pukov. **Viktor Skribe.** Bliedo-crvena, biela.

67. FZM. Pavao **barun Kray** de Krajova et Topolya. Osn. 1860. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Eperieš. (1 Kis Szeberg, 1 Priepolje). Zapov.: pukov. **Vilim Microys.** Zagasito-crvena, biela.

68. FZM. Josip **barun Reicher.** Osn. 1860. Stož.: Budimpešta. (1 Bjelina). Popunb. okr. zpvjd.: Szolnok. Zapov.: pukov. **Josip Tappeiner.** Crveno-smedja, žuta.

69. FML. Gjuro **grof Jelačić** Bužimski. Osn. 1860. Stož.: Budimpešta. (1 Bilek). Popunb. okr. zpvjd.: Stolnibiograd. Zapov.: pukov. **Albert vitez Hoffmann pl. Baltenau.** Zagasito-siva, biela.

70. FZM. Franjo **barun Filipović** od Philippsberga. Osn. 1860. Stož. i popunb. okr. zpvjd.: Petrovaradin. (1 Travnik). Zapov.: pukovnik **Adolf Strobl.** Morsko-zelena, žuta.

71. FZM. Antun **Galgóizy.** Osn. 1860. Stož.: Požun. (1 Trenčin). Popunb. okr. zpvjdn.: Trenčin. Zap.: puk. **Mihajlo Tišljar.** Zagasito-crvena, žuta.

72. FZM Emil David **pl. Rhonfeld.** Osn. 1860. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Požun. (1 Trnova, 1 Rogatica). Zapov.: pukov. **Fridrik Franceschini.** Jasno-modra, žuta.

73. **Albrecht, vojvoda württemberžki.** Osn. 1860. Stož.: Prag. Popunb. okr. zpvjdn.: Cheb. Zapovjednik: pukovnik **Otto pl. Riedlechner.** Trešnjasto-crvena, žuta.

74. FML. Fridrik **barun Bouvard.** Osn. 1860. Stož.: Liberec. (1 Crkvice). Popunb. okr. zpvjdn.: Jičin. Zapov.: pukov. **Nikola Cena.** Zagasito-crvena, biela.

75. **Kristijan IX., kralj danski.** Osn. 1860. Stož. i popunb. okr. zpvjd.: Neuhaus. (1 Prag, 1 Wittingau). Zapov.: pukov. **Florian pl. Weywara.** Jasno-modra, biela.

76. FZM. Daniel **barun Salis-Soglio.** Osn. 1860. Stož.: Gran. (1 Kaštel-Novi). Popunb. okr. zpvjdn.: Sopronj. Zapov.: pukov. **Hinko Rupprecht pl. Virtsolog.** Zagasito-siva, žuta.

77. **Filip, vojvoda württemberžki.** Osn. 1860. Stož.: Przemysl. Popunb. okr. zpvjd.: Sambor. Zapov.: pukov. **Aleksander Hladik.** Trešnjasto-crvena, biela.

78. Gen. konjaničtva Vilim **vitez Gradl.** Osn. 1860. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Osiek. (1 Foča). Zapov.: pukov. **Dragutin Hribar.** Crveno-smedja, biela.

79. FZM. Josip **grof Jelačić** Bužimski. Osn. 1860. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.; Otočac. (1 Karlovac, 1 Nevesinje). Zapov.: pukov. **Hinko Hennevogel pl. Ebenburg.** Jabučasto-zelena, biela.

80. **Arnulf, princ bavarski.** Osn. 1860. Stož.: Lavov. Popunb. okr. zpvjdn.: Zloczów. Zapovjednik: pukov.: **Dragutin Strasser.** Grimizno-crvena, biela.

81. FZM. Ivan **barun Waldstätten.** Osn. 1883. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Iglava. (1 Ug Hradiš). Zapov.: pukov. **Franjo Tschida.** Karminova, biela.

82. FML. Ljudevit **vitez Schwitzer od Bayersheima.** Osn. 1883. Stož.: Karlsburg. (1 Banjaluka). Popunb. okr. zpvjdn.: Szekely-Udvarhely. Zap.: puk. Artur Grünzweig pl. Eichensieg. Karminova, biela.

83. General konjaničtva Krsto **grof Degenfeld-Schenburg.** Osn. 1883. Stožer: Trebinje. Popunb. okr. zpvjdn.: Steinamanger. Zap.: pukov. Franjo Kratky. Tamno-smedja, biela.

84. **Alfred, vojvoda Sachsen-Koburg i Gotha.** Osn. 1883. Stož.: Krems. Popunb. okr. zapovjedn.: Beč. Zapov.: pukov. Kajetan pl. Martini. Karminova, žuta.

85. FZM. Gjuro **vitez Kees.** Osn. 1883. Stož.: Leutschau. Popunb. okr. zpvjd.: Marmor-Szigeth. Zapovjed.: pukov. Antun Czech. Jabučasto-zelena, žuta.

86. Gen. konjaničtva **Julije Forinyák** Osn. 1883. Stož.: Budimpešta. Popunb. okr. zpvjd.: Marija-Terezijopel. Zapov.: pukov. Franjo pl. Hortstein. Amarantno-crvena, žuta.

87. FZM. Eduard **vitez Succovaty** od Vezze. Osn. 1883. Stož.: Pola. Popunb. okr. zpvjd.: Celj. Zap.: pukov. Rikard barun Buttlar od Brandenfelsa i Treutscha. Morsko-zelena, biela.

88. FZM. Fridrik **barun Teuchert-Kauffmann** od Traunsteinburga. Osn. 1883. Stož.: Prag. (1 Kotor). Popunp. okr. zpvjd.: Beraun. Zap.: pukovnik Ferdinand barun Fromm. Bordo-crvena, biela.

89. FZM. Eugen **barun Albori.** Osn. 1883. Stož.: Jaroslav. (1 Ljubaczów). Popunb. okr. zpvjdn.: Gródek. Zapov.: pukov. Alfred Pfeiffer pl. Ehrenstein. Bordo-crvena, žuta.

90. Gen. konjaničtva Ljudevit **knez Windisch-Grätz.** Osn. 1883. Stož.: Rzeszów. (1 Debica). Popunb. okr. zpvjdn.: Jaroslav. Zap.: puk. Antun pl. Springer. Amarantno-crvena, žuta.

91. FZM. Ljudevit **vitez Fröhlich** od Elmbacha i Groare. Osn. 1883. Stož.: Prag. (1 Kalinovik). Popunb. okr. zapvjdn.: Budjejovice. Zapov.: puk. Emil pl. Ivannossich od Küstenfelda. Papigasto-zelena, žuta.

92. FZM. Gustav **barun König.** Osn. 1883. Stož.. Terezijingrad (1 Kaaden). Ppunb. okr. zpvjdn: Komotau. Zapov.: pukov. Antun Angerholzer pl. Almburg. Biela, biela.

93. FML. Alfred **barun Joelson.** Osn. 1883. Stož.: Olomuc. Popunb. okr. zpvjdn.: Morav. Schönberg. Zapov.: pukov. Artur Poletin. Tamno-smedja, žuta.

94. **Vacat.** Osn. 1883. Stož.: Terezijingrad. Popunb. okr. zpvjd.: Turnava. Zapov.: pukov. Kazimir vitez Pomiankowski pl. Wiara. Biela, žuta.

95. Gen. konjaničtva Josip **vites Rodakowski.** Osn. 1883. Stož.: Stanislav. (1 Kołomea). Popunb. okr. zpvjdn.: Czortków. Zap.: pukov. Amelio de Faccioli-Grimani. Amarantno-crvena, biela.

96. **Vacat.** Osn. 1886. Stož.: Rieka. (1 Karlovac). Popunb. okr. zpvjdn.: Karlovac. Zap.: puk. Drag. pl. Dunst od Adelsheima. Karmin., žuta.

97. FZM. Gjuro **barun Waldstätten.** Osn. 1883. Stož. i popunb. okr. zpvjdn.: Trst. Zapov.: pukov. Alfons Bernath od Bosutpolja. Ružičasto-crvena, biela.

98. FML. Franjo **Stransky** pl. Dresdenberg. Osn. 1883. Stož.: Josefov. (1 Aftovac). Popunb. okr. zpvjd.: Visoke Mito. Zapov.: pukov. Dragutin Pototschnigg. Jasno-smedja, biela.

99. **Gjuro I., kralj grčki.** Osn. 1883. Stož.: Klosterbruck. Popunb. okr. zpvjdn.: Znaim. Zapov.: pukov. Artur Sprecher od Bernegga. Sumporno-žuta, žuta.

100. Gen. konjaničtva Edmund **pl. Krieghammer.** Osn. 1883. Stož.: Krakov. Popunb. okr. zpvjdn.: Tešin. Zapov.: pukov. Maksimil. barun Sanleque. Jasno-smedja, žuta.

101. **Sergej Aleksandrović, veliki knez ruski.** Osn. 1883. Stož.: Ug. Biela Crkva. Popunb. okr. zpvjdn.: Békés-Czaba. Zapov.: pukov. Rajmund pl. Draženović od Požrtve. Sumporno-žuta, biela.

102. FZM. Ljudevit **Fabini.** Osn. 1883. Stož.: Trient. (1 Cavalese, 1 Levico). Popunb. okr. zpvjd.: Benešov. Zap.: puk. Gjuro Dmitrović. Morsko-zelena, žuta.

Lovačke čete.

Tirolske carsko-lovačke pukovnije. (Osnovane 1813, formirane 1895).

1. Stož. i popunb. batalj. cadre: Innsbruck. (1 Bregen). Z.: puk. Aleksand. chevalier Mineralli-Fitzgerald.

2. Stož.: Trient. (1 Riva, 1 Rovereto). Popunb. batalj. cadre: Brixen. Zapov.: pukov. Franjo barun Pidol od Quintenbacha.

3. Stož.: Beč. Popunb. batalj. cadre: Trient. Zap.: Nj. c. i kr. Visost puk. nadvojvoda Ferdinand Dragutin.

4. Stož.: Linz. Popunb. batalj. cadre: Hall. Zap.: pukov. Viktor Přidalek.

Pobunbena okružna zapovjedničtva: Innsbruck, Brixen, Trient.

Poljski lovački bataljuni.

1. Osn. 1808. Stož.: Rawa Ruska. Popunb. satn. cadre: Terezin. Zapov.: major Josip Strasser pl. Obenheimer.

2. Osn. 1808. Stož.: Liberec. Popunb. satn. cadre: Kraljičin Gradac. Zap.: major Dragutin Bayer.

3. Pretvoren god. 1893. u poljski bataljun broj 13. tirolske lovačke pukovnije.

4. Osn. 1808. Stož.: Nisko. Popunb. satn. cadre: Rzeszów. Zap.: podpuk. Mavro Kautzner.

5. Osn. 1808. Stož.: Niepolomice. Popunb. satn. cadre: Olomuc. Zapovjednik: major Ivan Linhard.

6. Osn. 1808. Stož.: Prag. Popunb. satn. cadre: Plzenj. Zap.: major Gustav Karwinski barun Karwin.

7. Osn. 1808. Stož.: Bruck na Muri. Popunb. satn. cadre: Ljubljana. Zapovjedn.: major Ivan Hubl.

8. Osn. 1808. Stož.: Tarvis. Popunb. satn. cadre: Cjelovac. Zap.: major **Joakim Botić.**

9. Osn. 1808. Stož: Villach. Popunb. satn. cadre: Graz. Zap.: major **Arnold Münzel.**

10. Osn. 1813. Stož.: Steyer. Popunb. satn. cadre: Sv. Hipolit. Zap.: podpuk. **Otto pl. Bonelli.**

11. Osn. 1813. Stož.: Kiseg. Ppnb. satn. cadre: Rab. Zap.: major **Alfred Schwaab.**

12. Osn. 1813. Stož.: Liberec. Popunb. satn. cadre: Mlada Boleslava. Zap.: major **Martin Radičević.**

13. Osn. 1849. Stož.: Bochnia. Ppunb. satn. cadre: Krakov. Zp.: podpuk. **Rudolf barun Löwenstein.**

14. Pretvoren god. 1893. u poljski bataljun broj 14. tirolske lovačke pukovnije.

15. Pretvoren god. 1890. u poljski bataljun broj 11. tirolske lovačke pukovnije.

16. Osn. 1849. Stož.: Jägerndorf. Popunb. satn. cadre: Tropava. Zap.: major **Viktor Halfar.**

17. Osn. 1849. Stož.: Mosty wielkie. Ppnb. satn. cadre: Brno. Zap.: major **Albin Rösler.**

18. Pretvoren god. 1893. u poljski bataljun broj 15. tirolske lovačke pukovnije.

19. Osn. 1849. Stož. i popunb. satn. cadre: Komoran. Zapov.: major **Antun Lanzinger.**

20. Osn. 1849. Stož.: Judenburg, Popunb. satn. cadre: Trst. Zap.: major **Viktor Seidler.**

21. Osn. 1849. Stož.: Tulln. Popunb. satn. cadre Beč. Zapov.: major **Ljudevit Demar.**

22. Osn. 1849. Stož.: Prag. Popunb. satn. cadre: Cheb. Zap.: major **Gjuro Mladenović.**

23. Osn. 1849. Stož.: Kološvar. Popunb. satn. cadre: Maros-Vasarhely. Zapov.: podpukov. **Nikola Fekete de Bélafalva.**

24. Osn. 1880. Stož.: Trembowla. Popunb. satn. cadre: Budimpešta. Zap.: major **Dr. Ljudevit Rona.**

25. Osn. 1849. Stož.: Bečko Novo Mjesto. Popunb. satn. cadre: Brno. Zapovjedn.: major **Rikard Mayer.**

26. Pretvoren god. 1890. u poljski bataljun broj 12. tirolske lovačke pukovnije.

27. Pretvoren god. 1893. u poljski bataljun broj 16. tirolske lovačke pukovnije.

28. Osn. 1859. Stož.: Abrudbánya. Popunb. satn. cadre: Sibinj. Zapov.: major **Dragutin Szeiff.**

29. Osn. 1859. Stož.: Zaleszcyki. Ppnb. satn. cadre: Lošonc. Zap.: podpuk. **Josip Neudecker.**

30. Osn. 1859. Stož.: Brody: Popunb. satn. cadre: Stanislav. Zap.: major **Florentin Uherek.**

31. Osn. 1859. Stož.: Petrinja. Ppnb. satn. cadre: Otočac. Zapov.: podpuk. **Dragutin Kohout.**

32. Osn. 1859. Stož.: Neusohl. Ppnb. satn. cadre: Eperiješ. Zapov.: major **Dragutin Schiess.**

Bosansko-hercegovačke pješačke pukovnije. (Formirane 1894).

1. Stož.: Beč. Popunb. okr. zpvjdn.: Sarajevo. Zapov.: pukovnik **Viktor Barleon.**

2. Stož.: Graz. Popunb. okr. zpvjdn.: Banjaluka. Zapov.: pukov. **Luka Sertić.**

3. Stož.: Budimpešta. Ppnb. okr. zpvj.: Dolnja-Tuzla. Zap.: puk. **Teodor barun Halbhuber od Festvilla.**

4. Stož.: Beč. Popunb. okr. zpvjdn.: Mostar. Zapov.: pukov. **Eduard Žeravica.**

Konjaničtvo.

Dragunske pukovnije.*)

1. **Car Franjo.** Vlastn.: **Car Franjo Josip I.** Osn. 1768. Stož.: Stanislav. (3 Tlumacz). Popunb. cadre: Terezin. Zap.: pukov. **Dragutin Tersztyánsky de Nádas.** Tamno-crvena, biela.

2. Gen. konjaničtva Eduard **grof Paar.** Osn. 1672. Stož.: Tarnopol. (3 Trembovla, 1 Strusov). Popunb. cadre: Dobřan. Zapov.: pukov. **Vilim barun Schnehen.** Crna, biela.

3. **Albert, kralj saski.** Osn. 1768. Stož. Krakov. (1 Kenti, 1 Chrzanów). Ppnb. cadre: Beč. Zap.: puk. **Emil barun Magdeburg.** Tamno-crvena, žuta.

4. **C r Ferdinand.** Osn. 1672. Stož.: Bečko Novo Mjesto. (1 Neunkirchen, 1 Traiskirchen). Popunb. cadre: Wels. Zap.: puk. **Josip Fleischmann pl. Theissruck.** Zelena, biela.

5. **Nikola I., car ruski.** Osn. 1721. Stož i popunb. cadre: Maribor. (2 Graz, 1 Bjelina, 1 Bistrica). Zap.: puk. **Ivan pl. Mandelsloh.** Carsko-žuta, biela.

6. **Albrecht, princ pruski,** regent vojvod. Braunschweig. Osn. 1701. Stož.: Enns. (4 Wels). Ppnb. cadre: Brno. Zapov.: Nj. c. i kr. Visost nadvojvoda **Franjo Salvator,** pukovnik. Crna, žuta.

7. GL. i FM. **Karlo V. Leopold,** vojvoda lorenski i barski. Osn. 1663. Stož.: Brandeis na Elbi. (1 Kutterschütz, 1 Postelberg, 1 Lissa, 1 Terezijingrad, 1 Stara Boleslava), Popunb. cadre: Stara Boleslava. Zapov.: puk. **Anatol grof Bigot de St. Quentin.** Sumporno-žuta, biela.

8. GL. i FM. Raimund **grof Montecuccoli,** državni knez i vojvoda melfijski. Vlast: gen. konjaničtva **Leopold grof Sternberg.** Osn. 1618. Stož.: Przemysl. (2 Radymno, 1 Krakovice). Popunb. cadre: Pardubice. Zap.: puk. **Otokar Pizzighelli.** Grimizno-crvena, žuta.

9. FM. **nadvojvoda Albrecht.** Vlast.: **Eugen barun Piret de Bihain.** Osn. 1682. Stož.: Brzežany. Popunb. cadre: Kołomea. Zap.: puk. **Eduard pl. Lehmann.** Zelena, žuta.

10. FM. Ivan Josip **knez Lichtenstein.** Osn. 1631. Stož.: Olomuc. (2 Bizenc, 2 Prerava). Popunb. cadre: Klatov. Zap.: pukov. **Artemont Weiss pl. Weissenfeld.** Sumporno-žuta, žuta.

11. **Car Franjo Josip.** Osn. 1688. Stož. i popunb. cadre: Stockerau. Zapov.: pukov. **Otto Poten.** Grimizno-crvena, biela.

12. **Nikolaj Nikolajević, veliki knez ruski.** Osn. 1798. Stož.: Krakov. (1 Wadowice). Popunb. cadre: Olomuc. Zap.: puk. **Dragutin grof Solm-Wildenfels.** Carsko-žuta, žuta.

13. GL. i FM. **Eugen Franjo,** princ savojski, grof soissonski. Osn. 1682. Stož.: Łancut. (1 Glogów, 1 Zolnya). Popunb. cadre: Louny. Zap.: puk. **Walter pl. Sagburg od Pfeffera.** Zagasito-crvena, biela.

---

*) Kod svake pukovnije znači predzadnja rieč boju egalizacije, a zadnja poju puceta.

**) Od pukovnijskoga stožera detaširane eskadrone navedene su u zaporci svojim brojem i garnizonskim mjestom.

14. FM. Alfred **knez Windisch-Grätz.** Osn. 1725. Stož. i popunb. cadre: Klatov. (2 Prag, 2 Dobrzani). Zapov.: pukov.: **Oskar barun Weber od Ebenhofa.** Zagasito-crvena, žuta.

15. Gen. konjaničtva Antun **bar. Bechtolsheim.** Osn. 1891. Stož.: Brno. (4 Göding.) Popunb. cadre: Bečko Novo Mjesto. Zap.: puk.: **Lavoslav vitez Pollak od Klumberga.** Biela, žuta.

Husarske pukovnije.*)

1. **Car Franjo Josip.** Osn. 1756. Stož.: Brašov. (2 Mediaš, 1 Jelisavingrad, 1 Geltau, 1 Neppendorf). Popunb. cadre: Veliki Varadin. Zap.: puk. **August Littke.** Tamno-modra, tamno-modr. žuta.

2. **Fridrik Leopold, princ pruski.** Osn. 1743. Stož.: Brašov. (1 Neustadt, 1 Weidenbach, 1 Rožnava, 1 Brenndorf, 1 Helsdorf, 1 Ociden). Popunb. cadre: Sibinj. Zapov.: puk. **Koloman Jámborffy.** Biela, jasno-modra, žuta.

3. FM. Andrija **grof Hadik** od Futoka. Vlast.: gen. konjaničtva **Mirko knez Thurn i Taxis.** Osn. 1702. Stož. i popunb. cadre: Arad. (3 Nagy-Kikinda). Zap.: puk. **Ignjat Kaffka.** Biela, tamno-modra, žuta.

4. **Artur, vojvoda od Connaughta i Strathearna.** Osn.: 1734. Stož.: Gyöngyös. (3 Miskolc), Popunb. cadre: Lugoš. Zap.: pukov. **Gejza pl. Szilvinyi.** Zagasito-crvena, jasno-modra, biela.

5. FM. Josip **grof Radecky** od Radeca. Osn. 1798. Stož. i pop. cadre: Požun. (3 Neusiedl, 1 Büsing, 1 Georgen, 1 Trnova). Zap.: podpuk. **Pavao bar. Wernhardt.** Zagasito-crvena, tamno-modra, biela.

6. **Vilim II., kralj württemberžki.** Osn. 1734. Stož.: Cjelovac. (3 Seebach, 1 Wolfsberg, 1 St. Veit). Pop. cadre: Gyöngyös. Zapov.: puk. **Ljudevit grof Breda.** Pepeljasto-siva, jasno-modra, žuta.

7. **Vilim II., car njemački i kralj pruski.** Osn. 1798. Stož.: Debrecin. (3 Veliki Varadin, 1 Vasarhely), popunb. cadre: Budimpešta. Zap.: podpuk. **Dragut. bar. Leonardi.** Jasno-modra, jasno-modra, biela.

8. Gen. konjaničtva Andrija **grof Pálffy** ab Erdöd. Osn. 1696. Stož.: Jaroslav. (2 Zukóv, 1 Przeworsk). Popunb. cadre: Marija Terezijopel. Zapov.: puk. **Adolf Felzmann.** Zagasito-crvena, tamno-modra, žuta.

9. FM. Franjo Lavoslav **grof Nadasdy** de Fogaras. Vlast.: FML. **Lamoral knez Thurn i Taxis.** Osn .1888. Stožer i popunb. cadre: Šopronj. (2 Rab, 1 Sarajevo). Zap.: puk. **Albert Lonyay de Nagy Lonya et Vásáros-Namény.** Biela, tamno-modra, biela.

10. **Fridrik Vilim III., kralj pruski.** Osn. 1741. Stož. i popunb. cadre. Nyiregyháza. Zapov.: pukovnik **Ernest Weisz pl. Vértes.** Jasno-modra, jasno-modra, žuta.

11. Gen. konjaničtva Josip **knez Windisch-Grätz.** Osn. 1762. Stož. i popunb. cadre: Steinamanger. Zap.: pukov. **Ernest bar. Schrenk od Notzinga.** Pepeljasto-siva, tamno-modra, biela.

12. **Albert Eduard, princ waleski.** Osn. 1800. Stož.: Lavov. Popunp. cadre: Košice. Zapov.: podpuk. **Iv. pl. Belnay.** Biela, jasno-modra, biela.

13. **Fridrik Vilim, priestolonadjednik pruski.** Osn. 1859. Stož. i popunb. cadre: Kečkemet. (1 Örkeny, 1 Czegled, 1 Alberti-Trsa, 1 Nagy-Abony). Zap: pukov. **Eduard Feigl.** Tamno-modra, tamno-modra, biela.

14. **Vladimir, veliki knez ruski.** Osn. 1859. Stož.; Černovice. (3 Nova-Zuczka). Popunb. cadre: Nyiregyháza. Zap.: pukov. **Herman barun Gemmingen.** Zgasito-crvena, jasno-modra, žuta.

15. Puk **nadvojvoda Franjo Salvator.** Osn. 1701. Stož. i popunb. cadre: Beč. Zap.: puk. **Rikard vitez Henike od Temsburga.** Pepeljasto-siva, tamno-modra, žuta.

16. Gen. konjaničtva Aleks. **grof Üxküll-Gyllenband.** Osn. 1798. Stož.: Budimpešta. Popunb. cadre: Debrecin. Zap.: puk. **Leopold barun Hauer.** Pepeljasto-siva, jasno modra, biela.

Ulanske pukovnije.**)

1. FML. **nadvojvoda Otto.** Osn. 1791. Stož.: Czortków. (3 Monastercyska, 1 Zaleszcyki). Popunb. cadre: Krakov. Zap.: puk. **Oskar grof Ludolf.** Carsko-žuta, žuta.

2. FM. Karlo Filip **knez Schwarzenberg.** Osn. 1790. Stož. i popunb. cadre: Tarnów. (2 Bochnia, 1 Niepolomice). Zapov.: podpuk. **Drag. grof Huyn.** Tamno-zelena, žuta.

3. FM. **nadvojvoda Karlo.** Osn. 1801. Stož. i popunb. cadre: Gródek. (2 Hruszov, 1 Javorów, 1 Sadova visznia). Zapov.: pukov. **Eduard pl. Böhm-Ermolli.** Zagasito-crvena, žuta.

4. **Car Franjo Josip.** Osn. 1813. Stož.: Żołkiew. (1 Krehóv). Popunb. cadre: Lavov. Zap.: puk. **Gottfrid pl. Suchan.** Biela, žuta.

5. **Nikola II., car ruski.** Osn. 1848. Stož. i popunb. cadre: Varaždin. (3 Čakova). Zap.: puk. **Rikard Clausnitz.** Jasno-modra, žuta.

6. **Car Josip II.** Vlastn.: **Car Franjo Josip.** Osn. 1688. Stož.: Rzeszów. (1 Kolbuszówa, 1 Sedziszów, 1 Trzesówka). Popunb. cadre: Przemysl. Zapov.: podpuk. **Ivan Grossmann.** Carsko žuta, biela

7. Gen. konjaničtva **nadvojvoda Franjo Ferdinand** od Austrije-Este. Osn. 1758. Stož.: Mosty wielkie. (3 Kamionka strumilova). Pop. cadre: Brzežany Zap.: podpuk. **Hugo Janoch.** Tamno-zelena, biela.

8. Gen. konjaničtva Viktor **barun Ramberg.** Osn. 1718. Stož.: Beč. (2 Gross Enzersdorf). Popunb. cadre: Stanislav. Zap.: puk. **Svetozar Davidov.** Zagasito-crvena, biela.

9. Pretvorena god. 1873. u husarsku pukovniju broj 10.

10. Pretvorena god. 1873. u husarsku pukovniju broj 16.

11. **Aleksander II., car ruski.** Osn. 1814. Stož.: Pardubitz. (1 Prelouč, 1 Bochdanec, Josipovo). Popunb. cadre: Terezijingrad. Zap.: podpuk. **Makso barun Falkenstein.** Trešnjasto-crvena, biela.

12. Gen. konjaničtva Otto **barun Gagern.** Osn. 1854. Stož. i popunb. cadre: Stolni Biograd. (3 Tolna). Zapov.: pukov. **Emil Lyro pl. Onor** Tamno-modra, biela.

13. FML. Vjekoslav **grof Paar.** Osn. 1869. Stož. i popunb. cadre: Złoczów. (3 Brody). Zap.: pukov. **Fridrik Janowski.** Tamno-modra, biela.

*) Kod svake pukovnije znači predpredzadnja rieč boju čako-a, predzadnja boju attile, a zadnja boju clivâ.
**) Kod svake pukovnije znači predzadnja rieč boju čapke, a zadnja boju puceta.

Poljske topničke brigade.

(STP. znači sborna topnička pukovnija; DTP. znači divizionska topnička pukovnija).

1. 1. STP. FZM. Drag. **Fischer.** Stož. i ppnb. depot-cadre: Krakov. (G. bat. Sarajevo.) Zap.: pukov. **Antun Glass.** 1. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Krakov. Zap.: podpuk. **Gustav vit. Lauffer.**
2. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Olomuc. Zapov.: pukovnik **Franjo Neumann.**
3. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Krakov. Zapovjed.: podpuk. **Antun Baumann.**

2. 2. STP. FZM. August **bar. Weigl.** Stož. i popunb. depot-cadre: Beč. (G. bat. Mostar.) Zap.: pukov. **Albert Benda.**
4 DTP. Stožer i popunbeni depot-cadre: Beč. Zap.: pukov. **Antun Welz.**
5. DTP. Stožer i popunb. depot-cadre: Brno. Zapovjed.: puk. **Dragutin Janda.**
6. DTP. Stožer i popunbeni depot-cadre: Beč. Zapov.: pukov. **Josip Waitz.**

3. 3. STP. FZM. **nadvojvoda Vilim.** Stož. i popunb. depot-cadre: Graz. Zap.: pukov. **Antun Seefranz.**
7. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Ljubljana. Zapovjed.: podpuk. **Eugen Franek.**
8. DTP. Stožer i popunb. depot-cadre: Gorica. Zapovjed.: podpuk. **Antun pl. Laun.**
9. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Cjelovac. Zapovjed.: pukovnik **Oskar Melzer.**

4. 4. STP. FML. Alfred **vitez Kropatschek.** Stož. i popunb. depot-cadre: Budimpešta. Zapovjed.: pukovnik **Antun Venus.**
10. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Budimpešta. Zap.: pukov. **Julije Magyar de Dömsöd.**
11. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Budimpešta. Zap.: podpuk. **Drag. Stokar pl. Bernkopf.**
12. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre Budimpešta. Zapov.: pukov. **Herman barun Rüling.**

5. 5. STP. FM. **nadvojvoda Albrecht.** Stož. i popunb. depot-cadre: Požun. (Konj. bat. div. Komorn). Zap.: pukov. **Oskar Dillman pl. Dillmont.**
13. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Sopronj. Zapov.: pukov. **Josip Lockmer.**
14. DTP. Stož. i ppnb. dep.-cadre: Schütt-Sommerein. (1 bat. Požun.) Zap.: podpuk. **Vjekoslav Held.**
15. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Komoran. Zap.: podpuk. **Vinko Kristen.**

6. 6. STP. gen. konjaništva **nadvojvoda Franjo Ferd.** od Austrije-Este. Stož. i ppnb. dep.-cadre: Košice. (Konj. bat. div. Miškolc, g. bat. Trebinje). Zap.: puk. **Aleksander barun Scholley.**
16. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Košice. Zap.: podpuk. **Dragutin Demel.**
17. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Miškolc. Zap.: pukov. **Ignjat Spurny.**
18. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Eperiješ. Zap.: podpuk. **Fridrik vitez Wildmoser.**

7. 7. STP. **Leopold, princ bavarski.** Stož. i popunb. dep.-cadre: Temišvar. (K. bat div. Sz. Mikloš, g. bat. Dolnja-Tuzla). Zap.: puk. **Hinko Schiega.**
19. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Veliki Varadin. Zap.: puk. **Josip barun Stipsicz.**
20 DTP. Stož. i popunb. dep.-cadre: Temišvar. Zap.: puk. **Otokar Dalmata de Hideghét.**
21. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Lugoš. (2 bat. ug. Biela Crkva). Zap.: puk. **Julije Bellmond.**

8. 8. STP. **Car Franjo Josip.** Stož. i popunb. depot-cadre: Prag. (G. bat. Foča). Zap.: puk. **Eduard Loneck.**
22. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Plzenj. Zap.: podpuk. **Simon Borotha od Budabrana.**
23. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Prag. Zap.: pukovnik **August Winkler.**
24. DTP. Stož i popunb. depot-cadre: Budjejovice. Zap.: pukov. **Franjo Wikullil.**

9. 9. STP. FM. Josip Vaclav **knez Lichtenstein.** Stož. i popunb. depot-cadre: Josefov. (G. bat. Nevesinje). Z.: puk. **Theod. Pietsch pl. Sidonienburg.**
25. DTP. Stož. i popunb. dep.-cadre: Josefov. Zap.: puk. **Ljudevit Fiderkiewicz.**
26. DTP. Stož. i popunb. dep.-cadre: Terezin. Zapov.: podpuk. **Eugen Sartori.**
27. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Kraljičin Gradac. Zap.: puk. **Ivan Wietsch.**

10. 10. STP. **Luitpold, princ-reg. bavar.** Stož. i popunb. dep.-cadre: Przemysl. (K. bat. div. Jaroslav, g. bat. Plevlje). Z.: puk. **Drag. Böllmann.**
28. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Przemysl. Zap.: podpuk. **Drag. Durski pl. Trzasko.**
29. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Jaroslav. Zap.: podpuk. **Fridr. Wohlfahrtstädten.**
30. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Przemysl. Zap.: puk. **Gjuro vitez Dormus**

11. 11. STP. GM. **bar. Smola.** Stož. i ppnb. dep.-cadre: Lavov. (G. bat. Plevlje). Z.: puk. **Br. Klettler.**
31. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Stanislav. (1 bat. Lavov). Zap.: podpuk. **Felix Lenz.**
32. DTP. Stož. i popunb. dep.-cadre: Lavov. Zap.: podpuk. **Aleksander Milenković.**
33. DTP. Stož. i ppnb. d.-cadre: Stanislav. (1 bat. Černovice). Zap.: podpuk. **Eduard Lunda.**

12. 12. STP. **Vacat.** Stož. i ppnb. dep.-cadre: Sibinj. (G. bat. Sarajevo). Zap.: puk. **Antun Marsch.**
34. DTP. Stož i popunb. dep.-cadre: Brašov. Zapov.: podpuk. **Emil Fiala.**
35. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Kološvar. Zap.: podpuk. **Konrad Seelinger.**
36. DTP. Stožer i popunb. depot-cadre: Sibinj. Zapov.: pukov. **Artur Horeczky.**

13. 13. STP FZM. Rudolf **knez Lobkowitz.** Stož.: Zagreb. (G. bat. Mostar). Popunb. depot-cadre: Karlovac. Z.: puk. **Justus Jahn od Janaua.**
37. DTP. Stož. i ppnb. dep.-cadre Radkersburg. (1 bat. Varaždin). Zap.: puk. **August Weiss.**
38. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Osiek. Zap.: podpuk. **Fridrik Krokovich.**
39. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Varaždin. Zap.: puk. **Filip Sabljak.**

14. 14. STP. FML. Dragutin **bar. Ludwig.** Stož. i popunb. depot-cadre: Beč. (G. bat. Mostar). Zap.: puk. **Josip Keppelmüller.**
40 DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Linz. Zap.: podpuk. **Antun Kronholz.**
41. DTP. Stož i popunb. depot-cadre: Solnograd. Zap.: podpuk. **Emil Tarbuck.**
42. DTP. Stož. i popunb. depot-cadre: Beč. Zap.: puk. **Emil pl. Beckh-Widmanstetter.**

Gorska baterijska divizija. Stož. i popunb. depot-cadre: Trient. Zap.: maj. **Fridrik Machnig.**

Sborne topničke pukovnije broj 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12 i 13 osnovane su god. 1854, sborna topnička pukovnija broj 7 god. 1872, a sborna topnička pukovnija broj 14 god. 1883; sve divizionske topničke pukovnije formirane su 1. siečnja 1894; a gorska baterijska divizija 1. siečnja 1891.

Tvrdjavsko topničtvo.

Pukovnije (formirane 1891).

1. **Car Franjo Josip.** Stožer: Beč. Zapovjednik: pukovnik Ernest Soldau.
2. FML. Albert **Sponner.** Stožer: Krakov. Zapov.: vacat.
3. FM. Franjo Ulrik **Kinsky,** knez Vchinitzki i Tettavski. Stožer: Przemysl. Zapovjed: podpuk. Antun Lux.
4. FM. Josip **grof Colloredo Mels** i Wallsee. Stož.: Pola. Zap.: puk. Ernest Konvalnia.
5. FZM. Teodor **barun Rouvroy.** Stožer Kotor, Zapovjednik: pukovnik Albert Poppy.
6. FML. Adolf **pl. Kolarz.** Stožer: Komoran. Zap.: puk.: Oskar Pabst.

Bataljuni (formirani 1891).

1. Stožer: Trient. Zapovjednik: podpukov. Pavao pl. Rhem.
2. Stož.: Karlsburg. Zap.: podpuk. Vilim Kramer.
3. Stož.: Petrovaradin. Z.: podpuk. Josip Kutschera.

Tehničko topničtvo.

Topnički arzenal u Beču.

Ravnatelj: GM. Fridrik Thiele. Amo spadaju: topnička tvornica (ravnatelj: podpukovnik Julije Mandry), topnički depot (predstojnik: pukovnik August barun Augustin), preuzetbeno povjerenstvo (predsjednik: podpukovnik Franjo Walter), i topnički ljevaonički odio (zapovjednik: kapetan Rudolf Fröhlich).

Tvornica naboja u Wöllersdorfu. Ravnatelj: pukovnik Franjo Zeidner.

Topnički depot u Wöllersdorfu. Predstojnik: topn. gen. inžinir Antun pl. Gottstein.

Tvornica baruta Blumau kod Felixdorfa. Ravnatelj: gen.-major Ivan Schwab.

Tvornica baruta Stein. Ravnatelj: podpukov. Vilim Günther.

Topnički depoti.

Bergstadl, Budimpešta, Graz, Innsbruck, Josefov, Karlsburg, Košice, Komoran, Kotor, Krakov, Lavov, Mostar, Petrovaradin, Prag, Przemysl, Pula, Sarajevo, Temišvar, Trient.

Pionirski bataljuni. (Osnovani 1805, formirani 1893).

1. Stož. i popunb. satn. cadre: Požun. Zapovjed.: podpuk. Dragutin Gruber.
2. Stož. i popunb. satn. cadre: Linz. Zapovjedn.: major Artur Van-Zel pl. Arlon.
3. Stož. i popunb. satn. cadre: Prag. Zapovjedn.: major Albin Regele.
4. Stož. i popunb. satn. cadre: Pettava. Zapovjed.: major Josip vitez Krautwald od Annaua.
5. Stož. i popunb. satn. cadre: Krems. Zapovjed.: major Egmond Colerus pl. Geldern.
6. Stož. i pobunb. satn. cadre: Klosterneuburg. (po 1 satnija u Sarajevu, Trebinju i Kastelnuovu). Zap.: major Fridrik bar. Packenj od Kilstädtena.
7. Stož. i popunb. satn. cadre: Budimpešta. Zap.: major Franjo Reitinger.
8. Stož. i popunb. satn. cadre: Terezijingrad. Zap.: major Adolf Michalek.
9. Stož. i popunb. satn. cadre: Krakov. Zapov.: podpuk. Filip barun Rechbach.
10. Stož. i popunb. satn. cadre Przemysl. Zapov.: podpuk. Josip Paur.
11. Stož i popunb. satn. cadre: Przemysl. Zap.: major Josip barun Weber.
12. Stož. i popunb. satn. cadre: Karlsburg. Zap.: major Stanislav Krzywinsky.
13. Stož. i popunb. satn. cadre: Komoran. Zap.: podpuk. Josip Walter.
14. Stož. i popunb. satn. cadre: Segedin. Zapov.: major Vilibald Leitenberger.
15. Stož. i popunb. satn. cadre: Klosterneuburg. Zap.: podpuk. Adolf Lindner.

Pionirski depot: Klosterneuburg. Zapovjed.: major Ferdinand pl. Holzbacher ed Adels-Ehra.

Željeznička i brzojavna pukovnija.

Osn. 1883. Stož. popnb. batalj. cadre i popnb. brzojav. cadre: Korneuburg. Zapov.: puk. Eduard Urban.

Sanitetska četa. (Osn. 1849).

Zapovjedn.: pukov. Mihajlo Becher. Odjeli: 1. Beč, 2. Beč, 3 Przemysl, 4. Linz, 5. Brno, 6. Olomuc, 7. Graz, 8. Ljubljana, 9. Trst, 10. Innsbruck, 11. Prag, 12. Josefov, 13. Terezijingrad, 14. Lavov, 15. Krakov, 16. Budimpešta, 17. Budimpešta, 18. Komoran, 19. Požun, 20. Košice, 21. Temišvar, 22. Sibinj, 23. Zagreb, 24. Dubrovnik, 25. Sarajevo, 26. Mostar.

Trainske pukovnije. (Form. 1880).

1. Stož.: Beč. Zap.: puk. Franjo pl. Köhler.
2. Stož.: Budimpešta. Zapov.: puk. Josip Blaschka.
3. Stož : Lavov. Zapov.: pukov. Otto Bresnitzer. (Train-div. br. 15 Sarajevo).

Trainski tvorn. depot: Klosterneuburg. Zapovjed.: major Augustin Baumruck.

Oružnički sbor za Bosnu i Hercegovinu. (50 častnika 2300 momaka). Osn. 1878. Stožer: Sarajevo. Zapovjednik: general-major Emanuel Cvjetičanin.

Konjušarnički odio.

Vojnički odjeli u c. i kr. državnim konjušarnama u Radautzu i Piberu. Vojnički odjeli u c. i kr. državnim pastuharnama u Stadlu (kod Lambacha), Grazu, Gödingu, Pizeku i Drohovižu. Vojnički odjeli u kr. ugarskim državnim konjušarnama u Mezöhegyesu, Kis-Beru, Fogarasu i Bábolni. Vojnički odjeli u kr. ugarskim državnim pastuharnama u Stolnom Biogradu, Nagy-Körösu, Debrecinu i Sepsi-Szont-Györgyu. Vojnički odjeli u kr. hrvatsko-slavonskom konjušarničkom depotu u Zagrebu

Vojnički zavodi.

A. Vojnički naobrazbeni zavodi.

I. Vojnički odgojni i naobrazbeni zavodi.

Pješačka kadetska škola u Beču. Osn. 1869. Zapov.: major **Dragutin Bayer.**

Pješačka kadetska škola u Budimpešti. Osn. 1869. Zapov.: podpuk. **Theodor Hanke.**

Pješačka kadetska škola u Pragu. Osn. 1869. Zapovjedn.: pukov. **Franjo Pollak.**

Pješačka kadetska škola u Königsfeldu. Osn. 1869. Zapov.: podpuk. **Fridrik Novak.**

Pješačka kadetska škola u Požunu. Osn. 1869. Zapov.: pukov. **Sigismund Benigni od Müldenberga.**

Pješačka kadetska škola u Innsbrucku. Osn. 1869. Zapov.: major **Hinko barun Fiedler.**

Pješačka kadetska škola u Temišvaru. Osn. 1869. Zap.: major **Andrija Amon.**

Pješačka kadetska škola u Sibinju. Osn. 1869. Zapov.: major **Vilim Merbeller.**

Pješačka kadetska škola u Trstu. Osn. 1876. Zapov.: major **Antun Babić.**

Pješačka kadetska škola u Liebenau kod Graza. Osn. 1876. Zapov.: major **Angelo vitez Jedina.**

Pješačka kadetska škola u Lobzovu kod Krakova. Osn. 1876. Zapov.: podpukov. **Franjo Neumeyer.**

Pješačka kadetska škola u Karlovcu. Osn. 1880. Zapov.: major **Dragutin Pöschmann.**

Pješačka kadetska škola u Mariboru. Osn. 1894. Zapov.: podpukov. **Hinko Polaczek.**

Pješačka kadetska škola u Kamenici kod Petrovaradina. Os. 1895. Z.: major **Dragutin Saremba.**

Provizor. pješačka kadet. škola u Strassu kod Maribora. Zapov.: podpukov. **Franjo Georgi.**

Pješačka kadet. škola u Lavovu. Osn. 1899. Zapov.: major **Franjo Schmid.**

Konjanička kad. škola u morav. Bieloj Crkvi. Os. 1878. Zapov.: ritm. **Hinko barun Gablenz.**

Topnička kadetska škola u Beču. Osn. 1869. Zap.: puk. **Viktor Zednik pl. Zeldegg.**

Pionirska kadetska škola u Hainburgu. Osn. 1869. Zapov.: major **Franjo Thanheiser.**

Odgojni zavod za časničke sinove bez roditelja u Hirtenbergu. Osn. 1898.

Vojnička niža realka u Kisegu. Osn. 1874. Zapov.: pukov. **Hinko pl. Schuppler.**

Vojnička niža realka u St. Pöltenu. Osnovana 1875. Zapov.: major **Vilim Zimburg pl. Reinerz.**

Vojnička niža realka u Eisenstadtu. Osn. 1879. Zapov.: podpukov. **Adolf Handschuh.**

Vojnička niža realka u Košicama. Osn. 1881. Zap.: podpuk. **Franjo Bauer.**

Vojnička niža realka u Fischavi. Osn. 1898. Zap.: kapetan **Cezar Sedlakowicz. pl. Lanzenkampf.**

Vojnička viša realka u morav. Bieloj Crkvi. Os. 1875. Zap.: FML. **Artur barun Königsbrunn.**

Terezijan. vojnič. akad. u Bečkom Novom Mjestu. Osn. 1752. Zap.: FML. **Drag. Drahtschmidt pl. Bruckheim.**

Tehnička vojnička akademija u Beču. Osn. 1717. Zap.: FML. **Adolf pl. Schneider.**

II. Strukovni odgojni zavodi.

Ratna škola u Beču. Osn. 1852. Zapov.: FML. **Artur vitez Pino od Friedenthala.**

Tehnički vojnički strukovni tečajevi u Beču. Os. 1895. Zap.: general-major **Nikola vitez Wuich.** a) specijalni tečaj za kapetane poljskoga i tvrdjav. topničtva, b) viši topnič. tečaj, c) viši genij. tečaj.

Administrativni vojnički tečajevi u Beču. Osn. 1895. Zapovjed.: pukov. **Oskar Hofmann.** a) tečaj za intendanciju, b) tečaj za vojničke obskrbničke častnike.

Vojnogradjevni vojnički tečaj u Beču. Osn. 1879. Vrhovni upravitelj: gen.-major **Nikola vitez Wuich.**

Izpitno povjerenstvo za štopsko-čast. aspir. u Beču. Novo org. 1894. Predsj.: FML. **Oskar Parmann.**

Četna streljačka škola u Beču. Novo org. 1887. Nadzornik: FML. **Oskar Parmann.**

Topnička streljačka škola u Beču. Osn. 1872. Vrhovni upravitelj: FML. **Alfred vitez Kropatschek.**

Vojnički jahalački zavod u Beču. Osn. 1836. Zap.: **Friprik Sachse pl. Rothenberg.**

Vojnički zovod za jašenje i vožnju u Schlosshofu. Osn. 1899. Zapov.: pukov. **Emil pl. Noll.**

Vojnički tečaj za gombanje i mačevanje u Bečkom Novom Mjestu. Osn. 1881. Zapov.: puk. **Aleksander vites Czaykowski od Berynda.**

Konjanički brzojavni tečaj u Tullnu. Osn. 1889. Zap.: kojanički satnik **Viktor barun Franz.**

Vojni zrako lovni odjel u Beču. Osn. 1893. Zapov.: kapet. **Franjo Hinterstoisser.**

Vojn. živinarski odio u Beču. Zap.: puk. **Ivan Tatartzy.**

B. Odgojni zavodi za djevojke.

Odgojni zavodi za častn. kćeri u Hernalsu i Šopronju.

Odgoj. zav. za vojničke kćeri u Seebensteinu i Szatmáru.

Vojnički geografski zavod u Beču. Zapov.: FML. **Kristijan vitez Steeb.**

Garnizonske transportne postaje u Beču, Budimpešti, Krakovu, Lavovu, Olomucu, Pragu, Przemyslu, Sarajevu i Trstu.

Monturski upravni zavodi. Monturski depoti u Brnu, Budimpešti, Grazu i Kaiser-Ebersdorfu.

Remontski depoti u Bileću, Nagy-Daád-Sári, Kleczadolni, Lábodu, Ihászi-Marczaltö-u.

Asentna remontska povjerenstva u Budimpešti, Segedinu, Lavovu, Rzeszovu, Velikoj Kaniži, Bileću i Miškolcu (prov.)

Garnizonske bolnice u Beču (2), Przemyslu, Linzu, Brnu, Olomucu, Grazu, Ljubljani, Trstu, Innsbrucku, Pragu, Josefovu, Terezinu, Lavovu, Krakovu, Budimpešti (2), Komoranu, Požunu, Košicama, Temišvaru, Sibinju, Zagrebu, Dubrovniku, Sarajevu, Mostaru.

Vojno-častnički računarski sbor.

Vojnički invalidni zavodi u Beču, Pragu, Trnovi i Lavovu.

Vojničko svećenstvo. Apost. poljski vikarijat u Beču. Ap. poljski vikar: **Dr. Kolom. Belopotocky,** bisk. Trikala.

Auditor jat. Gen. audit.: **Aleks. Hanskarl pl. Bereczna, Ad. Höohsmann, Fr. Grimm, Iv. Kralowetz, Gust. pl. Grimm od Szepes-Etelvára, Eugen pl. Kopetzky od Rechtperga, Edm. Hnatek, Hin. Gschaider.**

Vojno-častnički liečnički sbor. Chef: gener. štopski liečnik **Dr. Mavro Nagy pl. Rothkreutz.**

Vojnički činovnici. Činovnici vojne intendanc. Odjelni preds. **Rik. vit. Röckenzaun.** Tehn. činov. topničke struke. Tehn. činov. vojno-gradjevne struke. Vojnič. činov. računar. struke. Minist. savjet.: **Dom. Eckmann, Iv. Križ.** Vojn. blagaj. činov. Blagaj. ravnat.: I. razr.: **Franjo Kumstat.** Vojn. obskrb. činov. Vrhov. obskrb. činov. uprav. I. razr.: **Drag. Zenker, Vendelin Schramm, Drag. Warel.** Činov. vojn. registr. Registr. ravnat.: **Antun Hickl.** Vojnič. boln. činov. Ravnat.: **Eduard Weizner.** Vojn. gradjev.-račun. nadsavjet. I razr.: vacat. Cinov. vojn.-geograf. zavoda, vojn. učitelji, vojnički živinarski činovnici.

C. i kr. ratna mornarica.

Mornarski odio u državnom ratn. ministarstvu. Glavni zapovjed. ratne monarice i predstojnik mornarskoga odjela: admiral **Herman barun Spaun.** Zamjenik: vice-admiral **Rudolf Berghofer.**

Mornarska popunbena okružna zapovjedničtva: Zadar, Trst, Rieka.

Aktivni vice-admirali i kontre-admirali. Admiral: Herman bar. Spaun, glavni zapovjed. ratne mornarice i predstojnik mornarskoga odjela. Viceadmirali: Ivan pl. Hinke, lučki admiral i tvrdjavski zapovjed. u Puli. Franjo bar. Minutillo, Rudolf Berghofer. Kontre-admirali: Nj. c. i kr. Visost nadvojvoda Karlo Stjepan, Franjo vitez Perin od Wogenburga, Rudolf grof Montecuccoli-Polinago, Egon grof Chorinsky, Josip Wachtel pl. Elbenbruck, Vladimir Khittel pl. Bialopior, Gustav vitez Brosch, Mavro Sachs pl. Hellenau.

Mornarska akademija na Rieci. Zapovjed.: kontre-admiral Mavro Sachs pl. Hellenau.

Mornarska niža realka u Puli. Ravnatelj: Lavoslav Neugebauer.

Brodovi c. i kr. ratne mornarice.

I. Ratni brodovi. Bojni brodovi s tornjem: Priestolnasliednik nadvojvoda Rudolf, priestolnasliednica Stefanija, Monark, Beč, Budimpešta, 2 broda u gradnji, ukupno 45.400 tonelata, 60.500 konjske snage, 211 topova. **Bojni kazematni brodovi:** Tegetthof, Custozza, nadvojvoda Albreht, Don Juan d'Austria, Car Maks, Princ Eugen, ukupno 31.040 tonelata, 22.500 konjske snage, 159 topova. **Krstaški torpedni veliki brodovi:** Car Karlo VI., Carica i kraljica Marija Terezija, Car Franjo Josip I., Carica Jelisava, ukupno 19.300 tonelata, 37.000 kojnske snage, 116 topova. **Krstaški torpedni brodovi:** Tiger, Panter, Leopard, Sibenik, Zadar, Spljet, Lošinj, Zenta, 2 u gradnji, ukupno 15.305 tonelata, 35.400 konjske snage, 144 topa. **Torpedni brodovi:** Trabant, Planet, Grom, Komet, Meteor, Satelit, Magnet, ukupno 3.140 tonelata, 23.800 kojnske snage, 62 topa. **Mali torpedni brodovi:** 24 I. razr., 39 II. razr., 7 III. razr., 6 torpednih brodova za visoko more, 3 trainska broda, 6 riečnih brodova. **Postajni i misijonski brodovi:** 1 fregata, 5 korveta, 4 topnička broda, 4 parne jedrenjarke.

II. Brodovi za specijalne svrhe i servitutski brodovi. 1 topnički školski brod (s 3 pomoćna broda), 1 torpedni školski brod (s 2 pomoćna broda), 1 školski brod za početnike (s 3 pomoćna broda), 1 brod za lučku stražu, 1 školski brod za proste mornare.

III. Hulki. 6 brodova.

C. kr. domobranstvo.

Ministarstvo za zemaljsku obranu. Ministar: FZM. **Zeno grof Welsersheimb.** Odjelni predstojnici: tajni savjetnik **Franjo pl. Bauer-Bargehr,** gen.-maj. **Kamilo Troll.**

Domobransko vrhovno zapovjedničtvo. Vrhovni zapovjednik: Nj. c. i kr. Visost FZM. **nadvojvoda Rainer.** Zamjenik: FZM. **Moric Schmidt.** Pobočnik: pukovnik **Rudolf bar. Salis-Samaden.**

Vrhovna oblast za zamaljsku obranu u Tirolu i Voralbergu. Predsjed.: namjest. **Fr. grof Merveldt.**

Domobranska teritorijalna zapovjedničtva. Vojnički zapovjednik ujedno je i domobran. zapovjednik.

Domobransko zapovjedničtvo u Beču. D. divizijonar: FML. **Ljudevit pl. Castaldo.** Pod d. zapov.: d. pješačka brig. u Beču. Z.: gen.-maj. **Erich Thoss.**

Domobran. zapov. u Grazu. D. divizij.: FML. **Herman vit. Busz.** Pod d. zapov.: d. pješ. brigada u Grazu. Zap.: gener.-major **Osvald pl. Groh.**

Domobran. zapov. u Pragu. D. divizij.: FML. **Antun Gartner pl. Romansbrück.** Pod d. zapov.: d. pješ. brig. u Pragu. Zap.: gen.-maj. **Ambroz vitez Mras.** D. pješ. brig. u Plzenju. Zap.: gen.-major **Franjo Schmithausen.**

Domobran. zapov. u Josefovu. D. diviz. **Ferdo Mayer.** Pod. zap.: d. pješ. brig. u Josefovu. Zap.: gener.-major **Moric pl. Rostoczil.** D. pješačka brigada u Ljutomericama. Zapov.: general-major **Rajmund Gerber.**

Domobran. zapov. u Krakovu. D. diviz.: FML. **Oktavij pl. Navarini.** Pod d. zapov.: d. pješ. brig. u Krakovu. Zapovjednik: general-major **Albert pl. Dragollovics od Drachenburga.**

Domobran. zapov. u Przemyslu. D. div.: FML. **Eduard vitez Steiniz.** Pod d. zapov.: d. bješ brig. u Przemyslu. Zapov.: general-major **Adolf pl. Schadek od Schadeckfelsa.**

Domobran. zapov. u Lavovu. D. diviz.: FML. **Adolf Heimroth pl. Hersfeld.** Pod d. zapov.: d. pješ. brig. u Lavovu. Zap.: puk. **Drag. Weiher od Weiherfelsa.** D. pješ. brig. u Černovicu. Zapov.: general-major **Emanuel pl. Rehberger.**

Domobran. zapov. u Zadru. Pod tim zapov.: d. pješačka pukovnija broj 23. Jedna konjanička eskadrona dalmatinskih strielaca.

Zemaljsko obranbeno zapov. u Innsbrucku. D. diviz.: FML. **Hugo Wagner.** Pod d. zapov.: d. pješačka prig. u Innsbrucku. Zapovjedn.: general-major **Fridrik Petrini pl. Monteferri.**

Domobranske pješačke pukovnije. (Formirane 1889).

1. Beč. Zap.: puk. Drag. bar. Jocobs od Kansteina.
2. Linz. Zap.: puk. Josip vitez Schildenfeld.
3. Graz. Zapov.: pukov. Teodor Sedlaczek.
4. Cjelovac. Zap.: pukov. Benedikt Emmert.
5. Trst. Zap.: puk. Kamillo Obermayer pl. Marnach.
6. Cheb. Z.: puk. Robert Scherian pl. Kranichshain.
7. Plzenj. Zapov.: pukov. Vaclav Herczik.
8. Prag. Zapov.: pukov. Vilim Schleif.
9. Ljutomjerice. Zap.: pukov. Dragutin Kuchinka.
10. Mlada Boleslava. Zap.: puk. Drag. Tasch.
11. Jičin. Zap.: puk. Simon Adobatti.
12. Časlav. Zap.: puk. Emanuel Müller pl. Eck.
13. Olomuc. Zap.: puk. Drag. Plasche.
14. Brno. Zapovjed.: pukov. Ljudevit Ducke pl. Niedenthal.
15. Tropava. Zap.: puk. Vjekoslav Dworžák.

16. Krakov. Zap.: puk. Josip Leminger.
17. Rzeszów. Zapov.: pukov. Otokar Albert.
18. Przemysl. Zap.: pukov. Feliks Bonjean.
19. Lavov. Z.: puk. Emil vit. Versbach od Hadamara.
20. Stanislav. Zap.: puk. Fridrik Reisinger.
21. St. Pölten. Z.: puk. Ferd. Eifler pl. Lobenstedt.
22. Černovice. Z.: puk. Fran. Swoboda pl. Gustenau.
23. Stož.: Zadar. Zap.: puk. Stjepan pl. Pejić od Pejindvora. 1 batalj. u Zadru, 2. u Sinju. 3. i 4. u Dubrovniku i Gružu. Popunb. okr. zpvjdn. u Zadru.
24. Stož. Beč. Zap.: vacat. 1., 2. batalj. i popunb. okr. zpvjdn: Beč. 3. batalj. Znoimo.
25. Stož.: Kroměřiž. Zap.: vacat. 1., 2., 3. batalj. i popunb. okr. zpvjdn: Kroměřiž.
28. Pisek. Zab.: podpuk. Aleksander Resač.
29. Budjejovice. Zap.: puk. Adam Dembicki.
30. Hohenmauth. Zapovjed.: pukovnik Vilim Riebel pl. Festertreu.
35. Zloczów. Zap.: pukov. Stjepan Rutter.
36. Kolomea. Zap.: puk. Franjo Michniowsky.

Zemaljske streljačke pukovnije.

I. Stožer i popunb. okr. zapovjed. u Innsbrucku. Zapovjednik: pukovnik Adalbert Felber.
II. Stožer i popunb. okr. zapovjed. u Bozenu. Zapovjednik: pukovnik Cato Savi.
III. Stožer i popunb. okr. zapovjed. u Trientu. Zapovjednik: pukov. Otto Filippini-Höffern.

Konjaničke domobranske čete.

Nadzornik domobranskoga konjaničtva: **Gustav Jonack pl. Freyenwald.**

Domobranske ulanske pukovnije. (Formirane 1883).

1. Kolomea. Zap.: puk. Julije Iskierski.
2. Hohenmauth. Zap.: puk. Dragutin Dommers.
3. Szambor. Zap.: puk. Dragutin Pokorny.
4. Olomuc. Zap.: puk. Dragutin bar. Vever.
5. Stokrava. Zap.: pukov. Albert pl. Schwartz od Rhönstedta.
6. Wels. Zap.: puk. Josip Laube.

Divizija tirolskih zemaljskih strielaca na konju. Osn. 1872. Stož.: Innsbruk. Zapovjedn.: podpuk. Dragutin Schudava.

Eskadrona dalmatinskih zemaljskih strielaca na konju. Osn. 1874. Stož.: Sinj. Zapov.: konjanički satnik Josip Stamm.

Domobranska kadetska škola u Beču. Osn. 1873. Zap.: podpuk. Ferd. pl. Fiedler od Isaborna.

Glavni domobranski obskrbni depot u Beču. Zapovjed: puk. Ivan Wiesenbrunner.

Domobranski auditorijat. General-auditor: Franjo Grimm.

Domobranski liečničko-častnički sbor. Chef: Štopski nadliečnik Dr. Antun Stenzel.

Domobranska intendancija. General-intendant: Josip Perko.

C. kr. oružničtvo. (1 general, 185 čestnika, 10.300 momaka.)

Oružnički nadzornik:

FML. **Ivan pl. Horrak.**

Zemaljška oružnička zapovjedničtva:

Br. 1. Beč. Zap.: major Vaclav Jellinek.
Br. 2. Prag. Zap.: podpuk. Eduard Weitenweber pl. Weitenhorst.
Br. 3. Innsbruck. Z.: puk. Vjekosl. pl. Schuschnigg.
Br. 4. Brno. Zap.: puk. Franjo pl. Polak.
Br. 5. Lavov. Zap.: pukov. Eberhard Manowarda pl. Jana.
Br. 6. Graz. Zap.: pukov.: Adolf Smole.
Br. 7. Trst. Zapov.: pukov. Eduard Müller.
Br. 8. Linz. Zapov.: pukov. Zdenko Riegger.
Br. 9. Zadar. Zapovjed.: podpukovnik Josip. pl. Supančić od Kroisenaua.
Br. 10. Tropava. Zapovjednik: pukovnik Hinko Rawel pl. Haidsee.
Br. 11. Solnograd. Zap.: puk. Ernest Adam.
Br. 12. Ljubljana. Zap.: podpuk. Rudolf Riedlinger.
rB. 13. Černovice. Zap.: podpuk. Gjuro pl. Catargi.
Br. 14. Cjelovac. Zap.: podpuk. Lambert Konschegg.

Kr. ugarsko domobranstvo.

Ministarstvo za zemaljsku obranu. Ministar: FZM. **Gejza Fejérváry de Komlós-Keresztes.**
Domobransko vrhovno zapovjedničtvo. Vrhovni zapovjednik: Nj. c. i kr. Visost nadvojvoda **Josip,** general konjaničtva. Adlatus: FML. **Koloman pl. Bolla od Csáfosd-Jobbaháze.**

Domobranska okružna zabovjedničtva.

I. Budimpešta. Zapovjed.: general-maj. **Benjamin Czesznyak.** Pod tim zpvjd.: 79. ug. domobr. pješačka brigada (Budimpešta). Zap.: gen.-maj. **Arpad Major,** 80. ug. domobr. pješačka brigada (Debrecin). Zapovjed.: pukov. **Rudolf Szartory de Lipcse.**

II. Segedin. Zap.: FML. **Vilim pl. Pacor od Karstenfelsa.** Pod tim zpvjd.: 45. ug. domobr. pješačka brigada (Segedin). Zapov.: gen.-maj. **Josip Hofbauer,** 46. ug. domobr. pješačka brig. (Lugoš). Zapov.: general-major **Viktor Klobučar,**

III. Košice. Zapovjednik: FML. **Julije Clair de Szentmihály.** Pod tim zpvjd.: 77. ug. domobr. pješačka brigada (Košice). Zapovjeg.: gener.-maj. **Franjo Surányi.** 78. ug. domobr. pješačka brigada (Szatmár). Zapov.: pukovnik **Ljudevit Habrovszky.**

IV. Požun. Zap.: FML. **Andrija Benedek de Felsö-Eör.** Pod tim zpvjd.: 73. ug. domobr. pješačka (Požun). Zap.: puk. **Gustav pl. Jahl.** 74. ug. domobr. pješačka brigada (Njitra). Zapov.: general.major **Guido Meyer de Feketc-Ardo.**

V. Stolni Biograd. Zapovjed.: FML. **Dragutin pl. Zurna od Zalavára.** Pod tim zapovjed: 81. ug. domobr. pješačka brigada (Stolni Biograd). Zapov.: gener.-maj. **Vinko pl. Görgey.** 82. ug. domobr. pješačka brig. (Pećuh). Zap.: puk. **Vjekoslav pl. Panos.**

VI. Kološvar. Zapov.: FML. **Josip Palkovics.** Pod tim zapovjed.: 75. ug. domobr. pješačka brigada (Kološvar). Zapovjednik: general-major **Ljudevit Bozichevich.** 76. ug. domobr. pješačka brigada (Sibinj). Sapovjed.: gen.-major **Gejza Csalány.**

VII. Zagreb. Zapov.: FML. **Josip Bach.** Pod tim zapov.: 83. ug. hrv. slav. domobr. pješačka brig. (Zagreb). Zapov.: gener.-major **Gjuro Čanić.** 84. ug. hrv. slav. domobr. pješačka brigada (Osiek). Zapov.: genera major **Stepjan Mayerhoffer od Vedropolja.**

Nadzornik domobranskoga konjaničtva: FML. **Vilim Klobučar.**

Konjaničke brigade.

1. Segedin. Zapov.: gen.-major **Josip Fayta.**
2. Budimpešta. Zap.: puk. **Josip barun Taxis od Bordogne.**
3. Pečuh. Zapov.: gen.-maj. **Adolf Zech pl. Deutsch.**
4. Debrecin. Zapov.: gen.-major **Josip pl. Perczel.**

Kr. ugarske domobranske pješačke pukovnije.

1. Budimpešta. Zapov.: pukov. **Eug. Horvath de Rona.**
2. Gyula. Zapov.: pukov. **Ladislav Csillag.**
3. Debrecin. Zap.: pukov. **Stjep. Bodnar de Vilmány.**
4. Veliki Varadin. Zapov.: pukov. **Daniel Lörinczy.**
5. Segedin. Zap.: podpukov. **Dragutin Nagy.**
6. Subotica. Zapov.: pukovnik **Ljudevit Bartholi.**
7. Vršac. Zapov. **Julije Beöszc.**
8. Lugoš. Zapov.: pukov. **Josip Rutisch.**
9. Košice. Zapov.: pukov. **Dragutin Halász.**
10. Miškolc. Zapov.: pukov. **Emil Wolnhoffer.**
11. Munkač. Zapov.: pukov. **Emil Bohutinszky.**
12. Szatmár. Zap.: pukov. **Julije Ludman de Hadusfalva.**
13. Požun. Zapov.: pukov. **Sigismund Kiss.**
14. Njitra. Zapov.: pukov. **Gjuro Balas.**
15. Trenčin. Zapov.: pukov. **Hugo Hofmann.**
16. Banska Bistrica. Zapov.: pukov. **Mirko Baranyay de Nagyvárad.**
17. Stolni Biograd. Zapov.: pukovnik **Bela Tamásy de Fogaras.**
18. Šopronj. Zapov.: pukov. **Gavro Loskay.**
19. Pečuh. Zap.: pukov. **Antun Butykay.**
20. Velika Kaniža. Zap.: puk. **Josip Püspök.** Pod ovu pukovniju spada i domobr. satnija na Rieci.
21. Kološvar. Zap.: puk. **Valerijan Csaszny.**
22. Maros-Vasarhely. Zap.: puk. **Julije Weber.**
23. Sibinj. Zap.: puk. **Edmund Nagy.**
24. Brašov. Zap.: pukov. **Franjo Heim.**
25. Zagreb. Zapov. pukov. **Josip Sintić.** 1. bataljun u Zagrebu. 2. u Varaždinu, 3. u Belovaru. Popunb. zpvjdn.: Karlovac.
26. Karlovac. Zapov.: pukov. **Gavro Ratković.** 1. i 2. bataljun u Karlovcu, 3. u Gospiću. Popunbeno zpvjdn.: Karlovac.
27. Sisak. Zap.: puk. **Peter Vuković.** 1. i 2. bataljun u Sisku, 3. u Novojgradiški. Popunb. zpvjdn.: Sisak.
28. Osiek. Zapov.: puk. **Ivan Vuković.** 1. i 2. bataljun u Osieku, 3. u Zemunu. Popunbeno zapovjedničtvo: Osiek.

Kr. ug. domobr. husarske pukovnije.

1. Budimpešta. Zap.: podpuk. **Bela Balta.**
2. Debrecin. Zap.: podpuk. **Josip Lösch.**
3. Szegedin. Zap.: podpuk. **Bela Rácz.**
4. Kečkemet. Zap.: podpuk. **Julije de Marschall.**
5. Košice. Zap.: podpuk. **Julije Boroviczeny.**
6. Vac. Zap.: podpuk. **Josip Dobiecki vitez od Grzymale.**
7. Papa. Zap.: puk. **August Molnár.**
8. Pećuh. Zap.: podpuk. **Gjuro Eskenberger.**
9. Maros-Vasarhely. Zap.: pukov. **Tivadar Stupka de Gyönváros.**
10. Varaždin. Zapov.: pukov. **Matija Škrinjar de Szentivány.** 1. divizija u Varaždinu, 2. u Virovitici.

Kr. ug. pučki ustanak.

Sastoji se od 28 pučko-ustaških pješačkih pukovnija (u svakoj po 3—4 bataljuna, ukupno 94 bataljuna) prve stavnje i 40 pučko-ustaških husarskih eskadrona.

Kr. ug. domobranski uzgojni zavodi.

Domobr. tečaj za štopske častnike u Budimpešti. Zap.: general-major **Dane Valentić.**

Ludovicejska akademija u Budimpešti. Zap.: pukov. **Alexander Nyiri.**

Domobr. kadetska škola u Pečuhu. Zapov.: major **Adalbert pl. Sorisch.**

Domobr. kadetska škola u Velikom Varadinu. Zapovjed.: major **Nikola Mayer.**

Domobr. viša realka u Šopronju. Zapov.: major **Josip Liszkay.**

Centralna domobr. konjanička škola u Budimpešti. Zapov.: major **Koloman Pasthy.**

Kr. ugarska krunska straža u Budimpešti. Zapov.: satnik **Vinko pl. Farkas.**

Kr. ugarsko oružničtvo.

Nadzornik: FML **Aleksander Jablanczy de Szentgyörgy.**

Oružnička zapovjedničtva. 1 Kološvar, 2 Segedin, 3. Budimpešta, 4. Košice, 5. Požun, 6. Stolni Biograd.

Hrvatsko-slavonsko oružničko zapovjedničtvo u Zagrebu.

Zapovjednik: pukovnik **Dragutin Bedeković.** Zamjenik: major **Dragutin Golubović.** Krilna zapovjedničtva: br. 1. u Zagrebu, br. 2. u Osieku, br. 3. u Petrinji, br. 4. u Ogulinu.

Šematizam

Vojno-veteranskih družtva kraljevinah Hrvatske i Slavonije.

C. i kr. povlašt. gradjanska uniformirana četa u Varaždinu.

Utemeljena god. 1746.
Prvi pokrovitelj: F.M. nadvojvoda **Albrecht.**
Pokrovitelj: F.M.L. nadvojvoda **Leopold Salvator.**
Četa sastoji od: 1) grenadira, 2) fizilira, 3) glazbe.

Pojeduje 1) posmrtnu zakladu za grenadire i fizilire, 2) posmrtnu zakladu za udove i nemoćne članove gradjansko pješačke divizije i glazbe od 28/I 1875 broj 1180/322.

„Nadvojvoda Josip" I. hrv. slav. vojno veteransko družtvo u Sisku.

Osnovano 1873 po **Jgnjatu Livke.**
Pokrovitelj: nadvojvoda **Josip** vrhovni zapovjednik kr. domobranstva, od 21/6 1875.
Kuma: nadvojvodkinja **Klotilda** od 7/9 1890.
Zamjenik pokrovitelja i začastni predsjednik } **Ditz,** pukovnik u miru.
začastni zapovjednik: **Julije Binder,** nadporučnik izvan službe.
začastni liječnik: **Miroslav** vitez **Klokowsky.**
začastni sudija: **Franjo Steidle.**
začastni župnik: **Dragutin Koenig.**
Broj članova: 1) utemeljiteljnih 11, 2) začastnih 26, 3) podupirajućih 12, 4) izvršujućih 32.
Zapovjednik: nepopunjen.
Podzapovjednik: **Vaso Kornja.**
Pobočnik: **Simon Jakopović.**
Računar: **Makso Grozaj.**
Odbornici: **Stjepan Rendulić,** barjaktar, **Jvan Sado, Vjekoslav Pitzel, Vjekoslav Fanto, Jv. Belošević,** zdravstvenik, **Ad. Florjan** četovodja.
Zamjenici: **Josip Pavelka,** barjaktar.
Barjak: Crnožuta težka svila sa slikom Njeg. Veličanstva, od 25/11 1875 broj 32.533 i zemaljskim grbom, te vrpcem od težke svile sa skupim zlatnim vezom, darovanim od visoke kume.
Odora i oprema: Odora vojničkog kroja, prema kr. domobranstvu, oprema visokim riešenjem od 29/12 1892 br. 60.727,
Našastar osim barjaka i vrpce, vriedi do K. 500.
Imovina: sastojeća iz kuće i gotovine do K. 5000.

Vojno veteransko i bolno pripomoćno družtvo Mirko knez od Thurn i Taxisa u Zagrebu.

Pokrovitelj: general konjaničtva Mirko knez od **Thurn i Taxisa.**
Počastni predsjednik: podpukovnik izvan službe **Mirko pl. Kuković.**
Broj članova: utemeljnih 34, počastnih 36, podupirajućih 56, izvršujućih 214, ukupno 340.

Družtvo je zasnovano 20/11 1876, oživotvoreno 1/1 1877 a barjak je posvećen 8/9 1877. Glazba je zasnovana i ustrojena 1/10 1897.
Družtvena imovina iznaša K. 17.000
Zapovjednik: **Anton Stiplošek.**
Odora i oprema: Sukno i kroj c. i k. stajaće vojske.

Vojno veteransko družtvo bana Jelačić-a u Samoboru.

Utemeljeno 7/7 1877.
Pokrovitelj: podmaršal Gjuro grof **Jelačić de Bužim.**
Počastni predsjednik: podpukovnik u miru **Josip pl. Wiesner.**
Zapovjednik: **Jvan Kern.**
Broj članova: počastnih 10, podupirajućih 6, pravih 50, ukupno 66,
Odora i oprema: sukno i kroj c. i k. vojske.

I. vojno podčastničko družtvo u Zagrebu.

Utemeljeno godine 1888.
Pokrovitelj: nepopunjeno.
Kuma barjaka: grofica **Elvira Kulmer.**
Zapovjednik: **August Bručić.**
Podzapovjednik; **Stjepan Petravić.**
Tajnik: **Josip Rozenkranc.**
Protustavnik: **Gustav barun Zornberg.**
Blagajnik: **Andrija Kišur.**
Barjaktar: **Antun Car.**
Družtveni liečnik: **Dr. Eugen Winkler.**
Zdravstvenik: **Vinko Frkljić.**
Broj članova: 1) začastnih 6, 2) utemeljitelnih 32, 3) podupirajućih 26, 4) izvršujućih 105.
Imovina: Kr. 10.500
Odora i oprema: sukno i kroj c. i kr. vojske, sablje poput podčastnika c. i kr. vojske.
Barjak iz težke svile, u hrvatsko narodnih boja, sa slikom blažene Djevice s jedne i grbom trojedine Kraljevine s druge strane.

Austro-ugarska monarhija.

Cesarstvo austrijsko, kraljevstvo ugarsko (21. prosinca 1867). Nerazdruživo i nasljedno i po ženskoj lozi. — Delegacije. — Za Austriju: gospocka i zastupnička komora; za Ugarsku: magnatska i zastupnička komora. — Trgovačka zastava: vodoravno crveno polje, bielo polje su dva grba, i polje pola crveno a pola zeleno. — 41,384.956 žitelja (66 po četv. klm.) — Vjeroispoviesti: katol. latin. obreda 27,754.936; grč. i arm. obreda 4,487.365; protest. 3,865.518: grč.-istoč. 3,177.071; židov. 1,868.527.

Vladalački dom: *Habsburg-Lorrain* (Everard III. Nordgauški 898.) **Franjo Josip I.** (sin nadvojvode Franje-Karla i Sofije Bavarske) car austrijski, apoštolski kralj ugarski, kralj češki, dalmatinski, hrvatski i slavonski itd., rodjen u Schönbrunnu 18. kolovoza 1830, stupio na priestolje 2. prosinca 1848, oženio se 24. travnja 1854.

† **Jelisava** (Amalija, Evgenija), kći vojvode bavarskoga Maksimilijana Josipa, rodjena u Posenhofenu 24. prosinca 1837. Preminula 10. rujna 1898 u Ženevi.

Djeca kraljeva.

1. † *Sofija*, rodjena u Beču 5. ožujka 1855, umrla u Budimpešti 29. svibnja 1867.
2. *Gizela* (Ludovika, Marija) rodjena u Laksemburgu 12. srpnja 1856, vjenčana u Beču s vojvodom Leopoldom bavarskim 20. travnja 1873.
3. † *Rudolf* (Franjo, Karlo, Josip) rodjen 21. kolovoza 1858, vjenčan 10. svibnja 1881 s belgijskom kraljevnom Stefanijom, umro 30. siečnja 1889, ostavivši kćer nadvojvodkinju Elizabetu, rodjenu 2. rujna 1883. Kraljevna udova se je opet vjenčala 22. ožujka 1900 s grofom Elemerom Lonyay.
4. *Marija Valerija* (Matilda, Amalija), rodjena u Budimu 22. travnja 1868, vjenčana u Išlu 31. srpnja 1890 s nadvojvodom Franjom Salvatorom, c. i kr. pukovnikom.

Braća Njeg. Veličanstva.

I. † *Maksimilijan* (Ferdinand, Josip), car meksikanski, rodjen 6. srpnja 1832. Pogubljen u Queretaru 19. lipnja 1867.

Supruga: *Charlotta Marija*, (Amalija, Augusta, Viktorija, Klementina, Leopoldina), kći pokoj. kralja belgijskoga Leopolda I., bivša carica meksikanska, rodjena 7. lipnja 1840., udata u Brukselu 28. srpnja 1857., udova od 19. lipnja 1867.

II. † *Karlo* (Ljudevit, Josip, Marija), c. kr. general konjaničtva, rodjen 30. srpnja 1833. Umro 18. svibnja 1896.

Prva supruga: † *Margareta* (Karolina, Friderika, Cecilija, Augusta, Josipa, Jelisabeta), rodjena 24. svibnja 1840., umrla 15. rujna 1858.

Druga supruga: † *Marija* (Anuncijata, Izabela, Philomena, Sabacija), rodj. 24. svibnja 1843., umrla 4. svibnja 1871.

Treća supruga: † *Marija Terezija* de Immaculata Conceptione (Bartolomea des Andos), vojvodkinja portugalska, rodjena u gradu Heubachu 24. kolov. 1855., udata 23. srpnja 1873.

Djeca druge supruge.

1. *Franjo* (Ferdinand, Karlo, Ljudevit, Josip, Marija) c. i kr. general konjaničtva, rodjen u Gracu 18. prosinca 1863.
2. *Otto* (Franjo, Josip, Ljudevit, Karlo, Marija) c. i kr. bojni maršalski nadpukovnik, rodjen u Gracu 21. travnja 1865.
3. *Ferdinand* (Karlo), c. i kr. pukovnik, rodjen 27. prosinca 1868.
4. *Margareta Sofija*, rodjena 13. svibnja 1870.

Djeca treće supruge.

1. *Marija Anuncijata*, rodj. 1876.
2. *Elizabeta*, rodj. 1878.

III. *Ljudevit Viktor*, c. i kr. gen. konjaničtva, rodj. 15. svibnja 1842.

Rodjaci; Nadvojv. *Marija Terezija*, rodj. 1845, udata za vojvodu würtenberškog Filipa. Najvojv. *Karlo Ferdinand*, † 1874. Djeca: *Friderik*, rodj. 1856; *Marija*, rodj. 1858; *Karlo*, rodj. 1860; *Evgenija*, rodj. 1863. Nadvojv. *Josip*, rodj. 1833. Djeca: *Marija*, rodj. 1867; *Margarita Klementina*, rodj. 1870; *Josip*, rodj. 1872. Nadvojvoda *Rajner*, rodj. 1827.

Kakovo će biti vrieme u godini 1901.

U godini 1901 vladajući je planet **Mjesec**. Godina je više vlažna nego li suha, više topla nego li studena. Prvi su mjeseci studeni i nose obilato sniega. Početkom ožujka vrieme postaje olujno, nakon česa vrieme postaje toplije. — **Pramaljeće** počimlje na 21. ožujka u 8. satih jutra, vlažno je i toplo a kad i kad studeno. Travanj nosi olujno vrieme, ali poslje toga ima njekoliko liepih dana. U svibnju je s početka liepo, ali pri koncu je studno i vlažno. **Ljeto** počimlje na 22. lipnja u $4^1/_2$ sata jutra, i većim dielom je liepo i toplo, ali često kiševito. Početkom **jeseni**, koja počimlje 23. rujna u 7. satih večer, nastaje neprestano studeno, kiševito, i olujno vrieme, koje je izprekidano gdjekojim liepim danom. **Zima** počimlje na 22. prosinca u $1^1/_2$ sati popodne, s mutnim, neprijaznim vremenom, koje traje i nastajuće godine.

 Kazalo vremena.

Mjesec se mienja godine 1901 sliedećih dana i satih, te je očekivati s toga sliedeće vrieme:

Nadnevak	Sat: sat.	Sat: čas.	Doba dneva	Popriečno vrieme
5. sieč.	1	11	jutr.	Veoma studno osim ako duva jugoistočnjak.
12. „	9	36	več.	Studno i mrazno, ako duva sjeveroistočnjak; kiša ili snieg ako duva jugo ili jugo-zapadnjak.
20. „	3	34	„	Liepo i blago.
27. „	10	50	jutr.	Studno i jak vjetar.
3. velj.	4	28	več.	Liepo.
11. „	7	10	„	Studno, ako duva sjevernjak ili sjev.-istočnjak; kiša ili snieg ako okrene jugo ili jugo-zapadnjak.
19. „	3	43	jutr.	Snieg i oluja.
25. „	7	36	več.	Studno ako sjevernjak ili sjev.-istočnjak, kiša ili snieg ako jugo ili jugo-zapadnjak.
5. ožuj.	9	2	jutr.	Hladno; kiša ako zapadnjak, snieg ako istočnjak.
13. „	2	4	več.	Liepo i blago.
20. „	1	51	„	Snieg i kiša.
27. „	5	37	jutr.	Oluja a i snieg.
4. trav.	2	18	„	Snieg i oluja.
12. „	4	55	„	Oluja a i snieg.
18. „	10	35	več.	Liepo i pomrzica.
25. „	5	13	„	Liepo.
3. svib.	7	17	„	Liepo ako sjevernjak duva, kiša ako okrene jugo ili jugozapadnjak.
11. „	3	36	„	Nestalno.
18. „	6	35	jutr	Vjetar i kiša.
25. „	6	37	„	Vjetar i kiša.
2. lip.	10	50	„	Gràd.
9. „	10	58	več.	Liepo.
16. „	2	31	„	Nestalno.
23. „	9	57	„	Liepo ako duva sjevernjak,

Nadnevak	Sat: sat.	Sat: čas.	Doba dneva	Popriečno vrieme.
				kiša ako okrene jugo ili jugozápadnjak.
2. srp.	0	15	jutr.	liepo.
9. „	4	18	„	kiša.
15. „	11	8	več.	liepo.
23. „	2	56	„	Nestalno.
31. „	11	31	jutr.	gràd.
7. kol.	9		„	Nestalno.
14. „	9	25	„	Nestalno.
22. „	8	50	„	Nestalno.
29. „	9	19	več,	Liepo ako sjevernjak, kiša ako jugo ili jugozapadnjak.
5. ruj.	2	25	„	Nestalno.
12. „	10	16	„	Liepo.
21. „	2	31	jutr.	Studno a i pljusak.
28. „	6	33	„	Vjetar i kiša.
4. list.	9	50	več.	Liepo ako sjevernjak, kiša ako jugo ili jugozapadnjak.
12. „	2	9	„	Nestalno.
20. „	6	55	„	Liepo ako sjevernjak, kiša ako jugo ili jugozapadnjak.
27. „	4	4	„	Liepo.
3. stud.	8	22	jutr.	Studno; kiša ako zap. snieg ako istočnjak.
11. „	8	32	„	Studno, kiša ako zapadnjak snieg ako istočnjak.
19. „	9	15	„	Studno, kiša ako zapadnjak snieg ako istočnjak.
26. „	2	47	„	Snieg i oluja.
2. pros.	10	51	več.	Liepo i pomrzlica.
11. „	3	53	jutr.	Snieg i oluja.
18. „	9	33	več.	Mraz ako sjevernjak ili sjevero-istočnjak kiša ili snieg ako jugo ili jugozapadnjak.
25. „	1	14	več.	Snieg i kiša.

Europejski državni koledar.

Papa u Rimu: Njegova Svetost Lav XIII., rodjen 2. ožujka 1810.

Država	Vladar	Rodjen	□ kilom.	Žitelja	Državni dug milijuna kruna	Vojska u miru	Vojska u ratu	Ratna mornarica bro-dova	Ratna mornarica topova	Vriednost državnoga novca u austr. krunama
Austro-Ugarska	Franjo Josip I.	1830	676648	47,000.000	11000	390.000	3,500.000	154	930	1 kruna=100 fil.
Belgija	Leopold II.	1835	29457	6,600.000	2500	52.000	230.000	—	—	1 frank = 100 cent. = 95 f.
Bugarska s izt. Rumelijom	Ferdinand I.	1861	96660	3,310.000	150	43.000	200 000	17	?	1 lev = 100 stq-tinki = 95 f.
Crnagora	Nikola I.	1841	9080	230.000	2	620	40.000	—	—	novac austr., ruski i turski
Danska	Kristijan IX.	1818	39665	2,310.000	276	10.000	62.000	100	360	kruna=1 K. 32 f.
Englezka	Viktorija	1819	314950	40,030.000	16.000	250.000	890.000	730	6400	1 funt sterlinga = 20 šilinga = 25 K. 22 f.
Francezka	Emil Loubet	1838	536891	38,520.000	30.700	600.000	4,350.000	487	3956	1 frank = 100 cent. = 95 f.
Grčka	Gjuro I.	1845	65119	2,433.000	800	25.400	82.000	69	194	1 drachma=100 lepta = 95 f.
Italija	Viktor Emanuel III.	1869	286651	31,300.000	13.000	255.000	3,300.000	330	1800	1 lira= 100 cent. = 95 f.
Liechtenstein	Ivan II.	1840	159	9.500	—	—	—	—	—	kao u Austriji
Luxemburg	Adolf Nassavski	1817	2587	218.000	25	423	—	—	—	novac franc. i njemački
Monako	Albert I.	1848	22	15.200	—	119	—	—	—	novac franc i talijanski
Nizozemska	Vilhelmina	1880	33000	5,000.000	2230	29.000	240.000	130	780	1 for. = 100 cent. = 1 Kr. 95 f.
Njemačka	Vilim II.	1859	540658	54,500.000	14.600	610.000	5,000.000	250	1800	1 marka = 100 pfenniga = 1 K 17 filira
Portugal	Karlo I.	1863	92575	5,100.000	3768	30.000	150.000	35	170	1 millereis = 1000 Reis = 5 K. 33 f.
Rumunjska	Karlo I.	1839	131020	5,600.000	1144	54.500	230.000	30	56	1 lav = 100 ba[illegible] novaca = 95 f.
Rusija	Nikola II.	1868	5427590	107,000.000	17.196	930.000	8,300.000	385	2200	1 rubalj = 100 kopjejki = 3 K 81 f.
San Marino	Dva regenta kapetana	—	60·9	9.000	—	30	988	—	—	kao u Italiji
Srbija	Aleksander I.	1876	48303	2,350.000	400	22.000	350.000	—	—	1 dinar = 100 para 95 f.
Španjolska	Alfonzo XIII.	1886	496928	18,000.000	7700	120.000	1,800 000	—	—	1 peseta = 100 cent. = 95 f.
Švajcarska	Savezno vieće	—	41346	3,000.000	335	147.000	502.000	60	500	1 frank = 100 cent. = 95 f.
Švedska i Norvežka	Oskar II.	1829	772878	7,070.000	616	56.000	320.000	72	240	1 kruna = 100 Oera = 1 K. 32 f.
Turska	Abdul Hamid II.	1842	162550	5,800.000	3000	220.000	800.000	69	250	1 [illegible] = [illegible] f.